

Betænkning

om

Anholdelse og varetægt

Afgivet af det af
justitsministeriet den 16. januar 1968
nedsatte udvalg

BETÆNKNING NR. 728

1974

Indhold.

	Side
Udvalgets nedsættelse og hidtidige arbejde	5
<i>/.</i> INDLEDNING	
<i>Kap. 1.</i> Historisk overblik og kritik af gældende praksis	7
<i>Kap. 2.</i> Anvendelse af varetægtsfængsling i Danmark	11
<i>//.</i> UDVALGETS OVERVEJELSER	
<i>Kap. 3.</i> Vurdering af kritikken	17
<i>Kap. 4.</i> Varetægtsbetingelser	21
i. Almindelige overvejelser	21
ii. Udvalgets forslag til formulering af varetægtsbetingelser	23
iii. Mindretalsudtalelser	29
<i>Kap. 5.</i> Varetægtssurrogater	33
<i>Kap. 6.</i> Unge lovovertrædere	37
<i>Kap. 7.</i> Fremgangsmåden ved afgørelse af varetægtsspørgsmål	40
<i>Kap. 8.</i> Frister	44
<i>Kap. 9.</i> Retsmidler mod varetægtsafgørelser	47
<i>Kap. 10.</i> Varetægt efter dom	49
<i>Kap. 11.</i> Behandling af varetægtsfanger, herunder anteciperet afsoning og klager over fængselspersonale	51
<i>Kap. 12.</i> Anholdelse	57
<i>///.</i> UDVALGETS LOVUDKAST	64
IV. BEMÆRKNINGER TIL LOVUDKASTET	69
V. BILAG	
A. Oversigt over fremmed ret	76
B. De af udvalget indsamlede statistiske oplysninger	81
C. Rigsadvokatens undersøgelse over, hvortil varetægtstider er anvendt	102
D. Rigsadvokat Lindegaards lovudkast	115

Udvalgets nedsættelse og hidtidige arbejde.

Den 16. januar 1968 nedsatte justitsministeriet udvalget med den opgave at gennemgå og fremkomme med forslag til revision af bestemmelserne i retsplejelovens 4. bog, 2. og 3. afsnit. Ved skrivelse af 12. september 1968 anmodede justitsministeriet udvalget om endvidere at behandle reglerne i retsplejelovens kapitel 93 a om oprejsning i anledning af strafferetlig forfølgning.

Udvalget har følgende sammensætning:

Landsdommer Povl Hansen (formand),
Retspræsident E. Caspersen,
Højesteretssagfører Mogens Christensen,
Politimester Erik Christensen,
Rigsadvokat Per Lindegaard,
Landsdommer Frank Poulsen,
Politimester A. V. Sørensen.

Som sekretær for udvalget har fungeret byretsdommer Dalgas Rasmussen.

Udvalget har indtil afgivelsen af denne betænkning afholdt 64 møder.

Den 27. september 1971 afgav udvalget delbetænkning om efterforskning i straffesager m.v. (betænkning 622/1971). I delbetænkningen foretog udvalget en almindelig gennemgang af reglerne i retsplejelovens kapitler 70, 74 og 75. Samtidig behandlede spørgsmålene om børns og unge menneskers stilling i straffesager og om klager over politiet. Spørgsmålet om klager over politiet er nu løst ved lov nr. 325 af 13. juni 1973, der i retsplejeloven har indført kap. 93 b (§§

1019-1019 n) om undersøgelse af klager over politiet.

I nærværende betænkning behandles spørgsmålene om anholdelse og varetægtsfængsling. Udvalget gennemgår herved bestemmelserne i retsplejelovens kap. 71 og 72 samt § 1002, stk. 1 og 2, og §§ 1003-1005 i kap. 90. Udvalget fremsætter udkast til en ny affattelse af disse bestemmelser, og lovudkastet er udformet på en sådan måde, at det med hensyn til paragrafnumre m. v. knytter sig til det i betænkning 622/71 udformede lovudkast.

Da justitsministeriet har anmodet udvalget om at fremskynde behandlingen af reglerne om anholdelse og varetægtsfængsling, har udvalget ikke fundet det rigtigt at lade nærværende delbetænkning afvente behandling af reglerne om oprejsning i anledning af strafferetlig forfølgning (retsplejelovens § 93 a), da behandlingen heraf vil være ret tidkrævende.

Det er udvalgets hensigt efter afgivelsen af denne delbetænkning at fortsætte gennemgangen af de særlige retsmidler under efterforskningen i straffesager - besigtigelse (kap. 67), beslaglæggelse og telefonaflytning (kap. 68), ransagning (kap. 69), beslaglæggelse af sigtedes formue m. v. (kap. 73) og personundersøgelser (kap. 73 a) - samt bestemmelserne om oprejsning i anledning af strafferetlig forfølgning (kap. 93 a).

København, den 10. oktober 1974.

Povl Hansen.

E. Caspersen.

Erik Christensen.

Mogens Christensen.

P. Lindegaard.

Frank Poulsen.

A. V. Sørensen.

Dalgas Rasmussen.

I. Indledning.

Kapitel 1.

Historisk overblik og kritik af gældende praksis.

Varetægtsfængsling er den ældste kendte form for frihedsberøvelse i strafferetsplejen. Oprindeligt anvendtes frihedsberøvelse kun indtil sagens pådømmelse. Derefter afløstes varetægten af den endelige straf, der kunne være livs- eller legemsstraf eller en bøde. Først fra omkring år 1600 begyndte man i Danmark i noget videre omfang at anvende fængsel eller anden frihedsberøvelse som straf, oprindeligt især vendt mod betlere og vagabonder.

Så længe strafferetsplejen byggede på den i landskabslovene beskrevne procesordning, hvor gennemførelsen af straffesagen i de fleste tilfælde var overladt til den forurettedes private initiativ eller til en husbond eller herremand, der varetog hans interesser, var anvendelsen af varetægtsfængsel af beskedent omfang. Med den gradvise indførelse af inkvisitionsprincippet fra slutningen af det 18. århundrede, hvor ledelsen og initiativet i straffesager i stadig højere grad blev lagt over på undersøgelsesdommeren, og hvor efterforskningens og forundersøgelsens formål var at fremskaffe en tilståelse, blev varetægtsfængsling mere udbredt. Med forordningen af 13. oktober 1819 var den danske strafferetspleje i det væsentlige omdannet til en inkvisitorisk procesform. Dette indebar betydelige fordele i form af en effektivisering af forfølgningen af lovovertrædelser og dermed en forbedret retsbeskyttelse af befolkningen mod lovovertrædere. På den anden side medførte den nye ordning, hvor dommeren var både undersøgelsesleder — der bl. a. udøvede det stort set diskretionære skøn over, hvorvidt sigtede burde varetægtsfængsles -, anklager og den, der varetog sigtedes interesser, en sådan ukontrolleret magt-

koncentration hos dommeren, at den sigtedes retsbeskyttelse mod overgreb var utilstrækkelig. Ved Juni-grundloven af 1849, der indførte domstolens principielle uafhængighed, bestemtes i § 74, at den »dømmende Magts Udøvelse kan kun ordnes ved Lov«, og i § 76, at »Retsplejen bliver at adskille fra Forvaltningen efter de Regler, der fastsættes ved Lov.« Det tog som bekendt mange år at gennemføre grundlovens løftebestemmelser om retsplejen, og den inkvisitoriske procesform gav også i årene efter 1849 anledning til mange og lange varetægtsfængslinger, da varetægt var et velegnet middel til at motivere sigtede til at fremkomme med den afgørende tilståelse. Dette førte til kritik, især efter at det i forbindelse med nogle retssager (f.eks. UfR 1886–924 H, Fejø-sagen) havde vist sig, at der havde fundet urimelig anvendelse af varetægtsfængsling sted. Denne kritik fandt bl. a. udtryk i den 3. proceslovkommissions beretning fra 1901, hvori det s. 419 siges, at »det omfang, hvori varetægtsfængslet nu for tiden ofte anvendes, har som vel bekendt mere end noget andet i den bestående ordning af strafferetsplejen været genstand for angreb«. Samme år blev den udbredte anvendelse af varetægt kritiseret på et årsmøde i Dansk Kriminalistforening (Forhandlingerne på 2. årsmøde, 1901, s. 79 ff).

Ved retsplejeloven, der trådte i kraft den 1. oktober 1919, gennemførtes en omfattende reform af varetægtsinstituttet med det udtalte formål væsentligt at begrænse anvendelsen af varetægtsfængsel. Reformen indeholdt navnlig fire ændringer: 1) Varetægt med henblik på tilvejebringelse af tilståelse skulle bringes til ophør, og der blev i loven

fastsat ret snævre betingelser for anvendelsen af varetægt. 2) Der indførtes fristbestemmelser for at begrænse varetægtsfængslingernes varighed. 3) Der indførtes regler til sikring af en human behandling af de varetægtsfængslede. 4) Lovens regler tilskyndede til anvendelse af varetægtssurrogater. Hertil kom - som den formentlig vigtigste ændring med konsekvens også for varetægtsspørgsmålet - at den inkvisitoriske procesform omformedes til en i det væsentligste akusatorisk retspleje - således at funktionerne som anklager, forsvarer og dommer allerede på processens indledende stadier, hvor varetægt kommer på tale, blev adskilt.

De ved retsplejeloven indførte reformer bevirkede ikke, at kritikken af varetægtspraksis blev indstillet. H. Munch-Petersen skrev således i 2. udgave (1926) af *Den Danske Retspleje*, bind V., s. 153: »Alligevel kan det ikke nægtes, at der efter Rpl. langt fra er sket en sådan Begrænsning i Anvendelsen af Varetægtsfængslet, som der ved Retsplejereformen har været tilsigtet«. I 1. udgave af *Den Danske Strafferetspleje* (1939) udtalte Hurwitz (s. 650): »Når der nu . . . spørges, om det af Reformbevægelsen tilsigtede Systemskifte med Hensyn til Varetægtsfængsling faktisk er blevet fuldbyrdet, kan Svaret ikke blive ubetinget bekræftende«. Hurwitz mente, at udviklingen ikke har resulteret i nogen væsentlig indskrænkning i fængslingernes antal og varighed. Han opfattede dette ikke blot som et udslag af, at anklagemyndighed og dommere ikke i tilstrækkeligt omfang havde tilegnet sig den nye retsplejes ånd, men også som en følge af, at stærke samfundsinteresser i videre omfang end påregnet ved retsplejelovens tilblivelse kræver sigtedes isolering under sagen. Hurwitz gentog denne konstatering såvel i 2. udgave (1949), s. 650, som i 3. udgave (1958), hvor han (s. 449) anfører, at udviklingen i det store og hele ikke har resulteret i nogen indskrænkning af fængslingernes antal og varighed. Han fremhæver samtidig, at begrundelserne i fængslingskendelserne er utilfredsstillende, og at bestræbelserne for at erstatte varetægt med varetægtssurrogater er slået helt fejl.

På Dansk kriminalistforenings årsmøde 1948, hvor emnet var forberedelse af straffesager, gav indlederen, højesteretssagfører Felix Vang, udtryk for, at det er den almin-

delige opfattelse, at der i Danmark fængsles i for stort et omfang og i nogle tilfælde i strid med retsplejelovens ord (Kriminalistforeningernes Årsbog 1948-49, s. 69 ff). Under diskussionen pegede den norske professor Andenæs på, at et lignende problem forelå i Norge, men at forklaringen måske var den, at lovens fængslingsgrunde var for snævre og derfor tvang til en praksis, som var i strid med lovens ord.

Kritik er også rejst af Høytrup, Theodor Petersen og E. Munch-Petersen i *Juristen* 1949, henholdsvis s. 93, s. 181 og 283 og s. 191. Kritikken blev imødegået af Trolle (*Juristen* 1949, s. 141 og 257) og Harbou (s. 277).

I 1957 udgav den norske jurist Anders Bratholm afhandlingen »Pågripelse og Varetægtsfængsel«, hvor han på grundlag af en omfattende undersøgelse af norsk fængslingspraksis nåede til det resultat, at der ved de norske domstole fængsledes i videre omfang end foreneligt med fængslingsbetingelsernes ordlyd, der i alt væsentligt var sammenfaldende med dem, der gælder ifølge den danske retsplejelov. Bratholm foreslog en del ændringer af de norske fængslingsregler, bl. a. for at opnå overensstemmelse mellem domstolens praksis og loven, samt fremsatte forslag til garantier, herunder at den sigtede har en forsvarer under retsmødet, hvor beslutning om fængsling træffes (s. 334), og at fængslingskendelser begrundes udover en nøgen henvisning til lovens fængslingsbestemmelser (s. 336).*) Bogen blev anmeldt i *UfR* 1959 B s. 228 af rigsadvokat Olafsson, der tilsluttede sig forfatterens ønsker med hensyn til begrundelse af fængslingskendelser.

I nyeste tid har Koktvedgaard i *Lærebog i den danske Strafferetspleje* (1969 s. 104) konstateret, at forventningerne bag reformbestræbelserne ikke er blevet opfyldt, hvilket kan skyldes, at den almindelig indstilling i samfundet og praktiske grunde ofte taler for en isolation af sigtede under sagen. Koktvedgaard understreger, at den gældende praksis ofte fører til for langvarige vare-

*) På det nordiske kriminalistmøde i Oslo i 1957 drøftedes varetægtsfængsling med Bratholm som indleder. Hans foredrag er trykt i *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 1957 s. 141 ff. Forhandlingerne på mødet er trykt i *Nordisk Kriminalistisk årsbok* 1957, s. 203 ff.

tægtsfængslinger, og at praksis ikke altid stemmer overens med de positive regler i retsplejeloven. Koktvedgaard anbefaler, at man ved en eventuel revision af lovbestemmelserne i højere grad end nu præciserer de bærende hensyn og de praktiske realiteter, samtidig med at man skaber rimelige garantier. Koktvedgaard har gentaget sine betragtninger i artiklen »Retsplejeloven - 50 år. Regeneration - degeneration« trykt i Juristen 1969 s. 375 ff. Han understreger her det uheldige i, at der synes at være en ret stor spændvidde mellem lovens snævre ord, og den ret vidtgående praksis og udtaler, at både loven og praksis bør reformeres. Efter hans opfattelse bygger den gældende rets praksis formentlig på en udbredt indstilling i befolkningen om, at »man normalt ikke bør lade forbrydere gå frit omkring, efter at deres onde gerninger er kommet for dagens lys på en måde, der ikke efterlader nogen rimelig tvivl om skyldforholdene.« En sådan opfattelse er i strid med retsplejeloven, og det bør overvejes, om varetægt er påkrævet i alle tilfælde, hvor det finder sted i vore dage. Samtidig påpeger Koktvedgaard, at der også vedrørende anholdelse er en uoverensstemmelse mellem lovens ord og retslivets praksis. Her mener han, at det i første række er loven, der bør ændres.

I Advokatbladet 1968, s. 117 ff. er offentliggjort en beretning fra »Forsvarerudvalget af 1966«, nedsat af advokatrådet med henblik på indsamling af materiale til underbygning af den kritik, der fra advokatside var fremført bl. a. vedrørende varetægtsfængsling. Af udvalgets enquete blandt forsvarsadvokater fremgår bl. a., at det blandt de advokater, der har svaret (ca. 30 pct. af de spurgte), er almindeligt antaget, at retsplejelovens bestemmelser om varetægt i alt væsentligt er udmærkede, men at der i praksis fængsles unødigt meget og navnlig uden tilstrækkelig hjemmel i loven.

Fra de seneste års debat i den juridiske faglitteratur skal nævnes artikler af Ole Espersen i Juristen 1970 s. 301 og 1972 s. 111 og af Gammeltoft-Hansen i Juristen 1972 s. 244 og 1973 s. 61. Sidstnævnte forfatter har i afhandlingen »Fængslingsforudsætninger« (1973) på grundlag af en undersøgelse af udenlandsk ret om varetægtsbetingelser og en gennemgang af danske regler og retspraksis stillet forslag til ændret formulering af retsplejelovens bestemmelser. Også i Schultz Lorentzens bog »Hvad må politiet?« (1972) diskuteres anholdelses- og varetægtspraksis. Endelig skal i denne forbindelse nævnes den af Mentalhygiejnisk Forskningsinstitut på foranledning af direktoratet for fængselsvæsenet foretagne undersøgelser over trivselsproblemer i Københavns fængsler, der blev offentliggjort i januar 1972, samt den af foreningen for human kriminalpolitik (KRIM) førte kampagne om varetægts spørgsmål og Københavns dommervagt.

I folketinget har emnerne anholdelse og varetægtsfængsling været fremdraget i en række spørgsmål til justitsministeren. Således har folketingsmedlem Jørgen Andersen (FT 67-68, FF sp. 4021) den 19. juli 1968 stillet spørgsmål om eventuelle retningslinier for forlængelse af varetægtsfrister. Den 5. februar 1969 spurgte folketingsmedlem Nordqvist (FT 68-69, FF sp. 3636) »Hvorledes vil ministeren sikre, at politiet i alle tilfælde, hvor retsplejeloven foreskriver det, indhenter en retskendelse, forinden der foretages anholdelse?« . Den 23. april 1969 spurgte folketingsmedlem Langkilde (FF 68-69, FF sp. 5880), om der var mulighed for parlamentarisk kontrol med de forhold, hvorunder varetægtsfanger anbringes, jfr. en fremsat kritik af Blegdamsvejens arrest. Endelig spurgte folketingsmedlem Viveke den 15. oktober 1969 og den 2. december 1970 (FT 69-70, FF sp. 404 og FT 70-71, FF sp. 1777), hvad ministeren mente om »den overhåndtagende varetægtsfængsling af unge i 15 års alderen.«

I Sverige er spørgsmålet om anholdelse og varetægt behandlet af en af Riksåklagaren i 1974 udsendt betænkning: »Håkning, Anhållande.«

På internationalt plan har spørgsmålet om varetægtsfængsling af lovovertrædere også været genstand for opmærksomhed. Den 10. december 1948 vedtoges Verdenserklæringen om Menneskerettigheder, der må betegnes som en programerklæring. På grundlag heraf blev der af Europarådets medlemslande udarbejdet en europæisk menneskerettighedskonvention, der blev vedtaget i Rom den 4. november 1950. Konventionen blev ratificeret af Danmark den 31. marts 1953 (Lovtidende C 1953, s. 167). Af praktisk interesse har navnlig været bestemmelserne i art. 5, stk. 3, om, at den varetægtsfængslede

skal være berettiget til rettergang inden for en rimelig frist eller til at blive løsladt under sagen. Ved konventionen oprettedes en europæisk menneskerettighedskommission og en menneskerettighedsdomstol, for hvilke konkrete sager kan indbringes. Der er af kommissionen og domstolen truffet en del afgørelser om varetægtsfængsling, jfr. nærmere Ole Espersen i Juristen 1970 s. 301, og Gammeltoft-Hansen, Fængslingsforudsætninger s. 100 ff. og s. 160 ff. Til supplerung af konventionen har Europarådets ministerudvalg den 9. april 1965 vedtaget en resolution om varetægtsfængsling, jfr. justitsministeriets bekendtgørelse af 6. oktober 1965 (Lovtidende C 1965 s. 1236). Det hedder heri bl. a., at varetægt aldrig bør være obligatorisk, men at den bør betragtes som en undtagelsesforanstaltning. Varetægt bør aldrig anvendes som en straffeforanstaltning. Enhver afgørelse om varetægt bør angive - så nøjagtigt som muligt - hvad sigtelsen angår og grundene til varetægten. Afgørelsen skal straks meddeles arrestanten. Der bør gennemføres garantier mod, at varetægt udstrækkes længere end nødvendigt. Den person, der undergives varetægt, bør oplyses om sine rettigheder og om betingelserne for deres udøvelse. Endvidere anbefaler resolutionen anvendelse af varetægtssurrogater.

En verdensomspændende menneskerettighedskonvention blev først skabt i 1966, da FNs generalforsamling den 16. december vedtog to konventioner, den ene om økono-

miske, sociale og kulturelle rettigheder og den anden om borgerlige og politiske rettigheder. I art. 9 i den sidstnævnte konvention udtales det bl. a., at ingen må berøves sin frihed undtagen af sådanne grunde og i overensstemmelse med sådanne fremgangsmåder, som er fastsat ved lov. Enhver, der arresteres, skal ved arrestationen oplyses om grundene hertil og straks underrettes om eventuelle sigtelser mod ham. Han skal ufortøvet stilles for en dommer, der kan træffe bestemmelse om løsladelse eventuelt mod garantier for, at han giver møde under rettergangen. Varetægt må ikke anvendes som den almindelige regel, men kun som undtagelsen. Der skal være adgang til erstatning for ulovlig arrestation. Sigtede personer skal holdes adskilt fra domfældte og unge mennesker skal holdes adskilte fra voksne. Det danske ratifikationsdokument blev deponeret den 6. januar 1972 (Lovtidende C 1972, s. 101).

Endelig berøres spørgsmålet om varetægt i De fornede Nationers standardminimumsregler for fangebehandling, der blev vedtaget den 30. august 1955. Det hedder i art. 92, at en varetægtsarrestant skal være berettiget til straks at underrette sin familie om frihedsberøvelsen, ligesom han skal have alle rimelige muligheder for at komme i forbindelse med familie og venner for at få besøg af dem blot med de indskrænkninger, som er nødvendige af hensyn til efterforskningen og fængselsordenen.

Kapitel 2.

Anvendelse af varetægtsfængsling i Danmark.

A. Hyppigheden af varetægtsfængslinger.

Ved vurderingen af den gældende varetægtspraksis er det nødvendigt at få klarhed over omfanget af varetægtsfængsling.

Tabel A viser udviklingen i antallet af varetægtsfængslinger (og opretholdte anhol-

delser) for overtrædelse af straffeloven inden for de sidste 40 år. De årlige kriminalstatistikker indeholder ikke oplysninger om antal varetægtsfængslinger før 1933. I tabellen, hvis tal hidrører fra de årlige kriminalstatistikker - for 1973 dog fra oplysninger

Tabel A.

Antal fængslinger m. v. for straffelovsovertrædelser i forhold til antal opklarede forbrydelser

	1. Antal personer varetægtsfængslet eller anholdelse opretholdt.	2. Antal opklarede forbrydelser.	3. Antal fængslede m. v. i procent af antal opklarede forbrydelser.	4. Befolkningstal.	5. Varetægtsfængslinger pr. 100.000 indbyggere.
1933	4.151	34.565	12,0	3,6 mill.	115
1934	4.333	36.205	11,9		
1935	4.200	36.408	11,5		
1939	3.401	39.375	8,7		
1940	3.387	41.670	8,1	3,8 mill.	89
1941	5.581	51.759	10,8		
1943	8.713	65.342	13,4		
1948	7.412	53.149	13,9	4,2 mill.	176
1949	5.536	49.866	11,1		
1953	4.322	54.705	7,9		
1955	3.990	49.602	8,0		
1959	3.516	45.681	7,7		
1963	4.551	51.732	8,8	4,7 mill.	97
1964	4.271	49.383	8,6		
1965	4.352	54.844	7,9		
1966	4.166	51.376	8,1		
1967	4.422	55.271	8,0		
1968	5.220	63.222	8,3		
1969	5.338	62.837	8,5		
1970	6.148	73.811	8,3	4,9 mill.	125
1971	6.840	80.561	8,5		
1972	5.597	80.482	6,9	5,0 mill.	112
1973	5.783	86.896	6,7		

meddelt udvalget af Danmarks Statistik - er anført nogle typiske år inden for perioden samt de seneste 10 år. Tabellen viser, at antallet af varetægtsfængslinger i løbet af 1930'erne faldt fra godt 4.000 årligt til godt 3.000 årligt. Under krigen og i de første efterkrigsår skete en voldsom stigning til over 8.000 varetægtsfængslinger årligt. Derefter indtrådte der i årene frem til ca. 1960 påny et fald ned til ca. 3.500 årligt. I løbet af 1960'erne stabiliserede tallet sig på godt 4.000 årligt, dog med en kraftig stigning i de seneste år, der for 1971 bragte tallet op på 6.840. I 1972 indtrådte imidlertid et fald til 5.581 og dette lavere niveau synes at have holdt sig nogenlunde i 1973.

De betydelige svingninger i antallet af varetægtsfængslinger må sammenholdes med kriminalitetens omfang i de pågældende år. Dette er forsøgt i tabellens 2. og 3. kolonne, der viser antal opklarede forbrydelser. Heraf fremgår det, at den opklarede kriminalitet i 1930'erne havde en svagt stigende tendens, at den steg kraftigt under krigen, at den derefter faldt næsten til førkrigniveauet i 1959 for påny at vise en svagt stigende tendens, der i de sidste år indtil 1971 blev afløst af en kraftig stigning. I 1972 synes udviklingen imidlertid at være stagneret, medens den i 1973 påny viste stigning. Udviklingen i kriminaliteten svarer altså — med undtagelse af 1930'erne - til udviklingen i varetægtsfængslingernes antal. Tallene i tredje kolonne viser, at der i forhold til den opklarede kriminalitets omfang er sket et fald i anvendelse af varetægtsfængsel i 1930'erne. Under og efter krigen indtraf en voldsom stigning, men i begyndelsen af 1950'erne nåede man atter ned på førkrigniveauet, hvor tallet siden har holdt sig, dog med et fald i 1972 og 1973. Det må i øvrigt bemærkes, at den samlede anmeldte kriminalitet i de senere år er steget stærkere end den opklarede kriminalitet. Fra 1963 til 1971 steg antallet af opklarede forbrydelser således med 56 pct., medens antallet af anmeldte forbrydelser steg med 102 pct. Stigningen var særlig stærk for indbrudstyverier i beboelsesrum, kontorer og forretninger m. v. Antallet af opklarede indbrud af denne art steg således med 152 pct. og antallet af anmeldte tilsvarende indbrud med 202 pct. Endvidere har der været en voldsom stigning i antallet af opklarede dokumentfalskforbrydelser (fra

1967 til 1971 ca. 400 pct.), af hæleriforbrydelser (i samme tidsrum ca. 200 pct.) og røverier (66 pct.). Der har således været en særlig stor stigning i de kriminalitetsarter, der især begrunder varetægtsfængsling. Hertil kommer, at narkotikakriminaliteten i de seneste år har begrundet et betydeligt antal varetægtsfængslinger. Sammenfattende må det siges, at antallet af varetægtsfængslinger i forhold til kriminalitetens omfang har været mindre i 1972 og 1973 end i noget tidligere tidsrum inden for de sidste 40 år.

I 4. og 5. kolonne i tabellen er anført folketal og varetægtsfængsling pr. 100.000 indbyggere for nogle af årene i perioden. Varetægtsfængslingernes antal har svinget omkring 100 pr. 100.000 indbyggere, dog med et kraftigt udsving opad i krigs- og efterkrigsårene.

Det har i debatten omkring varetægtsfængsling ofte været anført, at varetægtsfængsling bliver anvendt væsentligt mere her i landet end i de fleste andre europæiske lande. Denne påstand er efter udvalgets opfattelse urigtig og må formentlig skyldes de betydelige usikkerhedsmomenter og fejlkilder, der foreligger, når man sammenligner statistisk materiale fra forskellige lande, jfr. Dalgas Rasmussen i Juristen 1973 s. 92. En sammenligning med Sverige og Norge synes i hvert fald at vise, at man ikke varetægtsfængsler mere her i landet end i de to lande. I Norge blev der således i 1969 varetægtsfængslet 155 personer pr. 100.000 indbyggere. I Sverige må varetægtsfængsling nærmest sammenlignes med »håkningsframställning«, dvs. oversendelsen af sagen om en frihedsberøvet sigtet til retten. Denne oversendelse skal ske senest 5 døgn efter anholdelsen. I 1972 skete håkningsframställning vedrørende 115 personer pr. 100.000 indbyggere. De sigtede, der i Sverige løslades inden udløbet af de 5 døgn, anklagemyndigheden uden domstolskontrol kan foretage tilbageholdelse, tæller ikke med i statistikken.

B. Varetægtsfængslingers varighed.

Anvendelsen af varetægtsfængsel belyses foruden af antallet af varetægtsfængslinger også af disses varighed. I tabel B er på grundlag af de årlige kriminalstatistikker*)

*) Det bemærkes, at kriminalstatistikken for 1970 og 1971 er behæftet med regnefejl, for hvilke der er korrigeret i det følgende.

Tabel B.

Gennemsnitligt antal varetægtsdage for domfældte i første instans, der har været undergivet varetægt.

1942	31,7	1955	44,0	1968	59,0
1943	32,1	1956-58	48,0	1969	56,3
1948	42,7	1959	47,6	1970	54,1
1949	41,0	1962	50,4	1971	57,5
1951	40,5	1965	52,4	1972	57,0
1953	45,2	1966	54,3		
1954	43,4	1967	53,7		

Tabel C.

	1. Gennemsnitligt dagligt belæg af varetægtsfanger.	2. Varetægtsdage i alt	3. Varetægtsfængslinger og opretholdt anholdelse for overtrædelse af straffeloven.	4. Gennemsnitlig varetægtstid, dage. (Kolonne 2 divideret med kolonne 3)
1933	267	ca. 97.500	4.451	22
1934	297	ca. 108.400	4.333	25
1935	274	ca. 100.000	4.200	24
1964	602	219.655	4.271	49
1965	619	226.228	4.352	52
1966	576	209.902	4.166	50
1967	635	ca. 230.000	4.422	52
1968	740	ca. 270.300	5.220	52
1969	755	ca. 275.600	5.338	52
1970	892	ca. 325.600	6.148	53
1971	991	ca. 361.715	6.822	53
1972	ca. 836	ca. 305.140	5.597	55

givet en oversigt over det gennemsnitlige antal varetægtsdage for fængslede, som er domfældt i første instans for overtrædelse af straffeloven. I tabellen, der omfatter perioden fra 1942 til 1972, er der ikke taget hensyn til varetægtsfængsling under anke. I 1960 blev kriminalstatistikken omlagt fra at angive størrelsen af antal varetægtsdage til at angive størrelsen af varetægtsfradraget i dommene. Da varetægtsfradrag indtil højesterets dom af 20. november 1968 (UfR 1969, 55 H) normalt blev givet med $\frac{2}{3}$ af den faktiske varetægtstid, er kriminalstatistikens tal for årene 1960-68 incl. forhøjet med 50 pct., medens en tilsvarende forhøjelse ikke er fortaget i 1969-1972. Tabel B viser, at der i perioden fra 1942 til 1972 er sket en væsentlig forøgelse - næsten en fordobling - af varetægtsfængslingernes varig-

hed. Til sammenligning kan anføres, at Tybjerg under kriminalistforeningens årsmøde 1901 (2. årsmøde side 87-88 og 94-97) havde oplyst, at den gennemsnitlige varetægtstid var 25 dage.

Anvendelsen af varetægtsfængsling kan yderligere belyses ved arresthusenes og Københavns fængslers gennemsnitlige belæg af varetægtsfanger. Tabel C, der bygger på oplysninger meddelt udvalget af direktoratet for kriminalforsorgen, viser i 1. kolonne belægget i en periode i 1930'erne sammenholdt med årene fra 1964. I belægget er medregnet personer, der som anholdt er indsat i arresthuse. Det har i de senere år drejet sig om 4-5.000 årligt. Da de pågældende kun har opholdt sig i arresten i et døgn, kan de ikke veje tungt i det samlede antal varetægtsdage. Tabellen indeholder i 3. kolonne antallet af

varetægtsfængslinger (og anholdelsen opretholdt) for overtrædelser af straffeloven. Ved at dividere det årlige antal varetægtsfængslinger op i antallet af varetægtsdage fås den gennemsnitlige varetægstid. Til antallet af varetægtsfængslinger skal der lægges et tal for fængslinger for overtrædelse af særlovgivningen. Dette tal er imidlertid meget lille. I København udgjorde antallet af varetægtsfængslinger for overtrædelse af særlovgivningen i 1971 - det vil sige på et tidspunkt, da narkotikakriminaliteten vejede tungt - kun 8,2 pct. af det samlede antal varetægtsfængslinger. Det er derfor fundet forsvarligt i 4. kolonne at angive den gennemsnitlige varetægstid uden hensyn hertil. Endelig bemærkes, at tabel C ikke medtager de såkaldte »ventere«, dvs. personer, hvis sag er afgjort ved dom og som venter på overførsel til den institution, hvor afsoning skal finde sted. Tabel C viser, at varetægstiderne fra 1930'erne til i dag er mere end fordoblet.

Tallene i tabel B og tabel C bygger på helt forskellige grundlag. Tabel B viser kun situationen ved dom i 1. instans. Tabel C medtager derimod sager, der har været under anke - hvilket medfører forlængelse af varetægts-tiderne - samt sager, der er sluttede med tiltalefrafald - hvilket har tendens til at forkorte varetægstiderne. Til trods for denne forskel i grundlaget er der god overensstemmelse mellem hovedlinierne i de to tabeller, der begge viser, at varetægtsfængslingernes varighed har været stærkt stigende.

Sammenfattende synes materialet at vise, at medens antallet af varetægtsfængslinger i de senere år i forhold til omfanget af den opklarede kriminalitet har været nogenlunde som for krigen, dog med et fald i 1972 og 1973, har varetægtsfængslingernes varighed været væsentligt længere i de senere år end i årene umiddelbart før krigen.

C. Udvalgets undersøgelse over varetægtsfængslinger.

Udvalget har fra politikredsene indhentet oplysninger om et udsnit af sager, i hvilke varetægtsfængsling har været anvendt. De pågældende sager vedrører de personer, der i oktober måned 1967 i hele landet blev fremstillet af politiet i retterne med begæring om varetægtsfængsling eller opretholdelse af anholdelse, hvadenten begæringen blev taget til følge eller ej. Personer, der i

den nævnte måned blev fremstillet med henblik på fristforlængelse er ikke medtaget. De indhentede oplysninger, der er blevet suppleret med gennemgang af straffeakterne vedrørende de enkelte personer, er blevet bearbejdet af politimester Erik Christensen, der har udarbejdet de nedenfor i bilag B (side 81) gengivne oversigter og redegørelser. Her skal nævnes visse hovedlinier i undersøgelsen. Det må ved vurderingen af undersøgelsen erindres, at materialet er ca. syv år gammelt, og at det er indsamlet på et tidspunkt, da kriminalitetens art og omfang var noget anderledes end i dag, navnlig fordi narkotikakriminaliteten i det væsentligste er kommet til efter 1967.

Materialet omfatter 412 mænd. De i det omhandlede tidsrum varetægtsfængslede kvinder udgør kun en meget lille gruppe, og sagerne imod dem er gennemgående så utypiske, at det er fundet mindre hensigtsmæssigt at medtage dem i materialet. Af de 412 mænd blev 18 losladt i grundlovsforhøret, enten fordi kravet om fængsling blev frafaldet, eller ved kendelse om løsladelse. 394 mænd blev fængslet eller fik anholdelsen opretholdt. Tilfælde af opretholdt anholdelse med henblik på overførsel til anden retskreds er ikke medtaget, idet de må antages at være indbefattet i sagerne i den kreds, hvortil overførsel skete. Undersøgelsen er koncentreret om de nævnte 394 mænd.

Af disse 394 var 27 personer under 18 år, og resten ældre. De 27 unge var alle i forvejen kriminelt belastede, så fængsling for disse vedkommende har været særligt begrundet, jfr. gennemgangen af de enkelte sager nedenfor side 87.

305 eller 77,4 pct. af de pågældende mænd var tidligere straffede for overtrædelse af straffeloven, heraf 281 eller 71,4 pct. inden for det sidste 5 år. 187 personer eller 46,3 pct. havde begået det eller de nye forhold i prøvetiden efter betinget dom, prøveløsladelse eller tiltalefrafald.

I denne forbindelse kan det nævnes, at det fremgår af en af Kirsten Nielsen i marts 1974 afgivet rapport (Direktoratet for Kriminalforsorgens forskningsgruppes arresthusundersøgelse), at 57 pct. af de i perioden dec. 1971 til marts 1972 interviewede varetægtsarrestanter tidligere havde været indsat i samme arresthus.

Af de 394 mænd blev 252 idømt straf af

fængsel, ungdomsfængsel, arbejds hus eller sær fængsel eller blev undergivet forvaring eller anden frihedsberøvende særforanstaltning. Hertil kommer 18 personer, der fik tiltalefrafald mod at blive tilbageført til en af de nævnte institutioner, således at sagen for ialt 270 mænd, dvs. 68,4 pct. af de undersøgte endte med en sådan institutionsanbringelse. 73 personer eller 18,5 pct. af de undersøgte blev idømt hel eller delvis betinget dom. I en del af disse tilfælde må det formentlig antages, at sagen ville være faldet ud til frihedsberøvende foranstaltning, hvis de ikke havde været undergivet varetægt. 24 personer fik tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg eller uden vilkår, 9 personer fik hæfte, og 3 personer fik bøde. Endelig blev 7 personer frifundet og påtale blev opgivet for 8 personer. For så vidt angår disse 15 personer, der udgør 3,4 pct. af de undersøgte, henvises til den nærmere gennemgang af de enkelte tilfælde side 81-84. Med henblik på de sager, der blev afgjort med bøde, hæfte og tiltalefrafald, bemærkes, at den gennemsnitlige varetægtstid var væsentligt kortere end i andre sager.

Frihedsberøvelsernes varighed var stærkt varierende. For 35 personers vedkommende (9 pct.) var der kun tale om en opretholdt anholdelse i indtil 3 døgn. 105 personer (27 pct.) var varetægtsfængslet i indtil 14 dage, 170 personer (42 pct.) i mellem 15 og 59 dage og 84 personer (22 pct.) i 60 dage eller mere. De meget lange varetægtsfængslinger forelå næsten udelukkende i sager, der blev påanket til landsretterne, og i sager med mentalundersøgelse. 34 sager blev anket til landsretterne. I disse sager var den gennemsnitlige varetægtstid 123 dage. Den var i intet tilfælde under 60 dage. I de sager, der blev afsluttede ved underretterne, blev der foretaget mentalundersøgelse vedrørende 68 personer. Af disse måtte 41 sidde i varetægt i 60 dage eller mere. Det vil altså sige, at af de 84 tilfælde, hvor varetægt havde udstrakt sig udover 60 dage, vedrørte de 75 tilfælde ankesager eller sager, hvori der var foretaget mentalundersøgelse. Kun i 9 tilfælde ud af de undersøgte 394 oversteg varetægtstiden 60 dage, uden at det kan begrundes med ankebehandling eller mentalundersøgelse.

Det af udvalget indsamlede materiale bør sammenholdes med de tidligere foretagne tilsvarende undersøgelser. Der kan herom hen-

vises til Høyrup i Juristen 1949 s. 93 og Olafsson i Uf R 1959 B s. 228 samt især til en af landsdommer Mundt foretaget utrykt undersøgelse af 154 sager fra Københavns dommervagt i 1964. Af de af Mundt undersøgte sager endte 112 (73 pct.) med fængselsstraffe eller andre frihedsberøvende sanktioner. 13 sager (8 pct.) sluttede med betinget dom; 6 sager sluttede med tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg, og 7 sager (heraf 5 med kun opretholdt anholdelse) vedrørte trusler mod ægtefælle. Endelig blev 13 sager sluttet på bevisets stilling og 3 sager endte med frifindelse.

D. Rigsadvokatens undersøgelser over, hvortil varetægtstiden anvendes.

I forbindelse med udvalgets arbejde har universitetslektor Hans Gammeltoft-Hansen i samarbejde med rigsadvokat Per Lindgaard foretaget en undersøgelse af anvendelsen af varetægtstiden i de straffesager, i hvilke varetægtsfængsling blev iværksat i perioden den 1.-15. september 1970. Undersøgelsen er gengivet i bilag C (side 102), men dens hovedresultater refereres her.

I det nævnte tidsrum blev der i hele landet iværksat varetægtsfængsling i 216 sager. Ved undersøgelsen har man måttet lade 29 sager udgå, da akterne enten var i brug i ny straffesag (17 sager), var bortkommet eller mangelfulde (5 sager) eller ved undersøgelsens afslutning i august 1971 endnu var i brug i samme sag (5 tilfælde). Endelig var en sag henlagt på grund af sigtedes død og en sag vedrørte fængsling med henblik på udlevering til fremmed land. Udeladelsen af de nævnte sager har næppe forrykket undersøgelsens resultat bortset fra de 5 sager, der et år efter varetægtsfængslingen endnu var uafsluttede, og som ville have bidraget til at forlænge de gennemsnitlige varetægtstider, hvis de var medtaget.

I de 187 sager, der danner undersøgelsens genstand, har man opdelt den anvendte varetægtstid i fire stadier:

- A. Politiets efterforskning.
- B. Den tid, der er medgået til indhentelse af erklæringer og udtalelser m. v., herunder mentalundersøgelser.
- C. Den af anklagemyndigheden anvendte

tid til overvejelse af tiltalespørgsmålet og udfærdigelse af anklageskrift.

- D. Den tid, der er gået fra sagens modtagelse i retten med anklageskrift eller forundersøgelsebegæring til sagens endelige pådømmelse.

Undersøgelsen viser, at der af den gennemsnitlige varetægtstid på 56,6 dage, anvendtes 17,8 dage til efterforskning, 6,8 dage til indhentelse af erklæringer, **12,0** dage til anklagemyndighedens overvejelser og 20,0 dage fra sagens modtagelse i retten til endelig dom. Det bemærkes, at en klar adskillelse af stadierne A og B ikke har været mulig.

De anvendte varetægtstider varierede stærkt efter sagernes art og var længst i sager om overtrædelse af straffelovens § 191 og loven om euforiserende stoffer (gennemsnitlig 132,5 dage). Varetægtstiderne var også stærkt afhængige af, om sagerne ankedes, og om mentalundersøgelse blev foretaget. Hvis man udelader ankesager, androg den gennemsnitlige varetægtstid 39,6 dage, og udelader man yderligere 1. instanssager, hvor mentalerklæring er indhentet, kommer man ned på 31,7 dage. I ankesagerne, hvoraf der var 23, var den gennemsnitlige varetægtstid 180 dage, hvoraf gennemsnitligt 85,6

dage gik fra dom i 1. instans til ankedommen. Ankebehandlingen synes at have krævet væsentligt længere tid i Østre Landsret (gennemsnitligt 105,4 dage) end i Vestre Landsret (gennemsnitligt 40,1 dage).

Også set i forhold til de anvendte sanktioner fandtes en betydelig spredning i varetægtstiderne. I sager, der sluttede med sær-fængsel, forvaring eller anden frihedsberøvende særforanstaltning, var den gennemsnitlige varetægtstid således 139,2 dage, i sager, der sluttede med ungdomsfængsel, 73,8 dage, i sager, der sluttede med almindeligt fængsel, 68,7 dage, i sager, der sluttede med betinget dom, 27,1 dage, i sager, der sluttede med tiltalefrafald uden institutionsanbringelse, 18,6 dage, og i sager, der sluttede med advarsel, påtaleopgivelse eller **fri**findende dom, 17,1 dage.

Endelig var der en væsentlig forskel mellem tilståelsessager og andre sager. I 31 sager tilstod sigtede straks. Her var den gennemsnitlige varetægtstid 25,8 dage. I 105 sager tilstod han senere under sagen. Her var den gennemsnitlige varetægtstid 52,8 dage. I 30 sager benægtede sigtede under hele sagen enhver skyld. Disse sigtede sad gennemsnitligt 88,8 dage i varetægt. Endelig var der en gruppe på 21 sager, hvor der blev aflagt delvis tilståelse.

II. Udvalgets overvejelser.

Kapitel 3. Vurdering af kritikken.

Udvalget har på baggrund af de i kap. 2 refererede oplysninger og beregninger samt på grundlag af medlemmernes almindelige kendskab til praksis foretaget en vurdering af den kritik mod fængslingspraksis, som har været rejst.

Det første og vigtigste spørgsmål er, om der fængsles for meget i den forstand, at et ikke ubetydeligt antal personer, der viser sig ikke at være skyldige, frihedsberøves på undersøgelsesstadiet. Selv med den mest omhyggelige prøvelse af det bevismæssige grundlag for mistanken er det ikke muligt at undgå, at der i enkelte tilfælde træffes beslutning om fængsling af personer, mod hvem sigtelsen viser sig uholdbar. Det tilvebragte materiale viser imidlertid, at antallet af varetægtsfængslede, der senere frifindes, eller over for hvem påtale opgives, er meget beskedent, og når de enkelte tilfælde nærmere analyseres, reduceres antallet af reelt ikke-skyldige yderligere, jfr. gennemgangen af enkelttilfælde side 81 ff. Hertil kommer, at de gennemsnitlige varetægtstider i sager, der ender med påtaleopgivelse eller frifindende dom, er ret kortvarige, jfr. side 95 og 110. Det årlige antal sager, hvori der er givet erstatning for uberettiget varetægt, har i årene fra 1966 til 1970 andraget omkring 5. De årligt udbetalte samlede erstatningsbeløb har incl. erstatning for uberettiget anholdelse udgjort omkring 30.000 kr.

Den kritik, der har været rejst mod anvendelse af varetægtsfængsling, har da også kun i ringe grad rettet sig imod, at der fængsledes, uden at der foreligger en tilstrækkelig bestyret mistanke. Kritikken har først og fremmest taget sigte på, at varetægt anvendes i videre omfang end fornødent, eller i

hvert fald i situationer, der ikke er dækket af fængslingsbetingelsernes ordlyd. Kritikken har tillige rettet sig mod varetægtsfængslingernes varighed og mod, at begrundelserne for retternes fængslingskendelser er for summariske.

1. Varetægtsfængslingernes varighed.

Udvalget kan i det væsentlige slutte sig til kritikken af, at varetægtsfængsling udstrækkes i for lang tid. Som det fremgår af tabel B og C (side 13), synes der i de sidste 30 år at være sket næsten en fordobling af den gennemsnitlige varighed. Man kan måske akceptere, at der i et tidsrum med stærkt stigende kriminalitet og en deraf følgende op-hobning af sager sker en forlængelse af varetægtstiderne. De foreliggende tal viser imidlertid, at der også i den kriminalitetsmæssigt set rolige periode fra ca. 1950 til ca. 1965 er sket en væsentlig forøgelse af varetægtsfængslingernes længde.

I den undersøgelse, som på foranledning af udvalget er foretaget af rigsadvokaturen, er de led i processen, der beslaglægger varetægtstiderne, analyseret. Det er bemærkelsesværdigt, at analysen viser, at den politimæssige efterforskning, som er undersøgelsesperiodens hovedopgave, gennemsnitligt beslaglægger mindre end $\frac{1}{3}$ af varetægtstiden. Nogen væsentlig forkortelse i dette led kan næppe opnås inden for de bestående normeringer og arbejdstidsbestemmelser. Man må gøre sig klart, at der er en nær sammenhæng mellem besparelser på bevillingerne og forlængelse af varetægtstiderne. Der er næppe grund til at vente, at en væsentlig nedbringelse af denne del af varetægtstiden kan ske ved ændrede regler eller

en strengere praksis med hensyn til fastsættelse af frister for varetægt.

Den forsinkelse, der ifølge analysen følger af indhentning af erklæringer, er - bortset fra mentaleklæringer - ret beskeden, bl. a. som følge af, at disse oplysninger i vidt omfang indhentes sideløbende med den politimæssige efterforskning. Ændringerne ved lov nr. 320 af 13. juni 1973 vedrørende de strafferetlige særforanstaltninger må ventes at mindske behovet for mentalundersøgelser og vil derved bidrage til en afkortning af den del af den samlede varetægtstid som beror på disse undersøgelser.

Den andel, som kan henføres til anklagemyndighedens behandling af sagen: forelæggelse for statsadvokaten til tiltalebeslutning, forberedelsen af ankesager og forelæggelse for rigsadvokaten, er ifølge analysen — selv om ekspeditionstiden i de enkelte led er kort - sammenlagt ikke uvæsentlig. Det må antages, at en del af varigheden i denne fase kan henføres til forskrifter om forelæggelse for rigsadvokaten i forbindelse med påstand om strafferetlige særforanstaltninger. Som følge af ændringerne ved lov nr. 320 af 13. juni 1973 og ved en forøget tilbageholdenhed med krav om forelæggelse for højere anklagemyndighed inden sagens afgørelse må det forventes, at varigheden af dette interval kan forkortes.

Endelig beslaglægges en betydelig del af varetægsperioden af ventetider, inden sagen kan komme for retten. Gennemsnittet påvirkes i høj grad af de lange berammelsestider i ankesager, navnlig ved Østre landsret. En forkortelse af disse berammelsestider vil uden formindskelse af landsretternes arbejdsbyrde kun kunne ske ved tilvejebringelse af de nødvendige bevillinger og normeringer til flere afdelinger i landsretterne. Det ligger uden for udvalgets kommissorium at stille forslag herom, men udvalget har dog ment at burde henlede opmærksomheden på forholdet.*) Efter udvalgets opfattelse bør man imidlertid også inden for rammerne af domstolenes eksisterende kapacitet søge at bringe den del af varetægtstiderne, der beror på domstolene, ned. Udvalget stiller (side 44) forslag om, at al varetægtsfængsling - også efter at sagen er modtaget i retten ved anklageskrift, forundersøgelserbegæring eller ankemeddelelse - skal ske med frist, ligesom

der foreslås sat grænser for fængslingsfristernes længde.

Udvalget foreslår endvidere (side 53), at der åbnes en videre adgang til at lade personer, der er undergivet varetægt, - og som selv ønsker det - tage ophold i den institution eller anstalt, hvor de må forventes at skulle anbringes efter dommen, ligesom udvalget mener, at man under anke må kunne anvende varetægtssurrogater i videre omfang end i dag. Endelig vil en ikke helt ubetydelig afkortning antagelig kunne opnås ved i videre omfang end i gældende praksis at træffe bestemmelse om løsladelse under sagen, når dette kan ske uden nævneværdig risiko for, at undersøgelsen derved vil blive modvirket.

Forslaget (side 27) om indførelse af en særlig fængslingsgrund vedrørende personer, der pågribes på fersk gerning, udskiller en del af de sigtede, som i dag undergives varetægt, til en særlig kortvarig varetægt, idet varetægt med denne begrundelse ikke kan opretholdes for længere tid end en uge.

Det er udvalgets opfattelse, at disse forslag i nogen grad vil kunne bidrage til en forkortelse af fængslingsernes varighed.

2. De summariske begrundelser i varetægtskendelser.

Efter afsigelsen af højesterets to kendelser af 10. juli 1972 (UfR 1972 s. 779 og 780), som fremhæver »det ønskelige i, at fængslingskendelser i det omfang, hvori sagens beskaffenhed eller omstændighederne i øvrigt gør dette fornødent, til oplysning for sigtede, forsvareren og anklagemyndigheden angiver de omstændigheder, der begrunder antagelsen af, at lovens betingelser for fængsling er til stede«, er kritikken i praksis i det væsentlige imødekommet. Udvalget lægger af samme grunde, som er anført i højesterets kendelser, en sådan vægt på spørgsmålet, at man (s. 41 og 66) foreslår udbyggede regler i retsplejeloven om begrundelse af varetægtskendelser.

3. Omfanget af varetægtsfængsling.

Der kan formentlig let opnås bred tilslutning til en programudtalelse om, at anvendelse af

*) Pr. 1. januar 1974 er landsretterne midlertidigt indtil 1. april 1975 udvidet med 3 afdelinger, heraf 2 ved Østre landsret og 1 ved Vestre landsret.

varetægt bør indskrænkes til tilfælde, hvor det er nødvendigt. Spørgsmålet er imidlertid: Hvornår er det nødvendigt? Afgørelsen heraf beror på en afvejning af to modstående hensyn. På den ene side står hensynet til beskyttelse af individets frihed, på den anden side hensynet til en rimelig effektivitet i bekæmpelsen af kriminaliteten.

a) De enkelte var ar ægts grunde.

Anvendelse af varetægt er i talrige tilfælde en nødvendighed for at sikre undersøgelsens effektivitet. Sagen kan ikke opklares eller gennemføres til fældende dom, hvis sigtede får lejlighed til at fjerne koster eller andre spor af forbrydelsen. Den kan ikke gennemføres, hvis sigtede får mulighed for indbyrdes at aftale urigtige forklaringer eller får adgang til at sætte sig i forbindelse med vidner med henblik på at konstruere aflastende vidnesbyrd. Betydningen af at hindre en sådan modvirken af undersøgelsen er særligt åbenlys, når opklaringen retter sig imod organiseret kriminalitet, hvor det typisk er forbundet med overordentlige vanskeligheder at drage hovedmændene - bagmændene - til ansvar.

Varetægt kan også være nødvendig for at hindre fortsat kriminalitet. En person, der fortsætter med at begå lovovertrædelser af en vis grovhed, eventuelt efter at retsforfølgning er indledt mod ham vedrørende de første overtrædelser, bør kunne undergives varetægt. Varetægt er også kraftigt indiceret, når lovovertræderen er en person, der har begået den kriminalitet, han nu sigtes for, kort efter at være prøveløsladt eller under undvigelse eller orlov fra strafafsoning. En betydelig del af de fængslinger, der finder sted i gældende praksis, angår - som det ses af oplysningerne i bilag B, jfr. side 81 ff - netop disse kategorier.

Det er stødende for retsfølelsen, hvis personer, der har begået alvorligere kriminalitet, kan unddrage sig strafforfølgningen. Risikoen for, at en lovovertræder endeligt skal unddrage sig forfølgning eller fuldbyrdelsen ved flugt, er formentlig ringere under nutidens forhold end forhen. Det internationale samarbejde om retshjælp i straffesager er dog langt fra fuldstændig udbygget, og kun mellem meget få stater udleveres egne statsborgere til strafforfølgning eller fuldbyrdelse i udlandet. Anvendelse af varetægt for at

imødegå flugtrisiko kan således være særlig begrundet over for udlændinge, og dette behov er vokset som følge af, at en stigende del af lovovertræderne er udlændinge. Men også indlændinge har mulighed for at unddrage sig forfølgning ved flugt til udlandet, og retsreglerne må være indrettet således, at dette kan hindres. Den gældende bestemmelse begrænser ikke fængslingsmuligheden til situationer, hvor risikoen består i en definitiv unddragelse. Ifølge retsplejelovens § 780, stk. 1, nr. 2, a, kan fængsling også ske, når der er føje til at antage, at sigtede vil udeblive fra domsforhandlingen, hvortil han er indkaldt. Også det forhold, at sigtede må antages for længere eller ubestemt til at ville forsvinde fra sin bopæl eller sædvanlige opholdssted, når han eftersøges, således at undersøgelsen i væsentlig grad vanskeliggøres og trækkes i langdrag, kan begrunde fængsling. Udvalget foreslår, at adgangen til at fængsle på grund af flugtfare opretholdes, men finder at denne adgang uden væsentlig skade kan begrænses noget, og stiller forslag, som i højere grad end de gældende regler giver anvisning på, at der skal foretages en konkret vurdering af unddragelsesrisikoen.

b) Almindelige overvejelser om anvendelse af varetægt.

En væsentlig indskrænkning i adgangen til at etablere varetægt vil beskære mulighederne for at modvirke kriminalitet, at opklare forbrydelser og at gennemføre forfølgningen til dom. En sådan indskrænkning vil dermed forringe de lovlydige borgeres beskyttelse mod kriminalitet. Ved afvejningen mellem hensynet til individets retsbeskyttelse og hensynet til kriminalitetsbekæmpelsens effektivitet, kan der ikke ses bort fra udviklingen i kriminaliteten. I tiåret fra 1960 til 1970 er der sket en fordobling af antallet af anmeldte lovovertrædelser. Denne stigning er fortsat i 1971 og igen i 1973, efter at der var indtrådt en vis stagnation i 1972. Der foreligger oplysninger, der peger i retning af, at kriminaliteten også i kvalitativ henseende er ved at udvikle sig i en alvorligere retning. Den organiserede internationale narkotikahandel med den følgekriminalitet, som den giver anledning til, er et særligt iøjnefaldende eksempel herpå. Denne udvikling, der er kendt og mere fremskredet i udlandet - jfr.

den i 1972 gennemførte lovændring i Tyskland (se side 78) - kan muligvis blive forstærket her i landet i de kommende år. Disse tendenser taler imod at opstille for restriktive regler om anvendelsen af varetægt og derved begrænse effektiviteten i kriminalitetsbekæmpelsen.

Den udvikling, der er i gang i retning af at anvende mildere straffe, herunder en mere udbredt brug af betingede domme og friere afsoningsforhold, vil kunne modvirkes, hvis samfundet samtidig oplever en mærkbar svækkelse i forfølgningen og opklaringen af lovovertrædelser.

Det er tankevækkende, at der både fra Danmark og fra Norge haves erfaring for, at domstolene har anvendt varetægtsfængsling i tilfælde, som hævdes at ligge udenfor, hvad en snæver ordfortolkning af varetægtsbetingelserne giver dækning for. Dette synes at indicere, at der i praksis opleves et behov for anvendelse af varetægt i et omfang, der går ud over det, som lovgiverne ved udformningen af de enkelte fængslingsgrunde har haft for øje. Ved en revision af fængslingsreglerne kan der efter udvalgets opfattelse ikke ses bort fra denne erfaring. Den påståede uoverensstemmelse mellem lovens ord og praksis forklares undertiden med, at varetægt etableres med ikke anerkendte fængslingsformål for øje (Bratholm, Pågripelse og Varetægtsfængsel side 142ff), eller at retten bygger fængslingskendelsen på apokryfe fængslingsgrunde (Gammeltoft-Hansen, Fængslingsforudsætninger, side 146). Det kan ikke afvises, at hensynet til kriminalitetsbekæmpelsen undertiden kan fore til, at retterne anser varetægt for legitimeret, selv om den ikke er fuldstændig dækket af lovens beskrivelse af de enkelte fængslingsgrunde, men en nærmere påvisning heraf er ikke mulig. Fængs-

lingsbetingelserne åbner adgang til et skøn. Sigtedes egen holdning til fængslingskravet påvirker antagelig også rettens vurdering.

Ved vurderingen af den rejste kritik må det endvidere erindres, at varetægtsfængslingsernes antal i forhold til omfanget af den opklarede kriminalitet, som det fremgår af tabel A (side 11), i dag er mindre, end det har været på noget tidspunkt siden straffelovens ikrafttræden. Det er altså ikke rigtigt, at man - i forhold til kriminaliteten - varetægtsfængsler i flere tilfælde i dag, end man har gjort tidligere - tværtimod.

Undertiden henvises der ved kritik af den danske fængslingspraksis til sammenligninger mellem fængslingshyppigheden i Danmark og i udlandet. Sådanne sammenligninger må tages med et væsentligt forbehold, jfr. foran side 12. Specielt for Sveriges og Hollands vedkommende må erindres, at tvangsmæssig tilbageholdelse af en sigtet i disse lande uden forelæggelse for retten, og uden at den sigtede bliver betraget som fængslet, kan ske i henholdsvis 5 og 4½ døgn. Bestemmelserne i den danske grundlovs § 71, stk. 3, er til hinder for en tilsvarende ordning, der utvivlsomt kunne nedbringe antallet af varetægtsfængslinger væsentligt.

Det synspunkt har undertiden været gjort gældende, at en kortvarig varetægtsfængsling kunne tjene et nyttigt specialpræventivt formål ved at give lovovertræderen en hurtig og kontant påmindelse om, at straffelovens regler skal respekteres. Anvendelse af varetægt i dette øjemed er imidlertid i strid med resolutionen fra Europarådets ministerudvalg af 9. april 1965, jfr. foran side 10. Allerede af denne grund har udvalget ikke inddraget en sådan udvidelse af varetægtsgrundlaget i sine overvejelser.

Kapitel 4.

Varetægtsbetingelser.

Varetægtsbetingelser er de i loven nedfældede betingelser, der skal være opfyldt, for at varetægt kan iværksættes. Disse betingelser findes i dag i retsplejelovens § 780 (den almindelige regel) og § 790 (ophør af varetægt), § 1002 (under anke og i øvrigt efter domsafsigelsen) og § 1004, stk. 3, (ved vilkårsovertrædelser).

I. Almindelige overvejelser.

Bortset fra tilfælde af overtrædelse af vilkår for prøveløsladelse, betinget dom m. v. vil grundbetingelsen for anvendelse af varetægtsfængsling altid være, at en person med føje kan mistænkes for et strafbart forhold af en vis grovhed. Denne grundbetingelse genfindes i de af udvalget kendte fremmede retsforfatninger, jfr. nedenfor side 76 ff samt Gammeltoft-Hansen, Fængslingsforudsætninger, 1973, side 25 ff og 51 ff. I grundbetingelsen indgår to elementer, dels at mistanken skal være af en vis styrke, og dels at det straffbare forhold skal være af en nærmere beskrevet grovhed.

A. Mistankens styrke.

Graden af mistankens nødvendige styrke kan ifølge sagens natur ikke beskrives i loven på en måde, der gør det muligt ligesom på en skala at aflæse, om der er tilstrækkelig begrundet mistanke til stede. Afgørelsen af dette spørgsmål må nødvendigvis bero på dommerens skøn. Det er dog muligt ved formuleringen af lovreglen at give et fingerpeg om, hvorvidt det skal være tilstrækkeligt med en mistanke af en vis, ikke-ubetydelig styrke, eller om der skal kræves en særlig stærkt begrundet mistanke, jfr. den tyske Strafprozessordnung art. 112, stk. 1 («dringender Tatverdacht») og retsplejelo-

vens § 780, stk. 1, nr. 2 d («forhold, der i væsentlig grad bestyrker sigtelsen»).

B. Lovovertrædelsens grovhed.

Den påsigtede forbyrdsels grovhed kan beskrives på principielt forskellige måder. I grundlovens § 71, stk. 5, stilles krav om, at lovovertrædelsen skal kunne medføre højere straf end bøde eller hæfte. Denne regel, der kun kræver, at strafferammen for den pågældende forbyrdelse når op over bøde og hæfte, er i retsplejeloven skærpet derhen, at det konkret påsigtede forhold må antages at ville medføre højere straf end bøde eller hæfte. Retsplejelovens afgrænsning bygger på det princip, at varetægtsfængsling ikke bør ske for forseelser af så forholdsvis ringe betydning, at en frihedsberøvelse under sagens behandling vil stå i misforhold til forseelsens ringe grovhed og til den retsfølge, der kan forudses. I praksis volder anvendelse af afgrænsningen sjældent vanskeligheder, men det må erkendes, at der er en principiel betænkelighed forbundet med at kræve en forhåndsvurdering af sanktionsspørgsmålet foretaget på et tidspunkt, hvor forholdene endnu er utilstrækkeligt oplyste. I nogle fremmede lovgivninger kræves, at den lovbestemmelse, som sigtelsen angår, skal hjemle straf over en bestemt størrelse, f. eks. Tyskland: 6 måneders fængsel (jfr. side 78), Sverige: mindst et års fængsel (jfr. side 76) og Norge: 6 måneders fængsel.

C. Fængslingsgrunde i øvrigt.

Både i gældende dansk ret og i fremmed ret*) kræves udover den nævnte grundbetin-

*) Med undtagelse af England, hvor reglerne hviler på særlige forudsætninger, jfr. nedenfor side 79.

geise, at der i den konkrete sag foreligger særlige hensyn, der kan begrunde varetægtsfængsling. Disse hensyn eller »fængslingsgrunde« er formulerede forskelligt i de forskellige retsforfatninger. Det er imidlertid et gennemgående træk, at der er tre hovedhensyn, der kan begrunde varetægt: a) hensynet til at forhindre sigtede i at unddrage sig strafforfølgningen ved flugt eller på anden måde, b) hensynet til at forhindre ham i at fortsætte med at begå forbrydelser og c) hensynet til at forhindre ham i at odelægge beviser eller på anden måde modarbejde undersøgelsen (den såkaldte kollusionsfare). Udover disse hovedhensyn hjemles der undertiden adgang til at varetægtsfængsle for meget grove forbrydelser. Endvidere træffer man en del særlige fængslingsgrunde, f. eks. at sigtedes identitet ikke er fastlagt, eller at han ikke har fast bopæl. Sådanne fængslingsgrunde må siges at være anvendelse af et af de tre hovedhensyn på typiske tilfælde.

D. »Objektive« eller »skønsmæssige« regler. Ved den nærmere udformning af lovens regler om, hvornår varetægt må finde sted, kan man tilstræbe at nå to principielt forskellige formuleringstyper. Den ene regeltype angiver, hvilke objektive omstændigheder, f. eks. manglende fast ophold eller tidligere straffe, der skal foreligge, for at varetægt kan etableres. Denne regeltype hjemler principielt kun et snævert skøn til domstolene. Beslutning om varetægt må kun træffes, når de i loven angivne objektive forudsætninger er opfyldt. Objektive varetægtsbetingelser vil dog oftest være formulerede som nødvendige, men ikke tilstrækkelige betingelser, det vil sige, at retten kun kan varetægtsfængsle, når de er opfyldt, men ikke at retten skal varetægtsfængsle. Den anden regeltype angiver derimod de hensyn, f. eks. imodegælde af flugtfare eller fare for bevisodelæggelse, der kan begrunde varetægtsfængsling, således at det overlades til domstolene i hvert enkelt tilfælde at skønne over, om omstændighederne i den konkrete sag giver de nævnte hensyn en sådan vægt, at varetægt bør etableres.

Til de gældende danske regler finder man elementer af begge typer regler, men således, at retsplejelovens regler ligner nærmest den skønsmæssige regeltype. Til de andre europæiske retssystemer er det stærkt varierende, i

hvilket omfang de to principielt forskellige regeltyper dominerer lovgivningerne. I alle de af udvalget kendte retssystemer indgår dog et betydeligt element af skønsmæssige regler. I et enkelt land — England — er det i realiteten helt overladt til dommerens skøn, om sigtede skal forblive fængslet under sagen, eller om han skal løslades mod »bail«, jfr. nedenfor side 80.

Man vil kunne hævde, at en effektiv sikring af den enkelte borgers frihed i forhold til de retshåndhavende myndigheder kun kan ske ved at udforme varetægtsbetingelserne på en så snæver og præcis måde, at der ikke levnes noget skøn af betydning for domstolene. En sådan tankegang beror dog efter udvalgets opfattelse på en fejltagelse.

Grundbetingelsen for varetægt: at nogen med føje er sigtet for et strafbart forhold, indeholder - uanset at den kan udformes på forskellig måde (»skellig grund til at antage, at skyldig«, »grund til mistanke« eller »særligt bestyrket grund til mistanke« etc.) - efter selve sit indhold en bevisbedømmelse, der er skønsmæssig. Afgørelsen af, om det foreliggende grundlag for sigtelsen er tilstrækkeligt vægtig, må som et typisk bevisspørgsmål overlades til domstolenes skøn. Derimod kan det påsigtede forholds grovhed beskrives ved objektive kriterier, enten ved henvisning til den formodede konkret forskvldte strafs størrelse eller ved henvisning til strafferammen for den påsigtede forbrydelse.

De enkelte fængslingsgrunde (flugtfare, fare for bevisodelæggelse og for fortsættelse af lovovertrædelser) er vanskelige at beskrive objektivt. Man kan ganske vist forsøge ved objektive kriterier at angive nogle typiske tilfælde, hvor betydelig flugtfare, kollusionsfare eller fare for fortsat forbryderisk virksomhed er til stede, men en udtømmende beskrivelse vil ikke være mulig. Det vil derfor være påkrævet til de objektive afgrænsede tilfælde at føje en »opsamlingsregel«, hvorefter varetægt »i øvrigt kan anvendes, hvor omstændighederne giver nærliggende frygt for« flugt, kollusion eller fortsat forbryderisk virksomhed. Herved overlades afgørelsen i de mere tvivlsomme tilfælde til rettens skøn, og den besvttelse af individets frihed, som skulle være hensigten med en objektivisering af varetægtsbetingelserne, vil ikke være opnået.

Udvalget har dernæst overvejet, om man ikke, selv om fængslingsbetingelserne principielt udformes som skønmæssige, kan formulere reglerne så snævert, at dommerens skøn undergives væsentlige begrænsninger. I stedet for den gældende bestemmelse i § 780 a) »føje til at antage, at han vil unddrage sig ansvaret« kunne man f. eks. bruge vendingen: »hvis sagens konkrete omstændigheder giver en særligt underbygget grund til frygt for, at sigtede vil unddrage sig«. En sådan skærpet formulering kan muligvis have nogen betydning som en programudtalelse over for domstolene med det formål at mane til forsigtighed ved anvendelse af varetægt på grund af flugtfare. Udvalget har i sit lovudkast i et vist omfang gjort brag af denne fremgangsmåde, men det er næppe realistisk at tro, at der herved kan udøves nogen afgørende indflydelse på retspraksis.

E. Skærpede krav ved langvarig varetægt.

Da det især er varetægtens varighed, der kan rettes kritik imod, har udvalget overvejet, om man kunne formulere varetægtsbetingelserne således, at kravene gradvis skærpes, jo længere tid varetægten varer. Man kunne således tænke sig, at varetægt udover en vis tid, f. eks. 60 dage kun måtte ske, hvis det skønnedes, at der var forskyldt straf af fængsel i mindst 6 måneder.

Selv om udvalget kan tiltræde den tanke, der ligger bag en sådan regel, er man dog veget tilbage fra at indføje den i udvalgets lovudkast, da den forudsætter, at der — uden medvirken af lægdommere - foretages en forhåndsvurdering af strafudmålingen forud for domsforhandlingen, hvilket må anses for uheldigt. De hensyn der ligger bag reglen, kan efter udvalgets opfattelse varetages af den forholdsmæssighedsregel, der foreslås indført, jfr. side 25.

II. Udvalgets forslag til formulering af varetægtsbetingelser.

A. Det påsigtede forholds grovhed.

Ifølge grundlovens § 71, stk. 5, må varetægt kun anvendes for en forseelse, som kan medføre strengere straf end bøde eller hæfte. Dette krav til lovovertrædelsens grovhed er i den gældende retsplejelov skærpet derhen, at lovovertrædelsen skal være af en sådan grovhed, at »straffen efter det foreliggende

skønnes at blive højere end bøde eller hæfte«, dvs. at der skal være konkret forskyldt fængselsstraf. Udvalget mener, at kravet om konkret forskyldt fængselsstraf bør bibeholdes. Kravet bør dog udformes således, at varetægt ikke må anvendes, »hvis lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre bøde eller hæfte«. Herved gøres det klart, at varetægtsfængsel ikke er udelukket, selv om anvendelse af særforanstaltning eller en betinget dom er en mulig eller sandsynlig udgang på sagen, eller selv om sagen formentlig vil slutte med et tiltalefrafald f. eks. mod børne- og ungdomsforsorg. Man træffer i praksis hyppigt på tilfælde af massivt recidiverende unge lovovertrædere, der har været anholdt og afhørt adskillige gange for nye forhold inden sagens afslutning, og som fortsætter med lovovertrædelser, således at det er nødvendigt, at de tilbageholdes for at afbryde deres kriminelle aktivitet. I mange tilfælde er børneværnet ikke i stand til under efterforskningen at anbringe de unge på et sikkert sted, hvor politiet samtidig kan komme i kontakt med dem for at foretage de nødvendige afhøringer. Der henvises til fremstillingen side 37 om varetægt af unge lovovertrædere. I disse tilfælde er anvendelse af varetægt påkrævet, selv om resultatet ofte bliver en betinget dom eller tiltalefrafald med anbringelse på en institution under børneværnet.

Udvalget foreslår endvidere, at det i retsplejeloven opstilles som en varetægtsbetingelse, at den påsigtede lovovertrædelse er af en sådan grovhed, at strafferammen omfatter fængsel i 1 år og 6 måneder eller mere.*) Dette vil betyde en væsentlig begrænsning i de arter af lovovertrædelser, for hvilke varetægt kan anvendes. Både i straffeloven og i særlovgivningen findes en lang række straffbare forhold, som kan straffes med fængsel i indtil 3 måneder, indtil 6 måneder eller indtil 1 år. Udvalget har nøje gennemgået disse bestemmelser og er kommet til det resultat, at varetægt uden skade vil kunne bortfalde

*) Udvalget havde oprindeligt tænkt sig at sætte grænsen ved fængsel i 2 år. Da den almindelige strafferamme i straffelovens § 285, stk. 1, imidlertid ved lov nr. 319 af 13. juni 1973 er nedsat til fængsel i 1 år og 6 måneder, og da det er nødvendigt at kunne varetægtsfængsle ved de almindelige berigelsesforbrydelser, foreslås grænsen sat som anført.

for de lovovertrædelser, hvor strafferammen er lavere end fængsel i 1 år og 6 måneder. Udvalget har herved specielt overvejet, om der ved straffelovens § 134 a om deltagere i slagsmål eller anden grov forstyrrelse af ro og orden på offentligt sted, der har handlet efter aftale eller flere i forening, og § 265, der omhandler personer, der overtræder polititilhold om ikke at forulempe andre, er behov for adgang til at anvende varetægt. Udvalget mener imidlertid, at anholdelse vil være tilstrækkelig ved overtrædelse af § 134 a, og at overtrædelser af polititilhold i praksis kun vil fore til varetægtsfængsling, hvis der samtidig er fremsat trusler (jfr. § 266) eller ovet vold (jfr. § 244). Udvalget har også overvejet, om der ved grove husfredskrænkelser er behov for adgang til at anvende varetægt. Inden lov nr. 89 af 29. marts 1972 fandtes en særlig straffehiemmel herfor i straffelovens § 264, stk. 3, der hjemlede straf af fængsel i 1 år. Nu er alle husfredskrænkelser (bortset fra tilfælde, hvor der har foreligget hensigt til at skaffe sig oplysninger om forretningsforhold, om dokumenter og lignende) samlet i § 264, stk. 1, i én strafferamme, der går op til fængsel i 6 måneder. I de tilfælde af husfredskrænkelser, hvor der er behov for at kunne anvende varetægt, vil der formentlig altid foreligge grundlag for sigtelse for vold eller trusler, således at varetægt kan ske på dette grundlag. Udvalget mener derfor ikke, at der er behov for en undtæelsesregel vedrørende husfredskrænkelser. Uden for straffeloven vil der muligvis kunne være behov for varetægt ved overtrædelser af loven om udlændinges adgang til landet (lovbekendtgørelse nr. 344 af 22. juni 1973). Dette skvldes, at det, hvor en udlænding rejser tvivl om gyldigheden af et tidligere meddelt udvisnings-tilhold, som han nu er sigtet for at overtræde, er podvendigt at fremskaffe en udskrift af tilholdsprotokollen, inden sagen afgøres i retten. Uden for København kan man ofte ikke nå at skaffe denne udskrift til veie inden udlobet af de 24 timer. Udvalget foreslår såfremt det findes nødvendigt, at der indføres en særlig fængslingshiemmel i loven om udlændinges adgang til landet.

Hvis udvalgets forslag om, at der for det påsigtede forhold skal være hjemmel til fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, gennemføres, må man i de tilfælde, hvor

straffen for en lovovertrædelse normalt ikke kan overskride denne grænse, men hvor der under skærpene omstændigheder - uden at disses art er særligt angivet - kan idømmes højere straf, i grundlovsforhøret tage stilling til, om mistanken vedrører et forhold med så skærpene omstændigheder, at den udvidede strafferamme kan anvendes.

En regel som den foreslåede medfører, at der ved fremtidige justeringer af strafferammer må tages hensyn til denne begrænsning i adgangen til at anvende varetægt. Som oftest vil der være sammenfald mellem behovet for varetægt og den grovhed af den strafbare handling, som angives ved strafferammens maksimum, men der kan forekomme tilfælde, hvor der må erkendes at være et behov for varetægt, uden at der samtidig er behov for at kunne anvende en straf, der når op til den foreslåede grænse på 1 år og 6 måneder.

Det bemærkes, at den foreslåede regel vil få indflydelse på adgangen til at anvende varetægt for militære forseelser, idet den militære retsplejelov nr. 218 af 26. april 1973 i § 18 for så vidt angår varetægt henviser til retsplejeloven.

B. Statsadvokatsager - politisager.

Retsplejelovens § 780 kræver - bortset fra særreglen om personer uden fast bopæl i stk. 1, nr. 1 — at sigtelsen angår en forbrydelse, som det tilkommer statsadvokaten at påtale.

Det er efter udvalgets opfattelse principielt uheldigt at knytte reglerne om påtalebeføjelse sammen med varetægtsbetingelserne. Reglerne om, hvilken myndighed, der skal påtale de forskellige grupper af lovovertrædelser, er proces tekniske regler, som fastlægger politiets og anklagemyndighedens beføjelser, og som bør kunne ændres af rent praktiske hensyn. Hertil kommer, at man i vidt omfang har måttet fravige retsplejelovens regel ved i en lang række vigtige særlove at bestemme, at overtrædelser vel påtales af politimesteren, men at de for statsadvokatsager gældende retsmidler, herunder varetægt, alligevel skal kunne anvendes. Det må endvidere anses som en nærliggende mulighed, at sondringen mellem statsadvokatsager og politisager i fremtiden vil falde helt bort. Derfor foreslår udvalget, at man afskaffer kra-

vet om, at lovovertrædelsen skal påtales af statsadvokaten.

C. Sigtelsens art og styrke.

I § 780 i den gældende retsplejelov udtrykkes kravet til sigtelsen således, at der skal foreligge »skellig grund til at antage, at den sigtede har gjort sig skyldig i . . .«. Denne formulering er efter udvalgets opfattelse uheldig, idet den leder tanken hen på, at der skal foretages en forhåndsvurdering af skyldspørgsmålet. I praksis er bestemmelsen da også opfattet således, at det afgørende er, om den anholdte er »med føje sigtet for

Efter udvalgets opfattelse bør det afgørende for bedømmelsen af, om sigtelsen kan danne grundlag for anvendelse af varetægt, være en vurdering af, om sagens omstændigheder giver et rimeligt grundlag for mistanken om, at den anholdte har begået de påsigtede forhold. Udvalget har formuleret sit udkast i overensstemmelse hermed. Erfaringerne giver ikke grundlag for en skærpelse af dette krav.

D. Forholdsmæssighed.

Ved enhver afgørelse af, om varetægt bør anvendes, må der foretages en afvejning af to modstående hensyn: på den ene side af den skade og de forstyrrelser, som indgrebet kan forvolde hos sigtede, hans familie og andre, der bliver berørt deraf, og på den anden side af indgrebets nødvendighed. Denne afvejning er efter udvalgets opfattelse et centralt element i hele spørgsmålet om varetægt, og reglerne bør udformes således, at domstolen, politiet og forsvareren ansøres til at få alle relevante oplysninger frem, der er nødvendige for at kunne foretage denne afvejning, herunder oplysninger om anholdtes arbejdsmæssige og familiemæssige forhold. Udvalget foreslår derfor, at der i retsplejeloven indføres en udtrykkelig regel, hvorefter frihedsberøvelsen — også med hensyn til dens varighed — ikke må stå i misforhold til den herved voldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, der kan ventes, hvis sigtede findes skyldig. Dette hensyn til forholdsmæssighed er fremhævet i den tyske Strafprozessordnung § 112, stk. 1, og i den norske lov om rettergangsmåten i straffesaker § 228, stk. 2.

Det er gentaget i § 177 i det af straffeproc lovkomitéen i 1969 udarbejdede lovudkast.

E. De enkelte fængslingsgrunde.

1. Flugtfare.

Udvalget foreslår, at der opretholdes en adgang til varetægt, når der er grund til at antage, at sigtede vil unddrage sig forfølgningen eller fuldbyrdelsen. Ifølge den gældende regel i retsplejelovens § 780, stk. 1, nr. 2, a), kan denne antagelse begrundes både med henvisning til »sagens beskaffenhed« og til »sigtedes forhold«. På grundlag af det førstnævnte kriterium har der udviklet sig en praksis, hvorefter der ved sigtelser for alvorligere forbrydelser ofte anvendes varetægt med henvisning til flugtfaren. Denne praksis kan — som den har udviklet sig til i dag — formentlig beskrives således, at hvis sigtelser angår et forhold, for hvilket det må formodes, at straffen vil overstige fængsel i 1 eller 1½ år, opstilles der en formodning om, at sigtede vil unddrage sig strafforfølningen ved flugt, medmindre hans personlige forhold er så stabile, at de kan afkræfte formodningen.

Det er udvalgets opfattelse, at denne praksis i nogen grad hviler på en fiktion. Man kan ikke afvise, at der bag de omhandlede varetægtsfængslinger med henvisning til retsplejelovens § 780, stk. 1, nr. 2 a) reelt kan skjule sig en »retshåndhævelsesarrest«. Dette forhold er uheldigt og kan have bidraget til den rejste kritik, hvorefter der anvendes varetægt i videre omfang, end lovens ord forudsætter. Udvalget mener, at hensynet til »sagens beskaffenhed« bør udgå af bestemmelsen, således at varetægtsfængsling kun kan besluttes, »når der efter det om sigtedes forhold oplyste er grund til at antage«, at han vil unddrage sig forfølgningen eller fuldbyrdelsen af en eventuel idømt sanktion. Herved afskærer man domstolene fra alene under henvisning til den forventede strafs størrelse at træffe bestemmelse om varetægt på grund af flugtfare. Udeladelsen af henvisning til »sagens beskaffenhed« betyder ikke, at domstolene er afskåret fra at lade sagens alvor indgå i vurderingen af risikoen for, at sigtede vil flygte, men de kan ikke nøjes med at se på forholdets grovhed og blot under henvisning til den forventede sanktionsstørrelse lægge til grund, at der foreligger en flugtfare.

Den af udvalget foreslåede formulering af reglen om flugtfare er ikke til hinder for anvendelse af bestemmelsen på tilfælde, hvor der er grund til at frygte for selvmord, jfr. i øvrigt Gammeltoft-Hansen i Uf R 1973 B, s. 61.

1 retsplejelovens § 780, stk. 1, nr. 1, findes en særlig regel om adgang til varetægt af personer uden fast bopæl eller opholdssted m. v. Denne regel kan efter udvalgets opfattelse afskaffes. I de tilfælde, hvor sigtede er udlænding eller har en så ringe social integration, at der er en reel flugtfare, vil man kunne træffe bestemmelse om varetægt med henvisning hertil. Med nutidens hurtige kommunikationsmidler vil en kortvarig tilbageholdelse af personer, der er uden fast bopæl, eller hvis identitet er usikker, normalt være tilstrækkelig for at få oplysninger om identitet og eventuelle verserende sager.

2. Frygt for gentagelse.

Sigtelser rejses ofte under omstændigheder, hvor der er grund til at frygte for, at sigtede, hvis han forbliver på fri fod, vil fortsætte den forbryderiske virksomhed. Dette er især tilfældet, hvis lovovertrædelsen er begået under prøveløsladelse, proveudskrivning, undvigelse eller udgang, eller når lovovertrædelsen er begået, medens der verserer sag mod sigtede for et tilsvarende, tidligere forhold. Det samme vil kunne være tilfældet, hvis hans personlige eller sociale forhold for tiden er så ustabile, at der er en nærliggende fare for fortsat kriminalitet, eller hvis sigtede er en psykisk uligevægtig person, der har gjort sig skyldig i voldshandlinger eller trusler, og som på fri fod kan frygtes at ville gøre sig skyldig i en alvorlig forbrydelse. Endelig vil der efter omstændighederne kunne være frygt for gentagelse, hvis sigtede tidligere flere gange har været straffet for forhold af lignende beskaffenhed.

Udvalget foreslår derfor, at man opretholder hjemmelen i retsplejelovens § 780, stk. 1, nr. 2, b) til varetægt på grund af frygt for gentagelse, men at formuleringen ændres, jfr. lovudkastets § 763, b). Der er ikke ved formuleringssænderingerne tilsigtet nogen væsentlig realitetsændring, heller ikke ved udeladelse af ordene »særlig grund«.

3. Frygt for bevisodelæggelse.

Udvalget foreslår denne varetægtsgrund op-

retholdt med en i forhold til den gældende regel ændret formulering.

Ifølge retsplejelovens § 780, stk. 1, nr. 2, c) kan varetægtsfængsling ske, når der er særlig grund til at antage, at sigtede vil bestræbe sig for at »modvirke undersøgelsen ved at fjerne gerningens spor eller påvirke vidner til at afgive urigtig forklaring eller på anden lignende måde.« Med hjemmel i denne regel træffes der i praksis undertiden bestemmelse om varetægt, selv om anholdte tilstår det påsigtede forhold, såfremt der er medskyldige på fri fod og grund til frygt for, at de vil blive advaret, eller at sigtede vil vanskeliggøre bevisførelsen mod dem, hvis han sættes på fri fod. Da udvalget mener, at varetægt i disse tilfælde kan være påkrævet - i hvert fald hvis sagens omstændigheder giver grund til at tro, at der foreligger organiseret kriminalitet eller et særligt afhængighedsforhold til medsigtede på fri fod - foreslår udvalget for at udelukke enhver tvivl om lovligheden af denne praksis, at det i loven udtrykkelig siges, at varetægt kan etableres, når der er grund til at frygte for, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen ved at »advare medskyldige«. Ved ordet »medskyldige« tænkes ikke blot på personer, der har medvirket til selve det strafbare forhold, men f. eks. også på forholdet tyv - hæler og på bagmandsvirksomhed. Det bemærkes i øvrigt, at når sagen mod en i varetægt hensat person, der er indblandet i lovovertrædelser begået af en flerhed af personer, er så vidt fremskredent, at den kan påkendes for hans vedkommende, vil det ofte være rimeligt at fremme den til dom, uanset om sagen mod de øvrige endnu ikke kan afsluttes.

Ved ordet »sagens omstændigheder« tænkes ikke blot på sigtedes forhold og de konkrete oplyste omstændigheder, men på hele sagens karakter. Fr der tale om organiseret kriminalitet, vil der normalt være en betydelig fare for bevisodelæggelse.

Der er ikke tilsigtet nogen realitetsændring ved de øvrige af udvalget foreslåede formuleringssænderinger.

4. Retshåndhævelsesarrest.

Den yngste varetægtsgrund i retsplejeloven er den i 1935 i § 780, stk. 1, nr. 2, d) indførte »retshåndhævelsesarrest«. Udvalget har overvejet, om der er grund til at opretholde denne varetægts hjemmel, der ikke er

begrundet i efterforskningsmæssige hensyn, men i hensynet til befolkningens retsbevidsthed og den nødvendige alvor og konsekvens i retshåndhævelsen.

Uanset nutidens højere vurdering af den personlige frihed mener udvalget, at der ved meget alvorlige forbrydelser er behov for, at den sigtede kan holdes i varetægt under sagen, selv om ingen af de oven for under 1.-3. nævnte fængslingsgrunde er til stede. Tilsvarende regler om varetægt ved meget alvorlige forbrydelser findes i fremmede retsforfatninger, jfr. således om svensk ret side 76, norsk ret side 77 og tysk ret side 78.

Efter den gældende formulering af retsplejelovens § 780 kan varetægt efter nr. 2, d) kun iværksættes, når der foreligger forhold, der »i væsentlig grad bestyrker sigtelsen«. Udvalget har overvejet, om der er grund til at opretholde dette krav. Man kan gøre gældende, at når der er grundlag for en sigtelse for manddrab, voldtægt, røveri etc., er det af retshåndhævelsmæssige grunde uantageligt, at sigtede er på fri fod. I praksis vil man da også næsten undtagelsesfrit træffe bestemmelse om varetægt i disse sager. Dette beror dog oftest på, at en af de øvrige varetægtsbetingelser vil være opfyldt. Hvis dette undtagelsesvis ikke er tilfældet mener udvalget, at hensynet til den sigtede vejer tungere end hensynet til retshåndhævelsen, medmindre sigtelsen er »særligt bestyrket«. Udvalget har også overvejet, om kravet bør skærpes, således at sigtede skal have tilstået, eller at sigtelsen skal have en sådan styrke, at det ligefrem skal anses for godtgjort, at sigtede er skyldig. Den første mulighed ville medføre, at sigtedes formelle tilståelse blev afgørende for varetægtspørgsmålet; noget sigtede måtte formodes at ville tage i betragtning ved sin stilling til sagen. Den anden mulighed ville medføre, at der skulle ske en forhåndsvurdering af skyldspørgsmålet, som ville foregribe bevisbedømmelsen under domsforhandlingen. Ingen af disse løsninger er heldige. Udvalget foreslår derfor ikke ændring af den gældende regel på dette punkt.

Derimod foreslår udvalget to ændringer, der må forventes at ville begrænse anvendelsesområdet for retshåndhævelsesarrest. Formuleringen foreslås ændret, således at det ikke er tilstrækkeligt til at anvende varetægt, at det påsigtede forhold efter sin art er af en

særlig grovhed. Det kræves yderligere, at det efter de i sagen foreliggende oplysninger om det konkrete forholds grovhed skønnes påkrævet, at sigtede ikke er på fri fod.

Bestemmelsens anvendelsesområde søges endvidere begrænset ved, at strafferammen for den påsigtede lovovertrædelse skal nå op til fængsel i 6 år eller derover. Tilsvarende begrænsninger findes i reglerne om retshåndhævelsesarrest i en del fremmede lande. Udvalget har overvejet at foreskrive en strafferamme på 8 år eller derover, men har anset det for væsentligt, at alle typer af særlig grov berigelseskriminalitet, også tyverier og hælerier, jfr. straffelovens § 286, stk. 1 og 3, er omfattet af bestemmelsen.

Der bør ved anvendelse af bestemmelsen kunne tages hensyn til forhøjet strafferamme på grund af skærpende omstændigheder.

5. Varetægt ved pågribelse på fersk gerning. Hvor en person anholdes under udøvelsen af en lovovertrædelse eller umiddelbart derefter («på fersk gerning»), vil omstændighederne undertiden give et vist grundlag for mistanke om, at han tidligere har begået andre tilsvarende lovovertrædelser, som politiet bør have adgang til at afhøre ham om, inden han løslades. Dette gælder f. eks. en eller flere personer, der anholdes under indbrud i en forretning under sådanne omstændigheder - f. eks. anvendelse af særlige redskaber eller stjålne transportmidler - at der kan være grund til at tro, at den eller de anholdte har begået tilsvarende, hidtil uopklarede indbrud. Der er et reelt behov for, at politiet får lejlighed til at undersøge den eller de anholdtes forhold nærmere under en kortvarig varetægt inden løsladelsen, selv om det enkelte, klariagte forhold tilstås, og lovens betingelser for varetægt i øvrigt ikke er til stede. Det må erindres, at politiets mulighed for at tilrettelægge undersøgelsens gang er stærkt forringet, når en person tages på fersk gerning. Det er utvivlsomt, at det i dag findes nødvendigt at anvende varetægt i tilfælde som de nævnte, og hjemmel herfor kan vel sædvanligvis findes i § 780, stk. 1, nr. 2. b). Udvalget finder det ønskeligt, at der i loven tilvejebringes særlig hjemmel for varetægtsfængsling i denne situation, dog således at fængslingen undergives en snæver tidsmæssig begrænsning.

Udvalget foreslår derfor, at der skabes

hjemmel til varetægt i ikke over 7 dage ved anholdelse på fersk gerning under de ovenfor anførte omstændigheder. Den pågældende varetægt vil i realiteten komme til at virke som en forlænget opretholdt anholdelse. Hvis man havde adgang til at opretholde anholdelsen også i tilfælde, hvor det på forhånd er klart, at betingelserne for varetægt ikke er til stede, ville man formentlig i et vist omfang ved at opretholde anholdelse kunne tilgodese de hensyn, der begrundes forslaget. Det må imidlertid antages, at anholdelse ifølge grundloven kun kan opretholdes i 3 X 24 timer når der i dette tidsrum foretages en reel overvejelse af, om varetægtsfængsling skal finde sted.

Ved den foreslåede regel sker der en formel udvidelse af adgangen til at etablere varetægt, men udvalget anser dette for forsvarligt under hensyn til, at den eller de anholdte i disse tilfælde er pågrebet under udøvelse af lovovertrædelsen eller i umiddelbar tilknytning dertil, at forholdsmæssighedskravet altid skal være opfyldt, og at varetægten med hjemmel i denne bestemmelse ikke kan udstrækkes udover 7 dage. Udvalget anser imidlertid ikke blot reglen for ubetænkelig, men for ønskelig under hensyn til, at varetægt i disse tilfælde ofte vil være en nødvendig forudsætning for, at en serie af lovovertrædelser kan opklares, at reglen må antages at ville bevirke, at domstolene vil anlægge en snævrere fortolkning ved anvendelsen af de øvrige fængslingsgrunde, at den nuværende fængslingspraksis herved får et sikkert lovgrundlag, og at det kan forventes, at reglens tidsbegrænsning til 7 dage i praksis vil medføre en forkortelse af en del varetægtsfængslinger, der i dag sker med hjemmel i andre regler.

6. Vilkårsovertrædelser.

Udvalget foreslår at man ad modum den gældende regel i § 1004 opretholder mulighed for varetægt hvor der foreligger overtrædelser af vilkår i en betinget dom. prøveløsladelse m. v. af en sådan art, at afbrudelsen af vilkårsovertrædelsen, der eventuelt består i eller rummer fare for ny kriminalitet, er påkrævet for at resocialiseringsarbejdet kan genoptages. Det bør dog være en forudsætning for varetægt i disse tilfælde, at frihedsberøvelsen er forsvarlig under hensyn til vilkårsovertrædelsens art, sigtedes person-

lige forhold og den tid, der er forløbet siden proveudskrivningen m. v.

7. Varetægt efter sigtedes begæring.

I den norske Lov om Rettergangsmåten i Straffesaker som ændret ved lov af 8. februar 1963 findes en regel, hvorefter en person kan varetægtsfængsles, »når han selv begjærer det av grunner som finnes fyllestgjørende«. Man har i dansk teori) overvejet, om der er behov for en regel i Danmark, hvorefter sigtede kan fængsles, hvis han selv begjærer det. Udvalget mener ikke at kunne anbefale en sådan regel. Varetægtsfængsling er et af retsordenen iværksat indgreb, der bygger på en række klart definerede samfundsmæssige hensyn. Selv om en sigtet måske i enkelte tilfælde selv har ønske om at komme i varetægt, bør det afgørende være, om disse hensyn kan begrunde varetægt. I modsat fald vil man også komme i vanskeligheder, hvis sigtede senere tilbagekalder sin begæring. Det er dog muligt, at der i praksis foretages en mere lempelig prøvelse af, om varetægtsbetingelserne foreligger, hvis sigtede erklærer sig indforstået med varetægt.

E. Sammenfatning.

De af udvalget foreslåede varetægtsbetingelser adskiller sig ikke radikalt fra de gældende regler. Udvalgets lovudkast bygger på de hovedsynspunkter, at varetægtsbetingelserne bør udformes på en sådan måde, at de tvinger til en grundig, konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde af, om varetægt er påkrævet, og om dette indgreb står i rimeligt forhold til lovovertrædelsens grovhed og omstændighederne i øvrigt; evt. om et varetægtssurrogat kan anvendes. Samtidig indeholder udkastet en række lovændringer, der sætter rimelige og så vidt muligt klare grænser for anvendelsen af varetægt, og som vil kunne være af betydning for den fremtidige udvikling af varetægtspraksis.

Blandt de foreslåede ændringer må fremhæves, at der opstilles et krav om, at den påsigtede forbrudelse skal være belagt med straf af fængsel i 1 år og 6 måneder eller derudover, at særreglen om personer uden fast bopæl, ubekendte m.v. udgår, at bestemmelsen om varetægt på grund af flugt-

*) Gammeltoft-Hansen, Fængslingsforudsætninger. 1973, s. 176.

fare skærpes, at det samme gælder reglen om retshåndhævelsesarrest, og at der udskilles en særlig fængslingsgrund vedrørende tilfælde, hvor sigtede tages på fersk gerning, og hvor der efter gældende praksis sker fængsling, fordi der er grundlag for mistanke om, at sigtede har begået andre tilsvarende lovovertrædelser, men hvor der efter udkastet kun vil kunne ske fængsling i indtil 7 dage.

III. Mindretalsudtalelser.

Under udvalgets overvejelser har man som anført side 22 drøftet muligheden af at udforme varetægtsgrundene således, at de ved objektive kriterier beskriver de typiske varetægtsstilfælde, hvor der vil være almindelig enighed om, at varetægt er rimelig og velbegrunder, og således at der i tilknytning hertil formuleres opsamlingsregler med udgangspunkt i de gældende fængslingsgrunde, men med en skærpelse af udformningen. Udvalgets flertal har ikke ment at kunne gå ind for dette forslag.

A. Et medlem af udvalget (*Lindegaard*), der som subsidiær løsning kan tilslutte sig flertallets lovudkast, foretrækker dog principalt, at varetægtsgrundene opstilles efter en model som den nævnte. *Lindegaard* har udformet et særligt lovudkast, der er optrykt som bilag D til betænkningen (s. 115) og afgiver følgende *særudtalelse*:

De gældende beskrivelser af fængslingsgrundene er vendt mod en ældre vidtgående fængslingspraksis og synes, som erfaringerne her i landet - og i Norge - viser, ikke i tilstrækkelig grad at tage hensyn til det behov for fængsling, som opleves i praksis. Som det fremgår af bilag B er en stor del af dem, der fremstilles med begæring om fængsling - omkring 30 pct. - sigtet for kriminalitet begået under prøvelosladdelse. De er ofte kun i ringe grad integreret socialt, familiemæssigt, arbejdsmæssigt og bolig-mæssigt. Når de er faldet tilbage til kriminalitet i prøveudskrivningstiden, vil en fortsættelse af den kriminelle adfærd, som dette tilbagefald i forbindelse med deres fortid indicerer, generelt være en nærliggende risiko. En flerhed af de i de gældende bestemmelser angivne fængslingsgrunde vil ofte foreligge, medens det kan være tvivlsomt, om den særlige konkrete risiko, som formuleringerne peger hen

på, fuldt ud er opfyldt for hver af de enkelte fængslingsgrunde.

Der kan derfor være grund til at udskille tilfælde, hvor der typisk vil foreligge behov for varetægt, til beskrivelse i en særlig regel, hvor varetægtsgrundene angives ved objektive kriterier. Denne regel bør omfatte sigtede, der er recidiveret i prøvetiden, eller som har forset sig under undvigelse eller orlov. Derimod bør den ikke medtage betinget dornte, der er faldet tilbage; ej heller unge, der har gjort sig skyldig i nye lovovertrædelser under udskrivning fra eller undvigelse fra ungdomshjem, hvor de har været anbragt i henhold til tiltalefrafald eller betinget dom. Den bør imidlertid suppleres med en regel om sigtede, der fortsætter deres kriminalitet, medens sagen verserer, efter at være afhørt om tidligere forhold. I disse tilfælde er der en så stærk indikation for risiko for gentagelse, at frihedsberøvelse under sagen i reglen må anses for påkrævet. En tredje gruppe, hvor der ligeledes generelt vil være et behov for at sikre sigtedes person under sagen, er den, der beskrives i den gældende retsplejelovs § 780, stk. 1, nr. 1). Hvor sigtede er uden bopæl eller fast opholdssted her i landet, vil der typisk være risiko for, at han vil unddrage sig forfølgningen og fuldbyrdelsen. En del af dem, der omfattes af denne beskrivelse, er udlændinge uden fast tilknytning her til landet, der på fri fod kan ventes at ville unddrage sig ansvaret definitivt ved at rejse ud af landet. For indlændinge uden bopæl eller fast opholdssted kan en definitiv unddragelse i reglen ikke befrygtes, men manglen af fast bopæl forer med sig, at det ofte vil være vanskeligt rettidigt at tilsige dem til retsmoder, eller der vil være grund til at frygte, at de vil udeblive fra retsmoder, hvortil de er indkaldt. I den offentlige debat ses det undertiden indvendt mod den tilsvarende regel i § 780, stk. 1, nr. 1), at den er socialt diskriminerende. Dette beror på en fejltænkning. Det er selvsagt ikke lav social placering, der er bestemmende for anvendelsen af varetægt, men lav social placering og manglende social integration kan ofte være sammenfaldende med ustabile boligforhold, der af de lige nævnte grunde typisk medfører behov for anvendelse af varetægt for at forfølgingen ikke skal trække urimeligt i langdrag og medføre mandskabsforbrug til efter-

sogning og tomgang i retterne ved udeblivelse fra domsforhandlingen.

Der har siden tilkomsten af de oprindelige fængslingsregler vist sig behov for at fængsle lovovertrædere, der har gjort sig skyldige i alvorlige forbrydelser, selvom ingen af de sædvanlige fængslingsgrunde er til stede. Dette har i 1935 fort til fængslingsgrunden i § 780, stk. 1, nr. 2) d). Når flugtfare på grund af sagens beskaffenhed, som er nævnt i § 780, stk. 1, nr. 2) a), ikke længere opretholdes som fængslingsgrund, er der behov for en - begrænset - udvidelse af adgangen til at anvende varetægt for alvorlige forbrydelser. Sigteelse for en alvorlig forbrydelse vil ofte kunne berettige til den slutning, at der foreligger flugtfare eller risiko for bevisødelæggelse, men i stedet for at motivere anvendelsen af varetægt på denne indirekte måde, er en begrundelse, der direkte viser hen til forbrydelsens alvorlige karakter at foretrække. En sådan bestemmelse bør begrænses således, at kun de alvorligste forbrydelser, typisk nævningsager, omfattes af den.

Det af flertallet stillede forslag om at supplere det traditionelle katalog af varetægtsgrunde med en regel, der for sigtede grebet på forsk gerning giver adgang til varetægt i et tidsrum, der ikke kan overstige 7 dage, foreslås udformet således, at den medtages blandt de objektive varetægtsgrunde. I Sverige og Holland er der regler, der giver politiet og anklagemyndigheden mulighed for kortvarige tilbageholdelser uden retskendelse. Grundlovens § 71 udelukker regler, der svarer til de nævnte. Denne bestemmelse må endvidere som omtalt s. 28 antages at være til hinder for en regel der tillader at opretholde anholdelsen i 3 X 24 timer på betingelser, der ikke giver mulighed for anvendelse af varetægt. Af de grunde, der er nævnt s. 28 er der utvivlsomt behov for en adgang for kortvarig tilbageholdelse under betingelser, der er mindre strenge end de, der stilles for længerevarende tilbageholdelse.

Det må vel antages, at de sigtede, der er dækket af disse objektive kriterier, i reglen vil være omfattet af de fængslingsgrunde, der beskrives i flertallets udkast. Selvom varetægt ingenlunde uden videre bør anvendes overfor sigtede, der falder ind under beskrivelsen i de objektive varetægtsgrunde, vil det dog medføre en lettelse af afgørelsen og dens begrundelse, når disse på forhånd er

udskilt af de individuelle varetægtsgrunde, der nødvendiggør en forudsigtelse om sigtedes fremtidige adfærd og påvisning af, hvorpå retten bygger sine antagelser herom. Da de tilfælde, der er dækkede af de objektive kriterier, må antages at omfatte en meget betydelig del af dem, der fremstilles med begæring om varetægt, vil en sådan udformning af varetægtsbestemmelserne medføre en ikke helt uvæsentlig tidsbesparelse og dermed en mindre belastning af retternes kapacitet.

En udskillelse af disse objektive varetægtsgrunde gør det tillige muligt at skærpe kriterierne i de individuelle varetægtsgrunde. I disse — mindre hyppigt forekommende - tilfælde bør udformningen opfordre til at vise en særlig omhu ved konstateringen af, om der er behov for varetægt. I begge tilfældegrupper stilles samme krav til provelse af grundlaget for mistanken.

B. Et andet medlem af udvalget (*Mogens Christensen*), der ligesom Lindegaard foretrækker, at fængslingsgrundene opdeles, således at de tilfælde, hvor der typisk vil foreligge behov for fængsling, udskilles til en særlig regel, hvor en del af fængslingsbetingelserne angives ved objektive kriterier, anfører herom i sin *særudtalelse*, at der næppe er grund til at frygte en utilsigtet skærpelse af fængslingspraksis i forhold til den, der faktisk er gældende, indenfor de områder, der dækkes af de foreslåede mere objektive reder regler. Uanset hvorledes fængslingsbetingelserne udformes, vil der antagelig på disse områder udvikle sig en praksis, der stort set svarer til den nugældende.

En eventuel ændring af praksis vil snarere gå i retning af en nedgang i antallet af fængslinger som følge af den foreslåede udtrykkelige regel om, at der i hvert enkelt tilfælde — også i disse - skal foretages en konkret vurdering af forholdsmæssigheden mellem indgrebet og dets følger for den enkelte og sagens betydning og den forventede retsfølge.

Under alle omstændigheder anser dette medlem det for langt mere væsentligt, at den foreslåede opdeling gør det muligt at skærpe kriterierne i de individuelle fængslingsgrunde og i disse tilfælde fastholde kravet om, at der i hvert enkelt tilfælde skal påvises bestemte grunde til at antage, at sigtede vil »unddrage sig forfølgningen«, »begå ny lovovertrædelse«, »vanskeliggøre efterforsknin-

gen« osv., således som angivet i Lindegaards forslag.

Vedrørende den såkaldte »retshåndhævelsesarrest« (rpl. § 780, stk. 1, nr. 2 d) ønsker Mogens Christensen at fremhæve, at denne varetægts hjemmel efter hans opfattelse er yderst betænkelig i alle tilfælde, hvor der ikke foreligger tilståelse eller dog en næsten til vished grænsende sandsynlighed for, at den sigtede er skyldig. Fængsling, der ikke kan støttes på nogen af de øvrige fængslingsgrunde, er en anteciperet straf, der principielt ikke bør iværksættes, så længe den sigtedes skyld ikke er tilstået eller bevist. Hvis tiltale må opgives, eller den tiltalte frifindes, er en (ofte langvarig) forhåndsfængsling, der ikke er begrundet i efterforskningsmæssige hensyn, helt uacceptabel - uanset erstatningsbestemmelserne. Der kan heller ikke ses bort fra muligheden af, at den, der med urette fængsles som sigtet for en af de meget alvorlige forbrydelser, »retshåndhævelsesarrest« forudsætter, kan få vanskelighederne ved at afkræfte mistanken forøget med den følge, at han også domfældes med urette.

Hvor ingen af de øvrige varetægtsbetingelser er opfyldt, og der ikke foreligger tilståelse eller sikker formodning om skyld, vejer hensynet til den sigtede langt tungere end hensynet til »befolkningens retsbevidsthed« og »den nødvendige alvor og konsekvens i retshåndhævelsen«. De sidstnævnte hensyn alene kan overhovedet kun bære en forhåndsfængsling under de her anførte forudsætninger.

Det erkendes, at denne særlige varetægts hjemmel ikke kan begrænses til tilfælde, hvor der foreligger tilståelse. Ganske vist vil manglende tilståelse som oftest indebære, at en eller flere af de øvrige fængslingsgrunde vil være til stede, men der vil kunne forekomme situationer, hvor det ikke forholder sig således, og hvor manglende tilståelse ikke bør udelukke »retshåndhævelsesarrest«, f. eks. hvor den pågældende er grebet på fersk gerning, eller der i øvrigt kan fremføres omstændigheder, der udelukker enhver tvivl. Det findes imidlertid ikke tilstrækkeligt, at sigtelsen er »i væsentlig grad bestyrket« og slet ikke tilstrækkeligt blot at stille samme krav til prøvelsen af grundlaget for sigtelsen som ved de øvrige fængslingsgrunde.

Betingelserne for at iværksætte »retshåndhævelsesarrest« foreslås derfor på dette punkt skærpet derhen, at sigtelsen - når der ikke foreligger tilståelse - skal være i en sådan grad bestyrket, at sigtedes benægtelse efter det oplyste må anses for uantagelig.

Hvad de øvrige betingelser angår, kan Mogens Christensen tilslutte sig flertallets indstilling.

C. Udvalgets *flertal* (formanden, Eli Caspersen, Erik Christensen, Frank Poulsen og A. V. Sørensen) skal til de anførte særudtalelser *bemærke følgende*:

Der må antages at være en ikke uvæsentlig fare for, at det af Lindegaard udformede udkast vil give anledning til en uønsket udvidelse af varetægtspraksis. Dette skyldes, at der er risiko for, at varetægt vil blive begæret og besluttet i de fleste tilfælde, hvor de objektive kriterier er opfyldt, uden at der foretages fornøden afvejning af, om varetægt i det enkelte tilfælde er påkrævet. Medens begrundelseskravet, som udvalgets flertal lægger stor vægt på, efter udvalgets udkast tvinger retten til i alle tilfælde at foretage en konkret vurdering af, om frihedsberøvelse er nødvendig, ville det efter Lindegaards udkast være tilstrækkeligt, at retten konstaterer, at en af de i udkastet nævnte objektive omstændigheder, der typisk - men ikke altid - gør varetægt påkrævet, er til stede. Herved vil hovedsigtet med udvalgets udkast blive modvirket. Flertallet mener endvidere, at den af Lindegaard foreslåede stramning af de opsamlingsregler, der skal ledsage de objektive varetægtsgrunde (»bestemte grunde til at antage«) vil være af tvivlsom værdi i praksis. Flertallet henviser herved til, at de gradsforskelle med hensyn til formulering, der i dag findes imellem retsplejelovens § 780, stk. 1, nr. 2, a), b) og c) (»føje til at antage«, »særlig grund til at frygte« og »særlig grund til at antage«) næppe har sat sig synlige spor i praksis. Til den af Lindegaard omtalte arbejdsmæssige besparelse for retterne, som skulle være en følge af indførelse af objektive varetægtsbetingelser, skal flertallet bemærke, dels at omfanget af denne lettelse utvivlsomt er beskeden, dels at en lettelse, der går ud på, at retten ikke behøver at tage stilling til og begrunde, om varetægt konkret er indiceret, er principielt betænke-

lig og uheldig. Baggrunden for, at en dommer skal medvirke ved etablering af varetægt, er, at det i størst muligt omfang bør sikres, at spørgsmålet bliver afgjort på grundlag af en indgående vurdering af alle sagens konkrete forhold og ikke blot på grundlag af enkelte, let-konstaterbare, men måske i visse tilfælde overfladiske kriterier. Endelig finder flertallet, at varetægtsbetingelserne lovteknisk er mere omstændelige og uoverskue-

lige i Lindegaards udkast end i udvalgets udkast.

Med hensyn til den af Mogens Christensen foreslåede ændring af reglerne om retshåndhævelsesarrest kan flertallet henholde sig til bemærkningerne oven for side 22, navnlig vedrørende det betænkelige i at reglerne udformes således, at retten tvinges til at foretage en art bevisvurdering på straffesagens indledende stadium.

Kapitel 5. Varetægtssurrogater.

Som anført i forrige kapitel er de hensyn, som man har for øje ved en varetægtsfængsling: 1) at hindre sigtede i at unddrage sig strafforfølgningen ved flugt eller lignende, 2) at hindre ham i at fortsætte sine forbrydelser, 3) at hindre ham i at ødelægge beviserne og 4) ved meget grove forbrydelser at sikre, at befolkningen føler, at der er den fornødne alvor og konsekvens i retsforfølgningen. Undertiden kan disse hensyn varetages ved mindre indgribende foranstaltninger, såkaldte fængslingssurrogater, jfr. retsplejelovens §§ 785-788.

Anvendelsen af fængslingssurrogater kendes langt tilbage i historien, jfr. Danske Lovs 1-23-1 f f om »borgen«. Også i andre lande kendes surrogater, jfr. nedenfor side 76 ff. Økonomisk sikkerhedsstillelse var tidligere det mest anvendte varetægtssurrogat. I England kendtes indtil Criminal Justice Act, 1967, kun økonomisk sikkerhedsstillelse (»release on bail«) for voksne lovovertrædere. I Danmark har grundloven siden 1849 forudsat, at løsladelse mod sikkerhedsstillelse kan finde sted, jfr. den gældende grundlovs § 71, stk. 3. Den samme forudsætning findes i den europæiske menneskerettighedskonvention art. 5, stk. 3, ligesom FN-konventionen af 1966 om borgerlige og politiske rettigheder, art. 9, stk. 3, forudsætter, at der kan ske løsladelse mod sikkerhed. I Europarådets ministerudvalgs resolution af 9. april 1965 om varetægtsfængsling (Lovtidende C 1965, s. 1235) anbefales en række forskellige foranstaltninger i stedet for varetægtsfængsling, f. eks.: bevogtning i hjemmet, forbud mod at forlade et bestemt opholdssted eller område uden rettens tilladelse, påbud om regelmæssigt at give møde

hos bestemte myndigheder, beslaglæggelse af pas eller andre legitimationspapirer, sikkerhedsstillelse eller anbringelse af unge lovovertrædere i særlig institution.

Ved retsplejelovens vedtagelse i 1916 var det et led i den omfattende retsreform, at man bl. a. ved opstilling af regler om varetægtssurrogater ville søge at nedbringe antallet og varigheden af varetægtsfængslinger. I retsplejelovens § 785, stk. 2, nævnes et katalog af mulige foranstaltninger: tilsyn af pålidelige personer, forældre eller andre, bevogtning i hjemmet, sikkerhedsstillelse, tilhold om ikke at forlade et anvist opholdssted eller en bestemt kreds, pålæg om til bestemte tider at fremstille sig for politiet og beslaglæggelse af pas eller andre legitimationspapirer. Anvendelsen af disse foranstaltninger har i den forløbne tid været yderst begrænset, jfr. Hurwitz, Strafferetsplejen, 2. udg. 1949, s. 653 (»Endelig bemærkes, at bestræbelserne for at erstatte fængsling med fængslingssurrogater er slået helt fejl i praksis, for så vidt voksne sigtede angår.«) og forsvarerudvalgets beretning, Advokatbladet 1968, s. 120 («Endelig skal udvalget henlede opmærksomheden på det . . . forhold, at retsplejelovens surrogater for fængsling tilsyneladende ikke benyttes i praksis«).

Der foreligger ikke i Danmark nogen tilgængelig statistik over anvendelsen af fængslingssurrogater. Det er imidlertid udvalgsmedlemmernes erfaring, at surrogater anvendes meget sjældent. Kun pasinddragelse finder sted i et vist omfang. Herom er der særlig hjemmel i paslovens § 2. I de seneste år er anvendelse af varetægtssurrogater dog overvejet i nogle tilfælde, jfr. således f. eks.

UfR 1974 s. 14 H, 1973 s. 350 V, 1972 s. 780 H, 1971 s. 705 O og 1968 s. 883 V.

Det er udvalgets opfattelse, at der er grund til at ansøre retterne, politiet og forvarerne til at søge varetægtssurrogater anvendt i tilfælde, hvor disse vil være tilstrækkelige foranstaltninger. Dette skyldes først og fremmest hensynet til den sigtede og hans familie, der typisk vil blive påført langt mindre ulemper ved et surrogat end ved varetægtsfængsling. Også samfundshensyn kan tale for anvendelse af varetægtssurrogater, der som regel vil være langt billigere foranstaltninger end varetægtsfængsel.

På den anden side bør anvendelse af varetægtssurrogater ikke ske i tilfælde, hvor betingelserne for fængsling ikke er opfyldt. Man bør ikke ved hjælp af surrogater for varetægt udvide området for straffeprocessuelle foranstaltninger.

Anvendelse af surrogater vil i praksis hvile på to forudsætninger:

1. For det første skal man for at kunne vurdere, om et surrogat kan bringes i anvendelse, have et vist overblik over sagen, over sigtedes personlige forhold og over de surrogatforanstaltninger, der er til rådighed. Dette overblik vil sjældent foreligge under grundlovsforhøret. Selv om man her får oplysninger f. eks. om muligheden af anbringelse i et hjem eller en institution, vil det ofte være nødvendigt at få oplysningerne bekræftede, før der formelt kan træffes bestemmelse om anvendelse af surrogatet. Det er derfor næppe realistisk at tro, at man i et omfang af blot nogen betydning allerede i grundlovsforhøret skulle kunne træffe bestemmelse om anvendelse af varetægtssurrogater. Derimod vil man under sagens senere behandling kunne skaffe sig de nødvendige oplysninger til at tage stilling til spørgsmålet om anvendelse af et surrogat. Det er efter udvalgets opfattelse realistisk at antage, at man i en del tilfælde, hvor varetægt bliver langvarig - navnlig under anke - vil kunne erstatte varetægt med anbringelse i mere hensigtsmæssige institutioner, f. eks. børne- og ungdomshjem, hospitaler, plejehjem, behandlingscenter for narkomaner etc. Også ikke-frihedsberøvende surrogater vil eventuelt kunne anvendes.

Det sker formentlig i dag i en del tilfælde, at de personer, der beskæftiger sig med en

straffesag, føler, at afgørelsen af varetægts-spørgsmålet er låst mere eller mindre fast, når der i grundlovsforhøret er afsagt fængselskendelse og denne eventuelt er stadfæstet af landsretten. Den passivitet, der kan være et resultat af denne holdning, er efter udvalgets opfattelse ubegrundet og uheldig. Under sagens gang er der netop behov for initiativer fra politiets, retternes og især fra forsvarerens side for at undersøge, om der selv om varetægtsgrundlaget fortsat er til stede - kan findes foranstaltninger, der kan træde i stedet for egentlig varetægt.

2. For det andet kræver etablering af varetægtssurrogater, at de fornødne ressourcer er til rådighed. Politibevogtning i hjemmet må i vore dage anses for en urealisabel foranstaltning allerede af økonomiske og personale-mæssige grunde. Anbringelse af unge på institutioner under børne- og ungdomsforsorgen støder meget ofte på den hindring, at for sorgen ikke har kapacitet til at modtage de pågældende - i hvert fald ikke på anstalter, der er tilstrækkeligt sikre, jfr. nærmere side 38. Anbringelse på behandlingshjem for narkomaner forudsætter, at sådanne eksisterer. Tilsyn af pålidelige personer forudsætter, at egnede personer findes og har den fornødne tid og de fornødne kræfter til hvervet. Det må i denne forbindelse erindres, at retsplejeloven er blevet til under en anden familie- og samfundsstruktur end i dag. Hvis man i vore dage vil erstatte varetægt med et personligt tilsyn, må det formentlig etableres med professionelle tilsynsførende, f. eks. knyttet til ungdomspensioner eller lignende institutioner, der er led i kriminalforsorgen i frihed.

De varetægtssurrogater, der lettest og billigst lader sig realisere: mødepligt hos politiet til bestemte tidspunkter og påbud om opholdssted og arbejde samt forbud mod samkvem med bestemte personer etc. har næppe nogen synderlig praktisk betydning. Det er foranstaltninger, hvis værdi til imødekommelse af de hensyn, der bærer varetægt, reelt ikke er ret stor. Man kan formentlig sige, at hvis det skønnes, at et pålæg om at møde hver dag hos politiet er en tilstrækkelig foranstaltning til at imødegå flugtfare, er der i den pågældende sag intet grundlag for varetægtsfængsling af hensyn til flugtfare. Udvalget har dog ment at burde opretholde

også disse fængslingsurrogater, idet man ikke kan udelukke, at de i enkelte tilfælde vil kunne være praktiske.

Det traditionelle varetægtssurrogat, økonomisk sikkerhedsstillelse, kan antage to principielt forskellige former: Det kan enten være en økonomisk sikkerhed, som sigtede selv stiller for sin tilstedeværelse senere under retssagen i form af deponering af værdier, eller det kan være en sikkerhed i form af en kaution fra trediemand, der har særlig tilknytning til sigtede, og som ved at kautionere typisk overtager et vist tilsyn med sigtede, idet han får en interesse i at gøre sin indflydelse gældende over for sigtede for at få ham til at møde under sagen. Begge disse former for økonomisk sikkerhed er muligheder, der oftere står åbne for sigtede af højere sociale lag end for sigtede fra lavere lag. Derfor kan økonomisk sikkerhed siges at være et varetægtssurrogat med social slag-side. I Sverige har dette synspunkt ført til, at man helt har ophævet bestemmelser om økonomisk sikkerhed som fængslingsurrogat. I Danmark er økonomisk sikkerhed så vidt udvalget bekendt ikke anvendt som varetægtssurrogat i nyere tid. Udvalget har dog ikke ment at kunne foreslå bestemmelserne herom ophævet, da dette fængslingsurrogat er forudsat i grundloven og i den europæiske menneskerettighedskonvention samt FN-konventionen om borgerlige og politiske rettigheder.

Udvalget har overvejet, om anvendelse af et varetægtssurrogat bør kræve retskendelse, eller om også politiet - eventuelt med rekurs til retten - bør kunne pålægge et surrogat. I Sverige kan varetægtssurrogater pålægges af anklagemyndigheden. Også i England kan politiet i nogle tilfælde løslade mod »bail«. Herhjemme kan pasinddragelse i medfør af pasloven ske administrativt. Udvalget er kommet til det resultat, at egentlige varetægtssurrogater, der kan spænde fra lidet indgribende foranstaltninger til frihedsberøvelser, der kan være næsten lige så byrdefulde som varetægt, altid bør kræve retskendelse, således at det i et retsmøde konstateres, at lovens betingelser for varetægt er til stede, hvorefter der af retten træffes bestemmelse om den foranstaltning, der skal træde i stedet for varetægt, og fastsættes en frist for foranstaltningens varighed. Denne procedure, der sikrer, at ansvaret for det straffe-

processuelle frihedsindgreb, som et fængslingsurrogat er, ligger hos retten, vil næppe i praksis volde vanskeligheder. Den skitse-rede ordning vil ikke være til hinder for, at de særlige regler om politiets administrative kompetence med hensyn til pas opretholdes. Den vil heller ikke være til hinder for, at der frivilligt eller på andet grundlag træffes ordninger, der træder i stedet for et fængslingsurrogat, men som ikke formelt har karakter af et straffeprocessuelt frihedsindgreb. F. eks. må politiet kunne aftale med en sigtet, at så længe han har fast arbejde et bestemt sted og bopæl på en ungdomspension, hvor han holder sig hjemme om aftenen under forstanderens tilsyn, vil politiet undlade at fremstille ham for retten med begæring om varetægt. En sådan aftale giver ikke politiet andre rettigheder end sagens omstændigheder i øvrigt tilsiger. Bryder sigtede aftalen, vil beslutning om varetægt kunne træffes, hvis retten finder, at betingelserne herfor er opfyldt. Politiet må også kunne fratage en begæring om varetægt, hvis det oplyses, at børne- og ungdomsfor-sorgen vil sørge for betryggende anbringelse af den sigtede. Sådanne arrangementer træffes ofte under selve grundlovsforhøret, således at den anholdte herefter formelt løslades til børneværnet.*) Det må i disse tilfælde fastslås, om anbringelsen af den pågældende sker på børneværnets eller rettens ansvar med hjemmel i retsplejeloven. Sker anbringelse på grundlag af loven om børne- og ungdomsværn, kan den kun opretholdes, så længe denne lov giver grundlag herfor. Det bør stå børneværnet klart, at det, hvor anbringelsen ikke er sket i henhold til retsplejelovens fængslingsbestemmelser, ikke er bundet af nogen pligt over for politiet eller retten til at tilbageholde sigtede, men kan udskrive ham fra det hjem, hvor han anbringes, så snart man skønner det forsvarligt og hensigtsmæssigt. Vil politiet sikre sig kontrol med en sådan udskrivning, må det ved begæring til retten påstå anbringelsen på institutionen fastsat som et egentligt varetægtssurrogat ved retskendelse.

*) Se UfR 1971 s. 705 0, hvor dommeren til retsbogen havde bemærket, at en 17-årig sigtet i mangel af andre anbringelsesmuligheder ville være blevet fængslet i 15 dage. Antaget at løsladelse til anbringelse på en institution under børneværnet herefter burde være sket i form af et fængslingsurrogat.

Udvalget har i lovudkastet (§ 765, jfr. side 66) udformet reglerne om varetægtssurrogater som en angivelse af en række eksempler på foranstaltninger, der kan anvendes i stedet for varetægt. Eksemplerne er ikke udtømmende. Reglerne er opbygget, så de har en vis lighed med bestemmelserne i straffelovens §§ 56 og 57 om betinget dom. Udvalget har overvejet, om man på samme måde som i Tyskland (jfr. side 78) skulle forsøge at omformulere hele surrogatinstitutionen, så det får karakter af »betinget varetægtsfængsel«, hvor man ved retskendelse fastslår, at betingelserne for varetægt er til stede, men at iværksættelsen af varetægt udsættes på nærmere angivne vilkår. Da overtrædelse af et vilkår i en sådan kendelse imidlertid ikke kan tænkes at skulle medføre umiddelbar etablering af varetægt, men kun at sagen påny forelægges retten, finder udvalget, at konstruktionen »betinget varetægt« i nogen grad tilslører karakteren af den trufne beslutning, der reelt er et varetægtssurrogat.

I de gældende regler i retsplejelovent der som eksempler på sigtede, hvor varetægtssurrogater især kan komme på tale, anført frugtsommelige og diegivende kvinder

samt personer mellem 15 og 18 år. Efter udvalgets opfattelse er der ikke grund til i lovteksten at fremhæve disse befolkningsgrupper frem for andre. Der bør altid ved afgørelsen af, om varetægtssurrogat bør anvendes, foretages en afvejning, hvori indgår hensynet til den skade og de ulemper, som en egentlig varetægt vil forvolde hos den pågældende. Det er klart, at dette tilsiger tilbageholdenhed ved anvendelse af varetægt over for unge sigtede.

I retsplejelovent § 786, stk. 1, findes et forbud mod at anvende sikkerhedsstillelse i stedet for varetægtsfængsling i tilfælde, hvor de i § 780, nr. 2, c og d omhandlede fængslingsgrunde er til stede. Udvalget har udeladt denne regel i sit lovudkast som overflødig. Anvendelse af et surrogat er efter udkastet altid betinget af, at surrogatet er tilstrækkeligt til at opfylde formålet med varetægten. Det er en selvfølge, at økonomisk sikkerhedsstillelse ikke er tilstrækkelig til at tilgodese de i § 780, nr. 2, c og d omhandlede ojemed. Anvendelse af varetægtssurrogater i stedet for kollusionsarrest og retshåndhævelsesarrest kan vel i det hele kun tænkes i ekstraordinære tilfælde.

Kapitel 6. Unge lovovertrædere.

Anvendelse af varetægt på unge lovovertrædere - dvs. navnlig personer fra 15 til 17 år incl. - har til stadighed givet anledning til betænkelighed. Man har lagt vægt på, at opholdet i varetægtsfængsel for de unge kan være særligt belastende eller virke forrående og i nogle tilfælde måske give varige psykiske skader. Derfor har man søgt i så vidt omfang som muligt at undgå varetægtsfængsling af unge. For retsplejelovens vedkommende har dette fundet udtryk i § 785 om varetægtsurrogater, idet loven særligt for sigtede mellem 15 og 18 år foreskriver, at surrogater skal anvendes, hvis det efter sigtelsens genstand, sigtedes personlighed og de forhåndenværende forhold lader sig gøre. Retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. 1, foreskriver dernæst, at varetægtsfængslede under 18 år ikke må sættes sammen med varetægtsfængslede over denne alder. Endvidere findes i § 784, stk. 1, nr. 5, særregler om beskæftigelse og undervisning af unge varetægtsfanger.

I praksis forsøger man i videst muligt omfang at undgå varetægtsfængsling af personer fra 15 til 17 år incl. De bliver som regel løsladt til børneværnets foranstaltning, således at de enten efter beskikkelse af en tilsynsværge får ophold i hjemmet eller bringes på en af børne- og ungdomsforsorgens institutioner.

Det er imidlertid ikke muligt helt at undgå varetægtsfængsling af unge. Af de af udvalget indsamlede oplysninger, jfr. side 14 og side 87 vedrørende de personer, der i oktober 1967 blev fremstillet i grundlovsforhør med begæring om varetægtsfængsling, fremgår det, at 27 af de 359 mænd, der i dette tidsrum blev varetægtsfængslet, var under

18 år. Det svarer til, at 7,5 pct. af de varetægtsfængslede var under 18 år. Til sammenligning kan anføres, at 17 pct. af samtlige sanktioner (domfældelser, bøvedtagelser og tiltalefrafald) vedrørende overtrædelser af straffeloven i samme år blev anvendt over for personer fra 15 til 17 år incl.*) I bilag B (side 87) er foretaget en nærmere gennemgang af de 27 sager, hvor varetægtsfængsling af personer under 18 år fandt sted. Varetægt synes i disse tilfælde at have været en nødvendig foranstaltning under hensyn til de sigtedes tidligere kriminelle løbebane, tidligere undvigelse fra børne- og ungdomsforsorgens anstalter eller nuværende vedholdende kriminalitet.

Af den af rigsadvokaturen foretagne undersøgelse af en gruppe varetægtstilfælde fra september 1970 fremgår det (jfr. side 105 og side 107), at 10,7 pct. af de varetægtsfængslede var 17 år og derunder. De pågældende unge var hårdere kriminelt belastede end gennemsnittet af varetægtsfanger. Af de unge var der således 75 pct., der var sigtet for flere end 10 forhold, medens der for samtlige varetægtsfanger kun var 37 pct. med mere end 10 forhold.

Direktoratet for kriminalforsorgen har foretaget en - ikke offentliggjort - undersøgelse af alle unge under 18 år, der blev undergivet varetægtsfængsling i perioden 1/1-31/5 1971 og vedrørende de pr. 14/6 1971 siddende varetægtsfængslede under 18 år. Det fremgår heraf, at der i de nævnte 5 måneder blev afsagt 268 fængslingskendelser vedrørende 240 personer under 18 år. Nogle af de unge blev indsat flere gange

*) Kriminalstatistik 1967, side 58.

inden for perioden. Det samlede antal varetægtsfængslinger i samme periode kendes ikke, men beregnet som 5/12 af antallet af varetægtsfængslinger for overtrædelser af straffeloven i hele 1971 kan det anføres som 2.850. Hertil kommer et mindre tal for personer, der har været fængslet for overtrædelse af særlovgivningen, typisk loven om euforiserende stoffer. Antallet af varetægtsfængslede under 18 år udgjorde altså ifølge denne undersøgelse ca. 9 pct. af samtlige varetægtsfængslede.

Pr. 14/6 1971 hensad 66 personer under 18 år i varetægt. Det samlede varetægtsbelæg pr. 1/6 1971 var 1055. således at de unge udgjorde ca. 6 pct. af belægget. De unge må altså gennemsnitligt have siddet i korteve tid end de ældre.

Politiinspektør A. Haslund har i tidsskriftet Dansk Politi 1972. s. 215 offentliggjort en undersøgelse over fængshingspraksis i København. Det fremgår heraf bl. a., at der i en periode på 6 uger fra 2.-3. til 12.-4. 1972 blev fremstillet 163 personer i grundlovsforhør i København. Heraf var kun fire under 18 år.

Der har mellem direktoratet for kriminalforsorgen og centralstyrelsen for børne- og ungdomsforsorg i de seneste år været ført forhandlinger med det formål at belyse, i hvilket omfang børne- og ungdomsforsorgen råder over lukkede institutionspladser, der vil kunne anvendes som surrogater for varetæst, samt hvilket behov der må antages at være for sådanne pladser. Forholdningerne synes ikke at have ført til nogen afklaring.

Børne- og ungdomsforsorgen rådede i december 1973 over 28 lukkede pladser. Heraf fandtes 12 på Bråskovgård og 8 på Sølager. Disse pladser er fortrinsvis beregnet til de særligt vanskelige eller farlige af institutionernes egne indsatte. De kan derfor vanskeligt benyttes til opholdssted for unge varetægtsfanger. På hjemmet Føelv, der er en afdeling af Billeshave ved Middelfart, findes 8 lukkede pladser. Det er for tiden alt, hvad børne- og ungdomsforsorgen kan stille til rådighed for unge lovovertrædere med verserende sager af sådan art eller omfang, at tilbageholdelse på lukket anstalt er nødvendig. Det bemærkes specielt, at institutionen Sønderbro i København ikke er lukket. Man har ingen effektiv kontrol med, at unge mennesker ikke bortgår herfra.

Børne- og ungdomsforsorgen forventer i 1974 at tage yderligere 28 lukkede pladser i brug, heraf 8 på Kjettrupgård, fortrinsvis for stofmisbrugere, 10 på Skibbyhøj, fortrinsvis for ganske unge, heraf personer under 15 år, samt 10 pladser på Vitskøl Kloster.

Der kan i øvrigt henvises til Socialstyrelsens skrivelse af 5. juli 1972 til straffelovrådet, optaget i betænkning nr. 667/1972 om de strafferetlige særforanstaltninger.

Det er efter udvalgets opfattelse urealistisk at tro, at varetægtsfængsling af personer under 18 år under de i dag foreliggende omstændigheder fuldtud kan erstattes af anbringelse under børne- og ungdomsforsorgen. For så vidt angår de unge, hvis personlige forhold ikke er så vanskelige, eller hvis kriminalitet ikke er så grov eller omfattende, at det er fuldt tilstrækkelig grund til at anbringe dem i en lukket institution, kan børne- og ungdomsforsorgen gøre god fyldest, og man vil i vidt omfang under grundlovsforhør eller under en senere fristforlængelse kunne løslade de pågældende til børneværnet. For så vidt angår de personer, der på grund af lovovertrædelsens art eller grovhed nødvendigvis må anbringes et sted, hvorfra de ikke kan flygte, står børne- og ungdomsforsorgen derimod i dag kun i begrænset omfang med muligheder for anbringelse.

Gennemgangen side 87 af en række enkelttilfælde, hvor unge mennesker er blevet undergivet varetægt, viser, at der jævnlige af personer i denne gruppe begås grove lovovertrædelser eller lovovertrædelser i betydeligt omfang. Omstændighederne kan i disse sager gøre det nødvendigt, at de sigtede frihedsberøves for at forhindre, at de unddrager sig strafforfølgningen, begår nye lovovertrædelser, eller ødelægger beviserne. Der er intet principielt til hinder for, at frihedsberøvelsen kan finde sted ved børne- og ungdomsforsorgens foranstaltning, men det må i så fald kræves, at frihedsberøvelsen er effektiv, hvilket betyder, at den ikke kan ske i åbne eller halvåbne institutioner, medmindre de konkrete forhold gør en sådan anbringelse forsvarlig. Frihedsberøvelsen må dernæst, indtil efterforskningen er tilendebragt, ske inden for eller i en sådan nærhed af den politikreds, hvor undersøgelsen foregår, at der ikke stilles urimelige hindringer i vejen for politiets arbejde. Unge

lovovertrædere, hvis sag behandles af Københavns politi, vil således ikke kunne anbringes i en institution på Fyn eller blot på Vestsjælland.

Man må dernæst gøre sig klart, at etablering af en række lukkede institutioner rundt omkring i landet under børne- og ungdomsforsorgen, som kunne erstatte varetægtsfængslerne for de unges vedkommende, ville blive meget kostbart både i oprettelse og i drift, og at nytten heraf slet ikke ville stå i rimeligt forhold til udgifterne. Udvalget finder herefter ikke en sådan løsning anvendelig og foreslår, at man som hidtil søger at imødegå ulemperne ved varetægtsfængsling af unge ved følgende foranstaltninger:

1) Politi og domstole bør fortsat være tilbageholdende med at varetægtsfængsle unge. Man bør i tvivlstilfælde forsøge, om ikke en anbringelse under børne- og ungdomsforsorgen, eventuelt som et fængslingssurrogat, er tilstrækkelig.

2) Hvis varetægtsfængsling er påkrævet ved sagens begyndelse, bør politi, domstol og forsvarer under sagens behandling - navnlig hvis sagen bliver langvarig - være opmærksom på, om varetægt ikke på et se-

ner tidspunkt kan ændres til en anbringelse under børne- og ungdomsforsorgen, jfr. ovenfor side 34 om varetægtssurrogater. Hvis sagen bliver undergivet ankebehandling, og det findes nødvendigt at holde domfældte varetægtsfængslet under anken, indtil domsforhandlingen i landsretten, kan frihedsberøvelsen ske f. eks. på en af børne- og ungdomsforsorgens lukkede institutioner uden hensyn til dennes beliggenhed.

3) Det almindelige niveau for behandling af varetægtsfanger bør højnes. Dette gælder bygningernes standard og indretning, beskæftigelsesmuligheder, undervisning, tilsyn af lægelig og socialpædagogisk art etc. En højnelse af hele dette niveau vil komme alle varetægtsfanger, men især de unge, til gode.

Endelig bemærkes, at udvalget ikke mener at kunne anbefale, at de i retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. t og 5, anførte regler om særlig behandling af unge varetægtsarrestanter opretholdes i loven. I det omfang der er behov for at undergive unge varetægtsarrestanter en særbehandling, bør der være adgang til at regulere dette ved administrative regler og således på en smidigere måde end ved lovregler.

Kapitel 7.

Fremgangsmåden ved afgørelse af varetægtsspørgsmål.

Ifølge retsplejelovens § 779 træffes bestemmelse om varetægt ved en retskendelse. Inden kendelsen afsiges, skal den sigtede hores i retten om sigtelsens genstand, medmindre dette forhindres ved hans ophold i udlandet, eller afhøringen er umulig på grund af andre omstændigheder. Retsmødet, der benævnes grundlovsforhør, foregår således næsten altid i overværelse af den sigtede.

Formen for dette retsmøde er af overordentlig stor betydning for den sigtede, navnlig i tilfælde, hvor han ikke tidligere har været i en sådan konflikt med loven, at det har givet anledning til varetægt. Den pludselige frihedsberøvelse, der sker ved anholdelse og varetægtsfængsling, opleves af mange som det alvorligste indgreb, de kommer ud for som led i strafforfølgningen. Det er bl. a. derfor af stor betydning, at retsmødet, hvor der træffes bestemmelse om varetægt, tilrettelægges under hensyntagen til den belastning og det chock, frihedsberøvelsen kan være for den enkelte. Selvom sagens omstændigheder måtte være af en sådan art, at dommeren, anklageren og forsvareren hurtigt kan overskue, at varetægt er påkrævet, bør retsmødet foregå på en sådan måde, at også sigtede og offentligheden, der måtte være til stede, kan følge med i og forstå, hvad der foregår. For sagens videre gang kan det endelig være afgørende, hvilke oplysninger der fremkommer, og hvilke bestemmelser der træffes i dette første retsmøde. Samtlige disse hensyn taler således for, at retsmødet foregår på en så betryggende måde, som det overhovedet er muligt.

De følgende betragtninger og forslag bygger på dette grundsynspunkt.

I. Medvirken af forsvarer.

Retsplejelovens § 731, stk. 1, a) foreskriver, at der skal beskikkes en forsvarer, »når sigtede undergives varetægtsfængsel«. Denne regel kræver efter sin ordlyd først beskikkelse af forsvarer, når bestemmelse om varetægt er truffet, men derimod ikke under retsmødet, hvor bestemmelsen træffes. I praksis beskikkes i de fleste retskredse forsvarer ved grundlovsforhørets begyndelse.

Det er udvalgets opfattelse, at den sigtede under retsmødet, hvor spørgsmålet om varetægt forhandles, altid bør have bistand af en forsvarer, og udvalget har i § 765, stk. 3, i sit lovudkast givet en regel herom. Udvalget havde gerne set, at denne regel kunne være gjort undtagelsesfri. I enkelte tilfælde, navnlig i mindre retskredse i provinsen, kan der imidlertid opstå situationer, hvor det er umuligt at tilkalde en forsvarer til et grundlovsforhør, der må afholdes med kort varsel. Af hensyn hertil er lovudkastet udformet således, at sigtede »så vidt muligt« skal have adgang til forsvarerbistand. Udvalget understreger, at forsvarerbeskikkelse ved retsmødets begyndelse kun bør undlades i nødssituationer, og at det er ønskeligt, at domstolene i samarbejde med advokaterne tilrettelægger vagtordninger eller lignende til imodegæelse af sådanne situationer.

Sigtede kan imidlertid ofte have behov for forsvarerbistand ikke blot under selve retsmødet, men også inden mødet. For forsvareren må det også være af væsentlig betydning for tilrettelæggelse af forsvaret at have talt med den sigtede inden retsmødet. Forsvareren bør derfor underrettes om retsmødet i så god tid, at han kan få lejlighed til at tale med den sigtede forinden, ligesom forsvarere-

ren bør have adgang til at gennemse rapportmateriale og lignende inden retsmødet. Disse spørgsmål er dog efter udvalgets opfattelse ikke egnet til regulering af retsplejeloven, idet deres løsning ofte må afhænge af lokale forhold, der kan variere fra retskreds til retskreds. Udvalget har heller ikke fundet det rigtigt at foreslå en bestemmelse, der pålægger forsvareren at tale med sigtede inden retsmødet. Hvis forsvareren ikke af sin professionelle ansvarsfølelse for hvervets udøvelse motiveres til at tale med sigtede, vil en af loven fremtvunget samtale næppe være af væsentlig værdi. Derimod vil det formentlig være hensigtsmæssigt, hvis dommeren ved retsmødets begyndelse sikrer sig, om sigtede har haft lejlighed til at tale med forsvareren, og om fornødent på begæring giver en kort udsættelse med henblik herpå.

II. Værnetingssspørgsmål.

Ifølge retsplejelovens § 781 kan kendelse om varetægt under sagens efterforskning træffes af en hvilken som helst underret. Er forundersøgelse indledt, tiltale rejst eller sagen under anke, bør varetægtsspørgsmålet normalt afgøres af den ret, hvor sagen behandles. Er sigtede anholdt, og kan man ikke nå at overføre ham til denne ret, inden fristen for anholdelsen udløber, kan enhver underret dog afsige varetægtskendelse.

Efter udvalgets opfattelse er der ikke grund til at ændre ved princippet i den gældende værnetingsbestemmelse. Dette princip svarer til den af udvalget i betænkning 622/1971 foreslåede generelle værnetingsregel i retsplejelovens § 694. Hvis denne regel gennemføres, er der derfor ikke behov for en særlig værnetingsregel i varetægtskapitlet.

III. Sigtedes tilstedeværelse.

Som ovenfor nævnt skal den sigtede ifølge retsplejelovens § 779 normalt høres i retten om sigtelsens genstand, inden kendelse om varetægt afsiges.

Det er en næsten selvfølgelig regel, at sigtede skal have adgang til at være til stede i det retsmøde, hvor bestemmelse om varetægt træffes. Kun hvis sigtede ikke er til stede her i landet, eller hvis retten af særlige grunde, f. eks. sigtedes sygdom, finder, at fremstilling af ham må anses for nytteløs eller skadelig for ham, bør retsmødet kunne afholdes uden hans tilstedeværelse. I så fald skal sig-

tede allerede efter gældende ret, jfr. retsplejelovens § 783, stk. 1, fremstilles for retten inden 24 timer, efter at han er indbragt her til landet, eller hindringen for hans fremstilling er ophørt.

Sigtede bør ikke blot have adgang til at være til stede og til at blive afhørt (»hørt«) om sigtelsen. Han bør også have adgang til at udtale sig, inden kendelsen afsiges. I praksis har sigtede allerede i dag normalt adgang hertil, men udvalget mener, at retten til at udtale sig er så væsentlig, at den bør lovfæstes.

Sigtedes interesse i at være til stede og at kunne udtale sig foreligger ikke blot under det første retsmøde, hvor kendelse om iværksættelse af varetægt afsiges, men også under senere retsmøder, hvor der sker fristforlængelser, jfr. Vestre Landsrets kendelse af 10. juli 1968 (UfR 1968 s. 812). Udvalget foreslår, at der i loven gives sigtede en ret til at være til stede også under retsmøder med henblik på forlængelse af varetægten. Fremstilling af sigtede bør dog her kunne undlades, når han giver afkald derpå, eller hvis fremstilling vil være forbundet med uforholdsmæssigt besvær. Det sidstnævnte vil kunne være tilfældet, f. eks. hvis sigtede er indlagt til mentalundersøgelse på et statshospital, der ligger langt fra den ret, hvor sagen skal behandles.

Om mundtlig behandling af kæremål til landsretten se nedenfor side 45.

IV. Begrundelser i varetægtskendelser m. v.

Ifølge retsplejelovens §§ 218 og 782, stk. 1, skal kendelser om iværksættelse af varetægt begrundes. I praksis har domstolene i en lang årrække i vidt omfang indskrænket begrundelsen med hensyn til fængslingsgrundene til en henvisning til de enkelte afsnit og litra i § 780. Denne praksis har i mange år givet anledning til diskussion, jfr. således Hurwitz: Den danske Strafferetspleje, 3. udg. s. 462, Koktvedgaard: Lærebog i den danske Strafferetspleje, s. 110, Bratholm; Pågripelse og varetæktfængsel 1957, s. 275 og 336, Olafsson i UfR 1959 B s. 234 og Gammeltoft-Hansen i Turisten 1972 s. 244 ff. Ved to kendelser af 10. juli 1972 (UfR 1972 s. 779 og s. 780) har Højesteret fremhævet »det ønskelige i, at fængslingskendelser i det omfang, hvori sagens beskaffenhed eller omstændighederne iøvrigt gør dette

fornodent, til oplysning for sigtede, forsvareren og anklagemyndigheden angiver de omstændigheder, der begrundet antagelsen af, at lovens betingelser for fængsling er til stede.«

Selv om kravet om begrundelse af varetægtskendelser som nævnt har hjemmel i retsplejelovens § 218, stk. 1, og § 782, stk. 1, anser udvalget det, under hensyn til at dt hidtidige regler har dannet grundlag for en praksis, der har været genstand for betydelig kritik, for ønskeligt, at det ved en udtrykkelig regel i retsplejeloven præciseres, hvilket omfang begrundelseskravet har.

Efter udvalgets opfattelse er spørgsmålet om begrundelse af varetægtskendelser af væsentlig betydning især i de tilfælde, hvor retten træffer bestemmelse om varetægt. Det kan for sagens parter - sigtede, forsvareren og anklagemyndigheden - være af stor interesse at få oplysning om de momenter, som retten har lagt vægt på. Herved bliver parterne bedre i stand til at tilrettelægge deres fremtidige arbejde med sagen. Også ved kære af kendelser om varetægt har en nærmere begrundelse værdi for den overordnede ret. Endelig vil udvalget ikke udelukke, at et begrundelseskrav i enkelte tilfælde vil kunne tvinge retten til en sådan fornyet overvejelse af sagen, at det vil få indflydelse på afgørelsen af varetægtsspørgsmålet allerede i første instans.

En begrundelse har ikke værdi, hvis den udformes blot som en gengivelse af lovens krav (f. eks. »da der er grund til at frygte, at sigtede på fri fod vil begå nye lovovertrædelser, og varetægt er påkrævet for at forhindre dette. . . . «. Der må kræves en angivelse af de momenter i sagen, der begrundet, at varetægtsbetingelserne er opfyldt (f. eks. »da sigtede tidligere er straffet for tilsvarende lovovertrædelser, og da han nu er sigtet for fem tilfælde af brugstyverier af motorkøretøjer, hvoraf de sidste to skal være begået, efter at han var afhørt af politiet om de tre første, findes der grund til at frygte, at han på fri fod vil begå nye lovovertrædelser «). Udvalget har derfor udformet sit lovudkast på en sådan måde, at kun en begrundelse af sidstnævnte art opfylder begrundelseskravet i tilfælde, hvor retten iværksætter varetægt. Herved er udvalget i overensstemmelse med højesterets kendelser af 10. juli 1972. Det vil være rimeligt, at ret-

terne i et vist omfang begrundet kendelser, hvori begæring om varetægt afvises, men behovet for begrundelser synes ikke i disse tilfælde at have en sådan vægt, at der er behov for at lovfæste begrundelsespligten ud over reglen i § 218.

Hvad angår den grundlæggende varetægtsbetingelse - den rimeligt begrundede mistanke om, at anholdte har begået den påsigtede lovovertrædelse - bør domstolene ved udformningen af begrundelsen være opmærksom på, at man ikke herved foregriber den vurdering af beviserne, der skal finde sted ved domsforhandlingen. Begrundelsen for mistanken kan formentlig bedst udformes ved en angivelse af, hvilke momenter i sagen, anklagemyndigheden lægger vægt på, samt en anførelse af, at retten herefter finder/ikke finder mistanken rimeligt begrundet.

Ifølge Højesterets kendelser skal den udførlige begrundelse gives i det omfang, sagens beskaffenhed eller omstændighederne igrønt gør det fornødent. Da det ofte vil være vanskeligt på forhånd at vurdere betimeligheden af en begrundelse, opnås den klareste og sikreste retsregel, hvis der kræves begrundelse i alle tilfælde, hvor der er tvist om varetægtsspørgsmålet, dvs. hvor sigtede eller hans forsvarer protesterer mod varetægt. Kun hvor sigtede og forsvareren er indforstået med varetægt og til retsbogen tilkendegiver dette, vil det være forsvarligt at indskrænke begrundelsen. Den ulejlighed, der påføres domstolene ved et krav om begrundelse i alle tilfælde, hvor der er tvist om spørgsmålet, er så uvæsentlig i sammenligning med indgrebets betydning for sigtede og begrundelsens værdi for alle parter, at ulejligheden ikke bør tillægges vægt.

Udvalget foreslår, at ikke blot den oprindelige varetægtskendelse, men også senere ændelser om fristforlængelser skal begrundes på den angivne måde. Fristforlængelse bør dog kunne ske ved beslutning, der ikke begrundes, hvis der ikke protesteres mod forlængelsen.

Dommerens bestemmelse om at opretholde anholdelsen i 3X24 timer træffes - bortset fra tilfælde, hvor den anholdte skal overføres til anden retskreds - normalt i tilfælde, hvor det foreliggende materiale ikke giver tilstrækkeligt grundlag for straks at træffe bestemmelse om varetægt. I konse-

kvens heraf og under hensyn til, at tidsfaktoren ofte vil gøre kære af en opretholdt anholdelse umulig, kunne det synes naturligt, hvis dommerens bestemmelse ikke begrundes. Udvalget har dog ment, at en opretholdt anholdelse er et indgreb af en sådan betydning for sigtede, at man også i dette tilfælde bør kræve en begrundelse, der angiver, hvilke omstændigheder, der bevirker, at anholdelsen bliver opretholdt. § 760, stk. 4, i udvalgets udkast til anholdelseskapitel er udformet i overensstemmelse hermed.

Det foran omtalte krav om begrundelse af varetægtskendelser vil i mange tilfælde ikke være tilstrækkeligt til at sikre, at sigtede forstår baggrunden for varetægten. Kendelsen vil være udformet i et juridisk sprog, som sigtede kan have vanskeligt ved at tilegne sig. Forsvarerens vejledning af sigtede vil i vidt omfang bøde herpå. For yderligere at sikre, at sigtede fuldt ud opfatter det passerede, foreslår udvalget, at det pålægges retten i de tilfælde, hvor sigtede er til stede ved

afsigelsen af kendelsen, at give sigtede en mundtlig vejledning om, hvilke bestemmelser om varetægt retten har anvendt, om de i kendelsen anførte grunde samt om hans adgang til at kære. Det er udvalgets opfattelse, at en fornuftig, mundtlig vejledning af sigtede i retten - suppleret af forsvarerens vejledning - vil være egnet til at mindske de forståelsesvanskeligheder, som mange varetægtsarrestanter klager over, jfr. Mentalhygiejnisk Forskningsinstituts undersøgelser fra Vestre Fængsel i København.

Ifølge retsplejelovens § 782, stk. 2, jfr. § 770, skal den varetægtsfængslede efter begæring have udskrift af kendelsen inden 24 timer. Denne regel foreslår udvalget i princippet opretholdt. Da en absolut frist på 24 timer ikke altid kan opfyldes, f. eks. hvis varetægtsfængsling har fundet sted i forbindelse med en week-end, foreslås reglen ændret derhen, at udskrift skal overgives snarest muligt.

Kapitel 8. Frister.

Som omtalt side 17 kan udvalget tiltræde den del af kritikken af den gældende varetægtspraksis, der går ud på, at en del varetægtsfængslinger bliver for langvarige.

Den af rigsadvokaturen for udvalget foretagne undersøgelse af varetægtsfængslingers varighed, der er omtalt foran side 15 og er optrykt som bilag C til denne betænkning, omfatter ca. 200 straffesager, i hvilke varetægt blev iværksat i perioden 1.-15. september 1970. Den gennemsnitlige varetægtstid efter undersøgelsen var 56,5 dage. I undersøgelsen er foretaget en vurdering af, hvortil varetægtstiden er anvendt. Resultatet heraf er, at der i gennemsnit er anvendt 17,8 dage til politiets efterforskning, 6,8 dage til indhentelse af erklæringer og udtalelser (herunder mentalundersøgelse), 12 dage til anklagemyndighedens overvejelser og udfærdigelse af anklageskrift m. v. og 20 dage til tiden fra rettens modtagelse af sagen til endelig domsforhandling. Trækkes ankesagerne fra det undersøgte materiale, kommer man ned på en gennemsnitlig varetægtstid på 39,6 dage, hvoraf tiden mellem sagens modtagelse i retten og domsafsigelsen gennemsnitlig androg 8,1 dage. Trækkes yderligere sager, hvori der har været foretaget mentalundersøgelse, fra, kommer man til en gennemsnitlig varetægtstid på 31,7 dage. Den samlede gennemsnitlige varetægtstid i ankesager var ved Østre Landsret 214 dage og ved Vestre Landsret 102 dage.

Det er som omtalt side 18 udvalgets opfattelse, at der bør træffes foranstaltninger til at nedbringe de foran beskrevne varetægtstider. Udvalget tillægger det væsentlig betydning, at man ved udformningen af retsplejelovens regler om varetægt søger at påvirke

udviklingen i retning af en forkortelse af varetægtstiderne. De af udvalget i det følgende foreslåede ændringer skal først og fremmest tjene dette formål.

Ifølge retsplejelovens § 780, stk. 2, skal retten i forbindelse med fængslingen fastsætte en bestemt tidsfrist, inden hvis udløb forundersøgelse må begæres eller tiltale rejses. Retten kan efter begæring fra påtalemyndigheden forlænge fristen. Når forundersøgelse er begæret eller tiltale rejst, og sagens fremme altså beror på retten, løber der derimod ikke nogen frist, idet arrestanten antages at »sidde på rettens ansvar« indtil sagens afgørelse, uden at der af retten træffes nogen formel bestemmelse om den fortsatte varetægt. Forsvareren kan naturligvis også i dette tidsrum ved at begære sigtede losladt fremkalde en stillingtagen fra rettens side, men begæring om losladelse i tiden op til domsforhandlingen er ikke sædvanlige. Om forsvareren i den enkelte sag fremsætter en sådan begæring, vil afhænge af mange omstændigheder, herunder hans bedømmelse af sagen udfald.

Det fremgår af rigsadvokaturens undersøgelse, at perioden mellem sagens modtagelse i retten og domsforhandlingen udgør en væsentlig del af den anvendte varetægtstid. Hertil bidrager især de lange berømmelsestider under anke. På denne baggrund er det udvalgets opfattelse, at det vil være nyttigt at overføre systemet med frister, der skal forlænges periodisk, såvel til tiden efter sagens modtagelse i retten i 1. instans som til tiden under anke. Herved tvinges samtlige retter til jævnlige - eventuelt i form af kendelser — at tage stilling til, om der fortsat er grundlag for varetægt, og i forbindelse her-

med at overveje, på hvilken måde sagen kan fremmes mest muligt. Specielt under behandling for landsretten vil det i denne forbindelse være af betydning, at spørgsmålet afgøres af den samlede ret på samme måde som ved behandling af kæresager. Uanset at forslaget vil medføre noget merarbejde for domstolene, foreslår udvalget derfor, at der for hele varetægtstiden skal fastsættes frister for varetægtens længde. Udvalgets forslag er i overensstemmelse med Europarådets ministerudvalgs resolution af 9. april 1965, punkt 1, e) (Lovtidende C 1965, s. 1236).

I de gældende regler er der ikke fastsat en grænse for, hvor lang en varetægtfrist kan være. I nogle landes lovgivninger har man derimod sådanne grænser, jfr. side 76 ff. I praksis er det her i landet sædvanligt med varetægtfrister på 1, 2, 4 eller 6 uger. Udvalget foreslår, at det i retsplejeloven fastsættes, at en varetægtfrist skal være så kort som mulig og ikke må overstige 4 uger. Den foreslåede regel vil muligvis ikke medføre en større forkortelse af de gennemsnitlige varetægtstider, men den bør efter udvalgets opfattelse indføres i loven, fordi den bevirker, at retternes opmærksomhed med mellemrum henledes på, at den enkelte arrestantsag fremmes mest muligt.

Udvalget har overvejet, om der er behov og mulighed for at indføre en øverste grænse for varetægtens længde, f. eks. således at varetægt aldrig kan udstrækkes udover 6, 9 eller 12 måneder. Selvom en sådan regel i og for sig var ønskelig, er udvalget meget tilbage fra at stille forslag herom. Det må erkendes, at der i praksis kan forekomme alvorlige sager af så kompliceret eller særegen natur, at deres forberedelse og gennemførelse - eventuelt i to instanser - kræver lang tid. I sådanne sager kan det være uundgåeligt, at varetægten bliver langvarig. Udvalget finder det derfor ikke muligt at fastsætte en absolut øverste grænse for varetægtens længde.

I nogle lande, jfr. side 76, har man retsplejebestemmelser, hvorefter spørgsmålet om forlængelse af varetægten, når denne har været et nærmere fastsat tidsrum, automatisk skal forelægges en overordnet instans til afgørelse. Udvalget har overvejet, om man burde indføre en tilsvarende regel i Danmark, f. eks. således at varetægt udover 4 måneder kun kan ske med landsrettens godkendelse. Under hensyn til at der altid er

mulighed for at kære underrettens afgørelse om fristforlængelse til landsretten, og at kære her i landet er et hurtigt og letanvendeligt retsmiddel, har udvalget fundet, at en sådan regel, der ville medføre en del yderligere arbejde for landsretterne, vil være uden væsentlig værdi.

Derimod foreslår udvalget, at der åbnes adgang til en mere indgående behandling af kæremål over en fristforlængelse, der medfører, at varetægten udstrækkes over mere end 4 måneder. Ifølge de gældende regler i retsplejeloven behandles kæremål skriftligt. Den overordnede ret kan dog ifølge § 972, stk. 2, når særlige grunde findes at tale derfor, undtagelsesvis på begæring eller af egen drift anordne mundtlig forhandling. Den fængslede eller forsvareren har altså mulighed for i forbindelse med et kæremål at begære mundtlig forhandling, men noget krav på at få sådan forhandling har de ikke. Da det er udvalgets opfattelse, at der kan være behov for mere indgående overvejelse af betimeligheden af forlængelse af langvarige varetægtsfængslinger, foreslår udvalget, at der gives den fængslede og hans forsvarer ret til at kræve mundtlig behandling af et kæremål over en fristforlængelse, der medfører, at varetægten udstrækkes over mere end 4 mdr. En sådan mundtlig forhandling, hvorunder sigtede normalt skal bringes til stede, vil naturligvis medføre en vis arbejdsmæssig belastning af landsretterne og anklagemyndigheden. På den anden side er antallet af varetægtstilfælde, der strækker sig over mere end 4 måneder, som det fremgår af de statistiske oplysninger side 93 og side 112, ret beskedent. Hertil kommer, at det formentlig vil være ret sjældent, at forsvarer vil gøre brug af sin ret i tilfælde, hvor der ikke allerede efter de gældende regler ville blive givet tilladelse til mundtlig forhandling. Efter udvalgets opfattelse vil reglen, alt taget i betragtning, medføre en så væsentlig sikring af den fængslede rettigheder, at den uanset muligheden for en vis forøgelse af landsrettens og anklagemyndighedens arbejdsbyrde bør gennemføres.

Den foreslåede regel finder også anvendelse ved kære til højesteret af landsrettens kendelse om forlængelse af en frist i en nævningesag efter forundersøgelsens afslutning. I denne situation vil højesteret være 2. instans, og særlig tilladelse til kæremålet er

ufornøden. Reglen vil også finde anvendelse, hvor der er givet 3. -instansbevilling.

Afgørelse om varetægt træffes i enkelte tilfælde med henblik på udlevering af en lovovertræder fra udlandet til Danmark. De vil i disse tilfælde normalt ikke være tilstrækkeligt for de udenlandske myndigheder at få en anholdelsesbeslutning, men de vil kræve en varetægtskendelse. I sådanne kendelser fastsættes der efter praksis ikke nogen tidsfrist. Dette synes heller ikke påkrævet da sigtede ifølge retsplejelovens § 783, stk. 1, skal fremstilles for retten inden 24 timer efter indbringelsen i riget. Udvalget foreslår, at det i retsplejeloven udtrykkeligt siges, at

der ikke skal fastsættes nogen frist i forbindelse med varetægtskendelser, hvor sigtede ikke er til stede her i landet.

Retsplejelovens § 790, stk. 3, foreskriver, at hvor varetægtsfængsling er sket af hensyn til frygt for bevisødelæggelse, bliver den at ophæve, når undersøgelsen er sikret. Udvalget anser denne regel for en selvfølgelig konsekvens af det grundprincip, der er indeholdt i lovudkastets § 768, hvorefter varetægt skal ophæves, når betingelserne for iværksættelse ikke længere er til stede. Udvalget har derfor ikke overført reglen i retsplejelovens § 790, stk. 3, til udkastet. Der er ikke tilsigtet nogen realitetsændring herved.

Kapitel 9.

Retsmidler mod varetægtsafgø reiser.

Bestemmelse om varetægt træffes både efter gældende ret og efter udvalgets lovudkast ved kendelse, der er genstand for kære, jfr. retsplejelovens § 968 (og grundlovens § 71, stk. 4). Ifølge praksis kan også dommerens beslutning om at opretholde anholdelsen i 3 × 24 timer kæres. Udvalget vil ikke foreslå denne praksis ændret, selvom en kære af en beslutning om opretholdt anholdelse ofte ikke kan nå at blive afgjort inden fristens udløb.

Kæremål behandles skriftligt, jfr. retsplejelovens §§ 971 og 972, men kan undtagelsesvis, når særlige grunde taler derfor, efter bestemmelse af den overordnede ret på eget initiativ eller efter begæring behandles mundtligt. Udvalget har overvejet, i hvilket omfang der - under hensyn til den indgribende betydning, som en varetægtsfængsling har for den sigtede — er anledning til at foreskrive mundtlig behandling af kæremålet, udover hvad der følger af retsplejelovens almindelige regler.

En mundtlig behandling af et kæremål vil ofte medføre en betydelig forsinkelse af den pågældende sag, allerede fordi kæremålet skal berammes til et retsmøde på et tidspunkt, hvor både retten kan afsætte tid, og hvor forsvareren og anklagemyndigheden kan møde. Hertil kommer, at en generel regel om mundtlig behandling af kæremål vedrørende varetægt vil betyde en væsentlig forøgelse af landsretternes arbejdsbyrde. Det er derfor udvalgets opfattelse, at man også ved kendelser om varetægt som hovedregel bør fastholde reglen om skriftlig behandling af kæremål. I de enkelte tilfælde, hvor der er en reel anledning til mundtlig behandling, vil den overordnede ret utvivlsomt som hidtil

ikke modsætte sig mundtlig behandling. Under hensyn hertil finder udvalget det forsvareligt at beholde reglen om, at skriftlig behandling er det sædvanlige ved kære af varetægtskendelser.

Dette resultat synes helt ubetænkeligt i de tilfælde, hvor den underordnede ret har bestemt, at varetægt skal iværksættes, og hvor forsvarer kærer med påstand om løsladelse. Noget mere betænkelig er den skriftlige behandling i tilfælde, hvor den underordnede ret har bestemt, at sigtede skal løslades, og hvor anklagemyndigheden kærer med påstand om varetægt. Hvis den overordnede ret her ændrer underrettens kendelse og træffer bestemmelse om varetægt, kan det føles utilfredsstillende, at afgørelsen om varetægt træffes af en domstol på skriftlig grundlag, uden at sigtede og forsvareren har haft adgang til personligt at gøre deres synspunkter gældende. Dette gælder såvel i tilfælde, hvor underretten har nægtet at forlænge en fængselsfrist, som hvor underretten i grundlovsforhøret finder, at der ikke er grundlag for varetægt og derfor løslader sigtede. Man kan gøre gældende, at det i sidstnævnte tilfælde er mindre vel foreneligt med grundlovens § 71, stk. 3, (»stilles for en dommer«), at sigtede ikke får lejlighed til personligt at blive fremstillet for den ret, der træffer bestemmelse om, at han skal undergives varetægt. Det er imidlertid i praksis anerkendt, at varetægt også i disse tilfælde kan iværksættes ved den overordnede rets kendelse uden mundtlig forhandling. Et krav om sådan forhandling under sigtedes tilstedeværelse ville — med betydelig vanskelighed — kunne gennemføres i de tilfælde, hvor den underordnede ret har opretholdt anholdelsen, og sig-

tede på det grundlag kan tilbageholdes og fremstilles for landsretten. Hvis sigtede derimod er losladt af underretten, kan han ikke tilbageholdes, til landsrettens afgørelse foreligger, og mundtlig forhandling vil derfor være afhængig af, om man kan forkynde en tilsigelse for ham til retsmodet i landsretten. Under alle omstændigheder vil et krav om mundtlig forhandling i de omhandlede tilfælde medføre så megen ulejlighed og forhaling af sagerne, at udvalget finder det uforsvarligt at foreslå en forskrift om

mundtlig behandling af kæremål i disse tilfælde.

Ud fra det synspunkt, at det især er de meget langvarige varetægtsfængslinger, som man må søge imødegået, foreslår udvalget derimod, at der i tilfælde, hvor en varetægt forlænges udover 4 måneder, gives sigtede og forsvareren ret til at kræve, at kæremål vedr. fristforlængelsen behandles mundtligt for den overordnede ret, jfr. nærmere foran i kap. 8 (side 45).

Kapitel 10.

Varetægt efter dom.

Bestemmelserne i retsplejelovens § 780 om fængsling finder direkte kun anvendelse på varetægt inden domsafsigelsen. Har tiltalte (sigtede) været fængslet under sagen, og falder dommen ud til frifindelse, bøde- eller hæftestraf, bortfalder fængslingen ved dommen, jfr. § 790 stk. 1, medmindre anklagemyndigheden anker, og retten bestemmer, at fængslingen skal vedblive. Dømmes der til fængselsstraf eller til en frihedsberøvende særforanstaltning, jfr. straffelovens §§ 68 eller 69, antages varetægtsfængslingen umiddelbart at løbe videre, uden at ny kendelse herom er fornøden. Dette gælder også, hvis dommen ankes, medmindre retten finder, at fængslingsforlængelsen, under hensyn til at den idømte fængselsstraf er af kortere varighed, vil stå i åbenbart misforhold til den straf, som er eller kan ventes idømt, jfr. § 790, stk. 4. Fremsættes der i forbindelse med domsafsigelsen i en sag, hvor tiltalte har været varetægtsfængslet, begæring om løsladelse, antages retten at skulle træffe bestemmelse herom på grundlag af principperne i § 780, stk. 1.

Har domfældte ikke været varetægtsfængslet under sagen, gælder reglen i retsplejelovens § 1002, hvorefter varetægtsspørgsmålet afgøres af stedets underret, for så vidt forholdene ikke tilsteder at afvente beslutning af den ret, der har afsagt dom i sagen i første instans. Reglerne i fængslingskapitlet finder anvendelse med de fornødne lempelser.

Udvalget anser det for ønskeligt, at der sker en afklaring af reglerne om varetægt efter domsafsigelsen, og at der samtidig træffes foranstaltninger til imødegåelse af de lange varetægtsfængslinger under anke, jfr. side 44). Udvalget foreslår, at reglerne æn-

dres, således at en under sagen iværksat varetægt kun har virkning til domsafsigelsen. Hvis anklagemyndigheden ønsker den domfældte fængslet efter dommen, må den fremsætte begæring herom i forbindelse med domsafsigelsen. Afgørelsen træffes ved kendelse, medmindre domfældte erklærer sig indforstået med at forblive fængslet. Ved frifindende domme vil der kun ganske undtagelsesvis kunne blive tale om fortsat fængsling, men det kan ikke helt udelukkes, at der kan forekomme enkelte tilfælde, hvor anklagemyndigheden straks tilkendegiver sit ønske om at anke, og der er grundlag og behov for fortsat fængsling. Udvalget foreslår derfor, at den gældende retstilstand i § 790 opretholdes.

Den ulejlighed, der vil blive påført anklagemyndigheden og rettene ved den foreslåede ordning, skønnes at ville blive beskeden. Ved afgørelsen af, om varetægt skal finde sted efter domsafsigelsen, bør de almindelige betingelser for varetægt finde anvendelse. Det må i denne forbindelse nævnes, at det formentlig er en udbredt opfattelse, at spørgsmålet om varetægt efter dom hovedsagelig er afhængig af den idømte strafs størrelse. Denne opfattelse er ikke i overensstemmelse med retsplejelovens regler og bør heller ikke i fremtiden danne grundlag for praksis. Det kan ikke udelukkes, at en person, der er idømt en straf af f. eks. fængsel i 2 år, kan blive på fri fod under anken eller indtil fuldbyrdelsesordre er givet, medens en person, der er idømt en ret kortvarig fængselsstraf ved en upåanket dom, på grund af sine personlige forhold bør forblive varetægtsfængslet, indtil afsoning kan påbegyndes.

Afgørelsen af varetægtsspørgsmålet efter domsafsigelsen må træffes af den dommer, der har behandlet og pådømt sagen. Har domsmænd medvirket, deltager de ikke i afgørelsen af varetægtsspørgsmålet. Deres hverv er afsluttet med afsigelsen af selve dommen og en eventuelt supplerende afgørelse vedr. krav om erstatning efter kap. 93 a. Udvalget finder ikke grundlag for at foreslå denne retstilstand ændret. Derimod foreslår udvalget, at også varetægtsfængsling efter dom skal ske med fastsættelse af en frist, således at domfældte, hvis fristen udløber, uden at strafsoningen er påbegyndt, må fremstilles med henblik på fristforlængelse.

Bliver dommen anket, og har den under-

ordnede ret truffet bestemmelse om varetægtsfængsling efter dommen, bør spørgsmålet om varetægt - uanset om den fastsatte frist er udløbet eller ej - straks forelægges den overordnede ret til afgørelse. Senere afgørelser om fristforlængelser træffes af den overordnede ret. Herved opnår man, at den ret, for hvilken sagen verserer, altid har ansvaret for og afgørelsen af, om sigtede bør være undergivet varetægt.

De foreslåede regler finder tilsvarende anvendelse på varetægtssurrogater og på tilfælde, hvor sagen afgøres ikke ved en dom, men f. eks. ved en kendelse om genindsættelse i særforanstaltning i forbindelse med et tiltalefrafald.

Kapitel 11.

Behandling af varetægtsfanger, herunder anteciperet afsoning og klager over fængselspersonale.

A. Hovedsynspunkter og reglernes placering.

I retsplejelovens § 784 findes bestemmelser om behandling af varetægtsfanger. Reglerne er nærmere udbygget i kgl. anordning nr. 349 af 24. december 1932 som ændret ved bekg. nr. 327 af 24. juni 1940 og anordning nr. 232 af 27. juni 1961. Den kongelige anordning, der er udstedt med hjemmel i retsplejelovens § 784, stk. 2, er udsendt gennem direktoratet for fængselsvæsenet (nu direktoratet for kriminalforsorgen).

Bestemmelserne om behandling af varetægtsfanger bør udformes således, at man afværger de risici, der har ført til varetægtsfængslingen. En varetægt, der er begrundet i flugtfare eller fare for bevisødelæggelse, må etableres på en sådan måde, at arrestanten hindres i at flygte og i at ødelægge beviser f. eks. ved at komme i forbindelse med vidner eller medsigtede. Samtidig bør varetægtsreglerne imidlertid betrygge sigtedes procesuelle rettigheder (samkvem med forsvareren, brevveksling med retten etc) og udformes således, at der sker mindst muligt afbræk i sigtedes personlige forhold og i hans forbindelse med omverdenen, herunder navnlig hans familie. Man bør i denne forbindelse have det principielle synspunkt for øje, at varetægt er en midlertidig, omend nødvendig, foranstaltning, hvorved sigtedes person tages i forvaring under sagen, men ikke nogen anteciperet straf.

Endelig skal bestemmelserne om varetægtsfanger indeholde almindelige sikkerheds- og ordensmæssige regler. Anbringelse af varetægtsarrestanter må nødvendigvis ske i institutioner, hvor der må herske en vis »hus-

orden«, og hvor det undertiden kan være nødvendigt at have farlige personer.

Det er udvalgets opfattelse, at der i retsplejeloven bør gives regler om behandling af varetægtsarrestanter, herunder om sikring af deres retsstilling, men at retsplejelovens regler på den anden side bør gøres så enkle og kortfattede som muligt, og at de stort set kun bør omfatte de emner, der har relation til selve straffeprocessen: samkvem med andre, herunder forsvarer og familie, og brevveksling. De nærmere regler om forplejning, beklædning, adgang til arbejde og underholdning etc., hvilke regler der fra tid til anden kan være behov for at ændre, bør derimod fastsættes i en af direktoratet for kriminalforsorg udsendt bekendtgørelse på samme måde som der i bekendtgørelserne nr. 422 og 423 af 21. juni 1973 er fastsat regler om behandling af personer, der anbringes i forvaring, og om fuldbyrdelse af frihedsstraf. I direktoratets bekendtgørelse om varetægtsarrestanter bør der tillige gives nærmere bestemmelser om den bistand, der kan ydes dem for at begrænse de erhvervs-mæssige, sociale og personlige ulemper, der følger af varetægt.

Udgangspunktet ved formuleringer og fortolkninger af reglerne om behandling af varetægtsfanger må være, at de kun skal være undergivet de indskrænkninger, der er nødvendige enten af hensyn til de øjemed, der har motiveret varetægten, eller af hensyn til fængselsordenen. Udvalget foreslår, at dette siges direkte i retsplejeloven. Endvidere bør der gives varetægtsarrestanter adgang til at indbringe tvister om de grundrettigheder,

som retsplejeloven sikrer dem, for domstolene.

B. Samkvem med andre indsatte.

Det følger af det anførte hovedsynspunkt, at varetægtsarrestanter bør have adgang til samkvem med andre indsatte, i det omfang det ikke er til skade for efterforskningen eller fængselsordenen.

I sager, hvor varetægt skyldes fare for bevisodelæggelse, typisk i sager med flere sigtede, må varetægt etableres på en sådan måde, at sigtede ikke får mulighed for ved aftale forklaringer med andre eller på anden måde at odelægge beviserne. Det kan medføre, at det kan være nødvendigt at holde sigtede afsondret i nogen tid, evt. helt til domsforhandlingen. I sager, hvor varetægt skyldes flugtfare, gentagelsesfare eller hensynet til retshåndhævelsen, vil der derimod normalt ikke være noget til hinder for, at sigtede har fællesskab med andre indsatte, f. eks. under arbejde, undervisning og fritidsbeskæftigelse. Ved eirk. skr. af 10. december 1971 har direktoratet for fængselsvæsenet gennemført en ordning, som allerede forinden var gældende i København, hvorefter varetægtsfængslede som hovedregel efter 14 dages indsættelse får adgang til fællesskab, medmindre politiet modsætter sig det. Udvalget foreslår, at en regel, der minder om cirkulæret, lovfæstes, således at en varetægtsarrestant som hovedregel får adgang til fællesskab, medmindre politiet af hensyn til varetægtens ojmæd forlanger, at sigtede skal holdes afsondret, og således at arrestanten kan kræve politiets nægtelse forelagt retten til afgørelse, når afsondringen er opretholdt i mere end 14 dage. Spørgsmålet om adgang til domstolsafgørelse er afgjort af ØLR, jfr. UfR 1974 s. 643.

C. Besøgsret.

Det er for mange varetægtsarrestanter af væsentlig betydning, at de kan få besøg, navnlig af familien. Besøgsreglerne findes i retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. 2. Udvalget foreslår, at reglerne forenkles, men at deres reelle indhold opretholdes, dvs. at arrestanten som hidtil har besøgsret i det omfang, fængselsordenen tillader det. Politiet bør, hvor ojmædet med varetægten tilsiger det, kunne nægte besøgstilladelse, men arrestanten må i

så fald underrettes herom, medmindre dommeren af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse. Varetægtsarrestanten må kunne kræve, at spørgsmålet om besøgsretten forelægges retten til afgørelse. Udkastet hjemler derimod ikke den person, der ikke har fået lov til at besøge arrestanten, nogen ret til at indbringe spørgsmålet for domstolene. Endvidere bør politiet kunne stille krav om, at besøg finder sted under kontrol, om fornødent ved politiets eget personale. Politiets krav om kontrol kan efter retspraksis indbringes for retten, jfr. UfR 1971 s. 7170. Udvalget foreslår ingen ændring heri. Endelig har arrestanten altid ret til ukontrolleret besøg af sin forsvarer. Udkastet sondrer på dette punkt ikke mellem valgt og beskikket forsvarer.

D. Brevveksling.

Retten til brevveksling er omhandlet i retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. 3. Udvalget foreslår reglen i væsentlig grad forenklet og forkortet. I udkastet fastslås hovedreglen, at en varetægtsarrestant har ret til at modtage og afsende breve, men at politiet kan gennemse dem inden modtagelsen eller afsendelsen. Denne censur tjener samme ojmæd som selve varetægten, dvs. at den skal hindre afsendelse eller modtagelse af breve, der kan være til skade for efterforskningen eller sikkerheden i fængslet, eller som kan være medvirkende til nye lovovertrædelser. Endvidere bør breve m. v., der kan være til fare for ordenen i fængslet, f. eks. ved indsmugling af narkotiske stoffer, kunne tilbageholdes. Derimod foreslår udvalget ophævelse af den hidtidige regel om, at breve med usømmeligt indhold kan tilbageholdes. En sådan meningscensur, der ikke har betydning for efterforskningen eller sikkerheden i fængslet (arresthuset) synes ikke påkrævet, og reglen er kun yderst sjældent anvendt. På den anden side må en varetægtsarrestant naturligvis stå til ansvar for, hvad han skriver f. eks. af injurier. I de senere år har politiet i vidt omfang opgivet brevcensur for varetægtsfanger, når der ikke skønnedes at være fare for odelæggelser af beviser, indsmugling eller lignende. Allerede fordi brevcensuren altså ikke gennemføres i alle tilfælde, foreslår udvalget, at bestemmelsen om tilbageholdelse af breve af usømmeligt indhold udgår.

Politiets brevcensur bør udoves så hur-

tigt som muligt, så brevfor­sendelsen ikke for­sinkes. Er der tale om meget lange breve, evt. håndskrevne, evt. på fremmede sprog, kan en vis forsinkelse dog ikke undgås. Poli­ti­et kan ikke være afskåret fra at tage af­skrift eller fotokopi af brevene af hensyn til spørgsmålet om sikkerheden i fængslet. Skal kopien derimod bruges som bevis under sagen, er det af Vestre Landsret anta­get, at der må indhentes beslaglæggelsesken­delse, jfr. utrykt VLR-kendelse af 6. april 1973 (IV afd. nr. 951/73). Breve, der sendes af trediemand til sigtedes normale adresse og derefter omadresseres til politiet eller fængslet, har politiet ingen hjemmel til at åbne og gennemse uden dommerkendelse. Brevskriveren har jo ikke kunnet være forberedt på, at brevet ville komme i politiets besiddelse, hvorimod den, der skriver til en varetægtsarrestant i fængslet, må være forberedt på, at politiet gennemser brevet.

Selvom politiet frigiver en varetægtsfan­ges brevveksling, f. eks. fordi efterforskningen er tilendebragt, må fængselsvæsenet med hjemmel i den bekendtgørelse, der forventes udsendt i medfør af lovudkastets § 770, stk. 6, kunne foretage censur og tilbageholde breve og forsendelser, der er til fare for sikkerheden eller ordenen i fængslet.

Hvis et brev tilbageholdes, skal spørgsmålet om dets afsendelse straks forelægges for den ret, der behandler sagen, til afgørelse. Er brevet fra varetægtsarrestanten, kan poli­ti­et naturligvis i stedet foreslå arrestanten at undlade at afsende brevet eller at ændre i det, så det afsnit, som politiet ikke ønsker afsendt, udgår. Fastholder arrestanten imid­lertid afsendelsen, må spørgsmålet straks forelægges retten. Politiet kan ikke selv foretage ændringer eller udstregninger i brevet og derefter afsende det.

Opretholder retten tilbageholdelsen, skal brevskriveren, hvadenten det er arrestanten eller en trediemand, straks underrettes, med­mindre retten af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse. Folketingets ombudsmand har i udtalelser (FO ber. 1972 s. 230 og 1973 s. 42) henstillet til justits­ministeriet, at det over for politiet bliver præciseret, at der bør gives varetægtsfængs­lede underretning allerede ved politiets standsning af deres breve, medmindre ganske særlige grunde måtte være til hinder der­for. I praksis gives underretning normalt

straks ved politiets standsning. Udvalget har ikke fundet grundlag for at foreslå, at det i loven pålægges politiet at give underretning straks ved standsningen af brevet. Udvalget mener ikke, at man i loven bør foreskrive, at adressaten skal underrettes om tilbagehol­delsen. En sådan underretning vil efter om­stændighederne kunne være til skade for ef­terforskningen. Hvor dette ikke er tilfældet, bør underretning efter udvalgets opfattelse dog normalt gives.

En varetægtsarrestant, der efter politiets ønske holdes afsondret, må ikke uden poli­ti­ets tilladelse have telefonisk eller anden forbindelse med omverdenen.

Med visse institutioner og personer bør ar­restanten have adgang til uensureret brev­veksling. Det gælder således forsvareren, ret­ten, Folketingets ombudsmand, justitsmini­steren og direktøren for kriminalforsorgen. Endvidere foreslås, at der gives justitsmini­steren bemyndigelse til at fastsætte regler om varetægtsarrestanters ret til at afsende luk­kede breve til myndigheder eller enkeltpersoner. Justitsministeriet har således ved cir­kulæreskrivelse af 23. februar 1971 givet va­retægtsarrestanter ret til at sende lukkede breve til medlemmer af folketinget.

E. Andre begrænsninger i varetægts­arrestanters rettigheder.

Det vil undtagelsesvis kunne forekomme, at politiet finder det påkrævet, at der foretages andre indskrænkninger i en varetægtsarres­tants rettigheder, f. eks. således at han af­skæres fra at læse aviser eller at se TV, hvis der i disse nyhedsmedier fremkommer oplysninger om sagen, som arrestanten ikke må gøres bekendt med. Udkastet hjemler politiet ret til at kræve sådanne begrænsninger fore­taget, men arrestanten skal i så fald kunne forlange spørgsmålet forelagt retten. En tilsvarende regel findes i den norske Straffe­processlovkomites udkast 1969 § 189, stk. 2.

F. Anteciperet afsoning.

Hvis en person, der er prøveløsladt, betinget benådet eller prøveudskrevet fra en institu­tion, hvor han var anbragt som særforan­staltning i medfør af straffeloven § 70 (nu §§ 68 og 69), undergives varetægt, og der er spørgsmål om at genindsætte ham, er der i retsplejelovens § 1005 hjemmel til under va-

retægten at anbringe ham i den institution, hvor han evt. skal genindsættes.

I den norske straffeproclov findes i § 399 en regel, hvorefter strafafsoning efter omstændighederne kan påbegyndes, selv om dommen er under anke. Reglen forudsætter, at domfældte samtykker, og at anken kun vedrører forandringer af straffen inden for samme strafart. Denne adgang til anteciperet straffuldbyrdelse i Norge er af Straffeproclovkomiteen i betænkningen fra 1969 foreslået udvidet, jfr. lovudkastet § 431.

Under hensyn til at varetægtsfængslinger undertiden bliver ret langvarige, jfr. ovenfor side 13 og 17, samt til at forholdene i et varetægtsfængsel som regel vil være mindre tilfredsstillende med hensyn til behandlingsmuligheder, adgang til beskæftigelse og undervisning, fritidsaktiviteter etc. end forholdene i den institution, hvor det må formodes, at sigtede skal indsættes efter endelig dom, foreslår udvalget, at der skabes en udvidet adgang i retsplejeloven til under sagens behandling at anbringe sigtede i denne institution. Udvalget foreslår, at adgangen udvides fra tilfælde, hvor der er spørgsmål om genindsættelse til alle tilfælde, også hvor sigtede ikke tidligere har været anbragt i den pågældende institution. I det nyeste norske forslag er sådan anbringelse ikke gjort betinget af sigtedes samtykke. Udvalget er af den opfattelse, at en anbringelse af sigtede i en afsoningsanstalt eller behandlingsinstitution, inden endelig dom er afsagt, altid bør forudsætte sigtedes samtykke. På den anden side mener udvalget, at der ikke er grund til at begrænse adgangen til anteciperet strafafsoning til tiden under anke. Hvis en sag trækker længe ud under behandling i 1. instans - der kan f. eks. være flere sigtede, hvoraf nogle skal mentalundersoges - vil det kunne være hensigtsmæssigt, at en sigtet, allerede medens sagen behandles i 1. instans, overføres til en afsoningsanstalt. Den sigtede vil ofte selv være interesseret heri, fordi forholdene i afsoningsanstalten eller behandlingsinstitutionen er bedre end i varetægtsfængslet.

Det vil formentlig typisk være i sager, hvor sigtede erkender helt eller delvis, at der vil opstå spørgsmål om anteciperet afsoning. Udvalget har dog udformet lovudkastet på en sådan måde, at reglen også er anvendelig, selvom sigtede nægter sig skyldig.

Anteciperet afsoning bor - foruden sigtedes eget samtykke - kræve samtykke fra retten, fra anklagemyndigheden, der må påse, at sagens oplysning ikke bliver vanskeliggjort, og fra vedkommende anstalts eller institutions ledelse.

Når anteciperet strafafsoning eller anbringelse i behandlingsinstitution finder sted, må sigtede i den anstalt eller institution, hvor han anbringes, behandles efter de regler, der sædvanlig gælder for personer, der er anbragt det pågældende sted, bl. a. fordi det vil kunne vanskeliggjøre anstaltens eller institutionens arbejde, hvis varetægtsfanger, der anbringes inden endelig dom, skulle behandles efter særlige regler. Arrestanten bør dog ikke uden rettens tilladelse kunne få orlov, udgangstilladelse eller lignende.

G. Klager over fængselspersonalet.

I retsplejelovens § 784, stk. 3, findes regler om varetægtsarrestanters klager over utilbørlig behandling i fængslet. Klagen kan indbringes for »fængselsforstanderens foresatte« dvs. direktoratet for kriminalforsorgen. Tages klagen ikke til følge, kan den indbringes for retten.

Uanset at denne subsidiære adgang til at klage til retten efter det for udvalget oplyste kun har været anvendt enkelte gange, foreslår udvalget klageadgangen opretholdt. Dette kan begrundes med, at det er retten, der har truffet bestemmelse om iværksættelse af varetægt, og at det er retten, der under varetægtens forløb har ansvaret for den pågældendes fortsatte tilbageholdelse. Udvalget mener, at adgangen til at klage til retten fortsat bør være subsidiær i forhold til fængselsmyndighederne, således at klagen først kan indbringes for retten, hvis klagen har været fremført enten for den lokale myndighed (arresthusinspektøren, i København fængselsinspektøren) eller for den centrale myndighed (direktoratet for kriminalforsorg), og fængselsmyndigheden ikke har givet klageren medhold eller ikke har svaret inden 14 dage.

Klagerne er tidligere af retten blevet behandlet på samme måde som de klager over politiet, der blev fremsat i medfør af retsplejelovens § 814. Ved lov nr. 325 af 13. juni 1973 blev der givet særlige regler i kap. 93 b) om undersøgelse af klager over politiet, således at disse klager nu behandles af

særlige lokalnævn, der kan lade undersøgelsen foretage ved retten eller ved statsadvokaten. Det vil herefter ikke være muligt at lade sager om klager over fængselspersonalet behandle efter ganske tilsvarende regler som klager over politiet. Udvalget har dog taget reglerne i retsplejelovens kap 93 b) som forbillede for de af udvalget foreslåede regler om klager over fængselspersonalet. Rettens undersøgelse vedr. en indgivet klage afsluttes med afgivelsen af en redegørelse, der sendes til klageren og til den, klagen angår, samt til direktoratet for kriminalforsorg. I redegørelsen har retten mulighed for at give en vurdering af klagens berettigelse. Eventuelle retsskridt, f. eks. indledning af disciplinar- eller straffesag mod den, klagen angår, kan derimod ikke iværksættes eller beordres iværksat af retten.

H. Tilsyn med varetægtsfangers behandling.

I retsplejelovens § 793 findes regler om kommunalt tilsyn med varetægtsfangers behandling og forholdene i varetægtsfængsler. Ifølge bestemmelsen som den er ændret ved lov nr. 253 af 4. juni 1969, udpeger amtsrådene (i København borgerrepræsentationen) af deres midte to medlemmer til at føre tilsyn herunder ved besøg i varetægtsfængslerne. Hvis tilsynet får mistanke om misbrug, skal dette indberettes til justitsministeren.

Før kommunalreformen blev tilsynet ført af personer udpeget af byrådene for så vidt angår de arresthuse, der lå i købstadsområder, hvilket var tilfældet med næsten alle arresthuse.

Ved skrivelse af 21. august 1968 anmodede udvalget direktoratet for fængselsvæsenet (nu direktoratet for kriminalforsorg) om en udtalelse om, i hvilket omfang det kommunale tilsyn har fungeret i praksis, og hvilke erfaringer direktoratet har med hensyn til tilsynets virksomhed. Direktoratet svarede den 1. oktober 1968, at det kommunale tilsyn ikke har nogen større praktisk betydning. Direktoratet nævnte specielt, at der i 1967 i provinsens 50 arresthuse kun havde været besøg af de tilsynsførende i 6 arresthuse, heraf i ét arresthus kun ét besøg i forbindelse med gudstjenesten juleaften.

På dette grundlag anmodede udvalget den 30. oktober 1968 Københavns borgerrepræsentation og Den Danske Købstadsforening

om en udtalelse. Købstadsforeningen svarede den 6. december 1968, at der næppe kan være særlig interesse i at opretholde det kommunale tilsyn. Foreningen henviste herved til varetægtsarrestanters adgang til at sende lukkede skrivelser til Folketingets ombudsmand. Borgerrepræsentationen svarede derimod ved skrivelser af 28. november 1968 og 14. februar 1969, at man ikke kunne tilslutte sig direktoratets vurdering af tilsynets praktiske betydning. Man henviste til, at der af det kommunale tilsyn i København aflægges uanmeldt besøg fra 1 til 3 gange årligt på Vestre Fængsel samt i arresterne på Blegdamsvej, Politigården og Nytorv, og at man herunder taler med ca. 50 fanger årligt.

Direktoratet for kriminalforsorgen har oplyst, at der i 1972 har været foretaget 11 besøg af tilsynsmyndigheden i arrester uden for København.

Det er udvalgets opfattelse, at det nuværende kommunale tilsyn ikke har haft nogen væsentlig værdi uden for København, men at det bl. a. under hensyn til den nyeste lovgivning (lov nr. 325 af 13. juni 1973 om ændring af retsplejeloven - lokalnævn vedr. politiet m. v.) på den anden side næppe ville være i overensstemmelse med tendenser i tiden at ophæve det. Spørgsmålet om formen for det kommunale tilsyn med varetægtsfangers behandling m. v. bør nok ikke løses isoleret, men må snarere bedømmes i sammenhæng med overvejelser om et evt. lignende kommunalt tilsyn med kriminalforsorgens øvrige anstalter. Hvis det kommunale tilsyn ønskes udbygget, bør det formentlig organiseres på en måde, som minder om de lokalnævn vedr. politiet, der blev indført ved lov nr. 325 af 13. juni 1973. Etableres sådanne lokalnævn vedr. alle kriminalforsorgens anstalter, kunne man overlade til disse at behandle klager fra varetægtsarrestanter, således at rettens medvirken hertil, jfr. foran i afsnit G, kunne indskrænkes til bevisoptagelse.

Ved bedømmelse af spørgsmålet, om der for tiden er grund til at ændre reglerne for så vidt angår tilsyn med varetægtsarrestanter, har udvalget tillagt det betydning, at klager fra varetægtsarrestanter hidtil synes at være blevet behandlet på en for klagerne tilfredsstillende måde i direktoratet for kriminalforsorg. Der er således kun i ganske få til-

fælde rejst klager over for retten, og hele klageordningen har ikke givet anledning til offentlig kritik. Udvalget finder herefter, at hensynet til varetægtsfængslede ikke kan begrunde oprettelsen af det ret omfattende

administrative apparat, som egentlige lokalnævn vedr. varetægtsfængsler ville være, og udvalget foreslår derfor at reglen i retsplejelovens § 793 i det væsentligste overføres uændret til lovudkastet (§ 773).

Kapitel 12.

Anholdelse.

I. Anvendelse.

Anholdelse er den foreløbige frihedsberøvelse, som inden for strafferetsplejen kan iværksættes for et tidsrum af indtil 24 timer, jfr. grundlovens § 71, stk. 3. Anholdelsen kan ved beslutning af en dommer opretholdes i yderligere 3 X 24 timer. Det følger af definitionen, at frihedsberøvelse, der ikke er led i strafferetsplejen, men som sker med henblik på f. eks. tvangsindlæggelse af sindssyge efter lov nr. 118 af 13. april 1938 eller fremstilling af skyldnere for fogedretten, jfr. retsplejelovens § 520, stk. 2, falder uden for emnet for denne betænkning. Det samme gælder detentionsanbringelse, der må antages at ske i henhold til politiets generalfuldmagt (retsplejelovens § 108) og nødretsgrundsætninger, og som normalt ikke medfører efterfølgende straffesag. Spørgsmålet om, i hvilket omfang anholdelsesreglerne bør finde analog anvendelse på disse frihedsberøvelser, er ikke drøftet i denne betænkning.

Antallet af anholdelser for overtrædelser af straffeloven andrager ifølge oplysninger fra Danmarks Statistik omkring 20.000 årligt, således i 1970: 19.492, i 1971: 23.227, i 1972: 21.527 og i 1973: 23.224. I disse tal er medtaget frihedsberøvelser af ganske kort varighed, ofte kun nogle få timer. Der findes ingen tilgængelig statistik over antallet af anholdelser for overtrædelser af særlovgivningen. Disse anholdelser sker hovedsageligt i anledning af sigtelser for spirituskørsel og for overtrædelser af politivedtægterne eller narkotikalovgivningen. I 1972 og 1973 blev således henholdsvis 12.186 og 12.919 personer sigtet for overtrædelse af færdselslovens § 16, stk. 1, og stk. 2, og den altovervejende del af disse sigtede har været anholdt. I

1972 blev 4.017 personer impliceret i sager om overtrædelse af loven om euforiserende stoffer, og en del af dem har utvivlsomt været anholdt. Endelig blev det år 19.716 personer indsat i detentionerne.

II. Gældende lovregler og praksis.

Retsplejelovens regler om anholdelse er bygget op på en overordentlig kompliceret måde. Udgangspunktet er, at det er retten, der træffer beslutning om anholdelse. Dette er den naturlige orden, når anholdelsesgrundlaget er sigtedes udeblivelse fra et retsmøde. Rettens principielle anholdelseskompetence gælder imidlertid også ved anholdelse af mistænkte på efterforskningens indledende stadium. Politiet har kun en subsidiær adgang til anholdelse af mistænkte, når forholdene er således, at øjemedet vil forspildes ved at afvente rettens beslutning. Antreffes gerningsmanden på fersk gerning, har politiet dog en selvstændig kompetence til at foretage anholdelse. Det samme gælder ved oplob og ved forbrydelser, der begås af en samlet mængde eller ved større slagsmål.

Virkeligheden viser et billede, der er ganske forskelligt fra det, loven tegner. Bortset fra anholdelse som følge af udeblivelse fra retsmøde er det kun undtagelsesvis, at anholdelse sker i henhold til forudgående retsbeslutning. I langt de fleste tilfælde ville indhentning af retsbeslutning medføre, at øjemedet med anholdelsen ville forspildes. Ofte vil først afhøringen af den mistænkte bestyrke sigtelsen således, at der er grundlag for anholdelse. I andre tilfælde fremkommer denne bestyrkelse i forbindelse med ransagning hos den mistænkte eller på anden måde i forbindelse med de forhold, hvorunder han

antræffes. I disse tilfælde kan rettens beslutning ikke afventes, uden at den mistænkte advares på en sådan måde, at efterforskningen vanskeliggøres eller undertiden umuliggøres. Anholdelse af efterlyste eller eftersøgte mistænkte sker i reglen også, uden at der som grundlag herfor er en forudgående retlig anholdelsesbeslutning. Også i disse tilfælde vil den fornødne bestyrkelse af mistanken undertiden først fremkomme ved antræffelsen af den mistænkte. Men selvom mistanken er tilstrækkelig, således at der var grundlag for en forudgående beslutning af retten, undlades det i praksis at indhente rettens beslutning. Dette er hovedsageligt motiveret af praktiske hensyn. En forudgående retsbeslutning ville belaste retterne og sinke og besværliggøre efterforskningen. Dette kunne ikke berettige en fravigelse af lovens ordning, hvis denne indeholdt reelle garantier mod misbrug. Ved anholdelse på det indledende stadium af efterforskningen vil retten imidlertid kun have begrænsede muligheder for at prove politiets anbringender med hensyn til mistankens styrke og anholdelsens nødvendighed. En retsbeslutning på dette stadium af sagen er derfor af tvivlsom værdi og sætter retten i en vanskelig situation ved at pålægge den et medansvar for en beslutning, som den ikke reelt har mulighed for at efterprøve grundlaget for.

Den gældende praksis vides ikke at have givet anledning til væsentlig kritik og er efter udvalgets opfattelse ubetænkelig og i vidt omfang nødvendig af praktiske efterforskningsmæssige grunde. En ændring af praksis, således at retsbeslutning i væsentlig større omfang blev indhentet inden foretagelse af anholdelse, ville medføre en forøgelse af personaleforbruget i domstolene uden nogen gevinst for retssikkerheden.

III. Udvalgets overvejelser.

A. *Hvilken myndighed bør træffe bestemmelse om anholdelse?*

Som anført i udvalgets betænkning om efterforskning m.v. (nr. 622/1971) side 8, er det udvalgets opfattelse, at initiativet under efterforskningen bør være hos politiet og anklagemyndigheden. I overensstemmelse hermed og med det under II anførte mener udvalget, at det som hovedregel bør være politiet og anklagemyndigheden, der træffer be-

stemmelse om iværksættelse af anholdelse, og som bærer ansvaret for anholdelsens lovlighed og berettigelse. Det retlige kontrolbør som hovedregel først træde i virksomhed, hvis der bliver spørgsmål om varetægtsfængsling eller om erstatning for uberettiget anholdelse. Udvalgets lovudkast har derfor som hovedregel henlagt kompetencen til at træffe bestemmelse om anholdelse til politiet.

Udvalget har overvejet, om man i lighed med, hvad der gælder i Norge, Sverige og Tyskland bør henlægge kompetencen til overordnede, f. eks. Dolitimesteren eller en politifuldmægtig. En sådan regel ville imidlertid harmonere dårligt med de vilkår, hvorunder politiet arbejder, og som kræver, at politifolk på patrulje eller under udøvelse af anden funktion pludselig må tage stilling til, om det er nødvendigt, at en person anholdes og indbringes. Endvidere er det udvalgets opfattelse, at man ikke ved retsplejeloven bør gribe ind i den interne kompetencefordeling inden for politiet og anklagemyndigheden. Den bør i videst muligt omfang være overladt til regulering ved interne instrukser på grundlag af over- og underordningsforholdet.

I enkelte tilfælde vil der dog fortsat kunne være behov for, at anholdelsesbeslutninger træffes af retten. Således bør anholdelse på grund af udeblivelse fra et retsmøde besluttes af retten. Endvidere bør politiet i særlige tilfælde kunne anmode om rettens beslutning, inden anholdelse iværksættes. Dette kan være praktisk i tilfælde, hvor en person, der er sigtet i et større sagskompleks med flere medsigtede, som behandles ved retten i én retskreds, skal anholdes i en fjerntliggende retskreds, hvorfra man ikke kan nå at overføre ham til fremstilling i grundlovsforhør i den behandlende ret inden udløbet af 24 timer. I et sådant tilfælde vil det være praktisk, hvis den ret, der behandler sagen, afsiger anholdelsesbeslutning, hvorefter den anholdte fremstilles for dommeren i den fremmede retskreds, hvor anholdelsen kan blive opretholdt med henblik på overførsel til den behandlende ret.

Også i andre tilfælde vil der undtagelsesvis være behov for, at politiet indhenter en anholdelsesbeslutning fra retten, inden man foretager anholdelse, f. eks. i tvivlsomme be- dragerisager, hvor politiet kan anse det for ønskeligt, at der af retten foretages en vurde-

ring af anholdelsesgrimdlaget inden anholdelsens iværksættelse. Udvalget foreslår derfor, at man opretholder en bestemmelse om, at anholdelse efter politiets begæring kan besluttes af retten.

Om privates adgang til at iværksætte anholdelse, se nedenfor, afsnit C, side 61.

B. Betingelserne for at iværksætte anholdelse.

I den gældende retsplejelov er der angivet ret specificerede betingelser for at iværksætte en anholdelse. Rettens anholdelsesbeslutning kræver således, *enten* (§ 768) at sigtede uden oplyst lovligt forfald er udeblevet fra et retsmøde, hvortil han var behørigt indkaldt, *eller* (§ 769) at den pågældende er en person uden varigere opholdssted her i landet, eller hvis identitet ikke kan fastslås, *eller* at mistanken vedrører et forhold, som det tilkommer statsadvokaten at forfølge, eller angår visse nærmere angivne forbrydelser, og det skønnes nødvendigt at sikre den mistanktes foreløbige tilstedeværelse eller at hindre hans samkvem med andre. Anholdelse foretaget af politiet uden forudgående retskendelse kræver ifølge § 771, at øjemedet ville forspildes ved ophold for at fremskaffe rettens beslutning. Når denne grundbetingelse er opfyldt, er politiets anholdelseskompetence iøvrigt på nogle punkter mere vidtgående end rettens og på nogle punkter mere snævrere. Politiet kan således altid anholde en person, der træffes under udøvelsen af en offentlig forfølgning undergivet strafbar handling, altså også en handling, det tilkommer politimesteren at forfølge. Er den pågældende derimod ikke taget på fersk gerning, kan anholdelse kun ske, hvis han enten er en uidentificeret person eller uden varigere opholdssted, eller der er bestemt grund til mistanke om, at han har begået en lovovertrædelse, som det tilkommer statsadvokaten at forfølge, eller visse andre nærmere angivne forbrydelser. Endelig er der en særlig hjemmel i § 771, stk. 3, til at anholde enhver, der i forbindelse med oprør eller opløb, hvorunder der øves eller trues med vold, eller i forbindelse med slagsmål, hvorunder der er forøvet drab eller forvoldt betydelig legemsbeskadigelse, træffes i mængden, og som ikke straks kan rense sig for mistanke om strafbar deltagelse.

De gældende danske anholdelsesregler er

efter udvalgets opfattelse alt for komplicerede. Selv om deres anvendelse i praksis ikke har givet anledning til væsentlige vanskeligheder eller kritik, er der behov for en forenkling. Hertil kommer, at de gældende regler bygger på sondringen mellem statsadvokatsager og politisager. Denne sondring er uden relevans for vurderingen af, om anholdelse bør kunne finde sted, og er iøvrigt gennemhullet af en lang række undtagelsesbestemmelser, hvor der i særlove, hvis overtrædelse påtales af politimesteren, er givet hjemmel for anvendelse af anholdelse (fængsling, ransagning m. v.) i samme omfang som i statsadvokatsager. Udvalget mener derfor, at det er påkrævet at foretage en fuldstændig omskrivning af de gældende regler.

Udvalget har overvejet, om man - ligesom i Norge - bør knytte varetægtsbetingelserne allerede til anholdelsen, således at den efterfølgende retlige kontrol ved varetægts etablering består i en prøvelse af, om betingelserne for anholdelse var til stede, og om der fortsat er grundlag for frihedsberøvelse. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at betingelserne for anholdelse — ligesom i gældende dansk ret og i de fleste fremmede retsforfatninger - bør udformes på en anden og mere smidig måde end varetægtsbetingelserne. En anholdelse må ofte udføres uden væsentlig forudgående undersøgelse og mulighed for overvejelse. Hvis politiets arbejde ikke skal blive hemmet i urimeligt omfang, må lovens betingelser for iværksættelse af anholdelse ikke udformes for snævert. Inden retten træffer sin afgørelse af, om varetægt skal iværksættes eller ej, er der derimod som regel mulighed for at tilvejebringe mere fyldige oplysninger om sagen og om sigtedes person. Derfor kan varetægtsbetingelserne til sikring af borgernes retsbeskyttelse udformes snævrere og mere detaljerede end anholdelsesreglerne.

I nogle fremmede retsforfatninger, f. eks. Tyskland, findes ret udførlige betingelser for iværksættelse af anholdelse. I Sverige er politiets og anklagemyndighedens beføjelse til at iværksætte »gripandet« og »anhållandet« derimod ikke afgrænset ved skarpe kriterier. Udvalget er af den opfattelse, at selv om anholdelsesreglerne bl. a. har til formål at beskytte borgerne mod uberettigede og urimelige anholdelser, bør de under hensyn til,

at anholdelsen er en kortvarig og midlertidig frihedsberøvelse, der ofte må iværksættes omgående af politiet uden grundigere undersøgelser og overvejelser, udformes som enkle og ret rummelige regler. Det bør bl. a. ikke opstilles som en betingelse for iværksættelse af anholdelse, at den lovovertrædelse, som mistanken angår, er belagt med en strafferamme af en bestemt størrelse. Også ved forseelser, for hvilke der kun er hjemlet bodestraf, kan anholdelse være påkrævet for at forhindre fortsatte lovovertrædelser og for at fastslå identiteten.

På den anden side er det indlysende, at politiet ikke bør kunne anholde enhver person, der mistænkes for en bagatelforseelse, eller foretage anholdelse, hvor der ikke er noget reelt behov herfor. Et sådant behov foreligger langt fra i alle tilfælde, hvor politiet står over for en mistænkt person. For det første må mistanken vedrøre et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale. For det andet vil behovet kun foreligge, når anholdelsen er påkrævet for at forhindre yderligere strafbart forhold, for at sikre den mistænkte foreløbige tilstedeværelse eller for at hindre hans samkvem med andre. Udvalget har derfor i sit lovudkast udformet betingelserne for politiets adgang til at foretage anholdelse i overensstemmelse hermed. Ved lovovertrædelser, der er undergivet betinget offentlig påtale, kan anholdelse foretages af politiet, hvis dette skridt er uopsætteligt, jfr. retsplejelovens § 722, stk. 2.

Udvalget har overvejet, om den bestående adgang for politiet til at foretage anholdelse af enhver person, der gribes på fersk gerning, bør bevares. Ved overtrædelser af en vis grovhed, f. eks. et indbrudstyveri, føles anholdelse af en gerningsmand, der antræffes på fersk gerning, som en selvfølgelighed. Dette beror imidlertid ikke blot på retshåndhævelsesgrunde, men også på hensynet til at forhindre yderligere strafbare forhold, at hindre den pågældendes samkvem med andre eller at sikre hans foreløbige tilstedeværelse. Udvalget finder det derfor ikke nødvendigt, at der udformes en særregel om anholdelse af personer, der gribes på fersk gerning.

Derimod finder udvalget, at det er påkrævet, at der i lovteksten gives tydeligt udtryk for, at politiet i alle tilfælde inden anholdelsen skal foretage en afvejning af på den ene

side det ønskelige i foreløbig at sikre sig den anholdtes person og på den anden side indgrebets omfang i forhold til arten af det forhold, den pågældende mistænkes for, og omstændighederne iøvrigt. Udvalget foreslår derfor, at der i loven opstilles en retlig standard, hvorefter anholdelse aldrig må foretages, hvis frihedsberøvelse efter sagens art eller omstændighederne iøvrigt ville være et uforholdsmæssigt indgreb. En sådan generel regel, der giver udtryk for lovgiverens intention, og som svarer til bestemmelsen i § 228, stk. 2, i den norske lov om rettergangsmaten i straffesaker, og til udvalgets forslag vedr. fængsling, jfr. foran side 25, vil have betydning ved at tvinge den pågældende polititjenestemand til altid at foretage en afvejning, for han iværksætter en anholdelse. Reglen vil få sit nærmere indhold fastlagt gennem undervisningen på politiskolen, det praktiske politiarbejde under overordnetes tilsyn og gennem den efterfølgende retlige vurdering af, om anholdelsen var berettiget.

Det fremgår af det anførte, at borgernes retssikkerhed efter udvalgets opfattelse ikke i første række bør søges beskyttet ved udformningen af snævre anholdelsesbetingelser. Den bør snarere sikres ved en opretholdelse af politiets faglige og etiske standard og ved den efterfølgende retlige kontrol med, om betingelserne for anholdelse var til stede, og om der er grundlag for at yde erstatning for uberettiget anholdelse. Det må herved også tages i betragtning, at borgernes risiko for og pligt til at lade sig underkaste en kortvarig frihedsberøvelse er et nødvendigt modstykke til det samfundsmæssige gode for borgerne, der består i, at de opnår beskyttelse mod lovovertrædelser.

Med hensyn til den særlige anholdelses-hjemmel i retsplejelovens § 771, stk. 3, foreslår udvalget, at man med visse sproglige ændringer opretholder reglen, der hjemler adgang til at anholde enhver, der under nærmere angivne omstændigheder træffes i et opløb eller et slagsmål, medmindre den pågældende straks formår at rense sig for deltagelse i strafbart forhold. Bestemmelsen giver i virkeligheden en anholdeshjemmel med omvendt bevisbyrde med hensyn til mistanken, idet der under de i bestemmelsen nævnte omstændigheder opstilles en formodning for mistanke om strafbart forhold, medmindre den pågældende straks kan fri sig

for mistanke om deltagelse. Det er udvalgets opfattelse, at en sådan anholdelsesregel er påkrævet, for at politiet i de undtagelsestilfælde, hvor alvorlig vold er foregået, eller hvor et oplob truer med voldelig adfærd, og hvor situationen på stedet er uoverskuelig, straks kan indbringe personer fra mængden til politistationen for her at skaffe større klarhed over, hvad der er passeret, og mod hvem mistanken må rettes.

Endvidere foreslår udvalget, at man opretholder den gældende hjemmel i retsplejelovens § 1004 til at anholde personer, der har overtrådt vilkår i betingede domme, ved prøveløsladelse m. v. Bestemmelsen foreslås flyttet til kapitlet om anholdelse.

Endelig foreslår udvalget, at bestemmelserne om anholdelse af personer, der udebliver fra retsmøder, ændres, således at sondringen mellem politisager og andre sager bortfalder, og at det i alle tilfælde stilles som en betingelse, at det i tilsigelsen eller under møde for retten er tilkendegivet, at den pågældende skal møde personligt og i udeblivelsestilfælde må vente at blive anholdt.

Ved udvalgets udkast forenkles reglerne, men nogen realitetsændring i forhold til gældende anholdelsespraksis tilsigtes ikke og anvises heller ikke.

C. *Privates anholdelsesbeføjelse.*

Ifølge den gældende retsplejelovs § 771, stk. 2, har enhver - herunder også privatpersoner - samme adgang som politiet til at foretage anholdelse, hvis nogen træffes i udførelsen af en forbrydelse eller på friske spor. Tilsvarende adgang har privatpersoner ifølge den tyske SPO § 127, stk. 1, den norske lov om rettergangsmåten i straffesaker § 232 og den svenske rättegångsbalk 24. kap. § 7, stk. 2. Ifølge sidstnævnte regel er det dog en forudsætning, at forseelsen efter loven kan straffes med »fængelse«, eller at den pågældende er efterlyst for forseelsen.

Udvalget har overvejet, om der er behov for at opretholde den danske regel om den privates ret til at foretage anholdelse. På den ene side er det ønskeligt, at frihedsberøvelse i form af anholdelse i videst muligt omfang forbeholdes politiet, hvorved man opnår størst sandsynlighed for, at indgrebet kun foretages, når det er påkrævet og forsvarligt, og sker på rolig og besindig måde. På den anden side hænder det jævnlige, at privatper-

soner overrasker lovovertrædere under udøvelsen af et strafbart forhold. Det kan være enten den forerettede selv eller en repræsentant for ham (vicevært, butikspersonale), der overrasker lovovertræderen. Det kan også være tilfældige forbipasserende, der iagttaget, at en lovovertrædelse er ved at foregå. Det vil her føles helt urimeligt, hvis man ikke har adgang til at pågribe og tilbageholde lovovertræderen, til politiet kommer til stede, eller den pågribne kan indbringes til politiet. Mere tvivlsomt stiller sagen sig med hensyn til private vagtkorps' adgang til at foretage anholdelse. Selv om udbredelsen af sådanne vagtkorps i nogle tilfælde vil kunne give anledning til betænkeligheder, er der ikke grund til at nægte medlemmer af vagtkorps samme anholdelsesbeføjelse som andre privatpersoner. I praksis sker det ikke sjældent, at indbrudstyre overraskes af natvægttere. Det er både rimeligt og samfundsmæssigt nyttigt, at der i sådanne tilfælde straks kan foretages anholdelse.

Der er efter udvalgets opfattelse et reelt behov for at opretholde en hjemmel til, at en privat kan foretage anholdelse, men kun når han træffer nogen under eller umiddelbart efter udøvelsen af et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale. Det må også her vedtages i betragtning, at der i en række love er hjemlet den private en anholdelsesbeføjelse, således f. eks. i jagtloven og naturfredningsloven, jfr. nedenfor s. 62.

Det antages, jfr. Hurwitz, Den Danske Strafferetspleje, 2. udg., s. 635, at der i ordet »forbrydelse« i den gældende regel i § 771, stk. 2, må indlægges den begrænsning, at privates anholdelse kun kan ske ved forhold af en vis grovhed. Efter udvalgets opfattelse giver denne udtryksmåde en for uklar begrænsning, der også i praksis kan give anledning til tvivlsspørgsmål. Anholdelsesbeføjelsen omfatter efter forslaget alle forhold, der er undergivet offentlig påtale. Samtidig foreslår udvalget, at den ovenfor side 60 omtalte »forholdsmæssighedsregel«, hvorefter anholdelse ikke må foretages, hvis frihedsberøvelse efter sagens art eller omstændighederne iøvrigt ville være et uforholdsmæssigt indgreb, også skal gælde for anholdelse foretaget af private.

Endelig foreslår udvalget, at man opretholder reglen i retsplejelovens § 774, stk. 1, 4. pkt., om at den anholdte snarest muligt skal

overgives til politiet med oplysning om tidspunktet og grundlaget for anholdelsen.

Udvalget foreslår ikke ændringer i de bestemmelser uden for retsplejeloven, der hjemler adgang for andre end politiet til at foretage anholdelse. Sådanne bestemmelser findes bl. a. i den militære retsplejelov (lov nr. 218 af 26. april 1973 § 15), toldloven (lov nr. 519 af 13. december 1972 § 73, stk. 6) statsbaneloven (lov nr. 221 af 31. maj 1968 § 67), luftfartsloven (lovbekendtgørelse nr. 381 af 10. juni 1969 §§ 44 og 45), sømandsloven (lov nr. 420 af 13. juni 1973 §§ 62 og 63), soloven (lovbekendtgørelse nr. 163 af 12. maj 1967 som ændret ved lov nr. 294 af 23. maj 1973 § 178, stk. 2), saltvandsfiskeriloven (lov nr. 195 af 26. maj 1965 § 30), ferskvandsfiskeriloven (lov nr. 66 af 23. marts 1965 § 63), jagtloven (nr. 221 af 3. juni 1967 § 12) og naturfredningsloven (lovbekendtgørelse nr. 445 af 1. oktober 1972 § 55, stk. 7). Disse bestemmelser har deres begrundelse i den særlige myndighed, der er tillagt militære foresatte, toldbetjente, statsbanernes personale, besætning og officerer på skibe og i luftfartøjer, fiskeriinspektionens personale, jagtberettigede og skovejere. Der kan næppe gives fælles regler for disse forskelligartede forhold, der også for nogles vedkommende omfatter tilfælde, der er undergivet privat påtale.

D. Behandlingen af anholdte.

Medens retsplejeloven i § 784 giver udførlige regler om behandlingen af personer, der er undergivet varetægt, indeholder loven kun få tilsvarende bestemmelser om anholdte personer. Ifølge § 772 skal der ved iværksættelsen af en anholdelse gås frem med så megen skånsel, som øjemedet tillader. Der kan foretages personlig ransagning af den anholdte, og derunder kan genstande, der kan benyttes til vold eller undvigelse, eller som kan tjene til sagens oplysning, fratages ham. Endvidere bestemmer paragraffen, at anholdte under 18 år så vidt muligt ikke bør have samkvem med ældre anholdte.

Udvalget finder, at der til de i retsplejelovens § 772 indeholdte bestemmelser, der foreslås opretholdt med undtagelse af særreglen om personer under 18 år, bør føjes en almindelig regel om, at den anholdte ikke er undergivet andre indskrænkninger i sin fri-

hed, end anholdelsens øjemed og ordenshensyn nødvendiggør.

Det er udvalgets opfattelse, at det under hensyn til anholdelsens kortvarighed ikke er påkrævet herudover i loven at give regler om behandlingen af anholdte. Udvalget er opmærksom på, at den anholdte på en række punkter kan have behov for bistand, f. eks. med hensyn til underretning af pårørende, arbejdsgiver og eventuelt advokat, samt til at drage omsorg for sine personlige ejendele. Udkastet giver i den foran nævnte regel en anvisning på, at den anholdte kan sætte sig i forbindelse med omverdenen for så vidt dette er foreneligt med anholdelsens øjemed og ordenshensyn. Den nærmere regulering heraf kan eventuelt ske ved instruktorske forskrifter. Udvalget betragter det som en selvfølge, at politiet ved anholdelse af personer under 18 år underretter forældremyndighedens indehaver eller andre, der har den faktiske omsorg for den unge, jfr. rigsadvokatens cirkulære nr. 174 af 4. august 1966 punkt 50. Også anholdte over denne alder bør, hvis ikke afgørende efterforskningsmæssige hensyn er til hinder herfor, have adgang til - eventuelt telefonisk - at underrette familie og efter omstændighederne arbejdsgiver, advokat og andre. Undertiden kan det være rimeligt, at underretning foretages af en polititjenestemand.

Endelig foreslår udvalget, at der i retsplejeloven gives en udtrykkelig regel om, at politiet snarest muligt skal gøre den anholdte bekendt med sigtelsen og tidspunktet for anholdelsen, og at det af rapporten skal fremgå, om denne regel er iagttaget.

E. Ransagning i forbindelse med anholdelse.

Det vil ofte være nødvendigt at foretage en ransagning af hus eller husrum for at pågribe en person, der skal anholdes. I retsplejelovens § 773 findes særlige regler om sådan ransagning. Selv om de almindelige regler om ransagning først vil blive gennemgået af udvalget i en senere betænkning, har udvalget ment, at man i forbindelse med gennemgangen af anholdelsesreglerne bør tage stilling til, under hvilke betingelser ransagning med henblik på anholdelse kan finde sted. Det er muligt, at den af udvalget formulerede regel herom bør flyttes til kapitlet om ransagning, når det er gennemgået af udvalget.

Det følger af grundlovens § 72, at ransagning som hovedregel kun må foretages efter forudgående retskendelse. Selv om udvalget foreslår, at den principielle kompetence for så vidt angår anholdelse flyttes fra retten til politiet, medfører grundlovens § 72, at der som hovedregel skal foreligge retskendelse ved ransagning med henblik på anholdelse. Udvalget foreslår derfor, at der på tilsvarende måde som i den gældende § 773 kun gives politiet en vis adgang til at foretage ransagning uden forudgående retskendelse, når nærmere angivne betingelser er opfyldt. Hvis disse betingelser, herunder særlig at øjemedet ville forspildes ved at afvente retskendelse, ikke er opfyldt, kan politiet ikke foretage ransagning. Betingelserne er i udvalgets udkast omformuleret og forkortet i forhold til gældende ret.

I den gældende bestemmelse opstilles en sondring imellem, om ransagning ønskes foretaget i den mistænkte hus eller i andenmands hus. I sidstnævnte tilfælde kan ransagning kun foretages i de situationer, hvor der ifølge ransagningskapitlet er hjemmel til ransagning af en ikke-sigtets bolig, rum eller gemmer; det vil navnlig sige, hvis mistanken vedrører en lovovertrædelse, som det tilkommer statsadvokaten at forfølge, og derhos enten lovovertrædelsen er begået i huset, eller mistænkte er forfulgt til huset efter at være antruffet på fersk gerning eller friske spor, eller der er påviselig grund til at antage, at den mistænkte befinder sig i huset.

Sondringen mellem mistænkte eget og andenmands hus giver i praksis anledning til mange vanskeligheder f. eks. med henblik på logerende, beboere af kollektiver, hjemmeboende børn og samlevere. Efter udvalgets opfattelse taler væsentlige reale hensyn for

at opgive denne sondring. Udvalget foreslår derfor, at ransagning kan finde sted, når der er en grund til at antage, at en mistænkt, der skal anholdes, opholder sig i huset, og ransagning i det foreliggende tilfælde ikke vil stå i misforhold til sagens betydning. Denne »forholdsmæssighedsregel«, der er ny, tilsigter at hindre, at ransagning iværksættes, hvis den foreliggende sag er af underordnet betydning.

F. Løsladelse eller fremstilling for en dommer.

Udvalget foreslår, at der i retsplejeloven indføjes en regel om, at den anholdte skal løslades, når begrundelsen for anholdelsen ikke længere er til stede. Herved siges det udtrykkeligt - hvad der må antages allerede i dag at være gældende ret - at politiet ikke må udnytte de i grundloven hjemlede 24 timer til at opretholde tilbageholdelsen til fristens udløb, hvis grundlaget for anholdelsen forinden er bortfaldet. Udvalget foreslår endvidere, at tidspunktet for løsladelsen skal fremgå af rapporten.

Endelig foreslår udvalget, at retsplejelovens regler om fremstilling for en dommer og om opretholdelse af anholdelse i 3 X 24 timer, der bygger på grundlovens bestemmelser, forkortes og omredigeres.

Hvis en person, der er blevet anholdt som mistænkt for en lovovertrædelse, uden fremstilling for dommeren tilbageholdes udover de 24 timer på andet grundlag, f. eks. med hjemmel i fremmedloven, loven om børne- og ungdomsforsorg eller loven om sindssyge personers hospitalsophold, er han løsladt i strafferetsplejens forstand. Dette skal fremgå af politirapporten, jfr. lovudkastets § 760, stk. 1.

III. Udvalgets lovudkast.

Lov om ændring af retsplejeloven, (Om anholdelse og varetægt).

§ 1. 1 lov om rettens pleje, jfr. lovbekendtgørelse nr. foretages følgende ændringer:

»Kapitel 69.

Anholdelse.

§ 755. Politiet kan anholde en person, der mistænkes for et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale, såfremt anholdelse må anses for påkrævet for at hindre yderligere strafbart forhold, for at sikre hans foreløbige tilstedeværelse eller for at hindre hans samkvem med andre.

Stk. 2. Samme beføjelse har enhver, der træffer nogen under eller umiddelbart efter udovelsen af et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale. Den anholdte skal snarest muligt overgives til politiet med oplysning om tidspunktet og grundlaget for anholdelsen.

Stk. 3. Finder oplob sted, hvorunder der oves eller trues med vold på person eller gods, eller er drab eller betydelig legemsbeskadigelse påfulgt i slagsmål, i hvilket flere har deltaget, og den eller de skyldige ikke med sikkerhed kan udpeges, kan politiet anholde enhver, der er til stede, og som ikke straks kan rense sig for mistanke om strafbar deltagelse.

Stk. 4. Anholdelse må ikke foretages, hvis frihedsberøvelse efter sagens art eller omstændighederne i øvrigt ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

Stk. 5. Efter politiets begæring kan beslutning om anholdelse træffes af retten.

§ 756. Den, der mistænkes for overtrædelse af bestemmelser, som er fastsat i en betinget

dom, i dom eller kendelse efter straffelovens §§ 68, 69 eller 71, ved betinget benådning, ved provelosladdelse eller en i medfør af § 765 fastsat foranstaltning, kan anholdes af politiet, såfremt det er nødvendigt på denne måde at sikre hans foreløbige tilstedeværelse.

§ 757. Når en sigtet, der er behørigt tilsagt til et retsmode, udebliver uden oplyst lovligt forfald, kan retten beslutte hans anholdelse, såfremt det i tilsigelsen eller under mode for retten er tilkendegivet, at han skal mode personligt og i udeblivelsestilfælde må vente at blive anholdt.

§ 758. Anholdelsen skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader. Politiet kan foretage ransagning af den anholdtes person. I det omfang, det findes påkrævet, kan genstande i hans besiddelse fratages ham. Under anholdelsen er han i øvrigt ikke undergivet andre indskrænkninger i sin frihed, end anholdelsens øjemed og ordenshensyn nødvendiggør.

Stk. 2. Politiet skal snarest muligt gøre den anholdte bekendt med sigtelsen og tidspunktet for anholdelsen. Af rapporten skal fremgå, om denne regel er iagttaget.

§ 759. Ransagning af hus for at eftersøge en mistænkt, der skal anholdes, kan foretages, når der er grund til at antage, at han opholder sig der, og ransagning i det foreliggende tilfælde ikke står i misforhold til sagens betydning.

Stk. 2. Bestemmelse om ransagning træffes af retten ved kendelse. Politiet kan dog foretage ransagning uden retskendelse,

1) når den, der har rådighed over huset, udtrykkeligt samtykker i eftersøgningen,

2) når den mistænkte eftersættes under eller umiddelbart efter udøvelsen af strafbart forhold, eller

3) når der er grund til at antage, at øjemedet vil forspildes, hvis kendelse skal afventes.

Stk. 3. Bestemmelserne i §§ (gældende retsplejelovs §§ 758-61) finder tilsvarende anvendelse.

§ 760. Enhver, der anholdes, skal løslades, så snart begrundelsen for anholdelse ikke længere er til stede. Tidspunktet for løsladelsen skal fremgå af rapporten.

Stk. 2. Inden 24 timer efter anholdelsen skal den anholdte, der ikke forinden er løsladt, fremstilles for en dommer. Tidspunktet for anholdelsen og for fremstillingen i retten anføres i retsbogen.

Stk. 3. Har anholdelse fundet sted for et strafbart forhold, for hvilket varetægt er udelukket, skal den anholdte inden retsmødet afslutning sættes på fri fod.

Stk. 4. Har anholdelse fundet sted for et strafbart forhold, for hvilket varetægt ikke er udelukket, eller i medfør af bestemmelsen i § 756, og findes anholdte ikke at kunne løslades straks, kan retten, når den på grund af de foreliggende oplysningers utilstrækkelighed eller af anden grund ikke finder straks at kunne tage stilling til spørgsmålet om varetægt, beslutte, at han foreløbig skal forblive under anholdelse. I beslutningen anføres de omstændigheder, der bevirker, at anholdelsen opretholdes. Under den opretholdte anholdelse kan de i § 765 omhandlede mindre indgribende foranstaltninger anvendes. Den, over hvem anholdelsen er opretholdt, skal, såfremt han ikke forinden er løsladt, påny fremstilles for en dommer, der inden 3 X 24 timer efter afslutningen af det første retsmøde træffer bestemmelse om, hvorvidt anholdte skal løslades eller undergives varetægt eller andre foranstaltninger, jfr. § 765.

§ 761. Ved pågribelse af en person med henblik på fuldbyrdelse af en straffedom eller forvandlingsstraffen for bøde finder reglerne i §§ 758, stk. 1, og 759 anvendelse.

Kapitel 70.

Varetægt.

§ 762. En sigtet kan tages i varetægt, når der er en rimeligt begrundet mistanke om, at han har begået en lovovertrædelse, som er undergivet offentlig påtale, såfremt lovovertrædelsen efter loven kan medføre fængsel i et år og seks måneder eller derover, og

a) der efter det om sigtedes forhold oplyste er grund til at antage, at han vil undrage sig forfølgningen eller fuldbyrdelsen, eller

b) der efter det om sigtedes forhold oplyste er grund til at frygte, at han på fri fod vil begå ny lovovertrædelse af den foran nævnte beskaffenhed, eller

c) der efter sagens omstændigheder er grund til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen navnlig ved at fjerne spor, advare medskyldige eller påvirke andre, eller

d) sigtelsen er særlig bestyrket og angår en lovovertrædelse, som kan medføre fængsel i 6 år eller derover, og hensynet til retshåndhævelsen efter oplysningerne om forholdets grovhed skønnes at kræve, at sigtede ikke er på fri fod, eller

e) sigtede er pågrebet under udøvelsen af lovovertrædelsen eller umiddelbart herefter, og sagens omstændigheder giver grundlag for mistanke om, at han har begået andre tilsvarende lovovertrædelser.

Stk. 2. Varetægt i medfør af stk. 1, pkt. e), kan ikke udstrækkes udover 7 dage.

Stk. 3. Varetægt kan ikke anvendes, hvis lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre straf af bøde eller hæfte, eller hvis frihedsberøvelsen vil stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

§ 763. Den, der med rimelig grund mistænkes for overtrædelse af vilkår, som er fastsat i en betinget dom, ved betinget benådning eller ved prøveløsladelse, kan tages i varetægt, hvis varetægt må anses for påkrævet for at forebygge ny lovovertrædelse eller anden vilkårsovertrædelse, og frihedsberøvelsen findes forsvarlig under hensyn til den tid, der er gået siden afgørelsen, karakteren

af vilkårsovertrædelsen og sigtedes personlige forhold. Det samme gælder den, der med rimelig grund er mistænkt for overtrædelse af bestemmelser, der er fastsat i dom eller kendelse efter straffelovens §§ 68, 69 eller 71.

§ 764. Retten afgør på begæring af politiet, om sigtede skal tages i varetægt.

Stk. 2. En sigtet, der er til stede her i landet, afhøres i retten om sigtelsen og skal have lejlighed til at udtale sig, inden afgørelsen træffes, medmindre retten finder, at fremstillingen af særlige grunde må anses for nyttelos eller skadelig for sigtede. Er kendelse om varetægt afsagt, uden at sigtede har været hørt i retten, skal han fremstilles i retten inden 24 timer, efter at han er indbragt her til landet, eller hindringen for hans fremstilling er ophørt.

Stk. 3. I det retsmøde, der afholdes til afgørelse af spørgsmålet om varetægt, skal sigtede så vidt muligt have adgang til bistand af en forsvarer.

Stk. 4. Rettens afgørelse træffes ved kendelse. Tages sigtede i varetægt, anføres i kendelsen de omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for varetægt er opfyldt. Er den sigtede til stede i retsmødet, skal han straks gøres bekendt med, hvilke bestemmelser om varetægt retten har anvendt, og med de i kendelsen anførte grunde for varetægt samt med sin adgang til at kære. Udskrift af en kendelse, hvorved nogen undergives varetægt, overgives på forlangende snarest muligt til varetægtsarrestanten.

§ 765. Finder retten, at betingelserne for anvendelse af varetægt er til stede, men at varetægtsens ojemed kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, træffer den i stedet for varetægt bestemmelse derom.

Stk. 2. Retten kan således bestemme, at sigtede skal

- 1) undergive sig et af retten fastsat tilsyn,
- 2) overholde særlige bestemmelser vedrørende opholdssted, arbejde, anvendelse af fritid og samkvem med bestemte personer,
- 3) tage ophold i egnet hjem eller institution,
- 4) underkaste sig psykiatrisk behandling eller afvænningsbehandling for misbrug af

alkohol, narkotika eller lignende om fornødent på hospital eller i særlig institution,

5) give møde hos politiet på nærmere angivne tidspunkter,

6) hos politiet deponere pas eller andre legitimationspapirer,

7) stille en af retten fastsat økonomisk sikkerhed for sin tilstedeværelse ved retsmøde og ved fuldbyrdelsen af en eventuel dom.

Stk. 3. Ved afgørelser i medfør af stk. 1 og 2 finder bestemmelserne i § 764 tilsvarende anvendelse.

Stk. 4. Hvis sigtede unddrager sig møde i retten eller fuldbyrdelse af dommen, kan retten, efter at der så vidt muligt er givet dem, afgørelsen vedrører, lejlighed til at udtale sig, ved kendelse bestemme, at en i medfør af stk. 2, nr. 7, stillet sikkerhed er forbrudt. En forbrudt sikkerhed tilfalder statskassen, dog således at den forurettedes erstatningskrav kan dækkes af beløbet. Retten kan under særlige omstændigheder i indtil 6 måneder efter kendelsen bestemme, at en forbrudt sikkerhed, der er tilfaldet statskassen, skal helt eller delvis tilbagebetales.

§ 766. Retten kan til enhver tid omgøre kendelser om varetægt eller foranstaltninger, der træder i stedet herfor.

§ 767. Bortset fra tilfælde, hvor sigtede ikke er til stede her i landet, fastsættes der i kendelsen en frist for varetægtsens eller foranstaltningens længde. Fristen skal være så kort som muligt og må ikke overstige 4 uger. Fristen kan forlænges, men højst med 4 uger ad gangen. Forlængelsen sker ved kendelse, medmindre sigtede erklærer sig indforstået med forlængelsen. Reglerne i § 764 finder, indtil dom er afsagt i 1. instans, tilsvarende anvendelse på retsmøder og kendelser om fristforlængelse. Fremstilling af en sigtet, der er undergivet varetægt eller anden frihedsberøvende foranstaltning, kan dog undlades, når han giver afkald derpå, eller fremstillingen vil være forbundet med uforholdsmæssigt besvær.

Stk. 2. Kæres en kendelse om fristforlængelse, hvorved varetægt eller anden frihedsberøvende foranstaltning udstrækkes ud over 4 mdr., skal kæremålet efter begæring

behandles mundtligt. Bestemmelsen i stk. 1, sidste led, finder tilsvarende anvendelse.

§ 768. Varetægt eller foranstaltninger, der træder i stedet herfor, skal — om fornødent ved rettens kendelse - ophæves, når forfølgning opgives, eller betingelserne for iværksættelse ikke længere er til stede. Finder retten, at undersøgelsen ikke fremmes med tilstrækkelig hurtighed, og at fortsat varetægt eller anden foranstaltning ikke er rimelig, skal retten ophæve den.

§ 769. Bestemmelse om varetægt eller anden foranstaltning har kun virkning indtil sagens afgørelse i retten. På begæring træffer retten efter afgørelsen bestemmelse om, hvorvidt tiltalte under eventuel appel, eller indtil fuldbyrdelse kan iværksættes, skal tages eller forblive i varetægt eller undergives foranstaltninger, der træder i stedet for varetægt. Ved bestemmelsen herom finder reglerne i §§ 762 og 764-766 tilsvarende anvendelse, medmindre tiltalte erklærer sig indforstået med at forblive undergivet varetægt eller anden foranstaltning. Har den pågældende inden sagens afgørelse i retten været underkastet varetægt eller andre foranstaltninger, men finder retten ikke grundlag for fortsat anvendelse heraf, kan retten på anklagemyndighedens begæring bestemme, at varetægten eller foranstaltningen skal være i kraft, indtil afgørelse af varetægtsspørgsmålet foreligger fra den overordnede ret, hvortil sagen eller varetægtsspørgsmålet er indbragt.

Stk. 2. Indbringes den afgørelse, der er truffet i sagen, for højere ret, og er der i medfør af stk. 1 truffet bestemmelse om anvendelse af varetægt eller andre foranstaltninger efter afgørelsen, skal spørgsmålet om den fortsatte anvendelse heraf snarest forelægges for den overordnede ret, hvortil afgørelsen er indbragt. Ved denne rets behandling af spørgsmålet om varetægt eller andre foranstaltninger finder reglerne i §§ 762, 764, stk. 1, 3 og 4, 765, 766 og 767, stk. 1, 1.-4. pkt. tilsvarende anvendelse.

§ 770. En varetægtsarrestant er alene undergivet de indskrænkninger, som er nødvendige til sikring af varetægtsens øjemed eller af hensyn til fængselsordenen.

Stk. 2. Politiet kan forlange, at en varetægtsarrestant af hensyn til varetægtsens øjemed skal holdes helt eller delvis af sonde. Hvis afsondringen opretholdes i mere end 14 dage, kan varetægtsarrestanten kræve, at spørgsmålet forelægges retten til afgørelse.

Stk. 3. I det omfang fængselsordenen tillader det, har en varetægtsarrestant adgang til at modtage besøg, medmindre politiet modsætter sig det. Nægter politiet besøg, skal varetægtsarrestanten underrettes herom, medmindre dommeren af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse. Varetægtsarrestanten kan kræve, at politiets afslag på besøg forelægges retten til afgørelse. Politiet kan stille krav om, at besøg finder sted under kontrol. Arrestanten har altid ret til ukontrolleret besøg af sin forsvarer.

Stk. 4. En varetægtsarrestant har ret til at modtage og afsende breve. Politiet kan gennemse brevene inden modtagelsen eller afsendelsen. Politiet skal snarest muligt udlevere eller sende brevene, medmindre indholdet vil kunne være til skade for efterforskningen eller sikkerheden eller ordenen i fængslet. Tilbageholdes et brev, skal spørgsmålet, om tilbageholdelsen bør opretholdes, straks forelægges retten til afgørelse. Opretholdes tilbageholdelsen, skal afsenderen straks underrettes, medmindre dommeren af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse. En varetægtsarrestant har ret til ukontrolleret brevveksling med retten, forsvareren, justitsministeren, direktøren for kriminalforsorgen og folketingets ombudsmand. Justitsministeren kan fastsætte regler om varetægtsarrestanters ret til at afsende lukkede breve til andre offentlige myndigheder eller enkeltpersoner.

Stk. 5. Såfremt politiet bestemmer, at der af hensyn til varetægtsens øjemed skal foretages andre begrænsninger i en varetægtsarrestants rettigheder, udover hvad der følger af fængselsordenen, kan arrestanten forlange spørgsmålet om opretholdelsen af begrænsningerne forelagt retten til afgørelse.

Stk. 6. Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om fængselsordenen for varetægtsarrestanter og om deres behandling, herunder om deres rettigheder og pligter, og om den bistand, der ydes dem for at begrænse de erhvervsmæssige, sociale og personlige ulemper, som følger af varetægten.

§ 771. En varetægtsarrestant kan med retens godkendelse hensættes i et til afsoning af straf beregnet fængsel eller i et hospital eller en anstalt, jfr. straffelovens §§ 68 og 69, såfremt han selv, anklagemyndigheden og institutionens ledelse samtykker heri. I fængslet, hospitalet eller anstalten behandles den pågældende efter de regler, der gælder for personer, der er anbragt der i henhold til dom. Arrestanten må dog ikke uden retens godkendelse forlade institutionen.

§ 772. Varetægtsarrestanters klager over fængselspersonalets adfærd indgives til vedkommende fængselsinspektør (arresthusinspektør) eller til direktoratet for kriminalforsorgen. Har klageren ikke fået medhold, eller er der ikke truffet afgørelse inden 2 uger efter indgivelsen, kan klagen indbringes for retten på det sted, hvor arresthuset er beliggende.

Stk. 2. Retten kan afvise at iværksætte en undersøgelse, hvis klagen findes åbenbart grundløs, hvis den angår forhold af uvæsentlig betydning, eller hvis den indgives mere end 4 uger efter, at det forhold, som klagen angår, har fundet sted. Rettens undersøgelse

foretages i overensstemmelse med reglerne i § 1019 d), stk. 1, 2. pkt., og §§ 1019 0-1019 i).

Stk. 3. Når undersøgelsen er afsluttet, afgiver retten en redegørelse herfor, som sendes til klageren, til den, klagen angår, og til arresthusinspektøren, samt til direktoratet for kriminalforsorgen.

§ 773. Til at føre tilsyn med varetægtsfangers behandling og forholdene i varetægtsfængsler vælger Københavns borgerrepræsentation og amtsrådene efter forholdstalsvalg 2 medlemmer af deres midte for 4 år ad gangen. De pågældende skal have adgang til i forening at besøge arresthusene (Københavns fængsler) inden for deres område og påse, at de for varetægtsfangernes behandling gældende bestemmelser overholdes. De afgiver indberetning om formentlige misbrug og fejl til justitsministeren, der lader forholdene undersøge.

Stk. 2. Meddelelse til private eller andre myndigheder end justitsministeren om, hvad der ved ovennævnte besøg i fængslerne er erfaret, straffes med bøde.«

IV. Bemærkninger til lovudkastet.

Der stilles forslag til en ændret affattelse af retsplejelovens kapitler om anholdelse og varetægtsfængsling (kap. 71, 72 og delvis 90). Lovudkastet er udformet i tilslutning til det i betænkning nr. 622/1971 om Efterforskning i straffesager m. v. fremsatte lovudkast, således at bestemmelserne om anholdelse foreslås samlet i et nyt kap. 69 i retsplejeloven (§§ 755-61), og bestemmelserne om varetægtsfængsling foreslås samlet i kap. 70 (§§ 762-73). Da lovudkastet må antages at skulle forbindes med andre udkast til ændring af retsplejeloven, indeholder det ikke overgangsregler eller ophævelsesbestemmelser, f. eks. med hensyn til retsplejelovens §§ 1002-1005.

Varetægtsfængsling betegnes i den gældende retsplejelov som »fængsling«. For at forhindre, at der hos sigtede og andre opstår forveksling mellem varetægtsfængsel og strafarten fængsel, betegnes varetægtsfængsel i udkastet og i de følgende bemærkninger som »varetægt«.

Til kapitel 69. Anholdelse.

Lovudkastet samler alle bestemmelserne om anholdelse i ét kapitel. Reglerne findes i dag i retsplejelovens kap. 71 samt i §§ 1003 og 1004, stk. 1 og 2.

Udkastet foreslår, at man ændrer lovens hovedregel om, hvilken myndighed der har kompetence til at træffe bestemmelse om anholdelse. De gældende lovregler er udformet udfra den opfattelse, at bestemmelse om anholdelse normalt skulle træffes af retten, og at politiet kun under nærmere angivne betingelser kunne foretage anholdelse uden forudgående retskendelse. I praksis er forholdet — og har lige fra retsplejelovens gennemførelse været — et ganske andet, idet så godt

som alle anholdelser foretages af politiet uden forudgående forelæggelse for retten. I udkastet er det principielle udgangspunkt derfor ændret, således at anholdelse som hovedregel kan foretages af politiet uden forudgående retskendelse. Hvis anholdelsen skyldes udeblivelse fra et retsmøde trods lovlig tilsigelse, eller hvis politiet undtagelsesvis ønsker rettens kendelse, inden en anholdelse foretages, vil der efter udkastet fortsat være behov for rettens medvirken. Denne ændring af den grundlæggende kompetanceregulering vil som anført ikke medføre nævneværdige ændringer i praksis, idet lovudkastet på dette punkt stort set lovfæster den gældende ordning. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne ovenfor s. 57 f.

Til § 755.

Bestemmelsen indeholder betingelserne for foretagelse af anholdelse i de sædvanligt forekommende situationer. Særregler om anholdelse på grund af vilkårsovertrædelser og udeblivelse fra retsmøde findes i §§ 756 og 757. Bestemmelsen indeholder endvidere reglerne om kompetance til at foretage anholdelse, idet stk. 1 og 3 handler om politiets kompetance, stk. 2 om privates anholdelsesbeføjelse og stk. 5 om anholdelse efter retskendelse.

Betingelserne for foretagelse af anholdelse findes i *stk. 1*. Herefter skal der foreligge en mistanke om et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale. Endvidere skal anholdelse være påkrævet enten for at hindre yderligere strafbart forhold eller for at sikre den pågældendes foreløbige tilstedeværelse eller for at hindre hans samkvem med andre. Denne udformning af anholdelsesbetingelserne er ny. Den erstatter de ret komplicerede regler i § 769 og § 771, stk. 1, i den

gældende retsplejelov og giver en klar og smidig regel, der fremhæver de hensyn, der bør tages i betragtning ved overvejelse af, om en anholdelse bør foretages. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne ovenfor s. 59 f.

Bestemmelsen i *stk. 3* giver politiet en udvidet adgang til at foretage anholdelse i visse særligt farlige situationer. Under de i bestemmelsen nævnte omstændigheder skal politiet kunne anholde enhver, der er til stede, og som ikke straks kan rense sig for mistanke om strafbar deltagelse. Bestemmelsen svarer til retsplejelovens § 771, *stk. 3*, men er forenklet i forhold til den gældende regel. Der er ikke ved reglens udformning tilsigtet realitetsændringer.

Stk. 2 handler om privates adgang til at foretage anholdelse. Der henvises herom til bemærkningerne ovenfor s. 61. Privat anholdelse forudsætter efter udkastet, at de almindelige betingelser for anholdelse ifølge *stk. 1* er opfyldt. Herudover kræves det, at den mistænkte er truffet under eller umiddelbart efter udøvelsen af det strafbare forhold. Bestemmelsen svarer til den gældende retsplejelovs § 771, *stk. 2*, og § 774, *stk. 1, 4. pkt.*

Reglen i udkastets *stk. 4*, der er ny, foreskriver, at anholdelse ikke må foretages, hvis frihedsberøvelse ville være et uforholdsmæssigt indgreb. Reglen finder anvendelse på alle anholdelser, hvadenten de foretages af politiet, af private eller af andre.

Stk. 5 opretholder adgang for retten til efter politiets begæring at træffe beslutning om anholdelse. Der henvises til bemærkningerne ovenfor s. 58.

Til § 756.

Bestemmelsen svarer til § 1004, *stk. 1*, i den gældende retsplejelov.

TU § 757.

Bestemmelsen svarer til § 768 i den gældende retsplejelov. Der sondres ikke i udkastet mellem statsadvokatsager og politisager, og det kræves i alle tilfælde, at det i tilsigelsen eller under mode for retten er tilkendegivet, at sigtede i udeblivelsestilfælde må vente at blive anholdt, jfr. ovenfor s. 61.

Til § 758.

Bestemmelsen i *stk. 1* svarer til § 772 i den gældende retsplejelov. Adgangen til at fra-

tage sigtede genstande, der er i hans besiddelse, foreslås udvidet, så den foruden genstande, der kan benyttes til vold eller undvigelse, eller tjener til sagens oplysning, også omfatter andre genstande i det omfang, det findes påkrævet. Er den anholdte f. eks. i besiddelse af penge, vil det således for at sikre bevis for, at beløb ikke er forsvundet under anholdelsen, ofte være påkrævet, at pengene tages i bevaring under fornøden kontrol. Der er ikke ved denne formuleringsændring tilsigtet nogen ændring i forhold til gældende praksis. Bestemmelsen i sidste punktum svarer til retsplejelovens § 774, *stk. 1, 3. pkt.* Den lovfæster den ret naturlige grundsætning, at anholdte ikke er undergivet andre indskrænkninger i sin frihed, end anholdelsens øjemed og ordenshensyn nødvendiggør. Om den nærmere forståelse af reglen, herunder om en anholdts adgang til at sætte sig i forbindelse med omverdenen, henvises til bemærkningerne ovenfor s. 62.

Bestemmelsen i *stk. 2* er ny, men er i overensstemmelse med gældende praksis. Den svarer til retsplejelovens § 770, *stk. 2*, hvorefter en retskendelse om anholdelse hurtigst muligt skal oplæses for eller vises til den anholdte.

Til § 759.

Bestemmelsen svarer til retsplejelovens § 773. I udkastet sondres der ikke mellem ransgning i den mistænkte og i andenmands hus. Bestemmelsen må anvendes analogisk på andre rum end »hus«, f.eks. beboelsesvogne og skibe.

Når retsplejelovens kapitel om ransgning bliver undergivet revision, bør bestemmelsen muligvis indføres i dette kapitel og undergives de herfor nødvendige redaktionelle ændringer.

Til § 760.

Bestemmelsen i *stk. 1, 1. pkt.* er ny i lovtjeksten, men må antages at gælde som retsgrundsætning allerede i dag. *Stk. 1, 2. pkt.* svarer til gældende praksis.

Bestemmelsen i *stk. 2* svarer til retsplejelovens § 774, *stk. 1, 1. og 2. pkt.*

Stk. 3 og *4* svarer til retsplejelovens §§ 775-777'. I udkastet foreslås, at også beslutninger om opretholdelse af anholdelse skal begrundes. Se herom ovenfor s. 42 f.

Til §761.

Bestemmelsen afløser retsplejelovens § 1003.

Til kapitel 70. Varetægt.

Lovudkastet samler alle bestemmelser om varetægt i ét kapitel. Reglerne findes i dag i retsplejelovens kap. 72 samt i §§ 1002-1005.

Ved lovudkastet foretages en betydelig omformulering af de gældende bestemmelser, ligesom disses indhold på flere punkter ændres væsentligt. Det har navnlig været til sigtet at udforme retsreglerne således, at de i størst muligt omfang tilskynder domstolene til at lægge vægt på den enkelte sags konkrete momenter ved afgørelsen af, om varetægt skal iværksættes, at forkorte de tidsrum, i hvilke varetægt anvendes i den enkelte sag, og at bidrage **til**, at arrestanter undergives så få indskrænkninger i deres frihed, som det er muligt. Det har derimod ikke været hensigten på radikal måde at begrænse arten og omfanget af de tilfælde, hvor varetægt kan anvendes, i forhold til gældende praksis.

§§ 762-763 omhandler varetægtsbetingelserne. §§ 764 og 766 beskriver fremgangsmåden ved afgørelse af spørgsmål om varetægt, og § 765 indeholder bestemmelserne om varetægtssurrogater. § 767 handler om frister for varetægt. § 768 omhandler varetægtsens ophør, og § 769 giver regler om varetægt efter dommen og under anke. §§ 770 og 771 samler bestemmelserne om behandling af varetægtsfanger, og i §§ 772 og 773 findes reglerne om klager fra varetægtsarrestanter og om tilsyn med deres behandling.

Af de gældende regler i retsplejeloven om varetægt er følgende ikke medtaget i udkastet:

a) § 779, *stk. 2*, om børn under 15 år. Det må anses for en selvfølge, også uden udtrykkelig bestemmelse herom, at børn under 15 år ikke kan undergives varetægt. Adgangen for retten til at træffe bestemmelse om tilsyn ved pålidelige personer benyttes så vidt vides ikke i praksis, og er ikke gentaget i udkastet. Såfremt der over for personer under 15 år er behov for frihedsberøvende indgreb, må det ske med hjemmel i loven om børne- og undgomsforsorg.

b) § 780, *stk. 1, nr. 1*, om den udvidede adgang til at anvende varetægt over for bl. a.

ubekendte og personer uden varigere opholdssted her i riget. Disse personer vil efter udkastet kun kunne undergives varetægt, hvis en af de øvrige varetægtsgrunde foreligger. Der vil ofte foreligge frygt for, at disse personer vil unddrage sig forfølgningen ved flugt, men om denne frygt i det enkelte tilfælde kan begrunde varetægt, må afhænge af oplysningerne om den enkelte sigtedes personlige forhold. Der henvises til bemærkningerne ovenfor s. 26.

c) § 780, *stk. 3*, om tilladelse til, at politiet foretager udenretlig afhøring af en varetægtsarrestant. Bestemmelsen blev indføjet ved lov nr. 209 af 23. juli 1932. I motiverne hedder det, at det »må anses for stridende mod Retsplejelovens Grundsætning, at Politiet uden Dommerens Tilladelse frit kan foretage Afhøring af fængslede Personer . . . « . Denne grundsætning kan ikke antages at være gældende i dag, hvor retten ikke deltager i efterforskningen, men hvor initiativet til og ansvaret for udenretlige afhøringer under efterforskningen ligger hos politiet, jfr. s. 8 i udvalgets betænkning om efterforskning i straffesager m. v. (betænkning nr. 622/1971). Hertil kommer, at afhøringsstilladelser efter praksis gives ganske kulant, hvilket også er ubetænkeligt under hensyn til den etiske og faglige standard, som politiet har i dag. Den varetægtsfængslede kan altid nægte at afgive forklaring til politiet og skal gøres bekendt med sin retsstilling, jfr. rpl.s § 807, *stk. 3*, og den tilsvarende lovregel i udvalgets lovudkast § 752 (bet. 622/71 s. 34). Under hensyn hertil findes reglen i § 780, *stk. 3*, overflødig.

d) § 781 og § 791, *stk. 4*, om værneting. Selvom der ikke tilsigtes nogen ændring i princippet i disse bestemmelser, vil de være overflødige, såfremt det af udvalget i betænkning nr. 622/1971 udarbejdede lovudkast gennemføres. I dette udkast findes i § 694 (betænkningen s. 32 og s. 38) en almindelig værnetingsregel, der også vil være anvendelig på retsmøder vedr. varetægtsspørgsmål.

e) § 783, *stk. 2*, om hvor en varetægtsarrestant bør hensættes. Ved højesterets kendelse i Uf R 1966 s. 271 blev det antaget, at afgørelsen af, om en varetægtsarrestant kunne indlægges på et lokalt sygehus eller burde indlægges på Vestre hospital under

Københavns fængsler, tilkom politiet og ikke retten. Udvalget finder, at afgørelsen af, hvor en varetægtsarrestant skal anbringes, beror på sikkerhedsmæssige og praktiske hensyn, og bør træffes af politiet. En varetægtsarrestant må dog ikke anbringes på en afsoningsanstalt eller lign. institution uden rettens tilladelse, jfr. udkastets § 771.

f) § 784, stk. 1, nr. 4 til 6, om varetægtsarrestanters beskæftigelse, arbejde, kost og beklædning. De nærmere regler herom er ikke af retsplejemæssig karakter og bør efter udvalgets opfattelse fastsættes i den bekendtgørelse, der kan forventes udsendt i medfør af udkastets § 770, stk. 6. Herved opnår man, at reglerne om varetægtsarrestanters behandling lettere kan affpasses efter skiftende tiders behov og ønsker på samme måde som reglerne om behandling af domfældte, jfr. bekg. 423 af 21. juni 1973. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne ovenfor s. 51.

g) § 785, stk. 1 og 3, om særlige foranstaltninger vedr. frugtsommelige og diegivende kvinder samt personer mellem 15 og 18 år. Det følger af sig selv, at der navnlig for disse persongrupper vedkommende kan være grund til i medfør af reglerne i udkastets § 765 om varetægtssurrogater at søge anvendt mindre indgribende foranstaltninger end varetægt. Som anført ovenfor s. 36, finder udvalget derfor ikke grund til, at der i bestemmelserne om varetægtssurrogater gives særregler om de to persongrupper. Bestemmelsen i stk. 3, hvorefter dommeren kan anmode borneværnet om bistand til gennemførelsen af et varetægtssurrogat er udeladt. Reglen, der ikke pålægger borneværnet nogen egentlig pligt, må anses som en selvfølge.

h) § 786, stk. 1, om at sikkerhedsstillelse ikke kan anvendes som varetægtssurrogat, når begrundelsen for varetægten er fare for bevisødelæggelse eller hensynet til retshåndhævelsen. Dette må antages at følge allerede af hovedreglen om varetægtssurrogater jfr. udkastet § 765, stk. 1, (»varetægtens øjemed kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger«).

i) § 790, stk. 3, om at varetægt, der kun støttes på fare for bevisødelæggelse, ikke kan forlænges, når »undersøgelsen ... er

sikret«. Bestemmelsen, der som naturlig forudsætning havde den før 1936 gældende ordning, hvorefter beviset blev fastlagt under forundersøgelserforhøret, må i dag anses som overflødig, jfr. også hovedreglen i lovudkastets § 768, hvorefter varetægt skal ophæves, når betingelserne for iværksættelse ikke længere er til stede.

Til § 762.

Bestemmelsen indeholder betingelserne for at iværksætte varetægt. Grundbetingelsen er ligesom efter retsplejelovens § 780, stk. 1, at der foreligger en rimeligt begrundet mistanke om, at den sigtede har begået en lovovertrædelse, som er undergivet offentlig påtale. Udkastet tilføjer den nye grundbetingelse, at strafferammen for lovovertrædelsen skal give mulighed for at idømme fængsel i 1 år og 6 mdr. eller derover. Stk. 1 indeholder endvidere den nærmere angivelse af varetægtsgrundene, jfr. de gældende regler i rpl.s § 780, stk. 1, nr. 2, a)-d).

Ad a) flu gt fare.

I udkastet er betingelserne for at anvende varetægt skærpet i forhold til den gældende regel, således at flugtfarens skal være begrundet i de foreliggende oplysninger om sigtedes forhold. »Sagens beskaffenhed« - herunder den forventede strafs størrelse — er altså ikke et tilstrækkeligt moment til isoleret at begrunde frygt for, at sigtede vil unddrage sig forfølgningen eller fuldbyrdelsen, men denne frygt må yderligere bestyrkes i oplysningerne om sigtedes forhold, herunder hans tilknytning, bopælsforhold, beskæftigelse eller lignende. Ved overvejelsen af, om varetægt bør anvendes, vil varigheden af den forventelige strafferetlige reaktion kunne indgå som et moment sammen med andre momenter, der belyser den sigtedes forhold. Varetægt vil være begrundet ikke alene ved fare for varig unddragelse, men også ved fare for midlertidig unddragelse. Der er derfor ikke tilsigtet nogen realitetsændring ved udeladelsen af ordene om, at sigtede »vil udeblive fra domsforhandlingen«. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne ovenfor s. 25.

Ad b) frygt for gentagelse.

De foretagne formulering ændringer i forhold til den gældende regel i retsplejelovens § 780, stk. 1, nr. 2, b), herunder at ordet

»særlig« grund er udeladt, tilsigter ikke nogen realitetsændring.

Ad c) frygt for bevisødelæggelse.

Der er i bestemmelsen foretaget nogle formuleringss ændringer i forhold til den gældende regel i retsplejelovens § 780, stk. 1, nr. 2, c). Ordet »særlig« grund er udeladt, men der er ikke herved tilsigtet nogen realitetsændring i forhold til gældende retspraksis. Derimod er det ved ændring af ordene »påvirke medsigtede« til »advare medskyldige« tilsigtet, at reglen også skal kunne finde anvendelse i tilfælde, hvor omstændighederne i sagen mod sigtede er klarlagt - f. eks. ved hans tilståelse - men hvor der er medskyldige, evt. bagmænd, på fri fod, og hvor der er grund til at frygte for, at sigtede, hvis han ikke bliver tilbageholdt, vil modvirke undersøgelsen mod disse.

Ordene »påvirke andre« omfatter ikke blot påvirkning til at afgive urigtig forklaring, men også f. eks. påvirkning til at fjerne koster eller til at fremsætte trusler mod vidner.

Ordene »sagens omstændigheder« omfatter også sigtedes egne forhold.

Ad d) retshåndhævelsesarrest.

Ved bestemmelsen, der svarer til rpl.s § 780, stk. 1, nr. 2, d), er betingelserne for at anvende retshåndhævelsesarrest skærpet på to punkter.

Retshåndhævelsesarrest kan efter udkastet kun anvendes, hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, hvis strafferamme går op til fængsel i 6 år eller mere. Bestemmelsen kan herefter for så vidt angår berigelsesforbrydelser kun komme til anvendelse, hvis forholdet er omfattet af strfl.s §§ 286 eller 288. På tilsvarende måde kan bestemmelsen anvendes på sigtelse for voldtægt efter straffelovens § 216, men ikke såfremt sigtelsen alene angår overtrædelse af straffelovens § 217.

Efter udkastet kræves det yderligere, at det »efter oplysningerne om forholdets grovhed« er påkrævet af hensyn til retshåndhævelsen, at varetægt finder sted. Det er ikke tilstrækkeligt, at der foreligger en særligt bestyrket sigtelse for et forhold, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller mere, f. eks. røveri. Forholdet skal endvidere konkret vurderet være af en sådan grovhed, at an-

vendelse af retshåndhævelsesarrest er påkrævet. I nogle røverisager kan den anvendte vold eller de anvendte trusler være af mindre alvorlig karakter, ligesom det udbytte, der tilsigtes opnået, kan være så beskeden, at forholdet ikke bør kunne begrunde retshåndhævelsesarrest.

Ad e) og stk. 2 om pågribelse på fersk gerning.

Bestemmelsen er ny. Den omfatter tilfælde, hvor sigtede er pågrebet på fersk gerning, og hvor der allerede i dag efter praksis i vidt omfang anvendes varetægt. Det er ved indførelsen af bestemmelsen og ved tidsbegrænsningen til 7 dage i stk. 2 tilsigtet at påvirke praksis, så der sker en afkortning af varetægtens varighed i de omhandlede tilfælde. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne ovenfor s. 27 f.

Bestemmelsen i stk. 3, 1. led, svarer til den gældende regel i § 780, stk. 1, indledningen. Bestemmelsen i 2. led er ny og bygger på en grundsætning om, at frihedsberøvelsen - også under hensyn til dens varighed - ikke må være et uforholdsmæssigt indgreb og således ikke må stå i misforhold til sagens betydning og den forventelige retsfolge. Der henvises til bemærkningerne ovenfor s. 25.

Til § 763.

Bestemmelsen svarer til § 1004, stk. 3 og 4, i den gældende retsplejelov, men er omformuleret, således at det afgørende for, om varetægt skal anvendes ved vilkårsovertrædelse, bliver, om varetægt er påkrævet for at forebygge ny lovovertrædelse eller anden vilkårsovertrædelse og om frihedsberøvelsen samtidig er forsvarlig under hensyn til bl. a. karakteren af vilkårsovertrædelsen og sigtedes personlige forhold. Bestemmelsen kan anvendes til at afbryde en påbegyndt social deroute, der må frygtes at ville ende i ny kriminalitet.

Til § 764.

Stk. 1 og 2 svarer til reglerne i § 779, stk. 1, og § 783, stk. 1, i den gældende retsplejelov. I udkastet foreskrives, at sigtede ikke alene skal være »hørt . . . angående sigtelsens genstand«, jfr. den gældende formulering, men at han »skal have lejlighed til at udtale sig«. Heri ligger, at sigtede skal have adgang til at få ordet for at fremsætte sine synspunkter.

Som tilfælde, hvor fremstilling af sigtede i

retten må anses for nytteløs eller skadeligt for ham, kan især nævnes sygdom eller bevidstløshed. Reglen bør ikke anvendes på tilfælde, hvor f. eks. sproglige hindringer og umuligheden af at fremskaffe en tolk til retsmødet vil vanskeliggøre en afhøring.

Stk. 3 svarer til retsplejelovens § 731, stk. 1, a), men foreskriver, at forsvarerbeskikkelse skal ske allerede i det retsmøde, hvor varetægtsspørgsmålet behandles. Det er altså efter udkastet ikke tilstrækkeligt først at beskikke forsvarer, når kendelse om varetægt er afsagt. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne ovenfor s. 40.

Stk. 4 svarer til retsplejelovens § 782. Kravet om begrundelse af en varetægtskendelse er skærpet i forhold til de gældende regler, jfr. s. 41. I udkastet foreskrives det endvidere, at der straks i retsmødet skal gives sigtede en mundtlig vejledning om de anvendte retsregler, om begrundelsen for kendelsen og om sigtedes adgang til at kære afgørelsen, jfr. foran s. 43. Endelig har sigtede ifølge udkastet - ligesom i dag - ret til at få en udskrift af kendelsen. Den frist på 24 timer, der i dag gælder for levering af udskrift, er udeladt, da fristen i enkelte tilfælde (helligdage, week-end) vanskeligt kan overholdes.

Til § 765.

Bestemmelsen handler om varetægtssurrogater og erstatter reglerne i §§ 785-788 i den gældende retsplejelov. Der henvises om varetægtssurrogater i det hele til bemærkningerne ovenfor s. 33 f.

Det er hensigten med udkastet at fremme en udvikling, hvor varetægtssurrogater anvendes hyppigere end i dag. Det er samtidig en forudsætning for anvendelse af et varetægtssurrogat, at betingelserne for varetægt i det enkelte tilfælde er opfyldt. jfr. den udtrykkelige bestemmelse herom i stk. 1. Det ville være i strid med bestemmelsen, hvis man under hensyn til surrogatets mindre indgribende betydning for den sigtede, slækkede på kontrollen med, at de i udkastets §§ 762-763 anførte betingelser for anvendelse af varetægt er opfyldt.

Til § 766.

Bestemmelsen svarer til retsplejelovens § 789. Politiet kan - som hidtil - løslade en varetægtsarrestant uden forelæggelse for retten.

Til § 767.

Bestemmelsen svarer til den gældende regel i retsplejelovens § 780, stk. 2, men er på flere punkter uddybet. Udkastet foreskriver således, at fristen ikke må overskride 4 uger og højst kan forlænges for 4 uger ad gangen. Afgørelse om fristforlængelse skal ske i et retsmøde. Dette gælder også fristforlængelser under anke, jfr. udkastets § 769, stk. 2. Ved retsmøder med henblik på fristforlængelse kan fremstilling af sigtede undlades, når han giver afkald derpå, eller fremstillingen ville være forbundet med uforholdsmæssigt besvær. Det sidste vil f. eks. kunne være tilfældet, hvis der foretages mentalobservation af sigtede på et hospital, der ligger langt fra den retskreds, hvor fremstilling skal finde sted.

Bestemmelsen i stk. 2 er ny. Den hjemler sigtede en ret til at få mundtlig behandling af et kæremål over en fristforlængelse, hvorved varetægt eller anden frihedsberøvende foranstaltning udstrækkes udover 4 måneder.

Der henvises i øvrigt om varetægtsfrister og fristforlængelser til bemærkningerne ovenfor s. 44 ff.

Til § 768.

Bestemmelsen omhandler ophævelse af varetægt og varetægtssurrogater. Regler herom findes i den gældende retsplejelovs § 790.

Til § 769.

Bestemmelsen, der er ny, giver en samlet fremstilling af spørgsmålet om varetægt eller varetægtssurrogat efter dommen og under eventuel anke. Bestemmelsen foreskriver, at der efter domsafsigelsen ved en selvstændig kendelse skal tages stilling til, om domfældte skal tages eller forblive i varetægt, medmindre han erklærer sig indforstået med at forblive undergivet varetægt. Hvis dommen ankes, skal spørgsmålet snarest forelægges for den ret, hvortil anke finder sted. Udkastets § 769 finder også anvendelse, hvor sagen afgøres på anden måde end ved dom, f. eks. kendelse om genindsættelse i medfør af straffelovens § 71 eller tiltalefrafald, hvis vilkår godkendes af retten. Der henvises til bemærkningerne ovenfor s. 49.

Til § 770.

Bestemmelsen vedrører behandlingen af varetægtsfanger og svarer til de gældende reg-

ler i retsplejelovens § 784, stk. 1 og 2. Der henvises i det hele til bemærkningerne ovenfor s. 51 ff.

Til § 771.

Bestemmelsen udbygger den specielle regel i retsplejelovens § 1005 om, at en prøveløsladt person m. v., der kan forventes genindsat i en anstalt, kan anbringes dér under varetægten. Efter udkastet omfatter reglen alle varetægtsarrestanter, der herefter vil kunne hensættes i den institution, hvor de efter dommen må antages at skulle anbringes (»anteciperet straf af soning«). Der kræves efter udkastet i alle tilfælde sigtedes samtykke, jfr. i øvrigt bemærkningerne ovenfor s. 53.

Til § 772.

Bestemmelsen svarer til retsplejelovens § 784, stk. 3. Da den tidligere gældende regel i § 814, stk. 1, om indbringelse af klager over politiet for retten blev ophævet ved lov nr. 325 af 13. juni 1973, der samtidig indførte lokalnævn vedr. politiet, har det været nødvendigt at udbygge udkastet til § 772 med nærmere processuelle regler om behandling af klager over fængselspersonalet. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne ovenfor s. 54.

Til § 773.

Bestemmelsen svarer med enkelte redaktionelle ændringer til reglen i retsplejelovens § 793. Der henvises til bemærkningerne s. 55.

Bilag A.

Oversigt over anholdelses- og varetægtsregler i nogle europæiske lande.

I. Sverige.

Reglerne om anholdelse og fængsling (»anhållande« og »häktning«) findes i Rättegångsbalken, (RB), 24. kap. Forud for anholdelse, der besluttes af anklagemyndigheden, går ofte »gripande«, som er den foreløbige pågribelse af en person. Fængsling sker altid efter beslutning af retten.

Anholdelse kan ske i tilfælde, hvor fængslingsbetingelserne er opfyldt, samt hvis det findes at være af særlig vigtighed, at sigtede under den fortsatte undersøgelse tages i forvaring (»om det finnes vara av synnerlig vikt, att han i avbidan på ytterligare utredning tages i förvar«, jfr. RB, kap. 24, § 5).

»Gripande« kan iværksættes af politiet uden anklagemyndighedens beslutning, hvis der findes grundlag for anholdelse, men beslutning herom ikke uden fare kan afventes. »Gripande« kan endvidere iværksættes af enhver — herunder af private - når nogen er truffet på fersk gerning eller friske spor (»bar gärning eller flyende fot«) efter udførelsen af en forbrydelse, for hvilken der kan idømmes »fängelse«, jfr. RB kap. 24, § 7.

Den anholdte skal snarest afhøres af anklagemyndigheden eller politiet. Hvis han ikke frigives, skal anklagemyndigheden senest dagen efter anholdelsesbeslutningen eller afhøringen afgive en begæring om hans fængsling (»framställning«) til retten. Hvis yderligere undersøgelse er nødvendig for at afgøre fængslingsspørgsmålet, kan anklagemyndigheden vente med at afgive begæringen til retten. Begæringen skal dog afgives senest den femte dag efter anholdelsesbeslutningen eller afhøringen. Retten skal snarest muligt og senest på fjerde dagen efter modta-

gelsen af begæringen om fængsling holde retsmøde til afgørelse af fængslingsspørgsmålet. Hvis domsforhandlingen (»huvudförhandlingen«) afholdes inden en uge, og retten ikke finder, at særskilt forhandling om fængslingsspørgsmålet er nødvendig, kan sigtede uden retsmøde tilbageholdes indtil domsforhandlingen, jfr. RB kap. 24 §§ 12 og 13.

De almindelige betingelser for fængsling (RB kap. 24, § 1) er, *at* der er en begrundet mistanke om, at den pågældende har begået en forbrydelse (»på sannolika skäl misstänkt för brott«), *at* forbrydelsen kan straffes med »fängelse« i et år eller derover, og *at* der under hensyn til forseelsens beskaffenhed, den mistænkte forhold eller andre omstændigheder er grund til at frygte, at den mistænkte enten vil flygte eller på anden måde unddrage sig straffefølgelsen, eller vil vanskeliggøre sagens oplysning ved undertrykkelse af bevis eller på anden måde, eller der er sandsynlighed for (»anledning förekommer«), at han vil fortsætte sin forbryderiske virksomhed.

Hvis den sigtede ikke har varig bopæl (»hemvist«) i landet, eller hvis han er ukendt, nægter at opgive navn og adresse, eller hans oplysninger herom er urigtige, kan han fængsles, selvom strafferammen for den påsigtede lovovertrædelse ikke når op på »fängelse« i 1 år.

Hvis der for den begæede forbrydelse ifølge loven ikke kan gives mindre straf end fængsel i to år, skal fængsling ske, medmindre det er åbenbart, at der ikke er grund dertil.

Samtidig med rettens beslutning om fæng-

sling skal der fastsættes en frist for rejsning af tiltale. Fristen kan normalt ikke overstige 14 dage, men kan efter fornyet retsmøde forlænges for perioder af højst 14 dage. Hvis det under hensyn til undersøgelsens beskaffenhed eller andre omstændigheder er åbenbart, at nyt retsmøde inden udløbet af de 14 dage er uden betydning, kan der fastsættes en længere frist (RB kap. 24, § 18).

Fængslingssurrogater kendes i Sverige i to former, »øvervakning« og »reseforbud«. »Øvervakning« består i, at den pågældende sættes under tilsyn i et privat hjem eller på en institution. Det er især anvendeligt over for unge lovovertrædere og over for gravide kvinder eller kvinder med småbørn. »Øvervakning« etableres principielt på frivilligt grundlag, altså uden retskendelse, men overholder sigtede ikke ordningen, risikerer han, at anklagemyndigheden begærer ham fængslet. »Reseforbud« er et egentligt straffeprocessuelt tvangsmiddel, hvorom bestemmelse træffes af lederen af efterforskningen, anklageren eller retten (RB kap. 25 § 3). Visse i loven nærmere fastsatte betingelser skal være opfyldt, herunder at fængsel kan idømmes, jfr. RB kap. 25, § 1. Selve rejseforbudet kan suppleres med påbud om at være til stede i hjemmet eller på arbejdspladsen på bestemte tidspunkter eller med andre passende foranstaltninger. Kautions eller anden økonomisk sikkerhedsstillelse kendes ikke som fængslingssurrogat i Sverige. Hvis bestemmelse om rejseforbud er truffet af andre end retten, kan den sigtede forlange spørgsmålet forelagt retten til afgørelse (»prövning«).

II. Norge.

Reglerne om anholdelse og fængsling (»på-gripelse og fængsling«) findes i »lov om rettergangsmåten i straffesaker« af 1. juli 1877 §§ 228 ff, som ændret ved lov af 8. februar 1963.

Anholdelse kan ske efter retskendelse eller — hvis sådan ikke uden fare kan afventes, eller den mistænkte træffes på fersk gerning - efter beslutning af anklagemyndigheden eller politiet, jfr. §§ 231 og 232. Fængsling besluttet altid af retten. Reglerne er udformet således, at de materielle betingelser er knyttet til anholdelsen. Ved fremstillingen for dommeren konstateres, om betingelserne for anholdelsen var til stede.

Anholdelse kan ifølge § 228, stk. 1, foretages, når nogen med føje kan mistænkes for en strafbar handling, der kan medføre højere straf end fængsel i 6 måneder, og

1) den pågældende træffes på fersk gerning eller friske spor, og anholdelsen er påkrævet for at forhindre flugt eller sikre bevis, eller

2) der af hensyn til straffens størrelse eller omstændighederne i øvrigt er grund til at frygte for, at han vil unddrage sig forfølgningen eller straffens fuldbyrdelse, eller

3) der er grund til at frygte for, at han ved at fjerne spor, påvirke vidner eller medskyldige eller på anden måde vil ødelægge bevis i sagen, eller

4) der er særlig grund til at frygte, at han påny vil begå en strafbar handling, eller

5) ... (spørgsmål om sikring) ...

6) når han selv begærer det af grunde, som findes fyldestgørende.

Anholdelse kan endvidere ske, hvis en person har tilstået, eller der foreligger andre omstændigheder, der i særlig grad bestyrker sigtelsen for en forbrydelse eller forsøg på en forbrydelse, der kan medføre fængsel i 10 år eller mere, jfr. § 228 a.

Endelig kan anholdelse uden hensyn til straffens størrelse finde sted, når sigtede træffes på fersk gerning og ikke afstår fra den straffbare virksomhed, eller når han ikke har fast bopæl i landet, og der er grund til at frygte for, at han vil unddrage sig forfølgningen eller straffens fuldbyrdelse, jfr. § 229.

Anholdelse må dog aldrig finde sted, hvis det i betragtning af sagens art og omstændighederne ville være et uforholdsmæssigt indgreb, jfr. § 228, stk. 2.

Enhver privatperson kan foretage anholdelse, når den mistænkte træffes eller forfølges på fersk gerning eller på friske spor, og anholdelsesbetingelserne i øvrigt er opfyldt, jfr. § 232.

Den anholdte skal fremstilles for dommeren snarest muligt. Er det ikke sket inden 24 timer efter pågribelsen, skal grunden hertil anføres i retsbogen, jfr. § 235.

Loven opstiller ikke selvstændige betingelser for, at varetægtsfængsling kan ske, men henviser til anholdelsesreglerne, således at varetægt kan iværksættes, når betingelserne for anholdelse er til stede.

Samtidig med varetægtsfængsling skal der fastsættes en tidsfrist, jfr. § 239, stk. 2. Fristen kan forlænges ved kendelse. Til retsmode om fristforlængelse skal sigtede fremstilles, hvis retten finder det nødvendigt. Hvis tiltale rejses inden fristens udløb, kan sigtede holdes fængslet udover fristen, men ikke længere end 4 uger efter tiltalerejsningen, medmindre domsforhandlingen da er påbegyndt, jfr. § 239, stk. 5.

I stedet for varetægtsfængsel kan efter de særlige omstændigheder i hvert enkelt tilfælde anvendes: sikkerhedsstillelse, løfte om ikke at forlade et anvist opholdssted eller om til visse tider at fremstille sig for politiet, inddragelse af pas, søfartspapirer eller lignende, jfr. §§ 245 og 246. Disse foranstaltninger kan dog ikke anvendes, hvor der foreligger fare for bevisødelæggelse, jfr. § 228, nr. 3. Afgørelsen træffes ved kendelse.

I den af Straffeprocesslovkomitéen i juni 1969 afgivne betænkning om Rettergangsmaten i Straffesaker findes reglerne om anholdelse (pågrivelse) og fængsling i kap. 14 (§§ 174-194). Udvalget har opbygget reglerne som hidtil, og anholdelse er i § 174 fortsat betinget af mistanke om en strafbar handling, der kan medføre højere straf end fængsel i 6 måneder. De normale anholdelsesbetingelser er i øvrigt nu formuleret således: 1) når der er grund til at frygte for, at han vil unddrage sig forfølgningen eller fuldbyrdelsen af straf eller andre forholdsregler, 2) når der er nærliggende fare for, at han vil ødelægge bevis i sagen, f. eks. ved at fjerne spor eller påvirke vidner eller medskyldige, 3) når det antages påkrævet for at forhindre, at han påny begår en strafbar handling og 4) når han selv begærer det af grunde, som findes fyldestgørende.

III. Tyskland.

Reglerne om anholdelse og varetægtsfængsling i Forbundsrepublikken Tyskland findes i §§ 112 f f i Strafprozessordnung (StPO) af 1. februar 1877. Reglerne er blevet ændret flere gange, navnlig ved en lov af 19. december 1964, der i betydelig grad skærpede betingelserne for at iværksætte varetægt, og senest ved en lov af 7. juli 1972, der udvidede adgangen til at varetægtsfængsle navnlig på grund af fare for gentagelse. Ændringen var begrundet i ønsket om på

mere effektiv måde at kunne sætte ind over for grovere forbrydere.

De tyske varetægtsregler er formuleret ret udførligt og detaljeret. Hovedbetingelsen er ifølge StPO § 112, at der er stærk grund til mistanke om (»dringend verdächtig«), at den sigtede har begået en forbrydelse. Herudover kræves, at det enten

1) er godtgjort, at sigtede ikke er på sit sædvanlige opholdssted eller skjuler sig, eller

2) må befrygtes på grund af sagens konkrete omstændigheder, at sigtede vil unddrage sig straffeforfølgelsen (»Fluchtgefahr«), eller

3) må antages (»erkennbar«), at det er sigtedes hensigt at tilintetgøre, ændre, undertrykke eller forfalske bevismidler, at påvirke medskyldige og vidner på uretmæssig måde eller at foranledige andre til at foretage sådanne handlinger (»Verdunkelungsgefahr«), eller at

4) sigtelsen angår visse grovere forbrydelser, og der er grund til frygt for, at sigtede vil foretage ny ligeartet kriminalitet inden dommen (StPO § 112 a som indsat ved loven af 7. juli 1972).

Endelig kan varetægt anvendes, når der er stærk grund til mistanke om visse manddrabsforbrydelser og forbrydelser under anvendelse af sprængstoffer.

Hvis der for den påsigtede forbrydelse ikke er hjemlet højere straf end fængsel i 6 måneder, kan varetægt på grund af frygt for bevisødelæggelse ikke finde sted, jfr. StPO § 113. I samme tilfælde kan fængsling på grund af flugtfare kun finde sted, hvis den sigtede a) tidligere er flygtet eller har gjort forsøg herpå, b) ikke har fast bopæl eller ophold i Vesttyskland, c) ikke kan legitimere sig, eller d) mistænkes for en forbrydelse, der kan medføre anbringelse i arbejds-hus.

Varetægt på grund af gentagelsesfare kan ikke udstrækkes udover 12 måneder, jfr. StPO § 112 a.

Endelig findes i StPO § 112, stk. 1, en grundsætning om, at varetægt ikke må anvendes, hvis det vil stå i misforhold til sagens betydning eller til den retsfølge, der kan forventes.

Beslutning om varetægt (»Haftbefehl«) træffes altid af retten. Anholdelse (»Vorläu-

f ige Festnahme«) kan derimod iværksættes af politiet uden retskendelse, når betingelserne for varetægt er til stede, og rettens kendelse ikke uden fare kan afventes, jfr. StPO § 127. Endvidere kan enhver privatperson foretage anholdelse, når sigtede antræffes eller forfølges på fersk gerning, og der er grund til at frygte, at han ellers vil flygte, eller hans identitet ikke straks kan fastlægges.

En anholdt skal senest dagen efter anholdelsen fremstilles for en dommer, jfr. StPO § 128.

Hvis varetægtens øjemed kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, varetægtssurrogater, kan dommeren træffe bestemmelse herom, jfr. StPO § 116. Dette sker i form af en udsættelse med iværksættelsen af varetægtskendelsen («Aussetzung des Vollzugs des Haftbefehls»). Loven angiver en række foranstaltninger, der kan anvendes i forbindelse med en sådan »betinget varetægtsfængsling«, f. eks. anvisning om at melde sig på bestemte tidspunkter, om ikke at forlade et bestemt opholdssted eller sikkerhedsstillelse. Reglerne om varetægtssurrogater er udformet forskelligt i tilfælde, hvor varetægt bygger på flugtfare, på gentagelsesfare og på fare for bevisødelæggelse.

IV. Holland.

Reglerne om varetægt findes i lovbogen om strafferetspleje («Wetboek van Strafvordering»), navnlig artiklerne 63—93.

Anholdelse kan foretages af politiet. Den anholdte skal inden 6 timer afhøres af en offentlig anklager. Anklageren kan træffe bestemmelse om en foreløbig frihedsberøvelse i indtil 48 timer. Når særlige grunde gør det nødvendigt, kan den foreløbige frihedsberøvelse forlænges i yderligere 48 timer.

Kendelse om varetægt kan afsiges af undersøgelsesdommeren, dog kun for et tidsrum af 6 dage. Undersøgelsesdommeren kan forlænge varetægten for én yderligere periode af 6 dage. Fortsat varetægt derudover kræver kendelse fra arrondissementets ret. Spørgsmålet om fortsat varetægt skal tages op til ny overvejelse senest hver 30. dag.

Varetægt forudsætter, at der er alvorlig mistanke om, at sigtede har begået en lovovertrædelse af en vis grovhed. Der skal endvidere foreligge fare for flugt eller væsentlige hensyn til den offentlige sikkerhed,

jfr. art. 64. I sidstnævnte kriterium indfortolker praksis gentagelsesfare og fare for bevisødelæggelse.

Retten kan ifølge art. 80 på begæring af sigtede påbyde, at varetægt skal suspenderes med eller uden sikkerhedsstillelse, såfremt sigtede overholder visse nærmere angivne vilkår (varetægtssurrogater).

V. England.

De engelske regler adskiller sig radikalt fra de nordiske og de kontinentale. Dette beror på, at engelsk ret i langt højere grad bygger på retspraksis og retssædvaner end anden europæisk ret. Først i nyere tid har man i England forsøgt at supplere reglerne med en række parlamentslove.

En straffesag kan i England indledes enten med en stævning til sigtede om at møde i retten («summon»), eller med at sigtede bliver undergivet »arrest«. Dette begreb dækker både over den foreløbige anholdelse efter politiets beslutning og over den frihedsberøvelse, der iværksættes efter retskendelse.

Hvis sagen indledes med »arrest«, er det fra gammel tid den teoretiske hovedregel, at sigtede forbliver frihedsberøvet indtil pådømmelsen. I mange tilfælde sker der dog løsladelse under sagen, men i så fald altid mod »bail«, d. v. s. en økonomisk sikkerhedsstillelse.

»Arrest« kan som nævnt ske enten med eller uden forudgående retskendelse. Indtil 1967 var det ganske overladt til dommerens frie skøn, om han i anledning af en sigtelse for en lovovertrædelse ville udstede en arrestordre («warrant for arrest») eller nøjes med en indkaldelse. Ved Criminal Justice Act 1967, sect. 24, blev der lagt en vis begrænsning på rettens frie skøn. Herefter må der kun udstedes arrestordre, hvis den påsigtede lovovertrædelse er af en vis grovhed (enten en »indictable offence« eller dog en forseelse, for hvilken der er hjemlet fængselsstraf), eller sigtedes adresse ikke er tilstrækkelig til at forkynde en tilsigelse for ham.

»Arrest« uden forudgående retskendelse er underlagt en række begrænsninger. Hovedreglen findes i Criminal Law Act 1967, sect. 2, hvorefter anholdelse uden retskendelse forudsætter, at den påsigtede lovover-

trædelse er en »arrestable offence«, hvilket vil sige en lovovertrædelse, for hvilken straffen er lovbestemt (navnlig meget grove forbrydelser) eller hvor strafferammen når op på fængsel i 5 år. Denne hovedregel suppleres dog af en lang række særbestemmelser, hvorefter »arrest« uden retskendelse kan ske bl. a. hvis sigtede træffes på fersk gerning under udforeisen af en lovovertrædelse, hvis hans identitet er ukendt, eller hvis der foreligger flugtfare.*)

Når en person er blevet undergivet »arrest«, skal han så vidt muligt inden 24 timer fremstilles i retten. Om sigtede skal forblive varetægtsfængslet indtil domsforhandlingen eller skal loslades mod »bail« afhænger stort set af dommerens frie skøn. Ved Criminal Justice Act 1967, sect. 18, blev det dog bestemt, at loslædelse mod »bail« skal finde sted, hvis strafferammen for den påsigtede lovovertrædelse ikke overstiger fængsel i 6 måneder, og lovovertrædelsen ikke er en »indictable offence«. Selv denne meget beskeden begrænsning i dommerens frie skøn er dog gennemhullet af undtagelser. »Bail«

kan således altid nægtes, hvis sigtede tidligere har været straffet med fængsel, hvis hans identitet er ukendt, eller han ikke har noget fast opholdssted i landet, hvis der er fare for, at han på fri fod vil begå en lovovertrædelse, eller varetægt er nødvendig »for his own protection«.

Medens sagen verserer ved underretten, kan den, hvis sigtede er fængslet, ikke udsættes i mere end 8 »clear days« ad gangen.

Løsladelse mod »bail« kan ske i flere forskellige former. Normalt består »bail« blot i, at der fastsættes et beløb - en slags konventionalbod - som sigtede skal betale, hvis han ikke møder til domsforhandlingen. Er sigtede udlænding, er sagen af alvorlig karakter, eller er der i øvrigt grund til at frygte, at sigtede ikke kan betale det fastsatte beløb, kan der yderligere kræves sikkerhed (»sureties«), f.eks. i form af pant eller kaution. Ved Criminal Justice Act 1967, sect. 21 blev der givet mulighed for retten til at supplere »bail« med forskellige sikkerhedsforanstaltninger, f. eks. aflevering af pas eller pligt til at melde sig på bestemte tidspunkter.

*) Roydhouse: The Criminal Law and Criminal Justice Acts 1967, side 13, Arguile: Criminal Procedure, 1969, s. 37, og Jescheck und Kriimpelmann: Die Untersuchungshaft im deutschen, ausländischen und internationalen Recht, 1971, s. 145.

Bilag B.

De af udvalget indsamlede statistiske oplysninger.

Til brug for udvalgets overvejelser vedrørende bestemmelserne om varetægtsfængsel fandt udvalget det i foråret 1968 ønskeligt, at der blev foretaget en gennemgang af et antal sager, i hvilke der før udvalgets nedsettelse var sket fremstilling i grundlovsforhør med begæring fra politiet om fængsling eller opretholdelse af anholdelse.

Med Justitsministeriets bemyndigelse anmodede udvalget i cirkulærskrivelse af 30. april 1968 politikredsene om at sende udvalget lister over de personer, der i oktober 1967 - bortset fra fristforlængelser - blev fremstillet i retten til grundlovsforhør med begæring om fængsling eller opretholdelse af anholdelse. Der indkom lister omfattende 412 mænd. Antallet af fremstillede kvinder var så beskedent og sagerne så atypiske, at dette materiale ikke er medtaget i den videre undersøgelse. Af de 412 mænd blev 18 løsladt i grundlovsforhøret, enten fordi begæringen om fængsling blev frafaldet, eller fordi der blev afsagt kendelse om løsladelse. 394 mænd, heraf 27 under 18 år, blev fængslet eller fik anholdelsen opretholdt. Tilfælde, hvor anholdelse er blevet opretholdt med henblik på overførsel til anden retskreds er ikke medtaget i materialet, idet de må antages at være medregnet i listerne i den kreds, hvortil overførsel er sket.

På grundlag af de modtagne lister er straf-feakterne vedrørende de enkelte personer blevet indfordret, og de fornødne data om personlige forhold, om fængslingsgrunden eller - grundene, om fængslings varighed m. v. samt om domsresultat er blevet uddraget. Dette arbejde og bearbejdelsen af det således tilvejebragte materiale er foretaget af politimester Erik Christensen, der har udar-

bejdet de nedenfor omtalte tabeller og redegørelser.

De enkelte tabeller.

I tabel I er foretaget en opspaltning af de anvendte strafferetlige reaktioner overfor de 394 mænd, således at de 27 unge under 18 år er udskilt for hver enkelt reaktions vedkommende. Sagerne vedrørende de 27 unge under 18 år gennemgås for hver enkelt nedenfor i afsnit F. (s. 87).

Nedenfor i afsnittene A-E gengives i sammendrag de enkelte sager indenfor de grupper, hvor påtale er opgivet (A), hvor frifindelse har fundet sted (B), eller hvor den anvendte reaktion er lavere end fængsel (C-E). Hvor intet årstal anføres efter en dato i de følgende beskrivelser af enkeltsager er årstallet 1967.

A. Påtale opgivet.

Tabellen viser, at påtale er blevet opgivet i 8 tilfælde, hvor de sigtede har været fængslet, eller anholdelsen har været opretholdt.

I 3 af disse tilfælde var sigtelse rejst for forhold, hvor pådømmelsen henhørte under nævningeting. En gennemgang af de 8 sager giver følgende oplysninger om fængslingsgrundlaget:

1. En 45-årig tidligere for berigelseskriminalitet straffet mand anholdes den 22. oktober sigtet for gennem nogle år at have haft seksuelt forhold til børn og stedbørn - straffelovens § 210, stk. 1 sammenholdt med § 222, stk. 1 og 2. I et samme dag afholdt grundlovsforhør besluttedes anholdelsen opretholdt med henblik på indenretlig afhøring af to af børnene, hvilket skete den 25. okto-

Tabel I.

De anvendte reaktioner overfor 394 mænd.

	Sager afgjort i underret		Sager afgjort efter anke til landsret		Nævnings.	Total
	Under 18 år	Over 18 år	Under 18 år	Over 18 år		
Påtale opgivet		8				8
Frifindelse		7				7
Tiltalefrafald						
mod Børne-Ungdforsorg	11	8				19
mod genindsættelse i						
Ungdomsfængsel		10				
Arbejdshus		2				
Forvaring § 70		4				
Alm. fængsel		2				18
uden vilkår		5				5
Bøde		3				3
Hæfte		9				9
Betinget dom	4	62	1	1		68
Kombinationsdom	1	3		1		5
Alm. fængsel, i alt		(186)		(23)	(2)	(211)
30-80 dage		33				33
3-5 mdr.		41		3		44
5-11 mdr.		62		6		68
12-23 mdr.		48		99		57
2 år og derover		2		5	2	9
Ungdomsfængsel	8	6	1	2		17
Særfængsel		8		3		11
Arbejdshus		3		2		5
§ 70-foranstaltn.	1	7				8
I alt	25	333	2	32		394

ber, hvor retten afsagde fængslingskendelse i medfør af 780 stk. 1 nr. 2 c d for 14 dage, - en kendelse der stadfæstedes af landsretten. Ved fristens udløb den 7. november blev der indgivet forundersøgelingsbegæring med henblik på tiltalepørgsmålets afgørelse, og forundersøgelingsforhør afholdes den 1. december, hvor retten fastsætter frist til den 15. s. m. for tiltalerejsning ved nævningeting, - en fængslingsforlængelse, der stadfæstes af landsretten den 4. s. m. Statsadvokaten beslutter dagen før fristens udløb at undlade tiltalerejsning dels på grund af forældelse dels som følge af bevisets stilling, og sigtede blev løsladt efter 53 dages frihedsberøvelse.

2. En mange gange straffet 65-årig mand, der sidst er løsladt på prøve fra arbejdshus,

bliver den 14. oktober fængslet i medfør af 780 stk. 1 nr. 2 a c sigtet for at have sat ild på et udhus, hvor han havde overnattet sammen med en kammerat. Da dennes forklaring til politiet om omstændighederne i forbindelse med ildens opståen senere blev afsvækket, løslades sigtede, der iøvrigt ikke havde nogen erindring om det passerede, efter 5 dage, og sagen blev henlagt af statsadvokaten.

J. En 23-årig, der sidst er løsladt fra statsfængsel efter at være genindsat til udståelse af reststraf efter prøveløsladelse, blev anholdt som sigtet for forsøg på røveri af en pengetaske fra en kvindelig kontorelev, som i sigtede mente at genkende den, der med magt havde søgt at fratage hende ta-

sken. I grundlovsforhøret, hvor pigen fastholdt sin genkendelse af sigtede, som hun tidligere havde været i sportsklub med, blev der i medfør af 780 stk. 1 nr. 2 a b c afsagt kendelse om fængsling i 14 dage, men da sigtedes forklaring om at have opholdt sig i en anden by fandt nogen støtte, og pigens genkendelse ikke kunne fastholdes med fornøden sikkerhed, blev det efter samråd med vedkommende statsadvokat besluttet at løslade sigtede inden fængslingsfristens udløb.

I et par tilfælde besluttedes henlæggelse, selvom skyldspørgsmålet for så vidt var utvivlsomt, som sigtede erkendte de påsigtede forhold, men hvor der forelå oplysninger om sigtedes mentale tilstand, der måtte gøre hans tilregnelighed tvivlsom, uden at hensynet til retssikkerheden gjorde anvendelse af særlige kriminalretlige sanktioner indiceret.

4. En 22-årig tidligere for tyveri straffet mand blev anholdt sammen med en jævnaldrende, sigtede for i fællesskab at have begået tyverier og brugstyveri. Der blev afsagt fængslingskendelse i medfør af § 780 stk. 1 nr. 2 a b c, men sigtede blev efter 16 dages ophold i arresten tvangsindlagt på statshospital, hvor man diagnosticerede en schizofrenisk lidelse, der nødvendiggjorde hospitalisering i længere ubestemt tid. Statsadvokaten besluttede herefter at henlægge sagen uden tiltale.

5. En 34-årig mand, der i forbindelse med et tiltalefrafald for forsøg på uterlighed over for småbørn som debil på grænsen til åndsvagthed i højere grad var inddraget under åndssvageforsorg, begik under bortgang fra familiepleje en række mindre tyverier i forskellige politikredse. Han blev fængslet (780 stk. 1 nr. 1), men løsladt efter 6 dages varetægt til vedkommende forsorgscenter, og statsadvokaten besluttede at henlægge sagen.

Påtale blev opgivet i tre sager vedrørende vold og trusler, hvor bevisspørgsmålet ofte frembyder ganske særlig tvivl:

6 og 7. To mænd på 22 og 29 år, begge tidligere straffet for overfald, blev anholdt sigtede for i fællesskab at have øvet vold imod en sagesløs folkepensionist, der blandt andet pådrog sig et dobbelt kæbebensbrud ved et spark i ansigtet. Begge fængsledes for

14 dage (780 stk. 1 2 a b c), hvorefter forundersøgelserforhør blev afholdt med henblik på tiltalespørgsmålets afgørelse. Det viste sig ikke muligt med tilstrækkelig sikkerhed at afgøre, hvem af de sigtede, der havde sparket, og da overfaldnes sagesløshed efter restaurationspersonalets forklaring var noget tvivlsom, besluttedes påtaleopgivelse efter 16 dages fængsling.

8. En 50-årig mand, der havde tilhold om ikke at opsøge sin fraskilte kone, opsøgte hende i beruset tilstand og fremkom med trusler af en sådan karakter, at hun med naboernes bistand fik politiet til stede. Overfor politibetjentene gentog manden sine trusler om at ville slå konen ihjel. Han blev fængslet i 7 dage, men blev løsladt efter tre dage, og statsadvokaten beslutter senere at henlægge sagen både for så vidt angår sigtelsen efter straffelovens § 266 for trusler og for overtrædelse af det i medfør af § 265 meddelte tilhold.

B. Frifindelser.

1 de 7 tilfælde, der endte med frifindelse, indeholdt sagerne, hvoraf 4 var domsmandssager og 3 var politisager, følgende oplysninger:

1-3. En sag omfattede 3 25-27-årige libanese, der den 6. oktober fængsledes for overtrædelse af narkotikalovgivning ved indsmugling i salgsojemed af hash, men som alle blev frifundet den 20. samme måned efter at have været fængslet i 14 dage i medfør af retsplejelovens § 780 stk. 1, nr. 1 og 2 a b c.

4. En 42-årig finsk statsborger, der flere gange var straffet i sit hjemland, og som sidst var løsladt på prøve fra svensk fængsel, blev fængslet den 26. oktober sigtet for indbrudstyveri i guldsmedeforretning, men blev frifundet ved domsmandsret den 15. december, efter 50 dages varetægt.

5. En finsk statsborger fik 7. oktober anholdelsen opretholdt efter at være udeblevet fra retsmødet, hvor han sigtedes for spirituskørsel og brugstyveri. Han løslodes ved fristens udløb og frifandt senere ved domsmandsret, hvor tiltalen alene vedrørte færdselslo vso vertrædelsen.

6. En mange gange for berigelsesforbrydelser straffet mand, der sidst var løsladt på prøve i foråret 1967, anholdtes den 13. oktober for tyveri. Anholdelsen blev opretholdt, og han blev senere frifundet ved domsmandsret.

7. Endelig blev en flere gange straffet 40-årig prøveløsladt mand fængslet for 7 dage efter at være udeblevet fra domsforhandlingen i en domsmandssag, hvor han var tiltalt for underslæb. Sagen blev straks berammet, og han frifandtes ved domsmandsretten 3 dage senere.

C. Reaktionen bøde eller hæfte.

Af tabel 1 fremgår, at de anvendte reaktioner i 3 tilfælde har været bøde og i 9 tilfælde hæfte, uanset at fængsling ifølge retsplejelovens § 780, stk. 1, kun kan besluttes, når der foreligger skellig grund til at antage, at den sigtede har gjort sig skyldig i en forbrydelse, hvorfor straffen efter det foreliggende skønnes at ville blive højere end bøde eller hæfte, og at § 776 kræver, at fængsling ikke er udelukket, for at anholdelsen kan opretholdes.

I de tre tilfælde, hvor sagen afgjordes med *bodestraf*, havde anholdelsen været opretholdt.

I det ene tilfælde blev en 27-årig ustraffet mand sigtet for overtrædelse af straffelovens § 266 for i spirituspåvirket tilstand at have fremsat alvorlige trusler mod sin fraseparerede kone, og anholdelsen blev opretholdt. Han blev løsladt den følgende dag, og sagen afgjordes senere med bøde for overtrædelse af politivedtægten, idet sigtelsen efter straffeloven frafaldtes. Tilfældet kunne måske snarere henfores under påtaleopgivelse, men denne kategori (A) omfatter i denne undersøgelse alene de tilfælde, hvor det opgives at gøre nogen retlig sanktion gældende i anledning af det eller de forhold, der medførte anholdelsen eller fængslingen.

De to andre tilfælde vedrører en sag, hvorunder to amerikanske statsborgere uden særlig tilknytning her til landet, anholdes sigtet for overtrædelse af narkotikalovgivningen ved at have forsøgt indsmugling af et mindre kvantum amfetamin. Anholdelsen blev opretholdt, og der udfærdiges anklageskrift inden fristens udløb. Sagen blev straks afgjort med boder på 600 og 300 kr.

De 9 tilfælde, hvor sagen, der gav anledning til opretholdelse af anholdelse, eller fængsling blev afgjort med en *hæftestraf*, havde følgende beskaffenhed:

1. 36-årig ustraffet mand, der havde modtaget tilhold efter straffelovens § 265 om ikke at trænge ind på sin tidligere kæreste, opsøgte hende i spirituspåvirket tilstand og fremkom med trusler. Anholdelsen opretholdtes, men han blev løsladt efter to dages forløb og idømtes senere for tilholdsovertrædelse og en samtidig foretaget spirituskørsel på knallert en hæftestraf på 30 dage.

2. 20-årig prøveløsladt fra ungdomsfængsel fik anholdelsen opretholdt efter at være pågrebet under brugstyveri af bil, men blev løsladt ved fristens udløb til en af kriminalforsorgens institutioner. For dette og et tilsvarende forhold idømtes han 20 dages hæfte.

3. 24-årig mand, der senest i foråret 1967 var løsladt på prøve efter fængselsstraf for apotekindbrud og overtrædelse af narkotikalovgivningen, anholdtes den 15. oktober på grundlag af en herom i august truffet beslutning i forbindelse med hans udeblivelse fra et retsmøde til behandling af ny narkotikaovertrædelse. Anholdelsen opretholdtes, og da anklageskrift forelå, idømtes han inden fristens udløb 30 dages hæfte.

4. 25-årig ustraffet mand blev anholdt sigtet for deltagelse i indsmugling af spiritus og cigaretter. Han fængsledes for 7 dage (780, stk. 1, nr. 2 bc), men løslodes efter tre dage, da han havde aflagt tilståelse. Han blev senere idømt 30 dages hæfte.

5. 29-årig mand, der tidligere i 1967 var løsladt efter afsoning af 3 måneders fængsel for vold mod sagesløs person, fængsledes 27. oktober (780, stk. 1, nr. 2 b) sigtet for nyt overfald. Sagen blev afgjort i domsmandsretten den 14. november med 20 dages hæfte, der ansås udstået med varetægten.

6. 23-årig finsk statsborger blev anholdt sigtet sammen med kæresten for tyveri af tegnebog med 6.000 kr. under ophold på restauration (780, stk. 1, nr. 2 ac). Efter at have været fængslet i 29 dage frifandtes han af domsmandsretten for tyveri, men blev overensstemmende med sin erkendelse idømt

30 dages hæfte for ulovlig omgang med hittegods, der ansås udstået med varetægten.

7. 18-årig mand, der tidligere havde modtaget tiltalefrafald med vilkår om børne- og ungdomsforsorg, blev anholdt sigtet for flere brugstyverier af biler tildels sammen med jævnaldrende. Han fængsledes for 7 dage (780, stk. 1, nr. 2 bc), men løslodes efter 4 dage og blev senere for 4 brugstyverier og sirituskørsel idømt 30 dages hæfte.

8. 19-årig mand, der var prøveløsladt efter fængselsdom for tyveri m.v., anholdtes 16. oktober for brugstyveri og spirituskørsel. Han, der var efterlyst af forsorgsselskabet for at have unddraget sig tilsyn, blev fængslet efter § 1004, men løslodes den 21. oktober efter at forbindelsen med tilsynet var reableret. Han idømtes senere 30 dages hæfte.

9. 39-årig mand, der var prøveløsladt fra fængselsstraf for tyveri, anholdtes den 24. oktober for tyveri af en flaske snaps fra købmandsforretning samt brugstyveri af knallert. Han var efterlyst fra tre politikredse for tilsvarende forhold af mere bagatelagtig karakter og var uden forbindelse med tilsynet. Fængslet efter § 1004, men løsladt efter 12 dage, da der var skaffet ham ophold på optagelseshjem. Senere idømtes han 30 dages hæfte for de forhold, der gav anledning til anholdelsen, medens man frafaldt at rejse tiltale iøvrigt.

D. Tiltalefrafald uden vilkår og med vilkår om børne- og ungdomsforsorg over for unge, der på afgørelsestiden er fyldt 18 år.

Af 5 sager, der afgjordes med *tiltalefrafald uden vilkår*, vedrørte de tre udlændinge, der under tilfældigt ophold her i landet anholdtes for mindre berigelsesforbrydelser, og som fængledes i medfør af § 780, stk. 1, nr. 1. Sagerne blev i forbindelse med de pågældendes udvisning afgjort med tiltalefrafald i medfør af den dagældende bekendtgørelse nr. 244 af 24. september 1957 A 15 efter fængsling i henholdsvis 6, 11 og 16 dage.

De sidste to tilfælde havde relation til samme sag, hvor to mænd, der var bortgået fra en institution, hvor de som erhvervs- og subsistensløse havde været anbragt i medfør af forsorgsloven, anholdtes som sigtet for tyveri af forskellige genstande, der tilhørte institutionen. I grundlovsforhøret, hvor de er-

kendte sig skyldige i hæleri med hensyn til de pågældende genstande, som de forklarede, at de havde modtaget fra en tidligere medianbragt, blev de fængslet for 7 dage i medfør af § 780, stk. 1, nr. 1. Efter 4 dages fængsling blev de imidlertid løsladt under den fortsatte efterforskning, idet der påny var skaffet dem anbringelse i institutionen. Sagen blev blandt andet under hensyn til fængslingen afgjort med tiltalefrafald for det erkendte hæleriforhold.

Ifølge tabel I afgjordes sagerne i 19 tilfælde med statsadvokatens beslutning om at *frafalde tiltale mod, at den unge blev undergivet forsorg* efter beslutning af vedkommende børne- og ungdomsværn, jfr. retsplejelovens § 723, stk. 1, nr. 1 og 2. I 11 af disse tilfælde drejede det sig om unge under 18 år, for hvis forhold der redegøres nedenfor i afsnit F. om denne aldersklasse.

Her omtales de 8 tilfælde, hvor unge mellem 18 og 20 år fik sagen afgjort mod opretholdelse af de børne- og ungdomsforsorgsforanstaltninger, som de alle tidligere var undergivet i forbindelse med tidligere tiltalefrafald, og som i 6 tilfælde var resulteret i institutionsanbringelse.

I et tilfælde opretholdt man anholdelsen og foranledigede den unge tilbageført til vedkommende institution inden fristens udløb. I de øvrige 7 tilfælde blev der truffet beslutning om varetægtsfængsling, som dog i intet tilfælde udstraktes over 14 dage, idet den unge efter nogle dages fængsling ved børneværnets foranstaltning blev anbragt på institution, hvorefter sagerne afgjordes ved meddelelse af nyt tiltalefrafald.

Sagerne havde følgende beskaffenhed:

1. 18-årig, der tidligere har modtaget to tiltalefrafald for tyveri, anholdes påny herfor, idet han sigtes for 11 forhold, overvejende indbrud sammen med kammerater. Han har tilhold hos skiftende bekendte og har gennem længere tid hverken haft forbindelse med sit hjem eller sin tilsynsværge. Han fængsles (780, stk. 1, nr. 1 og 2 abc), men løslades inden udløbet af den 7 dages fængslingsfrist, idet børneværnet foranlediger ham anbragt på institution. Modtager senere tiltalefrafald mod fortsat forsorg.

2. 19-årig, der tidligere har vedtaget dagbøder for tyveri og senest modtaget tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg,

begår sammen med kammerater 6 indbrud i forretninger. Fængsles i medfør af § 780, stk. 1, nr. 1 og 2 b, men løslades efter 5 dage, hvorunder børneværnet har genoptaget kontakten. Modtager senere tiltalefrafald mod fortsat forsorg, idet vedkommende børneværn stærkt går ind herfor under hensyn til den unges fortsatte uddannelse.

3. 18-årig, der tidligere for bedrageri og assurancesvig har modtaget tiltalefrafald mod borne- og ungdomsforsorg, begår under bortgang fra lærlingeinstitution 4 tyverier og brugstyverier af biler. Fængsles for 7 dage (780, stk. 1, nr. 1 og 2 a) men løslades inden fristens udløb til vedkommende institution og modtager nyt tiltalefrafald.

4. 19-årig med to tidligere tiltalefrafald anholdes for brugstyveri af bil under ferieorlov fra ungdomshjem for sinker. Anholdelsen opretholdes, han tilbagesendes, og tiltalefrafaldes mod opretholdelse af den tidligere etablerede forsorg.

5. 18-årig med to tidligere tiltalefrafald begår under udeblivelse fra ungdomshjem, hvorfra hjemme på orlov, 4 tyverier ved indbrud i købmandsforretninger sammen med kammerater. Fængsles for fjorten dage, men tilbageføres efter forstanderens henstilling til institutionen og modtager senere tiltalefrafald med vilkår om fortsat institutionsophold.

6. 18-årig med to tidligere tiltalefrafald for tyveri, anholdes påny herfor, idet han sigtes for en række tyverier fra forretninger og lagre i den by, hvor han går til undervisning under anbringelse på en nærliggende ungdomsinstitution. Under efterforskningen fortsætter han sin kriminelle aktivitet og bortgår fra institutionen. I oktober anholdes han og modtager for ialt 16 forhold nyt tiltalefrafald, idet man under hensyn til hans fortsatte uddannelse finder at kunne imødekomme børneværnets kraftige anbefaling heraf, selvom anklagemyndigheden overvejede påstand om ungdomsfængsel. Fængslet i 12 dage med hjemmel i § 780, stk. 1 nr. 1 og 2 ab.

7. 18-årig med tidligere tiltalefrafald for tyveri og brugstyveri anmeldes under orlov fra ungdomshjem af moderen for trusler, hærværk samt tyveri fra hjemmet af penge og beklædning. Under efterforskningen fore-

findes omfattende lager af tyvekoster, som den unge erkender at have bragt til huse sammen med moderens samlever. Fængslet efter § 780, stk. 1, nr. 2 abc, men løsladt efter 11 dage til børneværnet, hvorefter sagen afgøres med nyt tiltalefrafald.

8. 19-årig, der tidligere i forbindelse med 3 tiltalefrafald for tyveri har været anbragt på forskellige institutioner, men som nu er hjemgivet og gennemgår kursus til realeksamen, anholdes efter at have begået en række tyverier ved indbrud i forretninger sammen med kammerater. Han fængsles efter § 780, stk. 1, nr. 2 abc, men løslades efter 14 dage til børneværnet, der skaffer ham ophold på ungdomspension, hvorfra han kan fortsætte sin uddannelse. Spørgsmålet om ungdomsfængsel blev forelagt for vedkommende børneværnsudvalg, der imidlertid stærkt anbefalede nyt tiltalefrafald under henvisning til, at sociallægen måtte fraråde fængselsanbringelse både under hensyn til sigtedes særegne psykologi og til hans igangværende uddannelse.

I de 8 tilfælde har der ikke været foretaget undersøgelse i medfør af retsplejelovens § 800 a med henblik på sagens afgørelse med betinget dom og tilsyn af Dansk Forsorgsselskab. Dette skyldes, at vedkommende børneværn ikke blot har erklæret sig villig til at gøre endnu et forsøg med de pågældende, men tillige meget kraftigt overfor anklagemyndigheden er gået ind for endnu et tiltalefrafald under hensyn til igangværende pædagogiske tiltag, som befrygtedes at ville lide skibbrud ved overgang til andet institutionsystem.

Spørgsmålet om at nedlægge påstand om dom til ungdomsfængsel har været overvejet i disse tilfælde, men anklagemyndigheden er vejet tilbage herfor både under hensyn til børneværnets ønsker om at fortsætte sit arbejde med klienten, men også på grund af den alternative reaktions strengthed. Ungdomsfængslets legale tilbageholdelsesminimum var 1 år.

E. Tiltalefrafald mod genindsættelse i institution, hvorfra sigtede er prøveløsladt eller udskrevet på prøve.

I 18 tilfælde har anklagemyndigheden besluttet at undlade at rejse tiltale med påstand om ny reaktion imod personer, der efter at være løsladt på prøve fra ungdomsfængsel

(10), arbejds hus (2) eller almindeligt fængsel (2) eller udskrevet på prøve fra forvaringsanstalt (4), er blevet fængslet for nye kriminelle forhold, idet tiltalefrafald er blevet betinget af, at der af vedkommende myndighed blev truffet beslutning om genindsættelse i institutionen for overtrædelse af vilkårene for den betingede løsladelse, - herunder vilkåret om at afholde sig fra strafbart forhold.

Da ungdomsfængsel og arbejds hus nu er ophævet og anvendelsen af forvaring er blevet væsentlig begrænset, er der ingen særlig anledning til nærmere at beskrive disse tilfælde. Der kan dog være grund til at notere, at varetægtstiden i disse tilfælde har været ganske langvarig - i gennemsnit 82 dage - og at afskaffelsen af de pågældende særforanstaltninger vil være egnet til i fremtiden at nedbringe varetægtstiden ved kriminalitet i prøvetiden, hvorved bemærkes, at genindsættelsesproceduren hidtil har beslåglagt en væsentlig del af varetægtstiden.

Det er næppe helt korrekt, når der under denne gruppe er medtaget to tilfælde med genindsættelse i almindeligt fængsel. Det drejede sig i begge sager om tiltalefrafald i medfør af retsplejelovens § 723, stk. 1, nr. 4, til prøveløsladte, der var genindsat i forbindelse med ny domfældelse, men som derefter fængsledes i 7 dage for forhold begået inden sidste dom.

F. Reaktionen overfor de i tabel I omtalte 27 unge mænd, der ved anholdelsen ikke var fyldt 18 år.

Under hensyn til den særlige interesse, der knytter sig til anvendelse af varetægtsfængsling af de helt unge, gives en summarisk redegørelse for hvert enkelt af disse tilfælde.

De 27 unge mænd fordeler sig aldersmæssigt således, at 2 var fyldt 15 år, 7 16 år, medens 18 var fyldt 17 år.

Fyldt 15 år:

1) havde verserende tyverisag omfattende 11 forhold, hvorfor han havde været til afhøring ved politiet. Efter at have begået yderligere tyverier blev 1) anholdt den 13. oktober og fængsledes til den 27. sm. med hjemmel i § 780, stk. 1, nr. 2 b, c. Efter 12 dages ophold i arresten løsladt, da en medskyldig var anholdt og ligeledes havde aflagt fuld tilståelse. Sagen er afgjort med

tiltalefrafald med vilkår om børne- og ungdomsforsorg, men afgørelsen kunne først tilkendegives 1) den 22. maj 1968, idet han var udeblevet fra 2 tidligere retsmøder.

2), der i august 1967 havde været anholdt for 11 indbrudstyverier og 8 brugstyverier af automobiler, som han sammen med en kammerat anvendte til sine tyveritogter på Sjælland, blev den 30. oktober påny anholdt for en række lignende forhold og fængsledes for 14 dage, idet børneværnet erklærede ikke at kunne finde passende anbringelse for ham, der kun havde haft lejlighedsvis kontakt med sit hjem de sidste måneder. 14. november forlængedes fængslingen og man søgte gennem direktoratet for børne- og ungdomsforsorg at skaffe institutionsplads, hvilket lykkedes ved hans overførelse til Sølager den 28. sm. Inden sagens afgørelse bortgik han og begik nye tyverier, således at han ved sin anholdelse påny den 27. januar - nu fyldt 16 år - kunne erkende sig skyldig i ialt 60 indbrudstyverier og 29 brugstyverier. Han fængsledes påny og blev efter at være mentalundersøgt den 23. februar 1968 idømt ungdomsfængsel. Han havde da under sagen med hjemmel i § 780, stk. 1, 2 b, c været fængslet i ialt 54 dage, fordelt med 29 og 25 på de to perioder.

Fyldt 16 år:

3) anholdes den 7. oktober for 14 indbrudstyverier, begået over 2-3 måneder, tildels sammen med kammerat. Han havde tidligere 2 gange været til afhøring hos kriminalpolitiet under samme sag, men fortsatte den kriminelle aktivitet. I medfør af § 780, stk. 1, nr. 2 a, b fængsles han til den 16. oktober, hvor forundersøgelingsbegæring indgives. Efter forundersøgelingsforhør den 20. oktober fremsendes sagen til statsadvokten, der den 27. sm. løslader 3) til børneværnet efter 19 dages fængsling, og 23. november meddeles tiltalefrafald med vilkår om børne- og ungdomsforsorg.

4), der som lettere åndssvag var inddraget under forsorg, begår den 21. oktober fuldbyrdet voldtægt mod en 13-årig lidt tilbagestående pige. Han anholdes den følgende dag og fængsles til 6. november med hjemmel i § 780, stk. 1, 2 a, c, d. (det eneste tilfælde, hvor litra d citeres i de her omhandlede sager mod unge under 18 år). Efter forlængelse af fængslingen til den 16. novem-

ber afgiver han under forundersøgelsesforhør tilståelse og erklærer sig indforstået med, at sagen behandles som domsmandssag efter reglerne i § 925 a. Den 16. november løslades han til åndssvageforsorgen efter 25 dages varetægtsfængsling, og han bliver d. 9. februar 1968 i medfør af straffelovens § 70 smh. med § 17 dømt til anbringelse på åndssvageanstalt.

5) begår under bortgang fra ungdomshjem, hvor han var anbragt i forbindelse med tiltalefrafald for tyverier, påny berigelseskriminalitet og anholdes den 2. oktober, hvor han fængsles for 14 dage med hjemmel i § 780, stk. 1, 2 a, b. I forundersøgelsesforhør den 17. oktober træffes bestemmelse om mentalundersøgelse med henblik på dom til ungdomsfængsel, men børneværnet anbefaler nyt tiltalefrafald, og sagen afgøres overensstemmende hermed. Han løslades til børneværnet efter 29 dages varetægt.

6) forsøger d. 24. oktober sammen med en 19-årig kammerat under anvendelse af vold at fratage en invalidepensionist dennes tegnebog. Han anholdes og fængsles den 29. oktober, sigtet for forsøg på røveri, medens kammeraten endnu er på fri fod. Fængslingen hjemles med § 780, stk. 1, 2 a, b, c og fristen fastsættes til 7 dage, der senere forlænges. Efter forundersøgelsesforhør den 14. november, hvor 6) erklærer sig skyldig, forelægges sagen for statsadvokaten, der den 5. december beslutter at løslade ham til børneværnet og den 18. sm. frafalder tiltalen med vilkår om fortsat børne- og ungdomsforsorg, hvorved bemærkes at 6) tidligere for tyveri og brugstyveri havde modtaget tiltalefrafald med samme vilkår.

7), der i forbindelse med 2 tidligere tiltalefrafald var anbragt på ungdomshjem, bortgår herfra i slutningen af juli 1967 og begår i den følgende tid sammen med tilfældige kammerater ialt 54 tyverier og en halv snes brugstyverier, inden han den 3. oktober anholdes. Han fængsles for 4 uger med hjemmel i § 780, stk. 1, nr. 2 a, b, c. Fristen forlænges 2 gange, og i forundersøgelsesforhør den 15. december afsiges kendelse om mentalundersøgelse. Han findes egnet til anbringelse i ungdomsfængsel, og efter ialt 118 dages varetægt dømmes han til ungdomsfængsel den 19. februar 1968.

8), der inden sit 15. år var registreret med 5 tyverisager og som efter sit 15. år har modtaget 2 tiltalefrafald og i forbindelse hermed var anbragt på Bråskovgård, bortgår herfra og begår 23 tilfælde af tyveri og brugstyveri, inden han den 20. oktober anholdes og i medfør af § 780, stk. 1, nr. 2 a, b og c, fængsles for 14 dage, der senere forlænges, idet han undergives mentalundersøgelse. Den 19. december idømmes han ungdomsfængsel. Han anker dommen til landsretten, der stadfæster afgørelsen den 18. januar 1968, hvor 8) har været fængslet i alt 89 dage, heraf 29 dage under anken.

9), der tidligere for tyverier og brugstyverier har modtaget 2 tiltalefrafald og i forbindelse hermed var anbragt på ungdomshjem, begår under bortgang herfra i april 1967 sammen med en række kammerater ialt 63 tilfælde af tyverier og brugstyverier, inden han den 22. juli anholdes og fængsles. Den 31. august løslades han til ungdomshjemmet, men bortgår påny få dage efter og fortsætter sin kriminalitet, til han påny anholdes den 2. oktober, hvor han fængsles med hjemmel i § 780, 1, nr. 1 og 2 a, b — en kendelse han uden held påkærer til landsretten. I forundersøgelsesforhør den 21. oktober afsiges kendelse om mentalundersøgelse, hvorved han findes egnet til ungdomsfængsel, idet man tager forbehold om hensigtsmæssigheden af en sådan afgørelse på grund af sigtedes umodenhed. Anklagemyndigheden nedlægger påstand om ungdomsfængsel, og denne påstand tages til følge ved underretten. Landsretten, hvortil 9) anker sagen, ændrer afgørelsen til betinget dom uden strafastsættelse med 3 års prøvetid og fortsat børne- og ungdomsforsorg. Det er nærliggende at antage, at den omstændighed, at 9) da havde tilbragt 198 dage i varetægt, heraf 52 dage under anke, har spillet en væsentlig rolle for landsrettens sanktionsvalg, der iøvrigt var anbefalet af børneværnet. Det tilføjes, at 9) 8 måneder senere blev idømt ungdomsfængsel.

Fyldt 17 år:

10), som ikke tidligere har været sigtet for strafbart forhold, blev den 14. oktober anholdt sammen med 11), idet de var blevet pågrebet under udførelse af et tyveri. De tilstod ca. 25 tilsvarende forhold, som de havde begået i forening. Anholdelsen blev

opretholdt, og de blev begge løsladt efter 3 dages tilbageholdelse og modtog senere tiltalefrafald med vilkår om børne- og ungdomsforsorg, idet der tillige for 10)'s vedkommende fastsattes en bøde på 300 kr.

11), hvis sag falder sammen med 10), fik ligeledes tiltalefrafald med vilkår om børne- og ungdomsforsorg, idet bøden dog fastsattes til 400 kr.

12), der inden sit 15. år havde haft børneværnssag for tyveri (2 sager), og som senere havde modtaget 2 tiltalefrafald med vilkår om børne- og ungdomsforsorg og i forbindelse hermed var anbragt på ungdomshjem, begår under bortgang herfra 8 tyverier fortrinsvis indbrud. Han anholdes den 1. oktober, men efter anholdelsens opretholdelse afgives han to dage senere til børneværnet, og sagen afgøres med tiltalefrafald med fortsat børne- og ungdomsforsorg.

13), der i 1965 modtog tiltalefrafald for tyveri og som senere er registreret med 3 bøder - hhv. kr. 175,00, 300,00 og 400,00 - for udboring af knallert, anholdes den 23. oktober og fængsles den følgende dag til den 31. sm., sigtet for 3 tyverier, 2 brugstyverier og tingsbeskadigelse. Han løslades ved fristens udløb, fylder under sagen 18 år og gør sig skyldig i nye færdselslovovertrædelser, der behandles i forbindelse med den verserende sag. Da han ikke kan erkende sig skyldig i samtlige forhold behandles sagen ved domsmandsret den 25. juni 1968 og afgøres med betinget dom uden strafastsættelse samt en bøde på kr. 150,00 i medfør af § 58, stk. 2. Til dommen knyttes 3 års prøvetid og 2 års tilsyn af Dansk Forsorgsselskab.

14), der inden sit 15. år har haft børneværnssag for tyveri og som senere modtog tiltalefrafald for samme overtrædelse, anholdes den 23. oktober, sigtet for tyveri og brugstyveri, begået sammen med en kammerat. Han fængsles med hjemmel i § 780, stk. 1, 2 b, c, og efter at have erkendt sig skyldig i ialt 15 forhold løslades han ved fristens udløb og modtager senere tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg samt bøde på 200,00 kr.

15), der som 15-årig har fået bøde for værtshusuorden og som 16-årig tiltalefrafald for tyveri, har i sommeren 1967 2 gange været til afhøring hos kriminalpolitiet på

grundlag af sigtelser for tyveri tildels begået sammen med kammerater. Da han fortsætter, anholdes han den 24. oktober og fængsles til den 31. sm., hvor fristen forlænges til den 14. november. Han løslades den 6. november efter at have tilstået 23 forhold. Sagen fremmes til dom efter hans fyldte 18 år og afgøres med betinget dom uden strafastsættelse, 3 års prøvetid og 2 års tilsyn af DF.

16), der tidligere har haft 2 tiltalefrafald for tyveri og som er bortgået fra ungdomshjem, anholdes den 2. oktober sigtet for tyveri, begået sammen med en ligeledes bortgået kammerat. Han fængsles for 14 dage med hjemmel i § 780, stk. 1, 2 b, c og løslades den 1. november, idet sagen, der omfattede 26 tyveriforhold, afgøres med tiltalefrafald med fortsat børne- og ungdomsforsorg på institution.

17) har i sommeren 1967 været sigtet for homoseksuelt forhold til mindreårige (§ 225, stk. 1, jfr. § 222, stk. 2). Sagen henlægges på bevisets stilling. Den 24. oktober anholdes han sigtet for 4 tilsvarende forhold og fængsles den 25. oktober til 3. november med hjemmel i § 780, stk. 1, 2, b, c. Fristen forlænges senere til den 10. november og den 16. november, da der afholdes forundersøgelsesforhør, hvor han erkender sig skyldig i blufærdighedskrænkelser (§ 232). Han har under sagen været mentalundersøgt og løslades den 27. november efter 33 dages fængsling. Sagen afgøres med tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg.

18), der efter tiltalefrafald i 1966 er undergivet børneforsorg, anholdes den 24. oktober, sigtet for tyverier og brugstyveri. Han er uden bopæl og har ikke kontakt med forældre og tilsynsværge. Han fængsles for 14 dage i medfør af § 780, stk. 1, 1 og 2 a, b, c, og fristen forlænges senere til den 28. november, da han løslades efter at have tilstået 11 tyverier og 8 brugstyverier. 18) anholdes påny den 10. januar 1968, hvor den tidligere sag endnu ikke er afgjort, nu sigtet for spirituskørsel, som han ikke kan erkende sig skyldig i. Sagen afgøres ved domsmandsret, efter at 18) er fyldt 18 år og er udgået af forsorgen. Han idømmes en kombinationsdom, hvorefter 30 dages hæfte anses udstået med 34 dages varetægt, og der til den betin-

gede dom uden straffastsættelse knyttes vilkår om 2 års tilsyn af DF.

19), der inden sit 15. år har haft 3 tyverisager og som 16-årige har modtaget 4 tiltalefrafald mod borne- og ungdomsforsorg, anholdes den 18. oktober, og han, der er uden tilknytning til forældre eller tilsynsværge, og som har tilhold i tilfældige klikker, fængsles i medfør af § 780, stk. 1, 1, 2, a, b, c. Fristen forlænges senere, og efter anholdelse af medskyldige afholdes forundersøgelserforhør den 20. november og den 6. december. På 19)'s 18 års fødselsdag afgøres sagen med betinget dom uden straffastsættelse med prøvetid og tilsynstid 2 år - anbefalet af DF i § 800-a-undersøgelse.

20), der som 14-årig havde børneværns-sag for tyveri, og som senere har modtaget 2 tiltalefrafald for omfattende tyverier og i foråret 1967 er idømt betinget dom uden straffastsættelse med vilkår om fortsat børne- og ungdomsværn, anholdes den 4. oktober sigtet for tyverier og brugstyverier, begået sammen med 5 kammerater. I medfør af § 780, stk. 1, nr. 1 og 2 a, b, c, fængsles han for 3 uger, og fristen forlænges senere 3 gange til den 23. november, da forundersøgelserbegæring indgives. Den 30. november afholdes forundersøgelserforhør, og han idømmes for 13 tyverier og 47 brugstyverier ungdomsfængsel efter 56 dages varetægt.

21) var inden sit 15. år registreret med 6 børneværns-sager for tyveri og hærværk, og han har senere modtaget 2 tiltalefrafald med vilkår om borne- og ungdomsforsorg. Under bortgang fra ungdomshjem begår han 16 tyverier og 11 brugstyverier, inden han anholdes den 18. oktober. Han fængsles den 19. oktober i medfør af § 780, stk. 1, nr. 1 og 2 a, b, og fristen forlænges senere, idet han mentalundersøges med henblik på dom til ungdomsfængsel. Statsadvokaten meddeler nyt tiltalefrafald med vilkår om fortsat børne- og ungdomsforsorg på institution, og 21) løslades den 12. december efter 57 dages varetægt.

22), der efter sit 15. år for tyverier og brugstyverier har modtaget 5 tiltalefrafald, og som sidst er anbragt på ungdomshjem, bortgår herfra sammen med 23). De begår ca. 40 forhold, inden 22) anholdes den 8. oktober. Den følgende dag opretholdes an-

holdelsen, og han overføres til Frederikssund, hvor han den 12. oktober med hjemmel i 780, stk. 1, nr. 1, 2 b fængsles til den 24. oktober, - en frist der senere forlænges med 1 uge ad gangen til den 1. december, da forundersøgelserbegæring indgives. Efter forundersøgelserforhør den 11. december idømmes han - der har været fængslet i 64 dage - ungdomsfængsel, idet børneværnet har erklæret ikke at kunne foretage videre.

23), der har modtaget 5 tiltalefrafald for tyveri og brugstyveri, og som sammen med 22) bortgik fra ungdomshjem, anholdtes den 9. oktober og blev efter anholdelsens opretholdelse den følgende dag sammen med 22) overført til Frederikssund, hvor han fængsles til den 24. oktober med hjemmel i § 780, stk. 1, nr. 1,2 b. Dagen før fristens udløb, tilbageføres han til ungdomshjemmet, hvorfra han bortgår den 3. december. Efter at have begået nye tyverier anholdes han påny den 9. december og føres atter tilbage til ungdomshjemmet. Herfra bortgår han igen den 27. sm. og fængsles den 29. sm. med frist til den 16. januar. Hans kriminalitet omfatter nu 40 tyverier og 28 brugstyverier, og han, der nu er blevet 18 år, bliver efter mentalundersøgelse den 7. marts idømt ungdomsfængsel efter ialt at have været fængslet i 68 dage.

24), der tidligere i juni 1967 for omfattende tyverier har modtaget tiltalefrafald med vilkår om institutionsophold, bortgår fra ungdomshjemmet, men anholdes den 24. oktober efter at have begået 8 tyverier og 3 brugstyverier. I medfør af § 780, stk. 1, nr. 1, 2, a, b fængsles han den 25. oktober til den 31. sm., og fængslingen forlænges senere til den 14. november. Dagen før fristens udløb tilbageføres han til ungdomshjemmet, men bortgår og begår yderligere en halv snes indbrudstyverier og 3 brugstyverier, inden han den 12. februar 1968 anholdes, hvorefter han fængsles til den 8. april da han idømmes ungdomsfængsel efter at have tilbragt ialt 74 dage i varetægt med hhv. 19 og 55 dage på de to perioder.

25), der inden sit 15. år var noteret med 4 børneværns-sager for tyveri, hærværk og brandstiftelse, og som senere har modtaget 3 tiltalefrafald for tyveri, det sidste med institutionsvilkår, bortgår fra ungdomshjem og

begår inden anholdelsen den 24. oktober 27 indbrudstyverier, 6 andre tyverier og 7 brugstyverier. Han fængsles den 25. oktober til den 31. sm., og fristen forlænges senere for 7 dage ad gangen til efterforskningens afslutning den 21. november, hvor der træffes bestemmelse om mentalundersøgelse. Statsadvokaten nedlægger påstand om ungdomsfængsel, men ved sagens behandling som tilståelsessag den 15. januar 1968 bliver han idømt betinget dom uden straffastsættelse med vilkår om fortsat børne- og ungdomsforsorg. Han har da været fængslet i 82 dage med hjemmel i § 780, stk. 1, nr. 1 og 2 a, b.

26) har inden sit 15. år haft to tyverisager og modtager 15 år gammel tiltalefrafald for tyveri og som 16 årig advarsel for brugstyveri. Sammen med en kammerat har han begået ca. 10 tyverier og 7 brugstyverier. Han anholdes den 15. oktober og fængsles med hjemmel i § 780, stk. 1, nr. 1, 2, b og c, idet kammeraten ikke var anholdt. Efter 3 ugers fængsling løslades han til børneværnet, der har skaffet institutionsplads. Inden tiltalefrafald har kunnet tilkendegives, er han bortgået fra institutionen og begår en snes tyverier og 5 brugstyverier, inden han påny anholdes. Under sagens behandling bliver han 18 år, og han bliver efter at have været

fængslet i yderligere 93 dage idømt ungdomsfængsel.

27), der tidligere for tyveri har modtaget 2 tiltalefrafald med vilkår om børne- og ungdomsforsorg, og som i maj 1967 er dømt uden straffastsættelse for tyveri, hæleri og overtrædelse af våbenloven, bortgår den 25. juni fra Billeshave og begår 31 tyverier, 4 hælerier og 4 brugstyverier, inden han den 13. oktober anholdes og fængsles med hjemmel i § 780, stk. 1, nr. 1, 2, a, b med frist til den 28. oktober, hvor der afsiges kendelse om mentalundersøgelse. Fristen forlænges med 7 dage ad gangen til 15. december, da der indgives forundersøgelingsbegæring. Efter anholdelse af 2 kammerater, fremkommer der sigtelser for 23 nye forhold, og efter indgivelse af tillægsforundersøgelse, dømmes 27) den 21. marts 1968 til ungdomsfængsel. 27) har da været fængslet i 164 dage.

I den nedenstående tabel II, er der på grundlag af de foranstående oplysninger vedrørende de 27 unge mænd under 18 år, foretaget en skematisk opstilling, der letter sammenligninger med hensyn til kriminalitet, varetægtstid, fængslingsgrund og afgørelse..

Alder		BV-sager før 15 år, antal	Tidl. krim. og reaktion			Aktuel krim.		Varetægtstid			Fængslingsgrund	Afgørelse	
			Tiltalefrafald, antal	Institutionsvilkår	Betinget dom	Tyveri, antal forhold	Brugstyveri, antal	Andet	Anholdelser oprh.	Varetægt, ialt			Heraf anke
15 år	1	1				16	5			12		780.1.2bc	Tiltalefr. BUV
	2	1				60	29			54		780.1.2bc	Ungdomsflg.
16 år	3					14				19		780.1.2ab	Tiltalefr. BUV
	4	1						Voldt.		25		780.1.2acd	Anbr. åndssv.-anstalt
	5		1	+		34	30			29		780.1.2ab	Tiltalefr. BUV
	6	1	1					Røveri-		37		780.1.2abc	Tiltalefr. BUV
	7	5	2	+		14	9	forsøg		89	29	780.1.2abc	Ungdomsflg.
	8		2	+		54	8			118		780.1.1. og 2 abc	Ungdomsflg.
	9	1	1			52	11			198	52	780.1.1. og 2 ab	Bet. dom uden straffastsæt.
17 år	10					23			3 dg.				Tiltalefr. BUV + 300 bøde
	11					23			3 dg.				Tiltalefr. BUV + 400 bøde
	12	2	2	+		8			2 dg.				Tiltalefr. BUV
	13		1			3	2			7		780.1.2bc	Bet. dom uden straffastsæt. bøde 100
	14	1	1			8	7			7		780.1.2bc	Tiltalefr. BUV + bøde 200
	15	1	1			22				13		780.1.2bc	Bet. dom uden straffastsæt.
	16		2	+		26				30		780.1.2ab	Tiltalefr. BUV
	17	1						Bluf.kr.		33		780.1.2bc	Tiltalefr. BUV
	18		1			11	8			34		780.1.1. og 2 abc	Kombinationsd. 30 dages hæfte udst. med varetg. + bet. dom udstraffestsæt.
	19	3	1			18	5			48		780.1.1. og 2 abc	Bet. dom uden straffastsæt.
	20	1	2	+	1	13	47			56		780.1.1. og 2 abc	Ungdomsflg.
	21	6	2	+		16	11			57		780.1.2 ab	Tiltalefr. BUV
	22		5	+		24	19			64		780.1.2b	Ungdomsflg.
	23		5			40	28			68		780.1.2 b	Ungdomsflg.
	24		1	+		18	5			74		780.1.2 ab	Ungdomsflg.
	25	4	3	+		33	7			82		780.1.2 ab	Bet. dom uden straffastsæt.
	26	2	1	+		29	12			118		780.1.2 bc	Ungdomsflg.
	27	2		+	1	56	21			164		780.1.2 ab	Ungdomsflg.
	27	16	19	12	2	24	18		3	24	2		

I tabel III er varetægtstidens længde sat i relation til sagens behandling som tilståelsessag (herunder medtages politisager) eller

som sag, hvorunder tiltalte nægter sig skyldig, og hvor domsmænd medvirker. Tabellen inkluderer ankesager.

Tabel III:

Antal sager	Tilståelsessag								Domsmandssag									
	Anhold. opreth.	- 7 dage	8-14 dage	15-29 dage	30-59 dage	60-89 dage	90-119 dage	120 dage -	Total	Anhold. opreth.	- 7 dage	8-14 dage	15-29 dage	30-59 dage	60-89 dage	90-119 dage	120 dage -	Total
7 Frifindelse			3						3	2	1			1				4
3 Bøde	3								3									
9 Hæfte	2	1	1	1					5	1	1	2	2					4
68 Betinget dom	13	11	11	11	6	2	1		55	5	3	1		1	2	1		13
5 Kombinationsdom ...	1		1	1					3				1	1				2
Fængsel i																		
33 30-80 dage		5	10	5	6				26		1	4	1	1				7
44 3-5 mdr.	2	2	11	13	6				34	4			2	3		1		10
68 6-11 mdr.	2	5	4	21	14	4			50	1		1	3	6	5		2	18
57 12-23 mdr.			2	12	16	6	2		38				2	6	6	2	3	19
7 2 år				1	2			1	4					1	1		1	3
11 Særfængsel						2	1	1	4							1	6	7
17 Ungdomsfængsel ...					5	6	3	1	15						1	1		2
5 Arbejdshus					2	1	1		4								1	1
8 § 70-foranstalt.											1	1		2			4	8
342 Total	23	24	43	65	57	21	8	3	244	8	9	9	12	21	14	7	18	98
8 Påtale opgivet																		
42 Tiltalefrafald																		
2 Nævningesager																		
394																		

Af 342 sager, der er afgjort ved dom, er 244 tilståelsessager (politisager) og 98 domsmandssager. I de 244 tilståelsessager m. v. har frihedsberøvelsen andraget fra 2 til 29 dage i 155 tilfælde eller i knap $\frac{2}{3}$ af tilfældene, medens det tilsvarende tal for domsmandssager er 38 sager af 98 eller kun godt

$\frac{1}{3}$ af sagerne, således at varetægten i disse tilfælde i knap $\frac{2}{3}$ af tilfældene har andraget 30 dage og derover. Den samme tendens er fundet i den af Lindegaard og Gammeltoft-Hansen foretagne undersøgelse, jfr. nedenfor s. 108.

I tabel IV er de anvendte reaktioner overfor de 394 mænd sat i forhold til *de pågældendes alder ved sagens afgørelse* ligesom al-

deren er sat i forhold til frihedsberøvelsens varighed.

Tabel IV.

Alder:	15	16	17	18-20	21-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60	Total
Påtale opgivet					3	1	1	1	1	1	8
Frifindelse				1		3		3			7
Tiltalefrafald											
mod børneforsorg	1	3	7	8							19
mod genindsættelse											
i ungdomsfgl.				8	2						10
i arbejds hus						1		1			2
i forvaring						1		1			2
i alm. fgl.							3		1		4
uden vilkår					2	1	2				5
Bøde						1	2				3
Hæfte				3	2	2	2				9
Betinget dom		1	4	34	11	7	7	3	1		68
Kombinationsdom			1	2	1	1					5
Fængsel i											
30-60 dage				6	5	10	6	4	2		33
3-5 mdr.				8	11	13	8	2	2		44
6-11 mdr.				9	26	19	8	4	2		68
12-23 mdr.				2	21	14	13	5	2		57
2 år-					2	4	2	1			9
Særfængsel					1	2	4	4			11
Ungdomsfængsel	1	2	6	8							17
Arbejds hus							3	2			5
§ 70-foranst.		1		2	2	1	1			1	8
	2	7	18	91	89	81	62	31	11	2	394
Anhold. opr.			3	4	8	8	6	4	2		35
Fængsel indtil 7 dage			2	15	10	11	5	2	1	1	47
8-14 dage	1		1	14	19	10	7	5	1		58
15-29 dage		3		13	21	24	13	4	3		81
30-59 dage	1	1	6	24	16	15	15	8	3		89
60-89 dage		1	4	10	9	6	6	4	1	1	42
90-119 dage		1	1	5	4	3	3	1			18
120 dage-		1	1	6	2	4	7	3			24

Af materialets 394 mænd har 27 været under 18 år, nemlig de foran under afsnit F (s. 87) gennemgåede sager, hvor hver enkelts forhold er søgt belyst. Af de 27 unge mænd har 18 været frihedsberøvet i tidsrum mellem få dage og 59 dage, medens 9 har været fængslet i 60 dage og derover. Tabellen viser dernæst at de 18-20 årige udgør 91 eller godt 23 pct. af materialet, og at alders-

gruppen 21-29 år udgør 170 eller godt 43 pct. af samtlige personer i undersøgelsen, medens aldersgruppen 30-39 kun udgør 62 personer eller knap 16 pct.

Endelig viser tabel IV, at 221 personer har været frihedsberøvet i tidsrum mellem få dage og 29 dage, 89 personer mellem 30 dage og 59 dage og 84 personer i 60 dage og derover.

I tabel V er varetægtstidens længde sat i forhold til de i 1. instans anvendte strafferetlige reaktioner.

Tabel V.

	Anhold. opreth. indtil 7 dage	8-14 dage	15-29 dage	30-59 dage	60-89 dage	90-119 dage	120 dage	I alt
Påtale opgivet	4	1	2	1				8
Frifindelse	2	1	3	1				7
Tiltalefracfald								
mod børne-ungdomsforsorg	4	5	4	1	5			19
mod genindsættelse i								
ungdomsfængsel				2	5	2	1	10
arbejdshus					2			2
forvaring				3		1		4
alm. fængsel	2							2
uden vilkår	3	1	1					5
Bøde	3							3
Hæfte	3	2	1	3				9
Betinget dom	13	16	14	12	6	3	3	68
Kombinationsdom	1		1	2	1			5
Alm. fængsel i								
30-80 dage		6	14	6	7			33
3-5 mdr.	6	2	11	15	9		1	44
6-11 mdr.	3	5	5	24	20	9		68
12-23 mdr.			2	14	22	12	4	57
2 år				1	3	1		9
Særfængsel						2	2	7
Ungdomsfængsel					5	7	4	17
Arbejdshus					2	1	1	5
§ 70-foranstaltning		1	1		2			8
I alt	35	47	58	81	89	42	18	394

Der er anvendt sanktioner, der har medført frihedsstraf, heri medregner hæfte (9) og kombinationsdom (5) overfor 266 personer, svarende til 67,5 pct. og bortset fra hæfte overfor 257 personer svarende til 65,2 pct. Overfor 110 personer eller 28,7 pct. er anvendt sanktioner, der ikke indebærer frihedsberøvelse, heri medregnet 68 tilfælde af betinget dom, svarende til 17,3 pct. af de ialt

394 personer. Bortses der fra 35 tilfælde, hvor anholdelsen alene har været opretholdt, jfr. tabel VIII, og de 14 tilfælde, hvor fængsling er sket i medfør af § 1004, jfr. ligeledes tabel VIII, eller ialt 49 personer, vil det ses, at de 257 overfor hvem, der har været anvendt en frihedsberøvende sanktion, højere end hæfte, udgør 74,2 pct. af de personer, der har været undergivet varetægtsfængsel.

Af materialet fremgår, at 68 personer har været underkastet mentalundersøgelse før dom i 1. instans, medens mentalundersøgelse ikke har været foretaget med hensyn til 326 af de af undersøgelsen omfattede 394 mænd.

I tabel VI er varetægtstidens længde sat i

relation til de anvendte sanktioner i de 326 tilfælde, hvor mentalundersøgelse ikke har fundet sted, medens tabel VII viser de tilsvarende forhold i de 68 tilfælde, hvor mentalundersøgelse har fundet sted.

Tabel VI.

Varetægtstidens længde i relation til anvendte reaktioner i sager, hvor mentalundersøgelse ikke har fundet sted.

	Anhold. opreth.	indtil 7 dage	8-14 dage	15-29 dage	30-59 dage	60-89 dage	90-119 dage	120 dage	I alt
Påtale opgivet		4	1	2	1				8
Frifindelse	2	1	3		1				7
Tiltalefrafald									
mod børne-ungdomsforsorg	4	5	4	1	5				19
mod genindsættelse i									
ungdomsfængsel					2	5	2	1	10
arbejdshus						2			2
forvaring					3		1		4
alm. fængsel		2							2
uden vilkår		3	1	1					5
Bøde	3								3
Hæfte	3	2	1	3					9
Betinget dom	13	16	14	12	5	2	2		64
Kombinationsdom	1		1	2	1				5
Alm. fængsel i									
30-80 dage		5	12	5	7				29
3-5 mdr.	5	2	10	14	8				39
6-11 mdr.	2	3	5	24	15	6			55
12-23 mdr.			2	14	21	8	2	1	48
2 år				1	2	1		1	5
Særfængsel									
Ungdomsfængsel					1	4	3	1	9
Arbejdshus					2	1			3
§ 70-foranstaltning									
I alt	33	43	54	79	74	29	10	4	326

Tabel VII

Varetægtstidens længde i sager, hvor mentalundersøgelse har fundet sted (underret).

	Reaktioner i alt	Mentalundersøgelser	Anhold. opreth. indtil 7 dage	8-14 dage	15-29 dage	30-59 dage	60-89 dage	90-119 dage	120 dage	
Betinget dom	68	4				1	1	1	1	
Alm. fængsel i										
30-80 dage	33	4	1	2	1					
3-5 mdr.	44	5	1	1	1	1		1		
6-11 mdr.	68	13	1	2		5	3		2	
12-23 mdr.	57	9				1	4	2	2	
2 år	9	4				1			3	
Særfængsel	11	11					2	2	7	
Ungdomsfængsel	17	8				4	3	1		
Arbejdshus	5	2						1	1	
§ 70-foranstaltning	8	8	1	1		2			4	
I alt	68		2	4	4	2	15	13	8	20

Tabellerne VI og VII viser, at den gennemsnitlige varetægtstid er betydelig længere, hvor mentalundersøgelse har været foretaget.

For 209 eller 64 pct. af de i tabel VI omhandlede 326 mænd androg varetægtstiden højst 29 dage, og for 283 mænd (eller 86,8 pct.) androg den højst 59 dage. Tabel VII viser samtidig, at hvor mentalundersøgelse blev foretaget, androg varetægtstiden for 12 mænd (eller 17,6 pct.) højst 29 dage, og for 27 (eller 39,7 pct.) androg den højst 59 dage. For resten eller for 41 personer eller 60 pct. androg varetægtstiden 60 dage og derover.

Den af Lindegaard og Gammeltoft-Hansen foretagne undersøgelser giver et tilsvarende billede og viser tillige, at anvendelsen af mentalundersøgelse er faldet væsentligt fra

1967 til 1970, idet der af 187 gennemgåede sager fra 1970 kun er foretaget mentalundersøgelse i 20 tilfælde, jfr. nedenfor side 111.

Efter de i 1973 gennemførte ændringer af straffeloven, hvorved en væsentlig del af de særforanstaltninger, der gav anledning til mentalundersøgelser, er faldet bort, må det forventes, at behovet for mentalundersøgelser yderligere formindskes, og at denne årsag til en betydelig forlængelse af fængslingernes gennemsnitlige varighed begrænses en del.

I tabel VIII er foretaget en sammenstilling af sager vedrørende de 394 mænd såvel i relation til den eller de anvendte fængslingsgrunde, som i relation til den anvendte sanktion.

Tabel VIII.

Sagens afgørelse	Anhold. opreth.										§ 1004										I alt		
	Nr. 1 alene	a + nr. 1	ab + nr. 1	ac + nr. 1	abc + nr. 1	abcd + nr. 1	b + nr. 1	bc + nr. 1	c + nr. 1	i alt stk. 1, nr. 1	a	ab	ac	abc	abcd	b	bc	c	cd	d		i alt stk. 1, nr. 2	i alt
Påtale opgivet	1				1					2									1				8
Tiltale frafaldet mod børneungdomsfrsg. ...		1	1	1	1	1				5													19
mod gendomsfængsel i ungdomsfængsel	3		2							2			1										10
forvaring			1		1					2													4
arbejdshus			1							1													2
alm. fængsel	2									1													2
uden vilkår										5													5
Frifindelse	2																						7
Bøde	3																						3
Hæfte	3		1		3					4			1										9
Betinget dom	13		1	1						1		15	3	16	4	8							68
Kombinationsdom	1		1		1					2			1										5
Alm. fængsel 30-80 dage ..	2	6	2	1	1	1				2	12	3	1	1	4								33
- - 3-5 -	6	2	2	3	1	3				1	10	4	5	2	5								44
- - 6-11 -	3	2	1	3	1	3				1	18	4	14	3	9								68
- - 12-23 -		1	4	2	5	1	2	2		17	5	9	3	6	1								57
- - 2 år			1							1		2	1	1	1					4			9
Særfængsel			1		3	1	2			7		2	2										11
Ungdomsfængsel					4					4		4	1	1						2			17
Arbejdshus			1		1	1	1			4		4											5
§ 70-foranstaltning					1	1	1			2		2	1	1	1								6
I alt	35	14	25	10	17	5	26	1	17	7	5	113	20	66	17	41	2	40	29	10	5	2	394

Af tabel VIII fremgår, at anholdelse har været opretholdt i 35 tilfælde, og at fængsling i 14 tilfælde er besluttet alene med hjemmel i § 1004, medens § 780 har været citeret i de resterende 345 tilfælde.

Bestemmelsen i § 780 stk. 1 nr. 1 (omstrejfare, ubekendte m. v.) har været citeret alene i 25 tilfælde, svarende til 7 pct. af fængslingerne og sammen med nr. 2 a, 2 ab, 2 abc eller 2 abcd i 88 tilfælde eller ialt i 113 tilfælde svarende til 31 pct. af fængslingerne.

Bestemmelsen om flugtfare nr. 2 a, har været citeret som eneste fængslingsgrund, eventuelt i forbindelse med nr. 1, i 30 tilfælde svarende til 9 pct. af fængslingerne, og bestemmelsen i nr. 2 b om gentagelse eller fortsættelse af den forbryderiske virksomhed har, ligeledes eventuelt i forbindelse med nr. 1, været citeret som eneste fængslingsgrund i 57 tilfælde svarende til 16 pct.

Bestemmelsen om kollusionsfare, nr. 2 c, har eventuelt i forbindelse med nr. 1 været citeret som eneste fængslingsgrund i kun 15 tilfælde, svarende til 4,3 pct. af fængslingerne.

Den hyppigste kombination af fængslingsgrundene inden for nr. 2, er nr. 2 a + nr. 2 b, der forekommer i 83 tilfælde svarende til 23,1 pct. af fængslingerne. Derefter følger kombinationen nr. 2 a + nr. 2 b + nr. 2 c, der er citeret i 67 tilfælde svarende til 19 pct. af fængslingerne.

Den hyppigst citerede fængslingsgrund er b (fare for gentagelse), der alene og i kombination med de øvrige bestemmelser forekommer i 246 tilfælde eller i 68,5 pct. af alle fængslinger. Fængslingsgrund a forekommer

alene eller i kombination med andre i 205 tilfælde eller i 57,1 pct. af alle fængslinger.

Tabellen viser, at der er en betydelig spredning i anvendelsen af de enkelte fængslingsgrunde, hvilket tyder på, at domstolene, udøver et skøn fra sag til sag over hvilket grundlag, der er for fængslingen.

Tabel IX:

I tabel IX er den anvendte sanktion sammenholdt med de 394 mænds fortid i kriminel henseende.

89 mand, eller 22,6 pct. af de 394 mænd, havde ingen forkriminalitet, medens resten, 305 mænd eller 77,4 pct. af samtlige frihedsberøvede, herunder også de mænd, der iflg. tabel VIII har fået anholdelsen opretholdt eller er blevet fængslet i medfør af § 1004, var registreret for forudgående kriminalitet, herunder også tiltalefrafald eller betinget dom. I 187 tilfælde, svarende til 47,5 pct., forelå recidiv indenfor den ved den tidligere afgørelse fastsatte prøvetid, medens der i 94 tilfælde (23,8 pct.) forelå recidiv efter prøvetidens udløb, men indenfor 5 år efter tidligere dom, og i 24 tilfælde (6 pct.) lå de tidligere forhold mere end 5 år tilbage.

Af de 110 mænd overfor hvem, der af en hvilken som helst grund, herunder påtale opgivelse eller frifindelse, ikke er blevet truffet frihedsberøvende sanktion, forelå der oplysninger om tidligere strafferetlig afgørelse inden for de sidste 5 år for 66 mands vedkommende.

Table IX.

	+ recidiv indenfor prøvetid						Recidiv indenfor 5 år, men efter prøvetidens udløb						Recidiv tidl. forud for 5 år										
	Tilaletrafald	Betinget dom	Hæfte	Ungdomsfængsel	1 × fængsel	2 × fængsel	3-4 × fængsel	5 el. flere × fængsel	Arbejds- hus	§ 70	Tilaletrafald	Betinget dom	Hæfte	Ungdomsfængsel	1 × fængsel	2 × fængsel	3-4 × fængsel	5 el. flere × fængsel	Arbejds- hus	§ 70	+ forkriminalitet		
Påtale opgivet											1	1	1	3	1						1	8	
Tilaletrafald																							
mod børne-ungdomsforsorg ..	14																				5	19	
mod genindsættelse i																							
ungdomsfængsel		10																					
forvaring				4																			
arbejds- hus					2																		
alm. fængsel					1	1																	
uden vilkår																							
Frifindelse					1	2					2											18	
Bøde																					5	5	
Hæfte	1	2																			2		
Betinget dom	10	4	2							2	2											2	
Kombinationsdom		1								1													
Alm. fængsel:																							
30-80 dage	2	2	1	3	1	2	2	2	2	1	1	2	1	1	2	1					8	35	
3-5 mdr.	2	6	1	1	2	2	2	2	2	1	3	2	5	5		1	1				10	44	
6-11 mdr.	4	9	2	8	4	4	1				5	2	3	3	6		1				16	68	
12-23 mdr.	6	6	3	3	10	5	3	1			1	1	1	6	6		3				7	57	
2 år			1	1	1												1				4	9	
Særfængsel			1	1	1						1	1	1									11	11
Ungdomsfængsel	8	7																			2	17	
Arbejds- hus																						5	
§ 70-foranstaltning	1	1	1	1	1	2	2														1	8	
I alt	41	56	17	16	22	19	18	10	8	13	5	5	5	3	14	12	20	20	1	1	2	8	2
																					1	89	394

Tabel X omhandler varetægtstidens længde i de ialt 36 sager, der blev indanket for landsretten, nemlig 12 for vestre landsret

og 22 for østre landsret. I 14 af disse sager var der tillige foretaget mentalobservation.

Tabel X.

Varetægtsfængsel under anke til landsret.

	Underrettens dom	Varetægtsfængsling i dage			Mentalobs.	Landsrettens dom
		ved U	ved L	I alt		
I. VL.						
1.	Arbejdshus	32	47	79		Stadfæstelse
2.	fgl. 2 år	23	57	80		fgl. 18 mdr.
3.	fgl. 9 mdr.	28	53	81		fgl. 1 år
4.	fgl. 6 mdr.	35	47	82		fgl. 1 år
5.	fgl. 18 mdr.	57	27	84	+	fgl. 2 år
6.	Kombd. 9 mdr. 6 bet	28	61	89		Stadfæstelse
7.	fgl. 6 mdr.	28	68	96		fgl. 1 år
8.	8 mdr. fgl.	49	47	96		fgl. 1 år
9.	Arbejdshus	102	25	127	+	fgl. 4 mdr.
10.	Arbejdshus	90	42	132	+	Stadfæstelse
11.	fgl. 10 mdr.	50	82	132		8 mdr. fgl.
12.	fgl. 2 år	140	54	194	+	særfgl. 2½ år
II. ØL.						
1.	fgl. 8 mdr.	21	46	67		fgl. 6 mdr.
2.	fgl. 10 mdr.	27	44	71		fgl. 1 år
3.	fgl. 1 år	28	45	73		fgl. 2 år
4.	fgl. 2 år	43	43	86		fgl. 18 mdr.
5.	fgl. 4 mdr.	52	35	87		Stadfæstelse
6.	Ungdomsfængsel	60	29	89	+	Stadfæstelse
7.	fgl. 1 år	54	42	96		fgl. 18 mdr.
8.	fgl. 1 år	27	76	103		fgl. 8 mdr.
9.	fgl. 2 år	41	63	104		fgl. 18 mdr.
10.	fgl. 2½ år	30	78	108		Stadfæstelse
11.	Ungdomsfængsel	84	29	113	+	Betinget dom
12.	fgl. 1 år	58	56	114		fgl. 2 år
13.	fgl. 8 mdr.	60	59	119	+	fgl. 2 år
14.	fgl. 8 mdr.	17	108	125		Stadfæstelse
15.	fgl. 8 mdr.	57	69	126		fgl. 5 mdr.
16.	fgl. 2 år	98	48	146	+	Særfgl. 1 år
17.	Ungdomsfængsel	94	56	150	+	Betinget dom
18.	Ungdomsfængsel	74	106	180	+	Stadfæstelse
19.	Ungdomsfængsel	77	104	181	+	Stadfæstelse
20.	fgl. 2 år	52	144	196	+	fgl. 6 mdr.
21.	fgl. 2V ₂ år	181	60	241	+	Særfgl. 3 år
22.	8 mdr. fgl.	227	57	284	+	Stadfæstelse

Det fremgår klart af tabel X, at ankebehandlingerne ved landsretterne i 1968 var meget langvarige, især ved østre landret, jfr.

herved også Lindegaards og Gammeltoft-Hansens undersøgelser nedenfor side 111.

Bilag C,

Rigsadvokatens undersøgelse af varetægtsfængslingers varighed.

I. Indledning.

Til brug for udvalgets overvejelser om retsplejelovens fængslingsregler er der i rigsadvokaturen foretaget en gennemgang af ca. 200 straffesager, hvor fængsling har været anvendt. Undersøgelsen er foretaget af lektor, cand. jur. Hans Gammeltoft-Hansen i samarbejde med rigsadvokat Per Lindegaard. Samtlige straffesager, i hvilke fængsling er iværksat inden for perioden **1.-15. september 1970** er blevet rekvireret til gennemsyn. På grundlag af akterne er der udfærdiget en kronologi over straffesagens forløb med angivelse af, hvilke foranstaltninger og proceshandlinger, der er foretaget dag for dag fra anholdelsen til endelig dom, løsladelse eller genindsættelse.

I perioden er der iværksat fængsling i 216 sager. Undersøgelsen hviler på en gennemgang af 187 sager. Differencen - 29 sager - fordeler sig således:

1. Akterne i brug i samme sag, hvori fængsling er iværksat september 1970: 5 sager.
2. Akterne i brug i ny straffesag: 17 sager.
3. Akterne bortkommet eller mangelfulde: 5 sager.
4. Sagen henlagt på grund af sigtedes død: 1 sag.
5. Sager, hvor fængsling alene er sket i medfør af udleveringsloven: 1 sag.

Af disse fem grupper udgør 2, 3 og 4 en ialt væsentligt - tilfældig udskydning, og påvirker antagelig ikke de opstillede tabeller. Sager i gruppe 5 har sædvanligvis et, i denne sammenhæng, atypisk forløb, og udskydelsen bidrager derfor til at skabe øget klarhed.

Derimod introducerer de manglende sager i gruppe 1 en betydningsfuld fejlkilde, idet de pågældende 5 sager antagelig rummer de længste varetægtsfængslinger. Bearbejdningen er afsluttet 31. august 1971; det vil sige, at der muligvis er tale om fængslingsperioder på op mod 1 år. Det er dog ikke oplyst, om de pågældende sigtede er blevet løsladt under sagen, eller eventuelt overført til anstalt i medfør af retsplejelovens § 1005 eller til afsoning af tidligere dom.

Undersøgelsens sigte er at beskrive varigheden af varetægt. Med henblik på overvejelse af muligheder for at begrænse varigheden er materialet bearbejdet således, at varetægtstiden er opdelt i faser, der illustrerer, hvad tiden har været brugt **til**: efterforskning, personundersøgelser, mentalundersøgelser, indhentelse af andre udtalelser og erklæringer, anklagemyndighedens behandling samt behandlingen i Fængselsnævnet, ved underret, landsret og Højesteret. Materialet er desuden opdelt således, at det viser sammenhængen mellem varigheden og en række andre faktorer, bl. a. sagens udfald.

II. Opdeling af varetægtstiden.

Af det samlede antal fængslingsdage er det søgt klarlagt, hvor mange dage der henholdsvis skyldtes:

- A. Efterforskning
- B. Indhentelse af erklæringer og udtalelser m. v.
- C. Anklagemyndigheden.
- D. Domstolene.

Ad A. Efterforskningsfasen anses principalt for afsluttet med forholdsfortegnelsens ud-

færdigelse. Da forholdsfortegnelse ikke altid foreligger, og i øvrigt ofte er udateret, regnes fase A subsidiært for afsluttet ved datoen for den sidste egentlige efterforskningsrapport før fremsendelsen til statsadvokaten. Formentlig er der her kun tale om en tilnærmet afgrænsning, idet sagen undertiden kan tænkes at bero hos kriminalpolitiet endnu nogle dage efter sidste rapport før overgivelse til politiadvokat, -fuldmægtig eller -mester.

Ad B. I denne gruppe er kun erklæring og udtalelser om sigtedes personlige forhold og om sanktionsspørgsmålet indbefattet; rent efterforskningsmæssige erklæringer — f. eks. udtalelse fra Centralbureauet for Identifikation, eller fra Retsmedicinsk Institut - henføres til fase A.

Som det fremgår af tabellerne, er en underinddeling sket inden for fase B. Det er målt, hvor stor en del af varetægtstiden, der skyldes henholdsvis:

1. Mentalerklæringer,
2. § 800 a-undersøgelser, og
3. andre udtalelser (f. eks. skoleattester eller udtalelser fra Dansk Forsorgsselskab om fortsat tilsyn).

Ved beregningen af fase B er der taget hensyn til, at indhentelse og udfærdigelse af erklæringer i vidt omfang finder sted samtidig med efterforskningen og/eller anklagemyndighedens arbejde. Der er derfor beregnet såvel et netto- som et bruttototal for erklæringsfasens udstrækning. Bruttotallet, der angives i parentes, oplyser, hvor lang tid der i alt er hengået med erklæringernes udfærdigelse fra politiets anmodning til den pågældende myndighed indtil dennes fremsendelse af udtalelsen. Nettotallet angiver det antal varetægtsdage, der må antages udelukkende at være medgået til indhentelse af erklæringer.

Eksempel:

- 1/9 Anholdelse
- 2/9 Fængsling
- 4/9 Anmodning til ungdomshjem og Børne- og ungdomsværnet om udtalelse
- 19/9 Forholdsfortegnelse
- 22/9 Udtalelse fra ungdomshjem
- 27/9 Udtalelse fra Børne- og ungdomsværnet.

Fase A: 19

Fase B: 8(23)

Ad C. Denne fases begyndelse regnes fra afslutningen af fase A, eller - hvor det fremgår, at en erklæring af ventes - fase B. Den afsluttes med anklagemyndighedens anmodning om berømmelse. Da datoen for berømmelsesansøgningen ikke altid fremgår af sagen, er anklageskriftets eller forundersøgelsesbegæringens dato anvendt subsidiært. For så vidt angår sager med anklageskrift (i modsætning til tilståelsessager) belastes domstolene herved med den tid, der går mellem anklageskriftets datering og oversendelse af akterne med bevisfortegnelse, for så vidt denne normalt ret kortvarige periode ikke ligger indenfor rettens berømmelsestid. Dette beregningsgrundlag korresponderer med rpl. § 780, stk. 2, idet sigtede fra forundersøgelsesbegæringens eller anklageskriftets udfærdigelse er fængslet på rettens ansvar. Begærer anklagemyndigheden forundersøgelsen sluttet til forelæggelse for en højere anklageinstans, henføres perioden herfra til sagens fortsættelse ved retten til fase C.

Ad D. Denne fases begyndelse regnes fra fase C's afslutning. Udover den i denne sammenhæng omtalte fejkilde, hvor datoen for berømmelsesansøgningen ikke kan fastslås, må det anføres, at berømmelsestidens længde kan være afhængig af, hvornår anklagemyndigheden og forsvareren kan give møde.

Domtolsbehandlingen er i ankesager underinddelt i de forskellige instanser. Af praktiske grunde er skæringspunktet her sat til datoen for underinstansens dom, ikke til ankens fremsættelse. Herved belastes landsretten med noget længere tid end landsrettens ekspedition af ankesager i virkeligheden beslaglægger.

I sager om kriminalitet begået under prøveløsladelse fra ungdomsfængsel, arbejds- og sikkerhedsforvaring skulle sagen forelægges for Fængselsnævnet til afgørelse af spørgsmålet om genindsættelse. Under fase D er medtaget Fængselsnævnets behandlingstid.

Faseinddelingen er ikke uden fejkilder, og en række sager har et så kompliceret og atypisk forløb, at faseinddelingen i et vist omfang rummer skønmæssige elementer.

I undersøgelsen er kun medtaget det antal

dage, hvor sigtede har været frihedsberøvet som egentlig varetægtsfængslet (og anholdt). Er der under sagen sket overførsel til en anstalt - enten i medfør af rpl. § 1005, eller til afsoning af en tidligere dom - medregnes kun tiden indtil overførelsen.

III. Gennemgang af materialet.

Tallene i de følgende tabeller angiver gennemsnittet af varetægtsdagens antal, såvel i de enkelte faser som i alt:

- A = efterforskning
B = erklæringer m.v.

- C = anklagemyndigheden
D = domstolene (og fængselsnævnet) og
T = samlet varetægstid.

Til vurdering af de enkelte gennemsnitstal er antallet af sager, der indgår i hver gruppe, angivet i en særlig rubrik.

Øverst i hver tabel er gennemsnitstallene for det samlede materiale anført, således at en konstatering af, om de enkelte rubrikers tal udgør en forlængelse eller forkortelse i forhold til gennemsnittet, let lader sig foretage.

A. 1. Kriminalitetens art.

	Antal	A	B	C	D	T
<i>Total</i>	187	17,8	6,8 (10,3)	12,0	20,0	56,6
1. Berigelse (incl. dok. falsk samt § 293 + færdsselslov)	125	14,8	3,7 (7,0)	9,2	14,1	41,8
2. Vold, m. v. (Kap. 25 og 26)	2	18,5	0,0 (0,0)	6,5	15,5	40,5
3. Sædelighed (incl. incest.)	4	6,0	0,0 (0,0)	3,5	0,0	9,5
4. Almenfarlige forbrydelser	2	8,0	41,0 (41,0)	13,0	14,0	76,0
5. § 191 samt lov om euf. stoffer	10	26,3	8,0 (17,3)	23,2	75,0	132,5
6. Andre strfl. delikter	2	1,0	0,0 (0,0)	2,5	8,5	12,0
7. Andre særl. delikter	1	7,0	0,0 (0,0)	3,0	6,0	16,0
8. Gruppe 1+5	12	23,3	18,3 (21,1)	31,5	15,0	88,1
9. Gruppe 1 + andet	29	25,6	14,6 (19,1)	14,7	33,4	88,3

Inddelingen er sket efter den påsigtede kriminalitet, dvs. ethvert forhold, om hvilket sigtede under sagen har været afhørt, uanset om sigtelsen senere er frafaldet.

Grupperne 1-7 omfatter de tilfælde, hvor der alene har været tale om forhold inden for den pågældende gruppe; grupperne 8 og 9 omfatter sager, hvori flere kriminalitetsarter er repræsenteret. Nogle af grupperne indgår kun med små tal. I den ene af de to voldssager angår sigtelsen overfald med skade til følge i kombination med ulovlig tvang; det andet farligt overfald med skade til følge i forbindelse med voldelig husfredskrænkelser. To af de sigtede i gruppe 3 var søskende sigtet for blodskam; påtale blev senere opgivet. Eet af tilfældene angår sigtelse for blodskam overfor mindreårig; også i dette tilfælde blev påtale opgivet. Det fjerde vedrørte en sigtelse for rufferi. Gruppe 6 omfatter to tilfælde af overtrædelse af vilkår

for prøveløsladelse. Sigtelsen i gruppe 7 er for smugleri.

Kun berigelses- og narkotikadelikterne (gruppe 1 og 5) samt de to kombinationsgrupper (8 og 9) er repræsenteret i et omfang, der tillader at lægge vægt på tallene. Det fremgår, at varetægstiden - såvel totalt som i hvert enkelt fase - er relativt kort i berigelsesgruppen, hvorimod tallene stiger væsentligt, hvor berigelseskriminaliteten kombineres med andre sigtelser (gruppe 9). Stigningen fordeler sig hovedsageligt på efterforsknings-, erklærings- og domstolsfasen.

Narkotikadelikterne synes at rumme relativt langvarige fængslingsperioder, såvel hvor det er den eneste kriminalitet (gruppe 5) som i kombination med berigelseskriminalitet (gruppe 8). Især efterforsknings- og anklagefasen - og for gruppe 5 domstolsfasen - bevirker, at disse sager ligger over gennemsnittet. Det ekstraordinært høje tal for

domstolsbehandlingen i gruppe 5 skyldes en række langvarige ankesager. Varigheden af efterforskningsfasen har antagelig sammenhæng med, at narkotikasager hyppigere end f. eks. tyverisager er nægtersager og ofte implicerer mange delagtige i forudgående og efterfølgende led.

Det totale gennemsnitstal og gennemsnitstallene for faserne B, C og D formindskes væsentligt, såfremt ankesagerne og de sager, hvor der er foretaget mentalundersøgelse,

fradrages det samlede tal, således som vist i skema A 2. Gennemsnits varigheden i de typiske sager, der ikke er anket, og hvor der ikke er mentalundersøgelse, er lidt over 30 dage, hvoraf hen ved halvdelen er gået med efterforskning, godt en uge med anklagemyndighedens og godt en uge med rettens behandling af sagen, medens mindre end to dage i gennemsnit er brugt til indhentning af erklæringer.

A.2.

	Antal	A	B	C	D	T
Total	187	17,8	6,8 (10,3)	12,0	20,0	56,6
÷ ankesager*	164	15,9	5,8 (8,6)	9,8	8,1	39,6
÷ anke- og mentalsager	149	14,9	1,7 (4,1)	7,7	7,4	31,7

*) I 4 ankesager er mentalerklæring afgivet.

I tabel B er inddelingsgrundlaget *sigtetes alder* ved fængslingsens begyndelse.

B. Aldersfordeling.

	Antal	A	B	C	D	T
Total	187	17,8	6,8 (10,3)	12,0	20,0	56,6
1. 17 år og derunder	20	18,5	10,0 (14,2)	9,9	4,6	43,0
2. 18–20 år	50	17,0	8,2 (12,3)	13,4	10,3	48,9
3. 21–24 år	44	16,9	4,5 (7,2)	7,0	17,0	45,4
4. 25 år og derover	73	18,6	6,3 (9,8)	14,6	32,7	72,2

Variationerne inden for de 3 første grupper (24 år og derunder) er ikke væsentlige; forskellene i domstolsfasen påvirkes af, at afgørelse med tiltalefrafald mod B & U-foranstaltninger er fremtrædende i gruppe 1 og jævnlige forekommende i gruppe 2.

En antagelse af, at erklæringsfasen i den yngste aldersgruppe i almindelighed præges af forelæggelse for børne- og ungdomsværn med henblik på sagens afgørelse med tiltalefrafald modsiges af oplysningerne i tabel H. Den lange tid synes snarere at måtte henfø-

res til de tilfælde, hvor der er tvivl om børneforsorg og ungdomsfængsel, sager som ofte kræver forelæggelse for flere myndigheder.

Iøjnefaldende er forskellen mellem den samlede varetægtstid for de unge aldersklasser (43–49 dage) og de sager, hvor sigtede er over 25 år (72 dage). Forklaringen kan ikke søges i en væsensforskellig sammensætning af kriminalitetens art i de to hovedaldersgrupper, hvad nedenstående oversigt viser:

Kriminalitetens art, jfr. tab. A. 1.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
24 år og derunder:	69%	1%	1%	1%	6%	0%	0%	9%	13%
25 år og derover:	65%	1%	4%	1%	4%	5%	1%	1%	20%

En del af forklaringen findes formentlig i den større hyppighed, hvormed der løslades under sagen i de unge aldersklasser (32 pct. mod 13 pct. i sager, hvor sigtede er over 24 år) og kan desuden bero på, at andelen af ankesager antagelig er større for den ældre aldersklasse. Dette stemmer også med, at efterforsknings- og erklæringsfasen er af nogenlunde samme varighed i begge aldersgrupper, mens de længere varetægtstider i gruppe

4 hovedsageligt kan, henfores til anklage- og domstolsfasen.

Motiveringen for varetægtsfængsling af de helt unge belyses af tabel D 2. og D 3., hvoraf det fremgår, at sager med mange forhold og flere sigtede forekommer med langt større hyppighed i denne aldersgruppe end for de ældre aldersklasser.

I tabel C er inddelingen foretaget efter de i kendelserne citerede *fængslingsgrunde*.

C. Fængslingsgrunde.

	Antal	A	B	C	D	T
Total	187	17,8	6,8 (10,3)	12,0	20,0	56,6
1. § 780 nr. 1	6	13,5	0,2 (0,3)	6,1	8,2	28,0
2. § 780 litra a og/eller b og/eller d ...	38	13,0	9,8 (13,0)	11,2	11,4	45,4
3. § 780 litra c + nr. 1	12	10,8	0,4 (2,3)	4,1	5,8	21,1
4. § 1004	3					
5. § 1004	6	18,0	4,5 (4,5)	11,5	24,8	58,8
6. Gruppe 1+2	10	6,7	11,4 (16,0)	4,1	17,1	39,3
7. Gruppe 2+3	78	22,4	6,8 (10,3)	13,0	16,5	58,7
8. Gruppe 1+2+3	13	27,6	10,1 (17,3)	20,5	74,3	132,5
9. § 780 + § 1004	21	14,5	4,0 (9,0)	15,5	28,9	62,9

Grupperne 1-4 omfatter de tilfælde, hvor kun de nævnte fængslingsgrunde er anført i kendelserne, medens grupperne 5-8 omfatter de sager, hvor flere fængslingsgrunde er citeret. Af praktiske grunde er litra a, b og d i § 780 sammenfattet i en gruppe, hvilket også er sket for nr. 1 og 2's vedkommende i § 1004, stk. 3. Den sidstnævnte sammenhæng nødvendigvis allerede gennem en almindeligt forekommende praksis, hvorefter § 1004, stk. 3, blot citeres uden angivelse af, om det er nr. 1 og/eller nr. 2, der anses at foreligge.

Grupperne 1, 4 og 5 er svagt repræsenteret. Det er således med forbehold, at en relativ kortvarighed i fængslinger udelukkende efter § 780 nr. 1 (og til dels efter nr. 1 i kombination med een eller flere litra fra nr. 2) konstateres. Den korte varighed af varetægtstiden er bemærkelsesværdig, hvor fængsling alene (eller i kombination med § 780, nr. 1) er sket på grund af kollisionsfare. Løsladelse under sagen er sket i 9 af de 15 sager i denne gruppe. § 790, stk. 3, synes således at øve indflydelse efter sin hensigt.

Det ekstraordinært høje tal for domstolsbehandlingen i gruppe 7 skyldes 6 ankesa-

ger, i hvilke alene ankebehandlingen gennemsnitligt varede 126 dage.

I øvrigt synes en stigning i varctægtstiden at kunne konstateres i takt med antallet af citerede fængslingsgrunde.

Tabel D omfatter kun *sager, hvori flere har været sigtede*. Sagerne er opdelt efter antallet af påsigtede forhold, uanset om de senere er medtaget i anklagen.

Gruppe 1 (1 forhold) adskiller sig fra de øvrige grupper, især i domstolsfasen. Denne gruppe rummer en relativt stor del af den alvorligere kriminalitet, og hyppigheden af nægtersager er større i denne gruppe end i de øvrige. Fire langvarige ankesager forøger gennemsnitstallet for domstolsfasen betydeligt.

Tallene i grupperne 2-6 (undtagen gruppe 4, hvilket må være tilfældigt) viser en sammenhæng mellem antallet af forhold og varetægtstidens længde, især i de tre første faser.

Tabel D 2 omfatter samtlige sager og viser antal forhold fordelt på aldersklasser. D 3 viser alderfordelingen i sager med flere sigtede.

D. 1. Antallet af forhold i sager med flere sigtede.

	Antal	A	B	C	D	T
Total	187	17,8	6,8 (10,3)	12,0	20,0	56,6
1. 1 forhold	18	16,9	4,5 (11,3)	13,4	47,6	82,4
2. 2-4 forhold	24	11,4	0,1 (4,3)	7,1	12,1	30,7
3. 5-10 forhold	16	15,3	8,2 (8,2)	15,6	12,2	51,3
4. 11-20 forhold	14	17,4	3,4 (7,9)	5,9	9,2	35,9
5. 21-35 forhold	17	28,2	12,3 (15,3)	13,8	20,4	74,7
6. 36 forhold eller flere	14	30,9	10,1 (14,3)	22,0	18,2	81,2
7. I alt	103	19,2	5,9 (9,7)	12,5	20,1	57,7

D. 2. Samtlige sager.

	17 år og derunder	18-20 år	21-24 år	25 år og derover	I alt	Antal næg- tersager
1. 1 forhold	3	6	9	15	33	11
2. 2-4 forhold	1	10	16	26	53	12
3. 5-10 forhold	1	10	8	13	32	5
4. 11-20 forhold	2	12	4	9	27	1
5. 21-35 forhold	5	6	6	3	20	0
6. 36 eller flere forhold ...	8	6	1	7	22	1
7. I alt	20	50	44	73	187	30

D. 3. Sager med flere sigtede.

	17 år og derunder	18-20 år	21-24 år	25 år og derover	I alt	Antal næg- tersager
1. 1 forhold	2	5	6	5	18	3
2. 2-4 forhold	1	7	7	9	24	8
3. 5-10 forhold	0	7	4	5	16	1
4. 11-20 forhold	2	6	3	3	14	0
5. 21-35 forhold	5	5	5	2	17	0
6. 36 el. flere forhold	5	4	1	4	14	0
7. I alt	15	34	26	28	103	12

Medens forekomsten af sager med flere end 10 forhold fra totalmaterialet er 37 pct., er det i den yngste aldersklasse 75 pct. og for aldersklassen 18-20 år henvend 50 pct. Lige-

ledes er der en større koncentration af sager med flere sigtede i de yngre aldersklasser, således som det vises i tabel D.3.

Tabel E handler om sager, hvori *flere personer er sigtede*, idet det søges illustreret, hvil-

ken indflydelse en adskillelse af sagerne har på varetægtstiden.

E. *Udskillelse af sager mod medsigtede.*

	Antal	A	B	C	D	T
Total	187	17,8	6,8 (10,3)	12,0	20,0	56,6
1. Udskillelse ej foretaget	80	19,8	3,5 (7,2)	9,5	20,6	53,4
2. Udskillelse foretaget under varetægtstiden	23	11,9	10,0 (13,0)	16,1	12,8	50,8
3. I alt	103	19,2	5,9 (9,7)	12,5	20,1	57,7
4 Sager uden medsigtede	84	16,0	7,8 (11,0)	11,4	19,9	55,1

Det ses, at udskillelse korresponderer med en forkortelse af efterforsknings- og domstolsfasen, hvorimod erklæringstiden og anklagemyndighedens behandling forlænges. Det synes rimeligt at antage, at forkortelsen er en direkte følge af udskillelsen. Derimod er forlængelsen i B og C-faserne næppe forårsaget af selve udskillelsen, men snarere en følge af, at udskillelse fortrinsvis finder sted i de sager, hvor en individuel undersøgelse og behandling af sigtedes sag med henblik på sanktionsspørgsmålet i øvrigt anses for påkrævet.

Der synes ikke at være nogen markant forskel på varigheden af de enkelte faser, alt efter om der er medsigtede i sagen, eller denne kun omfatter een sigtet. Sammenhængen kan muligvis være den, at hyppigheden af nægtersager er større i sager uden medsigtede. Den faktor ophæver den tidsgevinst, der ellers måtte ventes at følge af, at sagen kun omfatter een sigtet.

Tabel F belyser *sammenhængen mellem varetægtstiden og sigtedes tilståelse*. — Tabellen omfatter kun 166 sager, idet der er sket delvis tilståelse i 21 sager.

F. *Tilståelsessager.*

	Antal	A	B	C	D	T
Total	187	17,8	6,8 (10,3)	12,0	20,0	56,6
1. Tilstår straks	31	6,9	4,1 (5,0)	6,0	8,8	25,8
2. Tilstår senere	105	19,9	7,1 (10,8)	11,4	14,4	52,8
3. Gruppe 1-2 i alt	136	17,0	6,4 (9,5)	10,2	13,1	46,7
4. Benægter	30	19,1	6,6 (12,3)	16,0	47,1	88,8

Det fremgår, at tilståelse medfører en væsentlig forkortelse af varetægtstiden. Domstolsbehandlingen forkortes under alle omstændigheder (gennem § 925-behandlingen). Langt den største del af den langvarige domstolsbehandling i gruppe 4 skyldes dog de relativt hyppigere ankesager i denne gruppe. Anklagefasen følger domstolsfasen. Når sagen kan fremmes som tilståelsessag

efter rpl. § 925, undgås i reglen forelæggelse for statsadvokaten. Når anklageskrift skal udfærdiges, forlænges anklagefasen med ekspeditionen i dette anklageled.

Trækkes ankesagerne ud, forkortes domstolsfaserne meget væsentligt, særligt markant i nægtersagerne (fra 47,1 til 6,5 dag) hvis ankeandel er langt større end de andre grupper.

Inddelingsgrundlaget i tabel G.1 og G.2 er *geografisk*, dels København og Københavns omegn over for de store provinsbyer, og dels

politikredse med overvejende storbydistrikt (gruppe 4) over for de øvrige politikredse (gruppe 5).

G.1. Geografisk inddeling.

	Antal	A	B	C	D	T
Total	187	17,8	6,8 (10,3)	12,0	20,0	56,6
1. København	38	15,1	2,8 (7,3)	12,9	37,1	67,9
2. Frederiksberg, Gentofte, Lyngby, Gladsaxe, Hvidovre, Glostrup	33	21,0	12,0 (16,5)	14,7	30,4	78,1
3. Århus, Odense, Ålborg, Esbjerg, Ran- ders	37	18,0	6,2 (9,6)	14,1	11,4	49,7
4. Gruppe 1-3 i alt	108	17,9	6,8 (10,9)	13,8	26,3	64,8
5. Øvrige politikredse	79	17,6	6,8	9,4	11,5	45,3

G.2. Geografisk inddeling med fradrag af ankesager - og ankesager + narkosager.

	Antal	A	B	C	D	T
1. København:						
a	30*)	7,9*)	0,5 (2,8)	6,8	9,2	24,4
b	27	8,4	0,6 (3,1)	6,2	10,2	25,4
2. Københavns omegn:						
a	26	18,2	8,4 (12,2)	11,9	10,2	48,7
b	24	16,2	8,3 (12,3)	10,7	10,7	45,9
3. Store provinsbyer:						
a	34*)	17,7	5,1 (8,4)	12,0	6,9	41,7
b	28	17,1	2,9 (6,9)	9,8	5,8	35,6
4. Gruppe 1-3 i alt:						
a	90	14,6	4,6 (7,6)	10,2	8,6	38,0
b	79	13,9	3,8 (7,2)	8,8	8,7	35,2
5. Øvrige politikredse:						
a	74	17,5	7,3 (9,9)	9,3	7,4	41,5
b	69	17,7	6,7 (9,2)	7,8	7,4	39,6

a: Samtlige sager ÷ ankesager

b: samtlige sager ÷ anke- og narkosager.

*) 6 af de udskilte ankesager er tillige narkosager:
5 fra København, 1 fra Ålborg.

Efterforsknings- og erklæringstiden er tilsyneladende noget kortere i København end i omegnskredsene og provinsen.

Iøjnefaldende er forskellen mellem domstolsfasens varighed i henholdsvis Storkøbenhavn og provinsen.

Forskellen mellem land og by ytrer sig - overraskende nok — ikke i efterforsknings- eller erklæringsfaserne, men derimod i anklagemyndighedens behandling.

Sker der udskillelse af ankesager, bemærkes en generel nedsættelse af efterforskningsfasen i København og Københavns omegn; derimod påvirkes tallet for det øvrige land ikke, og tallet for de store provinsbyer kun lidt. Dette står i forbindelse med, at andelen af ankesager i disse områder er meget lille. Det kan kun i uvæsentligt omfang være selve ankebehandlingen, der forlænger efterforskningen. Den fælles faktor,

der er korreleret med anke og forlænget efterforskningstid, er den større andel af nægtersager.

Udskillelse af narkotikasager påvirker kun tallene uvæsentligt. Den virkning, der måtte ventes, synes i det væsentlige udtømt med det betydelige sammenfald mellem disse sager og ankesager.

Den forskel mellem storbyområderne og det øvrige land, der fremgår af tabel G.1. med hensyn til anklagefasen, forsvinder i det

væsentlige, når ankesagerne udskilles. Derimod forstærkes den forskel i efterforskningsfasen, der består mellem København og det øvrige land. Denne forskel er ikke let at forklare. Den kan muligvis bero på, at der fængsles i videre omfang i København, således at dette materiale omfatter flere sager af enkel beskaffenhed.

I tabel H belyses materialet set ud fra *sagens udfald*.

H. Sagens udfald.

	Antal	A	B	C	D	T
Total	187	17,8	(10,3)	12,0	20,0 (0,6)	56,6
1. Arbejdshus, sikkerhedsforv.	4	15,8	13,3 (13,8)	23,5	59,5 (1)	112,1
2. Forvaring og anden frihedsberøvende § 70-foranstaltningssær-fængsel	12	25,8	32,2 (39,9)	25,3	47,6 (1,9)	130,9
3. Ungdomsfængsel	14	25,4	10,7 (16,1)	24,1	13,6 (0,9)	73,8
4. Fængsel	79	20,8	6,2 (10,3)	12,7	29,0 (0,6)	68,7
5. Betinget straf	45	11,6	2,5 (43,1)	5,5	7,5	27,1
6. Tiltalefrafald med institutions anbringelse	8	21,0	8,3 (17,4)	11,6	10,9 (3,0)	51,8
7. Tiltalefrafald uden institutions anbringelse	9	12,5	1,3 (1,3)	3,5	1,3	18,6
8. Advarsel Påtaleopgiv.						
Frifindelse	13	5,9	0,0 (1,8)	10,1	1,1	17,1
9. Sagen uafsluttet	3	24,7	0,0 (0,0)	0,0	0,0	24,7

Af de gennemgåede sager er ingen endt med bøde eller hæfte; i et enkelt tilfælde er 30 dages hæfte idømt i kombination med en ubetinget fængselsstraf.

I gruppe 2 (§ 17-tilfælde) er fordelingen således:

- Forvaring - 3 sager
- Statshospital- 1 sag
- Sær-fængsel - 8 sager.

Bortset fra gruppe 6 er der god overensstemmelse mellem varetægtsfængslingens varighed og sanktionens alvor. Når varetægtsfængslingen er relativt langvarig i de sager, der er endt med institutionsanbringelse under børne- og ungdomsforsorgen har det antagelig sammenhæng med de foran side 107 påpegede faktorer, antallet af forhold og an-

tallet af medsigtede og de side 105 omtalte komplikationer vedrørende sanktionsvalget.

Varetægtsfængsling er sket i 45 sager, der er endt med betinget straf. I 13 af sagerne er kriminaliteten begået i prøvetiden for betinget dom eller tiltalefrafald. Det kan ikke af materialet ses, i hvilket omfang de betænkeligheder, der ville have været forbundet med at anvende betinget dom, er overvundet som følge af, at varetægt er anvendt. Den samme betragtning kan i nogen måde anføres for gruppe 7's vedkommende.

I gruppe 8 - hvor fængslingen efterfølgende har vist sig uberettiget — fordeler de 13 sager sig således:

- Advarsel - 3 sager
- Påtaleopgivelse - 9 sager
- Frifindelse - 1 sag.

Gennemsnitsvarigheden i denne gruppe er 17 dage, hvoraf de 10 skyldes anklagemyndighedens behandling.

I de uafsluttede sager er løsladelse sket under efterforskningen eller umiddelbart efter dennes afslutning.

Længden af anklagefasen synes gennemgående at variere på samme måde som varighe-

den af erklæringsfasen. Det er nærliggende at tænke sig, at ekspeditionstiden hos anklagemyndigheden forøges des flere erklæringer der indhentes, således at erklæringsindhentningens betydning for den samlede varighed ikke alene kan aflæses af tallene for erklæringsfasen. Materialet giver ikke mulighed for at verificere denne formodning.

/ . Mentalundersøgelser.

	Antal	Netto
Mentalundersøgelsens andel af samlet erklæringstid (%)	19	92,6
Mentalundersøgelsens andel af samlet varetægtstid (%)	19	30,3
Undersøgelse ved embedslæge (dage)	7	11,6
Ved Justitsministeriets klinikker (dage)		20,8
På hospital (dage)	b	73,8
Retslægerådets behandling (dage)	9	19,4
Retslægerådets andel af mentalundersøgelsestiden (%) ,	9	25,2

Blandt de gennemgåede 187 sager er mentalundersøgelse foretaget i 20, idet undersøgelsen i 1 sag er foretaget efter løsladelsen. Retslægerådet har afgivet erklæring i 10 sager; i en af disse skete rådets behandling på et tidspunkt, hvor sigtede var overført til afsoning af en tidligere dom og følgelig ikke var arrestant i egentlig forstand.

Det fremgår, at mentalundersøgelserne gennemsnitlig har beslaglagt 30 pct. af den samlede varetægtstid i de sager, hvor mentalundersøgelse har fundet sted. Det må i denne sammenhæng erindres, at i dette gennemsnits-

tal indgår også de relativt kortvarige ambulante undersøgelser ved embedslægerne og de psykiatriske undersøgelsesklinikker.

Tallene har sine særlige fejkilder. Dels er de anførte tider i visse tilfælde maximalt ansat - dvs. fra retskendelsen om mentalundersøgelse til erklæringens dato - idet anmodningen om undersøgelsens foretagelse ikke altid findes i akterne, eller kan dateres ved hjælp af mentalerklæringens indledning. Endvidere er det foreliggende materiale for lille til at berettige til generelle konklusioner.

K. Ankesager.

	Antal	Landsrets- behandling	Samlet dom- stolsbehand.	Samlet varetægts- tid	LR-behandlin- gens andel af samlet dom- stolsbehand- ling (pct.)	LR-behandlin- gens andel af samlet vare- tægtstid (pct.)
Østre landsret .	16	105,4	131,9	214,0	79,9%	49,3%
Vestre landsret .	7	40,1	49,0	102,1	81,8%	39,3%
Total	23	85,6	106,0	180,0	80,8%	47,6%

De 23 ankesager omfatter 2 sager (begge behandlet ved Østre landsret), i hvilke anken er frafaldet i et retsmøde ved landsretten. Derimod er 2 sager udeladt, idet ankebe-

handlingen fandt sted henholdsvis efter sigtedes løsladelse og overførelse til anstalt til afsoning af tidligere dom.

Tabellen anskueliggør, hvilken uforholdsmæssig udstrækning af varetægtstiden ankebehandling medfører. I de 23 ankesager er der næsten tale om en fordobling af varetægtstiden. Der erindres om det side 103 sagte, hvorefter en del af den tid, der henregnes til landsrettens ankebehandling falder på ankefristen og anklagemyndighedens forberedelse af ankesagen.

Der er en iøjnefaldende forskel mellem Østre og Vestre landsrets behandlingstid (næsten 80 dage). I sagerne for Østre landsret har også underretsbehandlingen været relativt langvarig. Dette skyldes muligvis, at 14 af de pågældende 16 sager er behandlet ved retskredse i Københavns omegn.

Materialet omfatter ingen sager med anke til Højesteret.

Skema L.

	1. Indtil 14 dage (46 sager)	2. 15-29 dage (46 sager)	3. 30-59 dage (45 sager)	4. 60-119 dage (27 sager)	5. 120 dage eller mere (25 sager)
Efterforskning	6,6	10,0	18,2	30,3	38,2
Erklæringer m. v. (nettotal)	0,1	0,7	1,9	5,5	4,5
Personundersøgelser (nettotal)	0,0	0,1	0,3	0,0	0,8
Mentalundersøgelser (nettotal)	0,0	0,0	0,2	5,1	28,3
Anklagemyndigheden	1,0	5,2	10,7	24,1	33,8
Underret	0,8	4,9	10,2	12,1	24,9
Landsret	0,0	0,0	1,4	8,3	68,1
Fængselsnævn	0,4	0,0	0,4	2,0	0,9
Total	8,9	20,9	43,3	87,4	199,5

Inddelingsgrundlaget i tabel L er *varetægtstidernes samlede længde*. 5 grupper er opstillet med grænser ved 15, 30, 60 og 120 dage; gennemsnitsvarigheden i de enkelte grupper kan aflæses i nederste rubrik.

I knapt $\frac{1}{4}$ af sagerne har varetægtsfængslingen været 14 dage eller derunder. I en del af disse sager må losladelse antages at være sket under efterforskningen eller ved dens afslutning; den væsentligste del af gennemsnitstiden beslaglægges af efterforskningsfasen. I knapt 14 af sagerne varede varetægtsfængslingen mellem 15 og 29 dage. I denne gruppe udgør efterforskningen cirka halvdelen af den gennemsnitlige fængslingsperiode, medens anklagemyndigheden og underretsbehandlingen i lige grad udfylder resten. I halvdelen af sagerne har fængslingen været længere end en måned, i henved $\frac{1}{3}$ af sagerne mere end 2 måneder, i $\frac{1}{7}$ mere end 4 måneder. I disse grupper (3., 4. og 5.) vokser varigheden af alle faser, men de virkelig langvarige fængslinger (gruppe 5) af gennemsnitligt 200 dages varighed forårsages i

betydelig grad af landsretsbehandling og mentalundersøgelser. Hvor efterforskningen, anklagebehandlingen og tiden for underretten vokser nogenlunde jævnt, stiger ankebehandlingens andel fra 9 pct. i gruppe 4 til 34 pct. i gruppe 5; de tilsvarende tal for mentalundersøgelserne er 6 pct. og 14 pct.

IV. Afsluttende bemærkninger.

1. Undersøgelsen har i første række taget sigte på at belyse varetægtstidens fordeling på de forskellige faser i straffesagernes behandling, men den har også søgt at belyse sammenhængen mellem varigheden - den totale varighed og varigheden af de enkelte faser — og andre faktorer. Disse sammenhænge kan være af forskellig karakter. De kan indicere, at varigheden - positivt og negativt - er en funktion af den pågældende faktor, f. eks. sigtedes tilståelse, foretagelsen af mentalundersøgelse, eller de kan indicere, at varigheden og den medvirkende faktor er korreleret med en fælles bagved liggende faktor, f. eks. sigtedes benægtelse. Endelig

kan den påviste sammenhæng bestå i, at variabelen er en funktion af varigheden, f. eks. sagens udfald; det er en erfaring, at en sag undertiden afgøres med betinget dom eller påtalefrafald under hensyn til, at behovet for frihedsberøvelse er imødekommet gennem nogen tids varetægtsfængsling.

2. Det er bemærkelsesværdigt, at den politimæssige *efterforskning* kun beslaglægger en relativt lille del af den samlede gennemsnitlige varetægtstid, en andel, der er forholdsmæssigt faldende med voksende varighed. Selv ved de relativt kortvarige varetægtsfængslinger (15-29 dage) varer ekspeditionen hos anklagemyndigheden og retten tilsammen lige så lang tid som efterforskningen. Undersøgelsen synes således ikke at indicere, at en intensivisering af politiets efterforskningsarbejde stiller sig som den mest nærliggende løsning til begrænsning af varetægtsfængslingernes varighed.

3. Den del af varetægtstiden, som ekspeditionen ved *underretterne* beslaglægger, er gennemsnitligt ret kort. En del af den tid, der er placeret i domstolsfasen hører måske retteligt hjemme i anklagefasen eller skyldes forhold, som retten kun tildels er herre over. En afkortning af berømmelsestiderne ved underretterne hører derfor næppe heller generelt til de mest påkrævede foranstaltninger. Da der er tale om gennemsnitstal, kan det dog tænkes, at varetægtstiden i enkelte retskredse vil kunne forkortes noget gennem omlægning af berømmelsespraksis.

Gennemsnitstiderne fremkommer på grundlag af to forskellige ekspeditionsformer. Når sagen kan fremmes som tilståelses-sag eller ved påtalefrafald, kan den behandles uden medvirken af domsmænd, og berømmelsen kan ske med ganske kort varsel efter modtagelsen af en begæring fra politiet. Skal domsmænd medvirke, udfærdiger statsadvokaten anklageskrift, som politiet sender til retten sammen med bevisfortegnelse; forsvaret skal beskikkes, domsmænd skal indkaldes, og tiltalte skal ved forkyndelse underrettes om berømmelsen.

4. Den gennemsnitlige *behandlingstid hos anklagemyndigheden* er for materialet som helhed ca. 12 dage. Den varierer med karakteren af sigtelsen. Den er således væsentligt længere i narkotikasager. Dette beror bl. a. på, at det indtil den 16/8 1971 var foreskre-

vet, at sager, hvor der kunne være spørgsmål om tiltale efter straffelovens § 191, skulle forelægges for Rigsadvokaten. Ekspeditionsformen hos anklagemyndigheden varierer efter sagens beskaffenhed. Tilståelsessager kan i almindelighed indbringes for retten af politimesteren. I nægtersager skal der ske forelæggelse for statsadvokaten, der udfærdiger anklageskrift. I sager, der ventes afgjort med påtalefrafald, skal der ligeledes ske forudgående forelæggelse for statsadvokaten. Visse sager skal yderligere forelægges for Rigsadvokaten. Foran er omtalt narkotikasager; det samme gælder sager, hvor der bliver spørgsmål om særfængsel, forvaring og sikkerhedsforvaring eller foranstaltninger over for sindssyge. Selv om ekspeditionerne i hvert led sker omgående, kan forelæggelserne med forsendelse og tilbagesendelse vanskeligt undgå at medføre en ekspeditionstid på omkring en uge i hvert led.

5. Af tabel L fremgår det, at *indhentning af erklæringer* - når bortses fra mentalerklæringer - forlænger varetægtstiden i overraskende ringe grad, men indhentningen af erklæringer forlænger formodentlig tillige anklagemyndighedens ekspeditionstid. Tallet er et gennemsnitstal for alle de undersøgte sager. I enkelte sagsgrupper, således for unge lovovertrædere, er vægten af denne andel væsentlig større end gennemsnittet. Personundersøgelser synes ikke at bevirke nogen forlængelse af betydning. Anderledes stiller det sig med hensyn til mentalundersøgelser. Uanset at materialet er for begrænset til at tillade videregående slutninger, efterlader det ingen tvivl om, at foretagelse af mentalundersøgelse, især hospitalmæssig observation, bidrager til meget langvarige forlængelser af varetægtstiden. Det må dog tages i betragtning, at den væsentligste del af den forlængede varetægtstid i observations-tilfældene tilbringes i statshospital.

Det bemærkes, at gennemsnitstiden for mentalundersøgelser i Sverige er beregnet til 3½ måned (Justitieombudsmandens beretning, 1968, p. 125), og i Norge til 55 dage (Straffeprocesslovkomiteens innstilling, p. 137).

6. Noget over 10 pct. af sagerne er anket til landsretten. Disse *ankesager* medfører en meget betydelig forlængelse af varetægtstiden og påvirker totalgennemsnittet væsentligt

med mere end en fordobling af domstolsfasen. For så vidt ankerne angår sager med fældende afgørelse af skyldspørgsmålet, er betænelighederne herved noget mindre. Materialet er ikke bearbejdet således, at det giver oplysninger herom, men det må antages, at skyldspørgsmålet i alle eller langt de fleste af ankesagerne er afgjort mod tiltalte inden anken, og der er formentlig også grund til at tro, at de fleste af ankerne er iværksat af tiltalte. Desuagtet gør ikke alene hensynet til at undgå den belastning, en langvarig fængsling er for sigtede, men også hensynet til en effektiv og formålstjenlig retshåndhævelse det i høj grad ønskeligt at nedbringe den tid ankebehandlingen medfører. Den socialpædagogiske virkning af retsforfølgningen og straffen mindskes, når dommen og fuldbyrdelsen følger længe efter opklaringen. Den specialpræventive funktion af fuldbyrdelsen får mindre tid til at virke, når en kortere del af den samlede straffetid kommer til at ligge på fuldbyrdesstadiet. Denne sidste ulempe kunne imødegås ved at åbne adgang til at fuldbyrde den i 1. instans idømte sanktion, for så vidt dette kan ske uden præjudice for ankesagen.

7. Sammenhængen mellem *sagens udfald og fængslingstiden* består hovedsageligt i fælles ydre årsager, især kriminalitetens grovhed og dermed varigheden af den idømte sanktion. Undertiden er sagens udfald tillige en funktion af fængslingens varighed - positivt eller negativt. F. eks. kan et tiltalefrafald eller en betinget dom undertiden tælle varetægtens længde blandt de motiverende faktorer. Den negative sammenhæng kan bl. a. tænkes at foreligge på den måde, at straffen udmåles, så den i det mindste dækker varetægtstiden.

8. Der er en tydelig sammenhæng mellem *antallet af forhold og varigheden*. Denne sammenhæng er uden tvivl direkte, men den er upåvirkelig af straffeprocessuelle indgreb.

9. Der er en sammenhæng mellem *antallet af sigtede* og varetægtsfængslingens varighed. Også denne sammenhæng er direkte. Den er i nogen grad påvirkelig af strafprocessuelle forholdsregler, således som tabel E, der belyser virkningen af udskillelse, viser. Udskillelse må således anses som anbefalelsesværdig til nedbringelse af ekspeditionstiden og anbefales i punkt 54 i rigsadvokatens cirkulære nr. 174 af 4. august 1966 om behandlingen af sager mod unge lovovertrædere. Imidlertid kan andre tungtvejende strafprocessuelle hensyn, navnlig hensynet til en samlet umiddelbar vurdering af flere gerningsmænds indbyrdes skyldforhold, tale imod udskillelse.

10. En faktor, der påvirker varigheden i væsentlig grad både på efterforskningsstadiet og i anklage- og domstolsfasen, er, om sigtede *nægter sig skyldig* eller aflægger tilståelse. Der er næppe nogen tvivl om, at varetægtsfængsling i sig selv virker som en pression i retning af at fremkalde en tilståelse, og at bevidstheden om, at varetægtsfængslingen vil trække ud, virker motiveerende på villigheden til at afgive en sandfærdig, men belastende forklaring. Det må anses for fuldt legitimt, at politiet — og retten - gør opmærksom på, at tilståelse vil kunne forkorte varetægtsopholdet, men bortset derfra er det næppe muligt at øge den tilskyndelse til at gøre rent bord, som varetægtsfængslingen i sig selv indeholder.

Bilag D.

Rigsadvokat Lindegaards udkast til varetægtsbestemmelser.

Nedenstående udkast er opbygget i overensstemmelse med den særudtalelse, der afgives af Lindegaard s. 29. Udkastet afviger også på enkelte andre punkter end de der fremhævede fra flertallets udkast. Under betegnelsen »varetægt« indbefatter Lindegaards udkast også, hvad der i flertallets benævnes som »foranstaltninger, der træder i stedet for varetægt«. Dette medfører som konsekvens afvigelser fra flertallets udkast på forskellige punkter.

»Kapitel 70.

Varetægt.

§ 762. Den, der sigtes for en lovovertrædelse, jfr. § 764, den, der mistænkes for en vilkårs-overtrædelse, jfr. § 767, og den, der begæres udleveret til fremmed stat, jfr. lov nr. 27 af 3.2.1960 om udlevering af lovovertrædere til Finland, Island, Norge og Sverige og lov nr. 249 af 9.6.1967 om udlevering af lovovertrædere, kan ved bestemmelse af retten efter begæring af politiet undergives varetægt.

§ 763. Varetægt iværksættes ved indsættelse i varetægtsfængsel, jfr. §§ 772-773.

Stk. 2. Finder retten, at øjemedet kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, træffer den bestemmelse om, at varetægt iværksættes på anden måde.

Stk. 3. Retten kan således bestemme, at sigtede skal

- 1) undergive sig et af retten fastsat tilsyn,
- 2) overholde særlige bestemmelser vedrørende ophold, arbejde, anvendelse af fritid og samkvem med bestemte personer,

3) tage ophold i egnet hjem eller institution,

4) underkaste sig psykiatrisk behandling eller afvænningsbehandling for misbrug af alkohol, narkotika eller lignende om fornødent på hospital eller i særlig institution,

5) give møde hos politiet på nærmere angivne tidspunkter,

6) hos politiet deponere pas eller andre legitimationspapirer,

7) stille en af retten fastsat økonomisk sikkerhed for sin tilstedeværelse ved retsmøde og ved fuldbyrdelsen af en eventuel dom.

Stk. 4. Hvis sigtede unddrager sig møde i retten eller fuldbyrdelse af dommen, kan retten, efter at der så vidt muligt er givet dem, afgørelsen vedrører, lejlighed til at udtale sig, ved kendelse bestemme, at en i medfør af stk. 3, nr. 7, stillet sikkerhed er forbrudt. En forbrudt sikkerhed tilfalder statskassen. Har nogen erstatningskrav i anledning af lovovertrædelsen, kan beløbet anvendes til dækning heraf. Retten kan under særlige omstændigheder i indtil 6 måneder efter kendelsen bestemme, at en forbrudt sikkerhed, der er tilfaldet statskassen, skal helt eller delvis tilbagebetales.

§ 764. En sigtet kan tages i varetægt, når der er en rimeligt begrundet mistanke om, at han har begået en lovovertrædelse, som er undergivet offentlig påtale, og som efter loven kan medføre fængsel i 1 år, 6 mdr. eller derover, såfremt varetægtsgrundene i §§ 765 eller 766 er til stede.

Stk. 2. Varetægt kan ikke anvendes, hvis lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre

straf af bode eller hæfte, eller hvis indgrebet vil stå i misforhold til sagens betydning og den retsfolge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

Stk. 3. Ved afgørelsen tages tillige hensyn til, om frihedsberøvelse vil medføre en væsentlig forstyrrelse af sigtedes forhold, og til hans stilling til begæringen.

§ 765. Varetægt kan anvendes,

a) når lovovertrædelsen er begået under prøveløsladelse, betinget benådning eller proveudskrivning eller under undvigelse eller udgang fra fængsel, forvaring, hospital eller anstalt, hvor sigtede var anbragt i henhold til dom eller kendelse;

b) når lovovertrædelsen er begået inden sagens afslutning, efter at der var rejst sigtelse for en lovovertrædelse som nævnt i § 764, stk. 1;

e) når sigtede ikke har bopæl eller fast opholdssted her i landet eller opholder sig i udlandet, eller der ikke haves antagelige oplysninger om hans identitet;

d) når lovovertrædelsen kan medføre fængsel i 8 år eller derover, dog bortset fra straffelovens §§ 172 og 173;

e) når sigtede er pågrebet under udøvelsen af lovovertrædelsen eller umiddelbart herefter, og sagens omstændigheder giver grundlag for mistanke om, at han har begået andre tilsvarende lovovertrædelser.

Stk. 2. Varetægt i medfør af stk. 1, punkt e) kan ikke udstrækkes over 7 dage.

§ 766. Varetægt kan i øvrigt anvendes,

a) når der er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil unddrage sig forfølgningen eller fuldbyrdelsen;

b) når der er bestemte grunde til at frygte, at sigtede på fri fod vil begå nye lovovertrædelser af den i § 764, stk. 1 nævnte beskafenhed;

e) når der er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen af sagen navnlig ved at fjerne spor, advare medskyldige eller påvirke vidner, eller når det på grund af lovovertrædelsens beskaffenhed eller udførelsesmåde, navnlig når sigtede mistænkes for at have taget del i organiseret kriminalitet eller bandekriminali-

tet, må anses for påkrævet af hensyn til opklaringen, at sigtede afskæres fra samkvem med andre.

§ 767. Den, der med rimelig grund mistænkes for overtrædelse af vilkår, som er fastsat i en betinget dom, ved betinget benådning eller prøveløsladelse, kan undergives varetægt, hvis dette må anses for påkrævet for at forebygge ny lovovertrædelse eller fortsatte vilkårsovertrædelser, og varetægt findes forsvarelig under hensyn til den tid, der er gået siden afgørelsen, karakteren af vilkårsovertrædelsen og sigtedes personlige forhold. Det samme gælder den, der med rimelig grund er mistænkt for overtrædelse af bestemmelser, der er fastsat i dom eller kendelse efter straffelovens §§ 68, 69 og 71.

§ 768. En sigtet, der er til stede her i landet, afhøres i retten om sigtelsen og skal have lejlighed til at udtale sig, inden afgørelsen træffes, medmindre retten finder, at fremstillingen af særlige grunde må anses for nytteløs eller skadelig for sigtede. Er kendelse om varetægt afsagt, uden at sigtede har været hørt i retten, skal han fremstilles i retten inden 24 timer, efter at han er indbragt her til landet eller hindringen for hans fremstilling er ophørt.

Stk. 2. T retsmodet skal sigtede så vidt muligt have adgang til bistand af en forsvarer.

Stk. 3. Rettens afgørelse træffes ved kendelse. I en kendelse om varetægt anføres de omstændigheder, hvorpå det støttes, at betingelserne for varetægt er opfyldt. Er sigtede til stede i retsmodet, gøres han bekendt med, hvilke bestemmelser om varetægt retten har anvendt, og med de i kendelsen anførte grunde for varetægt samt med sin adgang til at kære. Udskrift af en kendelse, som går ud på anvendelse af varetægt, overgives på forlangende snarest muligt til den sigtede.

§ 769. Bortset fra tilfælde, hvor sigtede ikke er til stede her i landet, fastsættes der i kendelsen en frist for varetægtens varighed. Fristen skal være så kort som mulig og må ikke overstige 4 uger. Fristen kan forlænges, men højst med 4 uger ad gangen. Forlængelsen sker ved kendelse, medmindre sigtede

erklærer sig indforstået med forlængelsen. Reglerne i § 768 finder, indtil afgørelse er truffet i 1. instans, tilsvarende anvendelse på retsmøder og kendelser om fristforlængelse. Fremstilling af en sigtet kan dog undlades, når han giver afkald derpå eller fremstillingen vil være forbundet med uforholdsmæssigt besvær. Er sigtede undergivet varetægt, der ikke er forbundet med frihedsberøvelse, tilsiges han til retsmødet, men afgørelse om forlængelse kan træffes, selv om han udebliver.

Stk. 2. Kæres en kendelse, som medfører, at varetægt, der er forbundet med frihedsberøvelse, udstrækkes ud over 4 måneder, skal kæremålet efter begæring forhandles mundtligt. Bestemmelsen i stk. 1 næstsidste led finder tilsvarende anvendelse.

§ 770. En kendelse om varetægt og en bestemmelse om iværksættelsesmåden kan til enhver tid omgøres af retten. Den er ikke til hinder for, at anklagemyndigheden træffer bestemmelse om ophør af varetægten.

Stk. 2. Varetægt skal bringes til ophør, når påtale opgives eller grundlaget for anvendelse af varetægt i øvrigt bortfalder. Finder retten, at undersøgelsen ikke fremmes med tilstrækkelig hurtighed, eller at fortsat varetægt ikke er rimelig, træffer retten bestemmelse om ophør.

§ 771. Bestemmelse om varetægt har kun virkning indtil sagens afgørelse i retten. På begæring træffer retten efter afgørelsen bestemmelse om, hvorvidt tiltalte under eventuel appel, eller indtil fuldbyrdelse kan finde sted, skal undergives eller forblive i varetægt. Ved afgørelse heraf finder reglerne i §§ 763-768 og 770 tilsvarende anvendelse. Erklærer tiltalte sig indforstået med at forblive under varetægt, kan retten ved beslutning træffe bestemmelse herom, selv om betingelserne for undergivelse af varetægt ikke er til stede. Har den pågældende inden afgørelsen været underkastet varetægt, men finder retten ikke grundlag for fortsat anvendelse heraf, kan retten dog på anklagemyndighedens begæring ved beslutning bestemme, at varetægten skal være i kraft, indtil afgørelse af spørgsmålet foreligger fra den overordnede ret, hvortil sagen eller varetægtsspørgsmålet er indbragt.

Stk. 2. Appelleres afgørelsen, og er der i medfør af stk. 1 truffet bestemmelse om anvendelse af varetægt, skal spørgsmålet om den fortsatte anvendelse heraf snarest forelægges for den ret, hvortil afgørelsen er indbragt. Ved denne rets behandling af spørgsmålet om varetægt finder reglerne i §§ 763, 767, 768, stk. 2 og 3, og § 769, stk. 1., 1.-4. pkt. og § 770 tilsvarende anvendelse.«

§§ 772-775 affattes som §§ 769-772 i udvalgets udkast.

